

„Analiza relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem”

RAPORT CZĄSTKOWY

Komponent 2

WARUNKI ŻYCIA I DOSTĘPNOŚĆ USŁUG PUBLICZNYCH

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE

**Fundusze
Europejskie**
Pomoc Techniczna

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Raport opracowany przez konsorcjum:

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego
Polska Akademia Nauk

ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej

30-387 Kraków, ul. Gronostajowa 7

w ramach partnerskiego projektu *Powiązania funkcjonalno-przestrzenne ośrodków miejskich* realizowanego przez Województwo Pomorskie oraz województwa: kujawsko-pomorskie, łódzkie, małopolskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie.

Autorzy:

Dr hab. Piotr Rosik, prof. IGiPZ PAN

Prof. dr hab. Tomasz Komornicki

Dr Rafał Wiśniewski

Mgr Patryk Duma

Mgr Sławomir Goliszek

Warszawa, 2 sierpnia 2019

Projekt współfinansowany z Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 oraz z budżetu państwa.

Wykaz skrótów

- AWFIS – Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu
- BDL – Bank Danych Lokalnych
- BDOT – Baza Danych Obiektów Topograficznych
- BIP – Biuletyn Informacji Publicznej
- CIT – Podatek dochodowy od osób prawnych
- COS – Centralny Ośrodek Sportu
- DDP – Dzienny Dom Pobytu
- DPS – Dom Pomocy Społecznej
- EAA - European Athletic Association
- EAC – Europejska Agenda Cyfrowa
- GOPS – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
- GP – droga główna ruchu przyspieszonego
- GUS – Główny Urząd Statystyczny
- IAAF – Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych
- IGiPZ PAN – Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania
- JST – Jednostki Samorządu Terytorialnego
- KGP – Komenda Główna Policji
- KRUS – Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
- LA – Lekkoatletyka
- MKS – Miejski Klub Sportowy
- MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
- MOSiR – Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji
- NCN – Narodowe Centrum Nauki
- NFZ – Narodowy Fundusz Zdrowia
- PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- PIT – Podatek dochodowy od osób fizycznych
- POL-on – Zintegrowany system informacji o nauce i szkolnictwie wyższym
- POZ – Podstawowa Opieka Zdrowotna
- PUM – Powierzchnia użytkowa mieszkania
- PZLA – Polski Związek Lekkiej Atletyki
- ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
- SOPZ – Szczegółowy opis Przedmiotu zamówienia
- SOR – Szpitalny Oddział Ratunkowy
- SPZOZ – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej
- ŚDS – Środowiskowe Domy Samopomocy
- UKE – Urząd Komunikacji Elektronicznej
- WTZ – Warsztat Terapii Zajęciowej
- WWiK – Wskaźnik wypadkowości i kolizyjności
- ZAZ – Zakład Aktywności Zawodowej
- ZCKSMPS – Zbiór Centralny Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej
- ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Spis treści

I. CZĘŚĆ I. METODYKA BADANIA	5
1. Wstęp.....	6
2. Warunki życia.....	7
3. Dostępność usług publicznych – wskaźniki wyposażenia	9
4. Dostępność usług publicznych – wskaźniki dostępnościowe	12
5. HIERARCHIZACJA. Metodyka hierarchizowania ośrodków miejskich.....	14
6. SYNTETYZACJA. Syntetyczna miara oceny warunków życia i dostępności usług publicznych	16
II. CZĘŚĆ II. REZULTATY BADANIA.....	19
1. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE.....	20
2. INFRASTRUKTURA MIESZKANIOWA	28
3. ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW.....	36
4. BEZPIECZEŃSTWO.....	43
5. INFRASTRUKTURA SIECIOWA	46
6. OCHRONA ZDROWIA	53
7. POMOC I INTEGRACJA SPOŁECZNA	64
8. EDUKACJA ORAZ ZORGANIZOWANA OPIEKA NAD DZIEĆMI DO LAT 3	69
9. KULTURA I SZTUKA, SPORT I REKREACJA.....	88
10. ADMINISTRACJA WSZYSTKICH SZCZEBLI	102
III. CZĘŚĆ III. WNIOSKI I REKOMENDACJE.....	114
1. Uwarunkowania syntezy.....	115
2. Warunki życia.....	115
3. Dostępność usług publicznych.....	116
4. Ocena ogólna warunków życia i dostępności usług publicznych	118
5. Dostępność transportowa do wybranych usług publicznych	119
6. Wnioski – ujęcie kompleksowe	121
7. Rekomendacje	122
Literatura	137

CZĘŚĆ I

METODYKA BADANIA

1. Wstęp

W ciągu ostatnich 30 lat w Polsce miały miejsce przemiany transformacyjne skutkujące przekształceniami w strukturach funkcjonalno-przestrzennych. Początkowo następowała polaryzacja rozwoju społeczno-gospodarczego oraz dekoncentracja miejsc pracy (restrukturyzacja wielu dużych zakładów przemysłowych). Z czasem selektywnie rosnąć zaczęła atrakcyjność niektórych ośrodków (zwłaszcza metropolitalnych), co pobudziło procesy migracyjne. Struktura przestrzenna utraciła swój dotychczasowy hierarchiczny charakter. Po akcesji do Unii Europejskiej zmiany w zakresie rozmieszczenia aktywności gospodarczej były już wolniejsze. Intensyfikacji uległy natomiast ruchy ludności (migracje, dojazdy do pracy, codzienna mobilność fakultatywna). Jednocześnie korekty w ofercie usług pożytku publicznego nie zawsze nadążały za tymi procesami. Ukształtowała się mozaikowa struktura przestrzenna. Jednostki o bardzo dobrej sytuacji ekonomicznej sąsiadują dziś często z tymi, w których występuje depopulacja i dekapitalizacja infrastruktury mieszkaniowej, technicznej i społecznej. Czynniki zapewniające odpowiednie warunki życia, a także podaż podstawowych usług okazały się w tych warunkach niedopasowane do rozmieszczenia i struktury ludności.

Jednym z celów polityki przestrzennej jest zachowanie policentrycznego układu osadniczego tak Polski, jak i poszczególnych regionów. Aby było to możliwe konieczne jest utrzymanie atrakcyjności osiedleńczej poszczególnych miast. Jej miarą są dziś nie tyle same miejsca zatrudnienia, ale przede wszystkim szeroko rozumiane warunki życia, na które składa się zarówno środowisko przyrodnicze, dochody ludności, substancja mieszkaniowa, jak też dostęp do wielu usług podstawowych. W tej sytuacji bardzo istotne jest właściwe rozpoznanie nowych struktur przestrzennych oraz procesów kształtowania się nowych układów hierarchicznych. Pozwala ono na terytorialnie precyzyjne kierowanie interwencji publicznej w m.in. w zakresie polityki mieszkaniowej, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, edukacji, kultury lub infrastruktury sieciowej. Daje także możliwość kształtowania lokalnej polityki transportowej (zwłaszcza w zakresie wsparcia dla transportu publicznego). W efekcie umożliwia prowadzenie zintegrowanej polityki przestrzennej, szczególnie na szczeblu regionalnym. Takiemu właśnie rozpoznaniu służy niniejsze badanie (komponent 2).

Komponent 2 dotyczy oceny poziomu i warunków życia w miastach przez pryzmat wybranych czynników, ze szczególnym uwzględnieniem **dostępności usług publicznych** o charakterze społecznym oraz funkcjonowania instytucji publicznych, które w znacznym stopniu determinują atrakcyjność miast głównie dla mieszkańców, a w pewnym stopniu także dla inwestorów, przedsiębiorców, czy turystów. Wykonano analizę dziesięciu obszarów badawczych oraz wymienionych w ich ramach szczegółowych zagadnień badawczych. Przyjęto dwie grupy tematyczne (I) **warunki życia** oraz (II) **dostępność usług publicznych**.

I. Wybrane czynniki warunków życia:

1. Środowisko przyrodnicze
2. Infrastruktura mieszkaniowa
3. Zamożność mieszkańców
4. Bezpieczeństwo

II. Dostępność usług publicznych:

5. Infrastruktura sieciowa
6. Ochrona zdrowia
7. Pomoc i integracja społeczna
8. Edukacja oraz zorganizowana opieka nad dziećmi do lat 3

9. Kultura i sztuka, sport i rekreacja

10. Administracja wszystkich szczebli

Podział na dwie grupy tematyczne ma swoje konsekwencje w przyjętych metodach badawczych. Warunki życia determinują bezpośrednio jakość życia w określonych lokalizacjach, pozostając charakterystykami miejsc. Tym samym nie było konieczności wykonania dodatkowych analiz dostępnościowych uwzględniających sytuację poza granicami miast. Natomiast dostępność do usług jest również elementem jakości życia, ale odnosi się także do obiektów świadczących usługi poza miejscem zamieszkania. Istotna staje się w tym przypadku również lokalizacja względem tych obiektów, a zarazem powiązania transportowe w relacji miejsce zamieszkania – miejsce świadczenia usług. Z tego względu dla wybranych obszarów tematycznych w ramach dostępności usług publicznych wykonano dodatkowe analizy dostępności oparte o bardziej wysublimowane metody niż analiza wyposażenia w usługi przy uwzględnieniu dokładnej bazy adresowej usług.

Zakres przestrzenny badania objął całe województwo, najczęściej (w zależności od dostępnych danych) z uwzględnieniem średnich dla całego kraju. Szczególny nacisk został położony na analizę wszystkich miast w regionie w podziale na typy, najczęściej odnosząc sytuację do średniej w danym typie miast dla całego kraju.

Zakres czasowy dla wskaźników ujętych w formie dynamicznej objął przede wszystkim okres 2007-2017, z naciskiem na aktualność wyników badawczych (tam gdzie jest możliwe uzyskanie danych statystycznych) oraz punkt odniesienia, którym jest początek pierwszego pełnego okresu programowania w ramach funkcjonowania Polski w strukturach Unii Europejskiej. Analiza dynamiczna dotyczyła wybranych zmiennych, które są dostępne w dłuższych szeregach czasowych.

2. Warunki życia

Pierwsza i druga część badania z zakresu Komponentu 2 opiera się na analizie statystycznej oraz analizie przestrzennej wykorzystującej szeroki zestaw wskaźników opisujących poszczególne aspekty warunków życia, czy funkcjonowania usług publicznych. Podstawową listę wskaźników zawierają odpowiednie tabele odnoszące się do poszczególnych wyróżnionych dziesięciu obszarów badawczych (przedstawione konsekwentnie poniżej przy omawianiu kolejnych obszarów).

Poziom i warunki życia w miastach determinowane są wieloma czynnikami. Są wśród nich czynniki o charakterze obiektywnym, wynikające ze stanu środowiska (przestrzeni fizycznej, w której funkcjonuje człowiek), organizacji przestrzennej, w tym ładu urbanistycznego oraz stanu i jakości infrastruktury społecznej i technicznej. Na poziom życia wpływają też istotnie aspekty subiektywne, związane ze zidentyfikowanymi potrzebami społecznymi i – patrząc szeroko – charakterem kapitału ludzkiego i społecznego miast (por. Komponent 1). Badanie poziomu i warunków życia obejmować musi więc zróżnicowane zagadnienia.

Wybrane czynniki **warunków życia**:

1. **Środowisko przyrodnicze** – sześć wskaźników, w tym trzy wchodzące w skład wskaźnika syntetycznego
2. **Infrastruktura mieszkaniowa** – sześć wskaźników, w tym wszystkie sześć wchodzących w skład wskaźnika syntetycznego
3. **Zamożność mieszkańców** – pięć wskaźników, w tym trzy wchodzące w skład wskaźnika syntetycznego
4. **Bezpieczeństwo** – dwa wskaźniki, oba w składzie wskaźnika syntetycznego

Łącznie w ramach warunków życia dokonano analizy **19** wskaźników, z których **14** weszło w skład wskaźnika syntetycznego (tab. I).

Tab. I Wskaźniki wykorzystywane w analizie poziomu i warunków życia (boldem zaznaczono wskaźniki wchodzące do syntezy)

Lp	Wskaźnik	Opis szczegółowy	Źródło danych, aktualność	Stymulanta/destymulanta	Uwagi
1.1	Dostępność terenów zieleni I	udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem	BDL GUS, 2017	stymulanta	
1.2	Dostępność terenów zieleni II	udział powierzchni parków, ogrodów zoologicznych, ogrodów botanicznych i lasów w powierzchni ogółem w buforze od centrum miasta (1,2,3 i 4 km)	BDOT, 2013	stymulanta	
1.3	Obszary prawnie chronione	obszary prawnie chronione w mieście i w jednostkach sąsiadujących (np. gmina obwarzankowa)	BDL GUS, 2017	stymulanta	wskaźnik ważony jakością i ważnością różnych form ochrony obszarowej przyrody wg bonitacji Degórskiego (2015); zmodyfikowany
1.4	Jakość powietrza atmosferycznego I	wskaźnik zanieczyszczeń gazowych na km ²	BDL GUS, 2017	destymulanta	dostępność dla miast na prawach powiatu
1.5	Jakość powietrza atmosferycznego II	wskaźnik zanieczyszczeń pyłowych na km ²	BDL GUS, 2017	destymulanta	dostępność dla miast na prawach powiatu
1.6	Gospodarka ściekowa	udział ludności niekorzystających z oczyszczalni ścieków	BDL GUS, 2017	destymulanta	
2.1	Wypożyczenie w instalacje techniczne I	procent mieszkań bez wodociągu	BDL GUS, 2017	destymulanta	
2.2	Wypożyczenie w instalacje techniczne II	procent mieszkań bez łazienki	BDL GUS, 2017	destymulanta	
2.3	Wypożyczenie w instalacje techniczne III	procent mieszkań bez centralnego ogrzewania	BDL GUS, 2017	destymulanta	
2.4	Wypożyczenie w instalacje techniczne IV	ludność nie korzystająca z sieci kanalizacyjnej	BDL GUS, 2017	destymulanta	wskaźnik zastępczy wobec braku danych o procencie mieszkań podłączonych do sieci kanalizacyjnej
2.5	Niedobór mieszkań	liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie	BDL GUS, 2017	destymulanta	wskaźnik zastępczy wobec braku danych o liczbie gospodarstw domowych;
2.6	Powierzchnia użytkowa mieszkań	powierzchnia użytkowa mieszkań (PUM) na 1 mieszkańca (w m²)	BDL GUS, 2017	stymulanta	
3.1	Poziom wynagrodzeń	przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	BDL GUS, 2017	stymulanta	dane tylko dla miast na prawach powiatu
3.2	Dochody z pracy	dochody budżetu gmin z podatku PIT na 1 mieszkańca	BDL GUS, 2017	stymulanta	wskaźnik dla gmin; dochody nie dotyczą sektora rolniczego, co w przypadku większości miast nie ma większego znaczenia
3.3	Bezrobocie rejestrowane	udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym (18-64M, 18-59K)	BDL GUS, 2017	destymulanta	wskaźnik dla gmin
3.4	Ubóstwo społeczne I	udział gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego	BDL GUS, 2017	destymulanta	wskaźnik dla gmin
3.5	Ubóstwo społeczne II	udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	BDL GUS, 2017	destymulanta	wskaźnik dla gmin
4.1	Poziom przestępczości	Liczba przestępstw ogółem	Komenda Główna Policji, 2017	destymulanta	wskaźnik dla gmin
4.2	Bezpieczeństwo drogowe	Wskaźnik wypadkowości i kolizyjności (WWiK)	Komenda Główna Policji, 2017	destymulanta	

3. Dostępność usług publicznych – wskaźniki wyposażenia

Usługi publiczne i ich dostępność to dla ludności miejskiej kluczowy warunek wysokiego poziomu życia. Poziom usług publicznych buduje także atrakcyjność dla inwestorów i rozwoju gospodarczego, a ich struktura determinuje rolę miasta w obsłudze ludności jednostki terytorialnej, stanowiąc podstawę dla określenia pozycji w systemie osadniczym oraz administracyjnym regionu.

W przypadku usług Wykonawca zaproponował alternatywne uzupełniające wskaźniki oparte na dostępności czasowej do określonych usług i/lub obiektów będące dopełnieniem i uzupełnieniem analizy, względnie w niektórych przypadkach, przy braku innych danych również odrębnym wskaźnikiem (każdorazowo wskaźnik dostępności jest oznaczony przez dodanie „ ’ ”). Pozwala to na uzyskanie pełniejszego obrazu uwzględniającego takie elementy jak łatwość dotarcia do usług, względnie możliwość wyboru po stronie usługobiorcy.

Badanie stanu, jakości i dostępności usług publicznych przeprowadzono na podstawie najnowszych dostępnych danych BDL GUS lub danych pozyskanych z innych źródeł (najczęściej był to rok 2017). Uzupełniające wskaźniki odnoszące się do analizy dostępności zostały wykonane na podstawie danych zebranych dla 2015 r. Analiza dotyczyła kluczowych dla funkcjonowania i rozwoju miast obiektów infrastruktury społecznej, obejmując sześć obszarów badawczych (tab. II).

Liczba wskaźników branych pod uwagę w analizie dostępności usług publicznych w ramach poszczególnych obszarów tematycznych to:

5. **Infrastruktura sieciowa** – pięć wskaźników, w tym cztery wchodzące w skład wskaźnika syntetycznego
6. **Ochrona zdrowia** – siedem wskaźników, w tym jeden wchodzący w skład wskaźnika syntetycznego i cztery wskaźniki dostępnościowe
7. **Pomoc i integracja społeczna** – pięć wskaźników (nie ma możliwości by którykolwiek wskaźnik wchodził do wskaźnika syntetycznego gdyż baza danych jest zbudowana na informacji z ROPS-ów; brak informacji dla wszystkich miast w Polsce)
8. **Edukacja oraz zorganizowana opieka nad dziećmi do lat 3** – czternaście wskaźników, w tym sześć wchodzących do wskaźnika syntetycznego i pięć wskaźników dostępnościowych
9. **Kultura i sztuka, sport i rekreacja** – trzynaście wskaźników, w tym siedem wchodzących do wskaźnika syntetycznego i dwa wskaźniki dostępnościowe
10. **Administracja wszystkich szczebli** – dziesięć wskaźników dostępnościowych

Łącznie w ramach dostępności usług publicznych dokonano analizy **54** wskaźników, z których **18** weszło w skład wskaźnika syntetycznego (tab. II).

Tab. II Wskaźniki wykorzystywane w analizie stanu, jakości i dostępności usług publicznych (boldem zaznaczono wskaźniki wchodzące do syntezy, kursywą – wskaźniki dostępności)

Lp	Wskaźnik	Opis szczegółowy	Źródło danych, aktualność	Stymulanta/destymulanta	Uwagi
5.1	Ścieżki rowerowe	Długość ścieżek rowerowych na 10 tys. mieszk.	BDL GUS, 2017	stymulanta	
5.2	Sprawność (efektywność) sieci	Długość sieci kanalizacyjnej na 1 mieszkańca podłączonego do sieci	BDL GUS, 2017	stymulanta	
5.3	Niedopasowanie długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej	Różnica w długości sieci - długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej	BDL GUS, 2017	destymulanta	wskaźnik zastępczy wobec braku danych o procencie mieszkań podłączonych do sieci kanalizacyjnej
5.4	Dostępność sieci internetowej I	Penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego ogółem	UKE, 2017	stymulanta	

5.5	Dostępność sieci internetowej II	Penetracja lokalowa zasięgami internetu stacjonarnego o prędkości co najmniej 30 Mb/s	UKE, 2017	stymulanta	
6.1	Przychodnie	Liczba mieszkańców na jedną przychodnię	BDL GUS, 2017	destymulanta	
6.1'	Dostępność przychodni	Średni czas przejazdu do najbliższej przychodni (w min)	GIService, 2015	destymulanta	
6.2	Szpitala	Liczba szpitali w sieci szpitali	Ministerstwo Zdrowia, 2017	stymulanta	w bazie Ministerstwa Zdrowia są tylko szpitale należące do sieci szpitali
6.2'	Dostępność szpitali	Średni czas przejazdu do najbliższego szpitala (w min)	GIService, 2015	destymulanta	
6.3'	Specjalistyczna opieka medyczna – koszyk usług (dostępność)	Dostępność kumulatywna w izochronie 30-minutowej typów specjalistycznej opieki medycznej (koszyk usług)	GIService, 2015	destymulanta	
6.4'	Szpitalne oddziały ratunkowe (dostępność)	Średni czas przejazdu do najbliższego SOR-u (w min)	GIService, 2015	destymulanta	
6.5	Opieka paliatywna i hospicyjna. Świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze	Liczba hospicjów i zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych	Ministerstwo Zdrowia, 2017	stymulanta	
7.1	Domy pomocy społecznej	Liczba ludności przypadająca na jedno miejsce w domu pomocy społecznej	BIP, ROPS, 2018	destymulanta	
7.2	1. Środowiskowy dom samopomocy 2. Dzienny dom pobytu	Analiza wyposażenia (liczba placówek)	BIP, ROPS, 2019	stymulanta	
7.3	1. Warsztaty terapii zajęciowej 2. Zakłady aktywności zawodowej	Analiza wyposażenia (liczba placówek)	BIP, ROPS, 2017	stymulanta	
7.4	1. Regionalne placówki terapeutyczne i opiekuńczo-wychowawcze. 2. Centrum i klub integracji społecznej 3. Centrum, ośrodek i punkt interwencji kryzysowej 4. Punkt konsultacji przy MOPS/GOPS	Analiza wyposażenia (liczba placówek)	BIP, ROPS, 2018-2019	stymulanta	
7.5	Ośrodki adopcyjne	Analiza wyposażenia (liczba placówek)	BIP, ROPS, 2018	stymulanta	
8.1	Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce	Dzieci w wieku 0-2 na jedną placówkę (żłobek, klub dziecięcy i oddział żłobkowy)	BDL GUS, 2017	destymulanta	
8.1'	Dostępność do żłobków i klubów dziecięcych	Czas dojazdu do najbliższego żłobka i klubu dziecięcego (min)	GIService, 2015	destymulanta	
8.2	Przedszkola	Dzieci w wieku 3-6 na jedną placówkę (przedszkole, punkt przedszkolny, zespół wychowania przedszkolnego)	BDL GUS, 2017	destymulanta	
8.2'	Dostępność do przedszkoli	Średni czas dojazdu do trzech najbliższych przedszkoli (min)	GIService, 2014	destymulanta	
8.3	Szkoły podstawowe	Dzieci w wieku 7-15 na jedną placówkę (szkoła podstawowa)	BDL GUS, 2017	destymulanta	
8.3'	Dostępność do szkół podstawowych	Średni czas dojazdu do trzech najbliższych szkół podstawowych (min)	GIService, 2014	destymulanta	
8.4	Licea	Osoby w wieku 15-19 na jedną placówkę (liceum)	BDL GUS, 2017	destymulanta	
8.5	Technika	Osoby w wieku 15-20 na jedną placówkę (technikum)	BDL GUS, 2017	destymulanta	
8.4' i 8.5'	Licea i technika (analiza dostępności)	Średni czas dojazdu do trzech najbliższych szkół	GIService, 2014	destymulanta	

		<i>ponadpodstawowych/ponadgimnazjalnych (min)</i>			
8.6	Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe	Osoby w wieku 15-18 na jedną placówkę (szkoła zawodowa/szkoła branżowa)	BDL GUS, 2017	destymulanta	
8.6'	<i>Dostępność do zasadniczych szkół zawodowych/szkół branżowych</i>	<i>Średni czas przejazdu do trzech najbliższych szkół zawodowych/szkół branżowych (min)</i>	<i>GIService, 2014</i>	<i>destymulanta</i>	
8.7	Szkoły artystyczne	Liczba mieszkańców w wieku 6-23 lata na jedną szkołę artystyczną	BDL GUS, 2017	destymulanta	
8.8	Szkoły policealne	Liczba mieszkańców w wieku 20+ na jedną szkołę policealną	BDL GUS, 2017	destymulanta	
8.9	Uczelnie wyższe, jednostki naukowo-badawcze i biblioteki naukowe	Liczba uczelni wyższych, jednostek naukowo-badawczych i bibliotek naukowych	POL-on, 2019	destymulanta	
9.1	Kina	Liczba osób przypadająca na jedną salę kinową	BDL GUS, 2017	destymulanta	
9.1'	<i>Dostępność do kin</i>	<i>Średni czas przejazdu do najbliższego kina (w min)</i>	<i>GIService, 2016</i>	<i>destymulanta</i>	
9.2	Teatry	Liczba placówek teatralnych i liczba widzów w tych placówkach	BDL GUS, 2017	stymulanta	
9.2'	<i>Dostępność do teatru</i>	<i>Średni czas przejazdu do najbliższego teatru (w min)</i>	<i>GIService, 2016</i>	<i>destymulanta</i>	
9.3	Muzea	Liczba osób zwiedzających muzea i oddziały przypadająca na 10 tys. mieszkańców	BDL GUS, 2017	stymulanta	
9.4	Biblioteki	Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców	BDL GUS, 2017	stymulanta	
9.5	Ośrodki kultury	Liczba uczestników imprez na 1000 mieszkańców	BDL GUS, 2017	stymulanta	
9.6	Grupy artystyczne	Członkowie grup artystycznych na 1000 mieszkańców	BDL GUS, 2017	stymulanta	
9.7	Pływalnie kryte	Liczba i rodzaj niecek basenowych	Ministerstwo Sportu i Turystyki, 2015	stymulanta	
9.8	Hale sportowo-widowiskowe	Liczba i pojemność hali	Ministerstwo Sportu i Turystyki, 2016	stymulanta	
9.9	Stadiony lekkoatletyczne	Liczba pełnowymiarowych stadionów lekkoatletycznych	PZLA, 2019	stymulanta	
9.10	Ćwiczący mężczyźni	Ćwiczący mężczyźni na 1000 mężczyzn	BDL GUS, 2016	stymulanta	
9.11	Ćwiczące kobiety	Ćwiczące kobiety na 1000 kobiet	BDL GUS, 2016	stymulanta	
10.1'	Urzędy gminne	Średni czas dojazdu do właściwego urzędu gminnego	GIService, 2015	destymulanta	
10.2'	Starostwa powiatowe	Średni czas dojazdu do właściwego starostwa powiatowego	GIService, 2015	destymulanta	
10.3'	Urzędy wojewódzkie	Średni czas dojazdu do właściwego urzędu wojewódzkiego	GIService, 2015	destymulanta	
10.4'	Urzędy marszałkowskie	Średni czas dojazdu do właściwego urzędu marszałkowskiego	GIService, 2015	destymulanta	
10.5'	Oddziały regionalne ZUS	Średni czas dojazdu do właściwego oddziału regionalnego ZUS	GIService, 2015	destymulanta	
10.6'	Inspektorat i biuro terenowe ZUS	Średni czas dojazdu do właściwego inspektoratu lub biura terenowego ZUS	GIService, 2015	destymulanta	
10.7'	Oddział regionalny KRUS	Średni czas dojazdu do właściwego oddziału regionalnego KRUS	GIService, 2015	destymulanta	
10.8'	Placówka terenowa KRUS	Średni czas dojazdu do właściwej placówki terenowej KRUS	GIService, 2015	destymulanta	
10.9'	Izba skarbową	Średni czas dojazdu do właściwej izby skarbowej	GIService, 2015	destymulanta	
10.10'	Urząd skarbowy	Średni czas dojazdu do właściwego urzędu skarbowego	GIService, 2015	destymulanta	

4. Dostępność usług publicznych – wskaźniki dostępnościowe

Niniejsza publikacja zawiera najważniejsze wyniki badań przeprowadzonych w ramach projektu GIService – *Zastosowanie GIS w badaniach dostępności przestrzennej usług – koncepcje, metody, implikacje*, zrealizowanego w latach 2014–2017 w IGiPZ PAN pod kierownictwem dr hab. Marcina Stępniaaka w ramach grantu sfinansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (DEC–2013/09/D/HS4/02679). W projekcie, po raz pierwszy na szeroką skalę zostało zastosowane wielowymiarowe podejście, zgodnie z którym dostępność do poszczególnych typów usług publicznych jest mierzona z wykorzystaniem różnych, specjalnie dopasowanych metod. W Polsce oficjalne dane (np. publikowane przez GUS) dotyczące usług publicznych zazwyczaj uwzględniają wskaźniki *de facto* a-przestrzenne, nieuwzględniające ani zróżnicowań wewnątrz danej jednostki ani sytuacji w sąsiednich jednostkach. Z tego względu wskaźniki dostępności oparte na różnych podstawowych oraz zaawansowanych metodach badawczych są właściwym uzupełnieniem wskaźników wyposażenia.

Zostały wykorzystane następujące metody:

1. Czas dojazdu do najbliższej placówki.
2. Czas dojazdu do trzech najbliższych placówek.
3. Czas dojazdu do właściwej placówki.
4. Dostępność skumulowana (izochronowa) – liczba celów podróży (np. placówek ochrony zdrowia) w zasięgu danej izochrony dojazdu.

W zależności od przedmiotu analizy, w różny sposób mogą (bądź muszą) być różnicowane cele podróży, co także wpływa na dobór danego wskaźnika dostępności. Z tej perspektywy pomiar dystansu (czasu przejazdu) pomiędzy źródłem a celem podróży uwzględnia następujące rodzaje:

1. **Czas dojazdu do najbliższej placówki** – w sytuacji, gdy użytkownik może skorzystać z dowolnej placówki, a same placówki są sobie równoważne. Jest to najprostszy możliwy wskaźnik dostępności, co powoduje, że do jego zalet możemy zaliczyć bardzo małe wymagania sprzętowe, a także niewielkie wymagania względem wykorzystanych danych (niezbędna jest jedynie lokalizacja placówek). Spełnia on swoje wymagania w momencie, gdy nie różnicujemy celów podróży, czy to ze względu na ich wielkość czy też ze względu na szczegółowy zakres świadczonych usług.
2. **Czas dojazdu do trzech najbliższych placówek** – w tym wariantcie także cele podróży nie są różnicowane pomiędzy sobą, jednak w porównaniu do pierwszego typu, uwzględniana jest więcej niż jedna placówka. Dzięki temu, taka metoda pomiaru umożliwia zasymulowanie możliwości wyboru placówek lub też zasymulowania wymuszenia korzystania z innej niż najbliższa placówka (np. w wyniku braku miejsc lub np. nieświadczania danego podtypu usługi publicznej). Ponadto, omawiana metoda pomiaru umożliwia obliczenie poziomu dostępności w przypadku braku szczegółowych danych dotyczących granic rejonów obsługi poszczególnych placówek. Jest to wskaźnik będący zmodyfikowaną wersją pierwszego z omawianych wskaźników. Z wcześniejszych prac wynika, że przestrzenne zróżnicowanie poziomu dostępności uzyskane dzięki zastosowaniu omawianego wskaźnika jest mniej heterogeniczne i w lepszym stopniu odzwierciedla możliwości skorzystania z różnorodnej oferty poszczególnych placówek usługowych.
3. **Czas dojazdu do właściwej placówki** – zmodyfikowana wersja, wymagająca obliczenia czasu przejazdu wyłącznie pomiędzy predefiniowanymi parami lub zbiorami punktów. Ma to uzasadnienie szczególnie w momencie, gdy użytkownik może skorzystać z danej usługi jedynie w konkretnej placówce (np. ze względu na rejonizację). Wskaźnik ma większe wymagania dotyczące zakresu niezbędnych danych, jako że przed przystąpieniem do analiz niezbędne jest „sparowanie” ze sobą poszczególnych placówek i rejonów przez nie obsługiwanych. Z drugiej strony ma on jeszcze mniejsze wymagania sprzętowe, gdyż wymaga obliczenia czasu przejazdu jedynie pomiędzy konkretną, wcześniej określoną parą punktów (lub zbiorów punktów), co może wpłynąć na znaczne skrócenie całkowitego czasu obliczeń. W przypadku tego wskaźnika nie jest brana pod uwagę

lokalizacja pozostałych punktów świadczących dany rodzaj usług, gdyż nie mają one najmniejszego wpływu na poziom dostępności danej osoby, lub z danego miejsca. Podsumowując, jest to bardzo prosty i efektywny wskaźnik w sytuacji, gdy mamy do czynienia z usługami publicznymi objętymi rejonizacją.

4. **Dostępność skumulowana (izochronowa)** – wskaźnik bazuje na wyznaczonej izochronie określającej co jest dostępne, a co nie, z danego miejsca zamieszkania. Podstawowa wersja wskaźnika dostępności mierzonej izochronami pokazuje do ilu placówek usługowych danego rodzaju można dojechać z danego miejsca zamieszkania w określonym czasie. Cechą indywidualną tego wskaźnika jest to, że wartości, które pokazuje przede wszystkim odzwierciedlają możliwość wyboru placówki, tj. im więcej punktów usługowych danego rodzaju, tym w większym stopniu użytkownik może dopasować ofertę do własnych, indywidualnych potrzeb, kierując się dowolnie określonymi przesłankami (odległością, łatwością dojazdu czy jakością świadczonych usług). Taka metoda wyznaczania dostępności nie jest niestety pozbawiona wad związanych przede wszystkim z jego dychotomiczną naturą: albo dana placówka mieści się w zasięgu danej izochrony – i wówczas w całości jest zaliczana do placówek osiągalnych z danego miejsca zamieszkania) albo nie – i wówczas traktowana jest jako nieistniejąca (z punktu widzenia mieszkańca danego obszaru). Z jednej strony może to powodować bardzo duże skoki wartości pomiędzy obszarami „wewnątrz” i „na zewnątrz” od danej izochrony, nawet jeśli różnica w czasie dojazdu pomiędzy dwoma punktami jest bardzo niewielka (np. 19 i 21 minut w przypadku izochrony 20-minutowej). Z drugiej strony, brakuje zróżnicowania dostępności wewnątrz danej izochrony, tj. dwie placówki zlokalizowane w odległości 1 i 19 minut, w taki sam sposób wpływają na poziom dostępności do danej usługi. Ponadto, wskaźnik nie pokazuje potencjalnej konkurencji, zarówno pomiędzy użytkownikami (o dostęp do danej placówki), jak i pomiędzy świadczeniodawcami (o użytkowników). Jego zaletą jest natomiast bardzo duża prostota interpretacji, co powoduje że mimo swoich wad jest dosyć powszechnie stosowany. Ponadto, do zalet wskaźnika można zaliczyć też to, że w wielu przypadkach poziom dostępności liczony metodą izochronową wykazuje bardzo dużą korelację z poziomem dostępności obliczanym bardziej złożonymi metodami, np. wskaźnikiem dostępności potencjałowej.

Tab. III Zakres powiązania metod badania dostępności z wybranymi wskaźnikami

Lp.	Wskaźnik	Metoda badawcza	Opis szczegółowy
6.1'	<i>Dostępność przychodni</i>	Czas dojazdu do najbliższej placówki	<i>Średni czas przejazdu do najbliższej przychodni (w min)</i>
6.2'	<i>Dostępność szpitali</i>	Czas dojazdu do najbliższej placówki	<i>Średni czas przejazdu do najbliższego szpitala (w min)</i>
6.3'	<i>Specjalistyczna opieka medyczna – koszyk usług (dostępność)</i>	Dostępność skumulowana	<i>Dostępność kumulatywna w izochronie 30-minutowej typów specjalistycznej opieki medycznej (koszyk usług)</i>
6.4'	<i>Szpitalne oddziały ratunkowe (dostępność)</i>	Czas dojazdu do najbliższej placówki	<i>Średni czas przejazdu do najbliższego SOR-u (w min)</i>
8.1'	<i>Dostępność do żłobków i klubów dziecięcych</i>	Czas dojazdu do najbliższej placówki	<i>Czas dojazdu do najbliższego żłobka i klubu dziecięcego (min)</i>
8.2'	<i>Dostępność do przedszkoli</i>	Czas dojazdu do trzech najbliższych placówek	<i>Średni czas dojazdu do trzech najbliższych przedszkoli (min)</i>
8.3'	<i>Dostępność do szkół podstawowych</i>	Czas dojazdu do trzech najbliższych placówek	<i>Średni czas dojazdu do trzech najbliższych szkół podstawowych (min)</i>
8.4' i 8.5'	<i>Licea i technika (analiza dostępności)</i>	Czas dojazdu do trzech najbliższych placówek	<i>Średni czas dojazdu do trzech najbliższych szkół ponadpodstawowych/ponadgimnazjalnych (min)</i>
8.6'	<i>Dostępność do zasadniczych szkół zawodowych/szkół branżowych</i>	Czas dojazdu do trzech najbliższych placówek	<i>Średni czas przejazdu do trzech najbliższych szkół zawodowych/szkół branżowych (min)</i>
9.1'	<i>Dostępność do kin</i>	Czas dojazdu do najbliższej placówki	<i>Średni czas przejazdu do najbliższego kina (w min)</i>
9.2'	<i>Dostępność do teatru</i>	Czas dojazdu do najbliższej placówki	<i>Średni czas przejazdu do najbliższego teatru (w min)</i>
10.1'	<i>Urzędy gminne</i>	Czas dojazdu do właściwej placówki	<i>Średni czas dojazdu do właściwego urzędu gminnego</i>
10.2'	<i>Starostwa powiatowe</i>	Czas dojazdu do właściwej placówki	<i>Średni czas dojazdu do właściwego starostwa powiatowego</i>
10.3'	<i>Urzędy wojewódzkie</i>	Czas dojazdu do właściwej placówki	<i>Średni czas dojazdu do właściwego urzędu wojewódzkiego</i>

10.4'	Urzędy marszałkowskie	Czas dojazdu do właściwej placówki	Średni czas dojazdu do właściwego urzędu marszałkowskiego
10.5'	Oddziały regionalne ZUS	Czas dojazdu do właściwej placówki	Średni czas dojazdu do właściwego oddziału regionalnego ZUS
10.6'	Inspektorat i biuro terenowe ZUS	Czas dojazdu do właściwej placówki	Średni czas dojazdu do właściwego inspektoratu lub biura terenowego ZUS
10.7'	Oddział regionalny KRUS	Czas dojazdu do właściwej placówki	Średni czas dojazdu do właściwego oddziału regionalnego KRUS
10.8'	Placówka terenowa KRUS	Czas dojazdu do właściwej placówki	Średni czas dojazdu do właściwej placówki terenowej KRUS
10.9'	Izba skarbową	Czas dojazdu do właściwej placówki	Średni czas dojazdu do właściwej izby skarbowej
10.10'	Urząd skarbowy	Czas dojazdu do właściwej placówki	Średni czas dojazdu do właściwego urzędu skarbowego

5. HIERARCHIZACJA. Metodyka hierarchizowania ośrodków miejskich

Hierarchizacja ośrodków miejskich jest sprawą skomplikowaną. W niniejszym opracowaniu podjęto się próby połączenia klasyfikacji opartej o lokalizację liczby usług zaproponowanej w załączniku nr 1 do SOPZ (umownie zwanej danej klasyfikacją ośrodków według podaży typów usług) z klasyfikacją obiektywną wypracowaną w IGiPZ PAN, umownie nazwaną klasyfikacją funkcjonalno-administracyjną).

Punktem odniesienia dla **hierarchizacji funkcjonalno-administracyjnej** jest przyjęty na wstępie podział na typy ośrodków (typy 1-5 są podstawowe, podtypy a,b,c są uzupełniające):

1. Warszawa;
2. miasta regionalne;
 - a. Wielka Piątka (Czwórka), tj. Warszawa, Kraków, Poznań, Wrocław, konurbacja górnośląska i Trójmiasto
 - b. Rdzenie metropolii wymagające restrukturyzacji (Katowice, Łódź, Szczecin), dla Katowic 14 miast na prawach powiatu
 - c. Pozostałe miasta wojewódzkie
3. miasta subregionalne (spełniające jedno z możliwych kryteriów – dawna siedziba województwa w latach 1975-1998, miasto na prawach powiatu, liczba ludności ponad 50 tys. mieszkańców (poza aglomeracjami));
4. miasta powiatowe;
 - a. aglomeracyjne (znajdujące się w MOF według Śleszyński (2013) oraz Tarnowskie Góry ze względu na GZM
 - b. nieaglomeracyjne
5. miasta pozostałe;
 - a. aglomeracyjne
 - b. >10 tys. nieaglomeracyjne
 - c. <10 tys. nieaglomeracyjne.

W celu prawidłowej oceny pozycji hierarchicznej miast przyjęto następujące założenie bazowe. Hierarchizacja wykonana została (w sensie statystycznym) każdorazowo w odniesieniu do sytuacji w regionie (średnie ważone liczbą ludności dla typów miast w regionie) oraz w odniesieniu do całego kraju (średnie ważone liczbą ludności dla typów miast dla kraju). Każdorazowo (dla każdego z 32 wskaźników, dla każdego typu miast w regionie) badano odchylenia 32 zmiennych względem wartości średnich dla typów na poziomie krajowym. Efektem są tabele ukazujące odchylenia poszczególnych wskaźników dla danego typu miast w regionie względem wartości średnich dla typów na poziomie krajowym.

Tabela IV. Klasyfikacja miast w województwie kujawsko-pomorskim.

Typ		Podtyp		Liczba miast	Miasta
symbol	nazwa	symbol	nazwa		
1	Metropolitalne	–	–		–
2	Wojewódzkie (metropolitalne i regionalne)	a	metropolitalne ukształtowane		–
		b	metropolitalne kształtujące się		–
		c	regionalne	2	Bydgoszcz, Toruń
3	Subregionalne	–	–	3	Grudziądz, Inowrocław, Włocławek
4	Ponadlokalne (powiatowe)	a	aglomeracyjne		–
		b	nieaglomeracyjne	14	Aleksandrów Kujawski, Brodnica, Chełmno, Golub-Dobrzyń, Lipno, Mogilno, Nakło nad Notecią, Radziejów, Rypin, Sępólno Krajeńskie, Świecie, Tuchola, Wąbrzeźno, Żnin
5	Lokalne	a	aglomeracyjne	5	Koronowo, Kowalewo Pomorskie, Łabiszyn, Solec Kujawski, Szubin
		b	pozostałe (>10 tys. mieszk.)	2	Chełmża, Ciechocinek
		c	pozostałe (<10 tys. mieszk.)	26	Barcin, Brześć Kujawski, Chodecz, Dobrzyń nad Wisłą, Gniewkowo, Górzno, Izbica Kujawska, Jabłonowo Pomorskie, Janikowo, Janowiec Wielkopolski, Kamień Krajeński, Kcynia, Kowal, Kruszwica, Lubień Kujawski, Lubraniec, Łasin, Mroczka, Nieszawa, Nowe, Pakość, Piotrków Kujawski, Radzyń Chełmiński, Skępe, Strzelno, Więcbork

Źródło: opracowanie własne.

Drugim sposobem hierarchizacji jest **klasyfikacja ośrodków według podaży typów usług** (numeracja względem załącznika nr 1 do SOPZ została zmodyfikowana na potrzeby porównawcze z klasyfikacją funkcjonalno-administracyjną). W świetle klasyfikacji ośrodków według podaży typów usług określa się:

2- Ośrodki ponadregionalne koncentrujące usługi o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym (liczba usług od 40 w górę);

3 - Ośrodki regionalne, koncentrujące usługi zarówno dla potrzeb bezpośredniego zaplecza, jak i usługi oddziałujące na cały region lub jego część (liczba usług od 30 w górę);

4 - Ośrodki subregionalne, koncentrujące usługi zarówno dla potrzeb bezpośredniego zaplecza, jak również subregionu (liczba usług od 25 w górę);

4' - Ośrodki ponadlokalne o oddziaływaniu ponadgminnym, koncentrujące usługi dla bezpośredniego zaplecza (liczba usług od 20 w górę);

5 - Ośrodki lokalne, koncentrujące w miejscach zamieszkania usługi podstawowe (liczba usług poniżej 20).

Porównanie dwóch sposobów hierarchizacji, tj. funkcjonalno-administracyjnej i według podaży typów usług ma miejsce w tabeli rekomendacyjnej w trzeciej części opracowania.

6. SYNTETYZACJA. Syntetyczna miara oceny warunków życia i dostępności usług publicznych

Do oceny syntetycznej warunków życia i dostępności usług publicznych wykorzystano metodę standardyzacji. W celu standardyzacji wykorzystano podstawową miarę standardyzacji jaką jest stosunek różnicy między wartością zmiennej niestandardyzowanej i średnią z populacji a odchyleniem standardowym populacji (formuła 1).

$$Z = \frac{x - \mu}{\sigma} \quad (1)$$

gdzie:

x – zmienna niestandardyzowana,

μ – średnia z populacji,

σ – odchylenie standardowe populacji.

Należy dodać, że w odróżnieniu od hierarchizacji, gdzie średnie były oparte o średnie ważone dla typów miast, w przypadku syntetyzacji średnie są oparte o liczbę jednostek (923 miasta), tak by można było porównać wyniki między komponentem I i II. Dla zmiennych mających charakter destymulanty dodano dodatkowo minus przed formułą by wartości dodatnie zawsze odpowiadały pozytywnej sytuacji a wartości ujemne – negatywnej. Na dalszym etapie procedury badawczej otrzymane wartości standardyzowane zgrupowano w decyle i w ujęciu decylowym wartości przedstawiono na mapach. W ocenie syntetycznej, tak jak w hierarchizacji, zastosowane zostały tylko te miary (a zarazem zmienne), które mają **charakter ogólnodostępny** (są dostępne w BDL lub innych bazach dla całego kraju, to jest przynajmniej dla zbioru wszystkich miast) i wobec których nie ma uwag lub wątpliwości metodycznych. W ten sposób uzyskano **32** zmienne wykorzystane do oceny syntetycznej i hierarchizacji dla wskaźników opartych na **wyposażeniu** oraz **21** zmiennych opartych na wskaźnikach **dostępnościowych**.

W celu prawidłowej oceny syntetycznej warunków życia i dostępności usług publicznych w miastach przyjęto następujące założenia bazowe:

1. Syntetyzacja dla wskaźników wyposażenia dotyczyła odrębnie:

- 1.1. **Poszczególnych obszarów tematycznych** 1-10 (w tym 1-4 warunki życia i 5-10 dostępność usług publicznych; z wyjątkiem obszaru pomoc i integracja społeczna gdzie nie udało się zebrać danych dla zbioru miast z całego kraju oraz administracja wszystkich szczebli, która bazuje na wskaźnikach dostępnościowych).
- 1.2. **Jakości i warunków życia** (średnia miara z obszarów badawczych 1-4) oraz **wyposażenia w usługi publiczne** (średnia miara z wybranych obszarów badawczych 5-10 dla wskaźników wyposażenia).

2. Syntetyzacja dla wskaźników opartych na metodzie badania dostępności dotyczyła:

- 2.1. **Poszczególnych obszarów tematycznych** (5-10 dostępność usług publicznych; z wyjątkiem obszarów: infrastruktura sieciowa oraz pomoc i integracja społeczna).
- 2.2. **Dostępności usług publicznych** (średnia miara dostępności transportowej usług z wybranych obszarów 5-10).

Dla **wskaźników wyposażenia** skonstruowano wskaźniki syntetyczne dla ośmiu obszarów tematycznych - po cztery dla warunków życia i cztery dla dostępności usług publicznych (dla pomocy i integracji społecznej oraz dla administracji wszystkich szczebli dla których brak jest wskaźników

cząstkowych nie konstruowano wskaźników syntetycznych). Zaproponowano następujące miary syntetyczne (por tab. IV):

1. **Miara syntetyczna warunków życia** w zakresie określonego obszaru badawczego (1-4) - w oparciu o zmienne z tego obszaru.
2. **Miara syntetyczna wyposażenia w usługi** w zakresie określonego obszaru badawczego (5-10) - w oparciu o zmienne z tego obszaru.
3. **Miara syntetyczna warunków życia i wyposażenia w usługi**

Dla **wskaźników opartych na metodzie badania dostępności** skonstruowano wskaźniki syntetyczne dla czterech obszarów tematycznych. Zaproponowano ponadto miarę syntetyczną w postaci: **miary syntetycznej dostępności usług** na podstawie **wskaźników dostępności** w zakresie określonego obszaru badawczego (5-10) - w oparciu o wybrane zmienne alternatywne z tego obszaru.

Tab. IV Wskaźniki wyposażenia wchodzące w skład syntezy i hierarchizacji oraz wskaźniki dostępnościowe wchodzące w skład syntezy

Obszar tematyczny	Wskaźniki wyposażenia - synteza i hierarchizacja (32 wskaźniki)	Wskaźniki dostępnościowe – synteza (21 wskaźników)
Warunki życia - wskaźniki cząstkowe		
1. Środowisko przyrodnicze	1.1. Udział parków, zieleni i terenów zieleni osiedlowej 1.3. Obszary prawnie chronione w mieście i gminach sąsiadujących 1.6. Udział ludności niekorzystającej z oczyszczalni ścieków	x
2. Infrastruktura mieszkaniowa	2.1. Instalacje techniczne I. Procent mieszkań bez wodociągu 2.2. Instalacje techniczne II. Procent mieszkań bez łazienki 2.3. Instalacje techniczne III. Procent mieszkań bez centralnego ogrzewania 2.4. Instalacje techniczne IV. Ludność nie korzystająca z sieci kanalizacyjnej 2.5. Niedobór mieszkań. Liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie 2.6. Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) na 1 mieszkańca	x
3. Zamożność mieszkańców	3.2. Zamożność mieszkańców. Dochody z pracy 3.3. Zamożność mieszkańców. Bezrobocie rejestrowane 3.5. Zamożność mieszkańców. Otrzymujący zasiłek rodzinny	x
4. Bezpieczeństwo	4.1. Poziom przestępczości 4.2. Bezpieczeństwo drogowe	x
Dostępność usług publicznych - wskaźniki cząstkowe		
5. Infrastruktura sieciowa	5.1. Ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności 5.2. Długość sieci kanalizacyjnej na 1 mieszkańca podłączonego do sieci 5.4. Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem 5.5. Penetracja lokalowa zasięgami internetu stacjonarnego (30 Mb/s)	x
6. Ochrona zdrowia	6.1. Przychodnie	6.1'. Dostępność przychodni 6.2'. Dostępność szpitali 6.3'. Specjalistyczna opieka medyczna – koszyk usług (dostępność) 6.4'. Szpitalne oddziały ratunkowe (dostępność)
7. Pomoc i integracja społeczna	x	x
8. Edukacja oraz zorganizowana opieka nad dziećmi do lat 3	8.1. Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce 8.2. Przedszkola 8.3. Szkoły podstawowe 8.4. Licea 8.5. Technika	8.1'. Dostępność do żłobków i klubów dziecięcych 8.2'. Dostępność do przedszkoli 8.3'. Dostępność do szkół podstawowych

	8.6. Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe	8.4' i 8.5'. Licea i technika (analiza dostępności) 8.6'. Dostępność do zasadniczych szkół zawodowych/szkół branżowych
9. Kultura i sztuka, sport i rekreacja	9.1. Kina 9.3. Muzea 9.4. Biblioteki 9.5. Ośrodki kultury 9.6. Grupy artystyczne 9.9. Ćwiczący mężczyźni 9.10. Ćwiczące kobiety	9.1'. Dostępność do kin 9.2'. Dostępność do teatru
10. Administracja wszystkich szczebli	x	10.1'. Urzędy gminne 10.2'. Starostwa powiatowe 10.3'. Urzędy wojewódzkie 10.4'. Urzędy marszałkowskie 10.5'. Oddziały regionalne ZUS 10.6'. Inspektorat i biuro terenowe ZUS 10.7'. Oddział regionalny KRUS 10.8'. Placówka terenowa KRUS 10.9'. Izba skarbową 10.10'. Urząd skarbowy
Wskaźniki syntetyczne		
Warunki życia	I. Środowisko przyrodnicze (średnia z 3 wskaźników) II. Infrastruktura mieszkaniowa (średnia z 6 wskaźników) III. Zamożność mieszkańców (średnia z 3 wskaźników) IV. Bezpieczeństwo (średnia z 2 wskaźników) + Wskaźnik syntetyczny warunków życia (średnia z obszarów tematycznych I-IV)	x
Dostępność usług publicznych	V. Infrastruktura sieciowa (średnia z 3 wskaźników) VI. Ochrona zdrowia (1 wskaźnik) VII. <i>Pomoc i integracja społeczna (brak wskaźników do syntezy)</i> VIII. Edukacja oraz zorganizowana opieka nad dziećmi do lat 3 (średnia z 6 wskaźników) IX. Kultura i sztuka, sport i rekreacja (średnia z 7 wskaźników) X. <i>Administracja wszystkich szczebli (brak wskaźników do syntezy)</i> + Wskaźnik syntetyczny dostępności usług publicznych (średnia z obszarów tematycznych V-VI i VIII-IX)	V. <i>Infrastruktura sieciowa (brak wskaźników dostępnościowych do syntezy)</i> VI. Ochrona zdrowia (średnia z 4 wskaźników) VII. <i>Pomoc i integracja społeczna (brak wskaźników dostępnościowych do syntezy)</i> VIII. Edukacja oraz zorganizowana opieka nad dziećmi do lat 3 (średnia z 5 wskaźników) IX. Kultura i sztuka, sport i rekreacja (średnia z 2 wskaźników) X. Administracja wszystkich szczebli (średnia z 10 wskaźników)
Komponent II - synteza	Wskaźnik syntetyczny warunków życia i dostępności usług publicznych (średnia ze wskaźników syntetycznych warunków życia i dostępności usług publicznych)	Wskaźnik syntetyczny dostępności usług publicznych bazujący na wskaźnikach dostępności (średnia ze wskaźników syntetycznych z obszarów tematycznych VI i VIII-X)

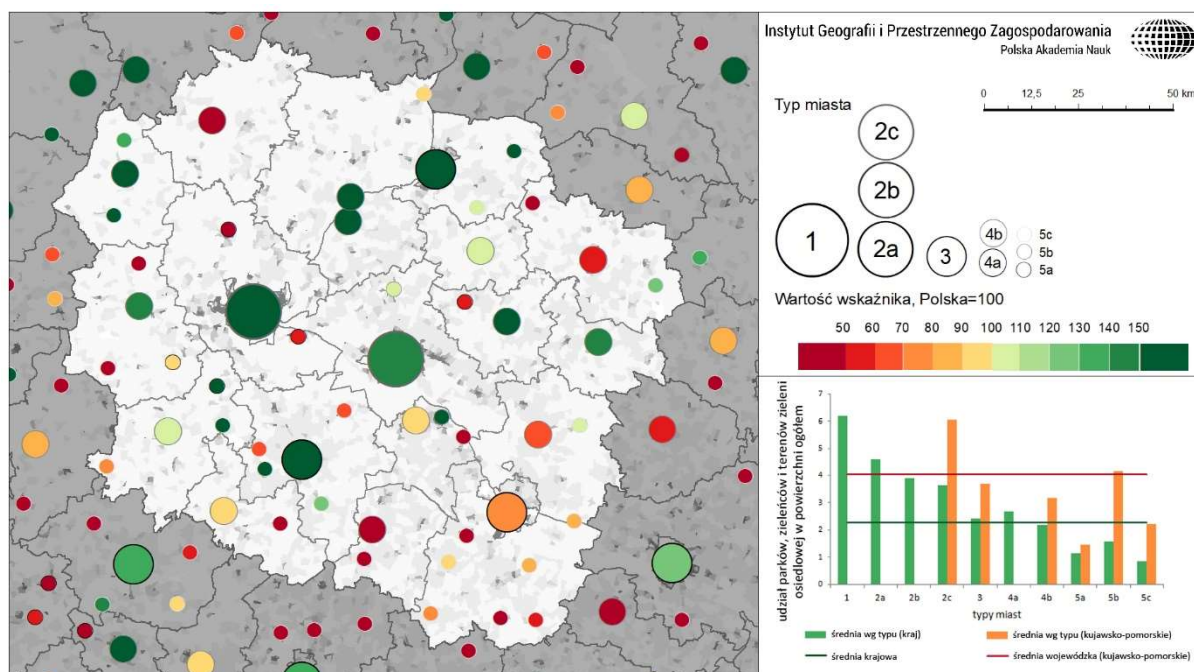
CZĘŚĆ II

REZULTATY BADANIA

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

1.1. Udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej

Potencjał rekreacyjny miasta i jego okolic może być określany jako: „zdolność środowiska przyrodniczego do zaspokajania potrzeb człowieka związanych z wypoczynkiem, odtwarzaniem sił biopsychologicznych oraz doznaniem estetycznymi” (Kistowski 1993). W celu określenia potencjału rekreacyjnego / dostępności terenów rekreacyjnych posłużono się w pierwszym wskaźniku tego typu dostępnością terenów zieleni z wykorzystaniem danych gromadzonych w Banku Danych Lokalnych, w postaci udziału parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem miasta w 2017 r. Wskaźnik z oczywistych względów jest stymulantą. Rozkład wskaźnika między typami miast jest bardzo wyraźny na korzyść miast dużych, w tym przede wszystkim miast wojewódzkich. Im mniejsze jest miasto tym udział terenów zieleni jest również mniejszy, niezależnie od regionu Polski.

Ryc. 1.1 Udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem w mieście, 2017.

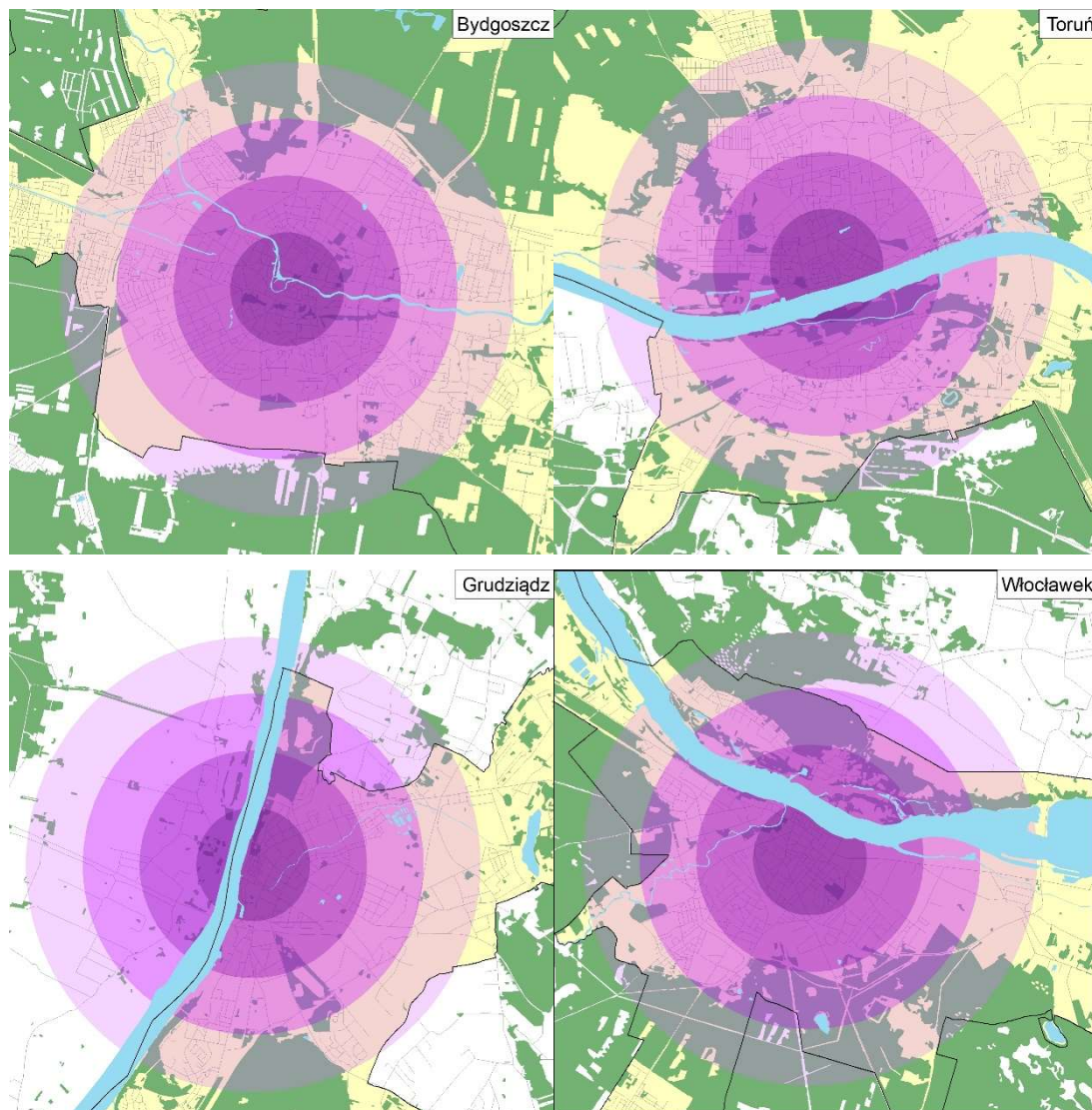
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Średni udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem w mieście (%) w skali kraju wyniósł jedynie 2,3%. W województwie kujawsko-pomorskim wskaźnik jest odpowiednio wyższy i wynosi ponad 4%, co należy uznać za bardzo pozytywne zjawisko. W miastach wojewódzkich, tj. w Bydgoszczy i Toruniu wskaźnik jest dość zróżnicowany na korzyść Bydgoszczy, gdzie udział terenów zielonych przewyższa 7,8%. W Toruniu jest już dwukrotnie niższy – ok. 3,4%. W miastach subregionalnych udział terenów zielonych jest również dość zróżnicowany – od 1,6% we Włocławku, przez 5,3% w Grudziądzu aż do 6,4% w Inowrocławiu. W mniejszych miastach udziały te, zgodnie z tendencją krajową, są już wyraźnie niższe, niemniej należy pozytywnie podkreślić duży udział terenów zielonych w takich miastach jak położony w dolinie Noteci Barcin (16,7%) i położone w dolinie Wisły Chełmno (10,6%).

W latach 2007-2017 generalnie wskaźnik w większości miast nie zmienił się znacząco. Do największych zmian udziału parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem w mieście doszło w Chełmnie (wzrost o 2,9 punktu procentowego), Radzynie Chełmińskim (wzrost o 1,1) i Szubinie (wzrost o 1,0). Natomiast w Świeciu nastąpił spadek udziału aż o 24 punkty procentowe.

1.2. Udział parków, lasów i ogrodów w buforze wokół centrum

Drugi ze wskaźników dotyczących sfery rekreacyjnej dotyczy udziału parków, lasów, ogrodów zoologicznych i botanicznych w buforze od centrum miasta¹. Źródłem danych była baza danych obiektów topograficznych (BDOT). Jako centrum miasta przyjęto miejsce, w którym zlokalizowany jest ratusz. Z powierzchni bufora odjęto obszary wodne (morze, rzeki i jeziora).

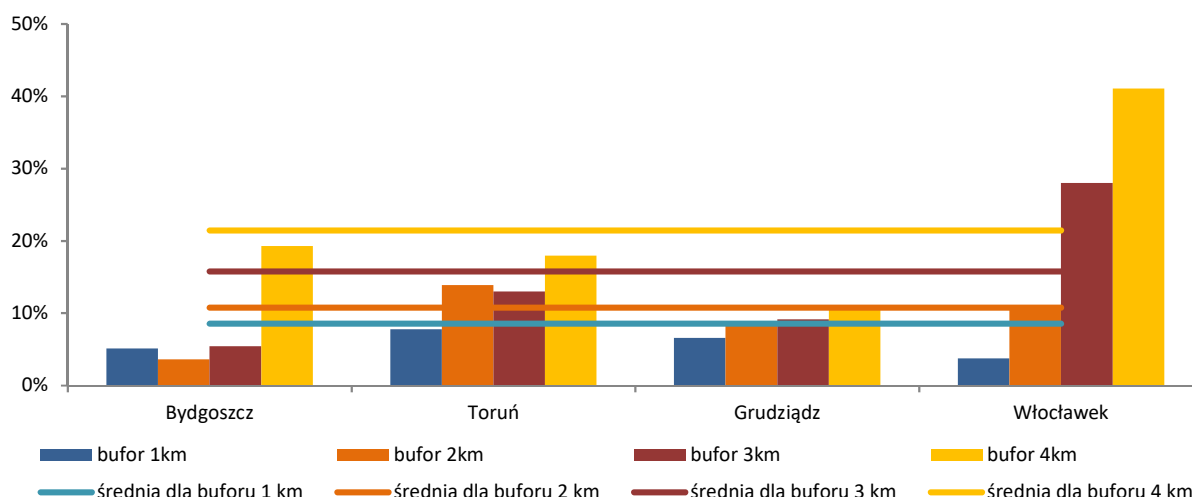

Ryc. 1.2.1 Udział parków, lasów i ogrodów zoologicznych i botanicznych w buforze 1 km, 2 km, 3 km i 4 km wokół centrum miast na prawach powiatu, 2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDOT.

Centra miast na prawach powiatu w województwie kujawsko-pomorskim są dość ubogie w zielen w porównaniu do średniej dla 19 miast, szczególnie w buforze 1 km od centrum miasta. Dopiero 2 km dają dużą powierzchnię zieloną w Toruniu i we Włocławku. Większy udział powierzchni terenów rekreacyjnych jest charakterystyczny dla 3 i 4 km bufora od centrum Włocławka. Najgorzej pod tym względem w regionie wygląda Grudziądz.

¹ Badanie przeprowadzono dla grupy miast na prawach powiatu dla sześciu regionów (19 miast). Wskaźnik jest stymulantą. Wraz ze zwiększaniem się bufora wokół centrum z 1 km do 4 km, odpowiednio zwiększa się średni udział powierzchni zajętej przez parki, lasy lub ogrody zoologiczne, z 9% dla 1 km do aż 21% dla 4 km (średnia nieważona dla 19 miast na prawach powiatu w sześciu analizowanych regionach kraju).

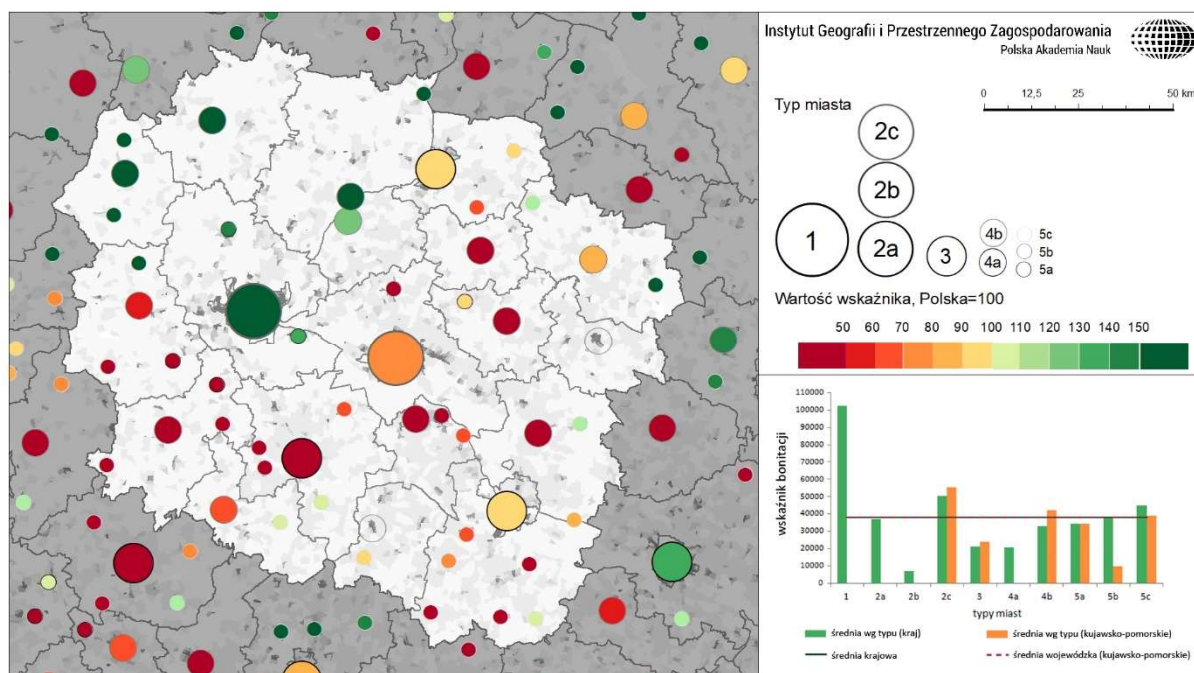
Ryc. 1.2.2 Udział parków, lasów i ogrodów zoologicznych i botanicznych w buforze 1 km, 2 km, 3 km i 4 km wokół centrum miast na prawach powiatu – wykres porównawczy, 2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDOT.

1.3. Obszary prawnie chronione w mieście i gminach sąsiadujących

Trzeci ze wskaźników dotyczących sfery rekreacyjnej dotyczy największego przestrzennie obszaru i może być ważny dla mieszkańców miast głównie w kontekście weekendowych podróży rekreacyjnych, realizowanych w kierunku obszarów chronionych przyrodniczo. Obszary prawnie chronione zlokalizowane są zarówno w mieście jak i w najbliższym jego otoczeniu. Obliczono tym samym łączną sumę ważoną obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem w mieście i w jednostkach sąsiadujących stanowiących zaplecze przyrodniczo-rekreacyjne miasta (gminy obwarzankowe), bazując na mierze syntetycznej ukazującej jakość środowiska naturalnego w postaci zmodyfikowanego bonitacyjnego wskaźnika nasycenia obszarami chronionymi opracowany przez Degórskiego (2015). Jego podstawą jest przydzielenie punktów jednostkom, zależnie od powierzchni poszczególnych typów obszarów chronionych. Ocena cenności przyrodniczej obszarów bazuje na wskaźniku form ochrony prawnej w poszczególnych gminach z nałożoną wagą dla występujących form ochrony (Degórski 2015)². Do konstrukcji wskaźnika wykorzystano dane z BDL GUS dotyczące powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej. Wskaźnik ma charakter stymulanty. Biorąc pod uwagę rozkład wskaźnika przyrodniczo zyskują obszary lesiste (Polska północna), a także niektóre duże miasta. Z kolei gorzej sytuacja wygląda na terenach przemysłowych. Gorzej wypadają również miasta w typie 3 (subregionalne) i 4a.

² Zaproponowany wskaźnik syntetyczny dla gmin z zastosowaniem wag dla poszczególnych kategorii przyjmuje postać: $\sum (Pa \cdot 3 + Pb \cdot 2 + Pc)$, gdzie: a - park narodowy, rezerwat przyrody – waga 3, b - parki krajobrazowe (z wyłączeniem rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody) – waga 2, c - obszary chronionego krajobrazu (z wyłączeniem rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody) – waga 1.

Ryc. 1.3 Wskaźnik bonitacji. Suma ważonej powierzchni chronionej w mieście i gminach sąsiadujących, 2017.

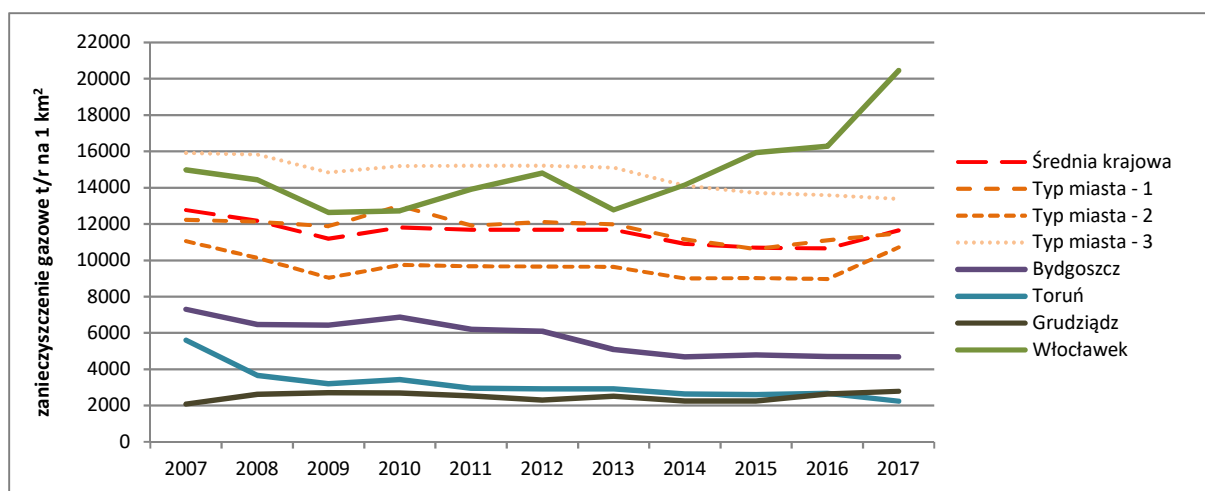
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W województwie kujawsko-pomorskim wskaźnik bonitacji jest mniej więcej na poziomie średniej krajowej. Sytuacja wygląda dobrze szczególnie w północno-zachodniej części regionu, w tym w Bydgoszczy, w której granicach administracyjnych występuje duży udział lasów. Z miast subregionalnych dostępność terenów rekreacyjnych najgorsza jest w Inowrocławiu, a z mniejszych miast szczególnie źle jest w Rypinie i Radziejowie, gdzie zarówno w mieście jak i gminach ościennych nie ma terenów chronionych przyrodniczo.

1.4. Jakość powietrza. Zanieczyszczenia gazowe

W ramach analizy wzięto pod uwagę emisję zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych³ (taki wskaźnik jest dostępny w ramach Banku Danych Lokalnych). Wartość wskaźnika obliczana jest w tonach rocznie na 1 km². Niestety, informacja ta jest dostępna jedynie na poziomie powiatowym. Ponieważ powiat jest jednostką zbyt dużą by stawiać równość między zanieczyszczeniem gazowym w powiecie i w mieście powiatowym zdecydowano o wyborze wyłącznie miast na prawach powiatu do analizy przeprowadzonej w ujęciu dynamicznym dla całego okresu 2007-2017 w porównaniu do średniej krajowej (dla 66 miast na prawach powiatu) oraz średniej dla typów miast 1, 2 oraz 3. Zmienna jest destymulantą. Im wyższy poziom zanieczyszczeń gazowych tym gorsza sytuacja i pilniejsza interwencja.

³ Według definicji GUS zanieczyszczenia gazowe to emisja do atmosfery substancji gazowych, których stężenie przekracza średnią zawartość tych substancji w powietrzu czystym, negatywnie oddziałując na zdrowie człowieka oraz na stan i jakość środowiska. Do charakterystycznych zanieczyszczeń powietrza występujących w formie gazowej należą: dwutlenek siarki (SO₂), tlenki azotu (NO_x), tlenek węgla (CO), dwutlenek węgla (CO₂), węglowodory (C_nH_m) oraz tzw. "utleniacze". Utleniacze są substancjami zanieczyszczającymi wtórnymi, powstałymi na drodze reakcji fotochemicznych podstawowych zanieczyszczeń. Zalicza się do nich ozon, dwutlenek azotu, formaldehyd, akroleinę i inne.

Ryc. 1.4 Zanieczyszczenia gazowe t/r na 1 km² w miastach na prawach powiatu w latach 2007-2017.

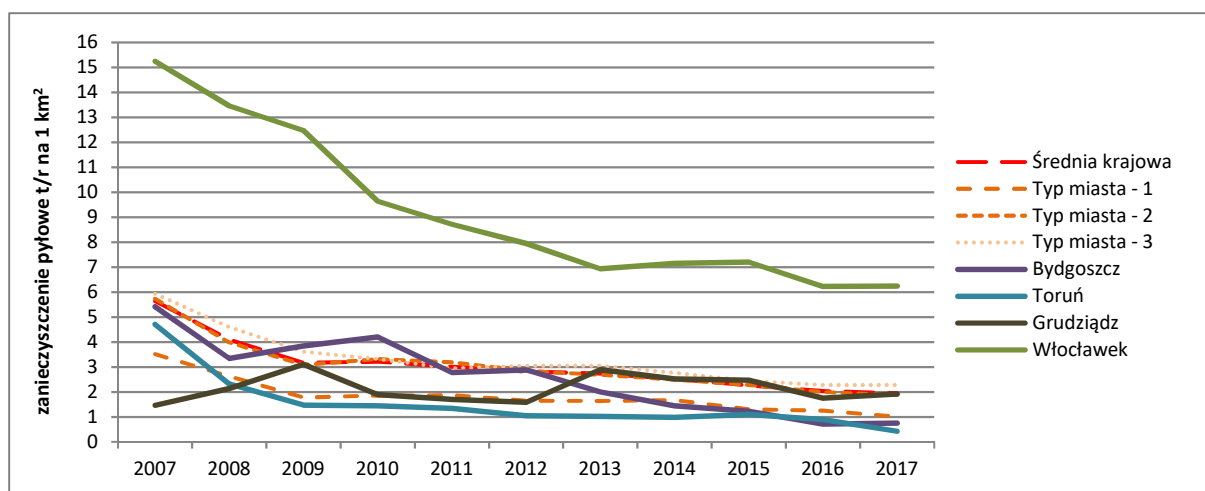
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Zanieczyszczenia gazowe w miastach na prawach powiatu w województwie kujawsko-pomorskim kształtują się na dużo niższych poziomach niż średnie dla Polski w poszczególnych typach. Jedynym miastem wyraźnie odstupującym na niekorzyść pod względem tego wskaźnika jest Włocławek, gdzie wartość zanieczyszczeń gazowych t/r na 1 km² jest najwyższa wśród miast na prawach powiatu w regionie, wyższa niż średnia dla Polski i w dodatku rosnąca, szczególnie po 2013 r. W pozostałych miastach tendencja jest pozytywna. Wartość zanieczyszczeń w ostatnich latach maleje.

1.5. Jakość powietrza. Zanieczyszczenia pyłowe

W ramach analizy, podobnie jak w przypadku zanieczyszczeń gazowych, uwzględniono emisję zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych⁴ (taki wskaźnik jest dostępny w ramach Banku Danych Lokalnych). Wartość wskaźnika obliczana jest w tonach rocznie na 1 km². Niestety, analogicznie jak w przypadku zanieczyszczeń gazowych, informacja ta jest dostępna jedynie na poziomie powiatowym. Ponieważ powiat jest jednostką zbyt dużą by stawiać równość między zanieczyszczeniem pyłowym w powiecie i w mieście powiatowym zdecydowano o wyborze wyłącznie miast na prawach powiatu do analizy przeprowadzonej w ujęciu dynamicznym dla całego okresu 2007-2017 w porównaniu do średniej krajowej (dla 66 miast na prawach powiatu) oraz średniej dla typów miast 1, 2 oraz 3. Zmienna jest destymulacją. Im wyższy poziom zanieczyszczeń pyłowych tym gorsza sytuacja i pilniejsza interwencja.

⁴ Według definicji GUS zanieczyszczenia pyłowe to emisja do atmosfery stałych cząstek o rozdrobnieniu makroskopowym i koloidalnym, których stężenie przekracza średnią zawartość tych substancji w powietrzu czystym, negatywnie oddziałując na zdrowie człowieka oraz na stan i jakość środowiska. Zanieczyszczenia pyłowe dzieli się w zależności od wymiarów ziaren na: pyły o rozdrobnieniu makroskopowym o wymiarach ziaren od 1 do 1000 ²m oraz pyły o rozdrobnieniu koloidalnym o wymiarach ziaren od 0,001 do 1 ²m. W zależności od źródła pochodzenia pyłu lub formy jego występowania stosuje się podział na: pyły dyspersyjne, tzn. powstałe wskutek mechanicznego rozdrabniania ciał stałych (np. pył węglowy przy kruszeniu i mieleniu węgla w zakładach energetycznych) oraz pyły kondensacyjne, powstałe w wyniku skraplania się i zestalania par różnych substancji chemicznych (np. sadza), występujące tylko w klasie o rozdrobnieniu koloidalnym. Powstawanie zanieczyszczeń pyłowych wiąże się nierozdzielnie ze wszystkimi procesami produkcyjnymi i procesami spalania. Szczególnie duże ilości pyłów powstają przy spalaniu paliw stałych.

Ryc. 1.5 Zanieczyszczenia pyłowe t/r na 1 km² w miastach na prawach powiatu w latach 2007-2017.

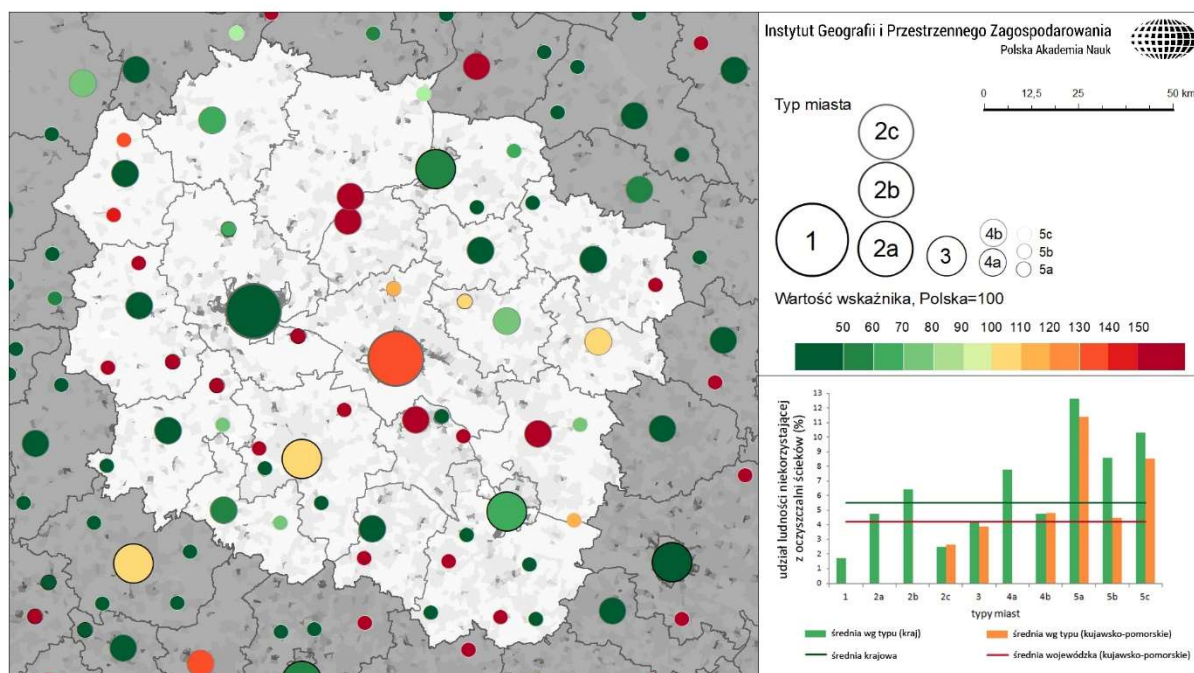
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Największa emisja zanieczyszczeń pyłowych w miastach na prawach powiatu w województwie kujawsko-pomorskim charakteryzuje Włocławek. Na szczęście tendencja jest pozytywna i zanieczyszczenie to systematycznie w tym mieście spada, aczkolwiek z drugiej strony w ostatnich latach nastąpiło pewne spowolnienie spadku. W przypadku innych miast regionu powyżej średniej krajowej zanieczyszczenie było obserwowalne w Bydgoszczy w latach 2009-2010, w kolejnych latach wyraźnie spadało i aktualnie wyższe (w przeliczeniu na 1 km²) jest w Grudziądzu.

1.6. Udział ludności niekorzystającej z oczyszczalni ścieków

Wykorzystano wskaźnik udziału liczby ludności niekorzystającej z oczyszczalni ścieków⁵. Wskaźnik jest destymulantą, co oznacza, że im niższa jego wartość tym lepiej. Źródłem danych był Bank Danych Lokalnych GUS. Generalnie porównując różne typy miast można zauważyć tendencję, że im większe miasto tym niższy jest udział ludności niekorzystającej z oczyszczalni ścieków. Co interesujące, w mniejszych miastach położonych na obszarze aglomeracji (miasta typu 4a i 5a) udział niekorzystających z oczyszczalni ścieków jest wyższy niż w innych miastach typów 4 i 5.

⁵ Według definicji GUS oczyszczalnie ścieków to zespoły podstawowych obiektów technologicznych, służących bezpośrednio do oczyszczania ścieków oraz znajdujących się na wspólnym terenie obiektów pomocniczych niezbędnych dla dostawy energii elektrycznej, wody, stworzenia odpowiednich warunków do pracy i obsługi oczyszczalni. Ze względu na rodzaj stosowanych sposobów oczyszczania ścieków i związanych z nimi procesów, oczyszczalnie dzieli się na: mechaniczne, chemiczne, biologiczne, z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Ryc. 1.6 Udział ludności niekorzystającej z oczyszczalni ścieków, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Średni udział ludności niekorzystającej z oczyszczalni ścieków w Polsce wyniósł w 2017 r. 5,5%. W województwie kujawsko-pomorskim wskaźnik był odpowiednio niższy (4,2%), co można uznać za informację pozytywną. W Bydgoszczy wszyscy mieszkańcy korzystali z oczyszczalni, podczas gdy w Toruniu udział niekorzystających wyniósł 7,3% (2% w 2016 r.). W miastach subregionalnych zdecydowanie gorsza sytuacja w tym względzie była w Inowrocławiu, gdzie aż 5,6% ludności nie korzystało z oczyszczalni ścieków (w Grudziądzu i Włocławku – odpowiednio 3,3% i 3,4%). Szczególnie źle było w zakresie podłączenia do oczyszczalni ścieków w takich miastach jak Piotrków Kujawski oraz Lubraniec. W miastach tych aż 38-39% ludności nie korzystało z oczyszczalni ścieków.

1.7. Podsumowanie (hierarchizacja)

- 1.1. **Udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej.** Wskaźnik jest dużo wyższy niż średnia krajowa co należy uznać za bardzo pozytywne. Wartości wskaźnika wszystkich typów miast przekraczają średnią wartość dla poszczególnych typów. Największe różnice obserwowane są w przypadku małych miast (typy 5b i 5c – w obu przypadkach ponad dwukrotne), następnie w przypadku miast regionalnych (typ 2c). Dość znaczące różnice widoczne są też w typach 3 i 4b. Najmniejsza różnica dotyczy typu 5a. Wskaźnik 1.1 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziewiątym i dziesiątym decylnu (najślabszy wynik). W regionie jest to tylko jedno miasto, tj. Nieszawa.
- 1.2. **Udział parków, lasów i ogrodów w buforze wokół centrum.** Centra miast na prawach powiatu w regionie są dość ubogie w zielen w porównaniu do średniej dla 19 miast na prawach powiatu w 6 regionach objętych badaniem (z wyjątkiem Włocławka dla buforu 3-4 km od centrum).
- 1.3. **Obszary prawnie chronione w mieście i gminach sąsiadujących.** Wskaźnik bonitacji jest mniej więcej na poziomie średniej krajowej. Wartości powyżej średniej są obserwowane w typie 2c (przede wszystkim w Bydgoszczy) oraz 4b, z kolei na niekorzyść względem średniej krajowej w regionie wypada typ 5b. Wskaźnik 1.3 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylnu

(najgorszy wynik). W regionie jest to sześć miast, tj. Inowrocław, Rypin, Radziejów, Chełmża, Pakość i Chodecz.

1.4. Jakość powietrza. Zanieczyszczenia gazowe. Zanieczyszczenia gazowe w miastach na prawach powiatu w regionie kształtują się na dużo niższych poziomach niż średnie dla Polski w poszczególnych typach, z niekorzystnym wyjątkiem Włocławka.

1.5. Jakość powietrza. Zanieczyszczenia pyłowe. Największa emisja zanieczyszczeń pyłowych w miastach na prawach powiatu w województwie kujawsko-pomorskim charakteryzuje Włocławek. Dla innych miast wskaźnik przyjmował wartości poniżej średniej dla typów.

1.6. Udział ludności niekorzystającej z oczyszczalni ścieków. Udział ludności niekorzystającej z oczyszczalni ścieków jest największy w małych miastach, szczególnie w typie 5a i 5c, ale nie są to wartości wyższe od średniej krajowej dla tych typów miast. Największe różnice obserwowane są w przypadku typu 5b, gdzie wartość wskaźnika jest dwukrotnie niższa od średniej dla tego typu. W pozostałych przypadkach (typ 2c, 3, 4b) wartości wskaźnika są porównywalne. Wskaźnik 1.6 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylnym (najgorszy wynik). W regionie są to trzy miasta: Lubraniec, Piotrków Kujawski i Nieszawa.

W tabeli 1.7 przedstawiono odchylenia od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy. Wartości pozytywne są dodatnie, negatywne - ujemne. Zła sytuacja jest w miastach w typie 5b we wskaźniku 1.3 Obszary prawnie chronione w mieście i gminach sąsiadujących (odchylenie negatywne o 75% względem średniej wartości wskaźnika w tym typie miast w Polsce).

Tab. 1.7 Odchylenia* od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy

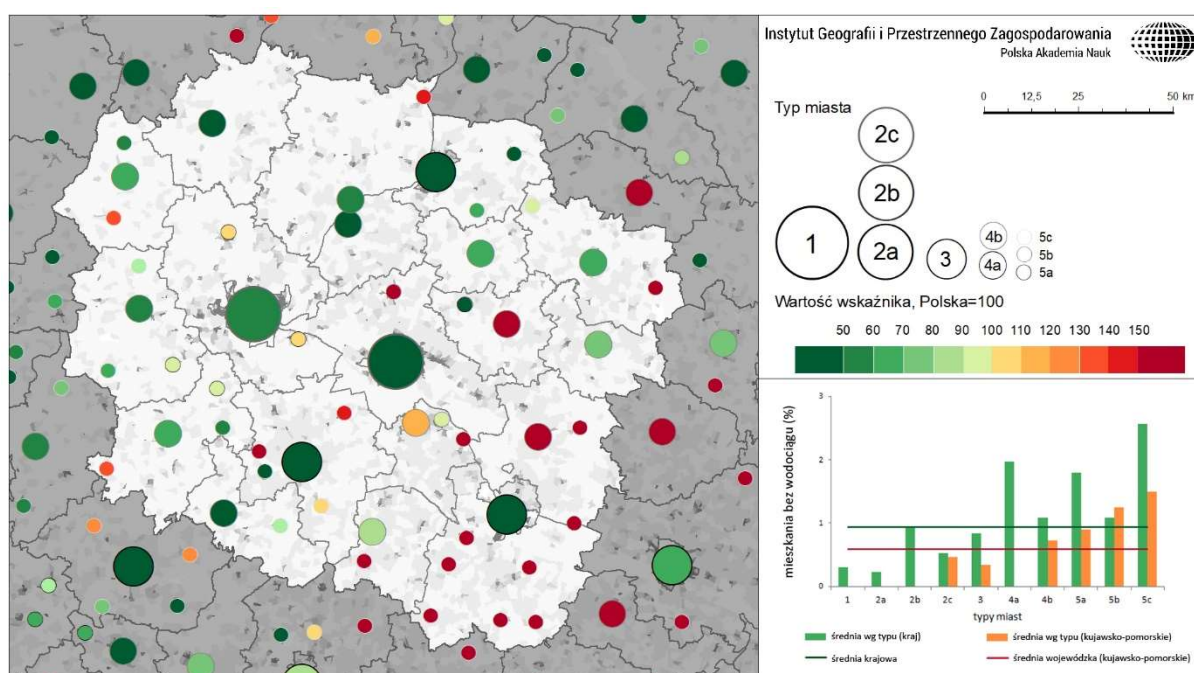
	2c	3	4a	4b	5a	5b	5c
1.1.	66	52	x	45	28	162	159
1.3.	10	15	x	27	0	-75	-14
1.6.	-7	8	x	-2	10	48	17

*Procent średniej wartości wskaźnika dla typu. Wartości pozytywne dodatnie (przy stymulacji wartości ponad średnią, przy destymulacji wartości poniżej średniej), wartości negatywne – ujemne (przy stymulacji wartości poniżej średniej, przy destymulacji wartości powyżej średniej)

INFRASTRUKTURA MIESZKANIOWA

2.1. Instalacje techniczne I. Procent mieszkań bez wodociągu

Wskaźnik odnosi się do procentu mieszkań bez wodociągu. Jest on zatem z oczywistych względów destymulantą, co oznacza, że im wyższa wartość wskaźnika tym szybciej potrzebna jest interwencja w danym mieście w celu poprawy sytuacji⁶. W porównaniu do innych analizowanych instalacji sanitarno-technicznych wyposażenie w wodociąg jest najbardziej rozpowszechnione w skali kraju. Z tego względu tylko dla niektórych miast jest to pod koniec drugiej dekady XXI wieku problem. W skali kraju widać wyraźny podział odpowiadający podziałowi Polski w okresie zaborów. Zdecydowanie lepsza sytuacja pod względem wyposażenia mieszkań w wodociąg jest na obszarze byłego zaboru pruskiego, a na obszarze pozostałych zaborów – w dużych miastach, z wyjątkiem centralnej Polski gdzie wyposażenie w wodociąg stanowi nadal pewien problem, również w dużych miastach.

Ryc. 2.1 Procent mieszkań niewyposażonych w wodociąg, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

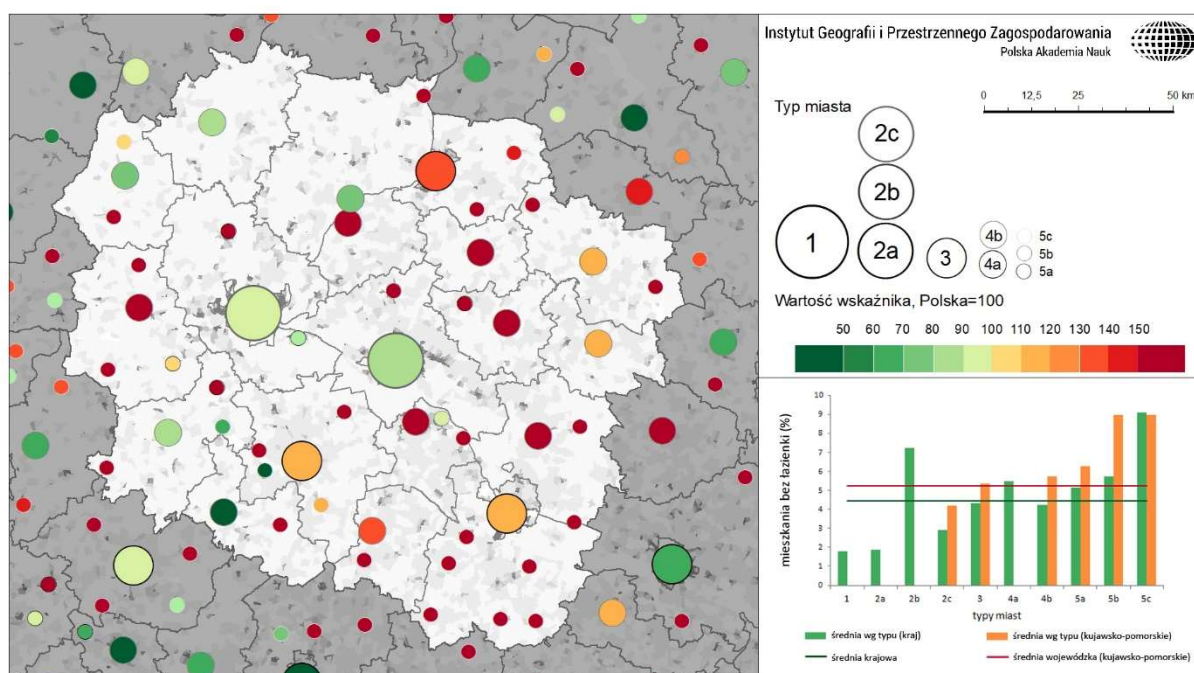
Średni procent mieszkań bez wodociągu w województwie kujawsko-pomorskim (0,58%) jest niższy od średniej krajowej, która wynosi 0,94%, co ze względu na destymulantę można uznać za pozytyw. Najgorzej sytuacja wygląda w małych miastach (typ 5), przede wszystkim w Lubieniu Kujawskim (5,5% mieszkań bez wodociągu), Izbicy Kujawskiej (4,9%) oraz Górznie (4,2%). Generalnie, województwo kujawsko-pomorskie zlokalizowane jest w dużej części na obszarze byłego zaboru pruskiego, gdzie sytuacja w zakresie wyposażenia w wodociąg jest bardzo dobra. Z tego względu widać różnice w wyposażeniu w wodociąg między zachodnią i wschodnią (przede wszystkim południowo-wschodnią) częścią regionu.

⁶ Według definicji GUS mieszkaniem wyposażonym w wodociąg jest mieszkanie, w obrębie którego znajduje się kran z wodą bieżącą. Przez wodociąg należy rozumieć instalacje wodociągowe (wraz z urządzeniami odbioru znajdującymi się w mieszkaniu) doprowadzające wodę z sieci (za pomocą czynnych połączeń) od przewodu ulicznego lub z urządzeń lokalnych (własne ujęcia wody).

W latach 2007-2017 generalnie wskaźnik w większości miast nie zmienił się znacząco. Do największych zmian procentu mieszkańców bez wodociągu doszło w Chodczu (spadek o 3,1 punktu procentowego), Lubieniu Kujawskim (2,9) i Nieszawie (2,8).

2.2. Instalacje techniczne II. Procent mieszkań bez łazienki

Źródłem danych dla tej zmiennej, podobnie jak w przypadku innych zmiennych dotyczących wyposażenia w instalacje sanitarno-techniczne, zarówno dla 2007 jak i 2017 r. jest Bank Danych Lokalnych GUS⁷. W Polsce występuje duże zróżnicowanie przestrzenne w zakresie wyposażenia w łazienkę, przy czym obok podziału historycznego, na tradycyjnie lepiej wyposażone tereny byłego zaboru pruskiego (szczególnie w północnej części), dochodzi nawet bardziej wyrazisty podział wewnątrzregionalny. Generalnie lepsza sytuacja charakteryzuje duże miasta, z wyjątkiem miast o tradycji przemysłowej, szczególnie w przemyśle włókienniczym oraz w górnictwie.

Ryc. 2.2 Procent mieszkań niewyposażonych w łazienkę, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Średni procent mieszkań bez łazienki w województwie kujawsko-pomorskim (5,26%) jest wyższy od średniej krajowej, która wynosi 4,45%, co jest głównie wynikiem złej sytuacji w mniejszych miastach województwa. W Toruniu i Bydgoszczy sytuacja nie jest najgorsza (odpowiednio 3,9% i 4,4% mieszkań bez łazienki), choć jednak jest to wynik gorszy niż średnia dla typu w kraju. W miastach subregionalnych najgorzej jest w Grudziądzu (5,8% mieszkań bez łazienki). W miastach powiatowych i innych w typie 4 zła sytuacja jest szczególnie w Lipnie, gdzie ponad 10% mieszkańców nie ma dostępu do łazienki. Najgorzej w tym zakresie jest w małych miastach (typ 5), przede wszystkim w Dobrzyniu nad Wisłą (22,3% mieszkań bez łazienki), Izbicy Kujawskiej (17,6%) oraz Nieszawie (16,4%). Generalnie, trudno wskazać obszary, lepiej lub gorzej wyposażone w łazienkę, gdyż rozkład przestrzenny wskaźnika w województwie ma charakter mozaikowy i głównym wyznacznikiem jest ranga administracyjna

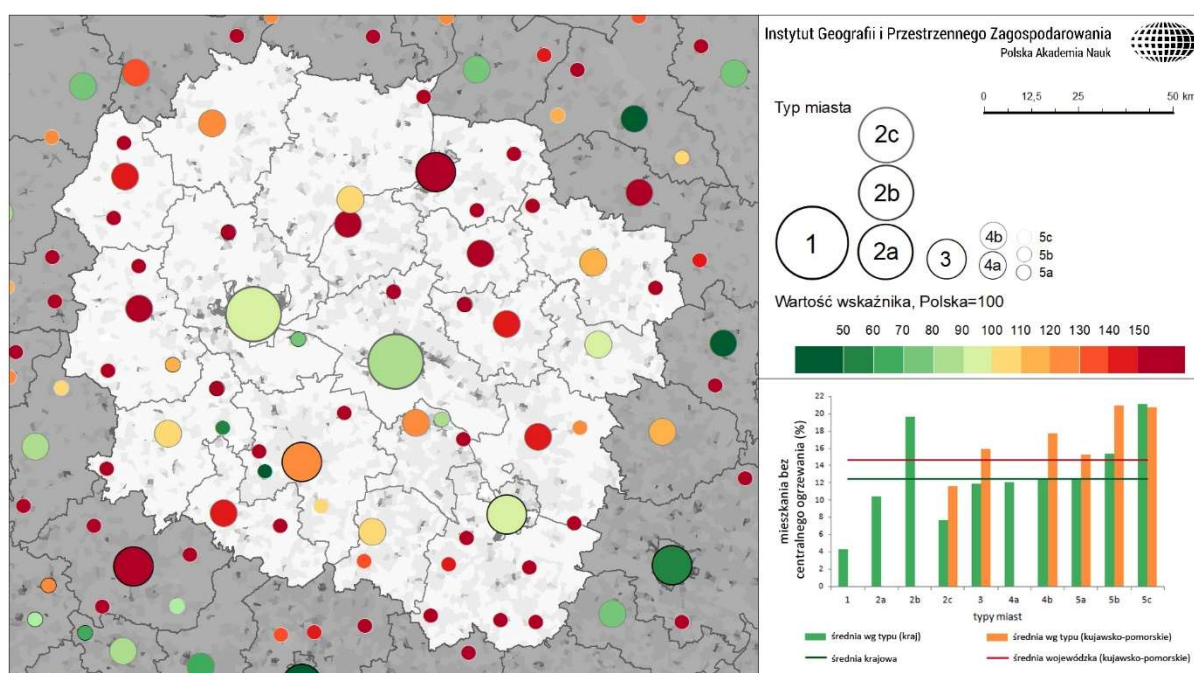
⁷ Według definicji GUS mieszkaniem wyposażonym w łazienkę jest mieszkanie, w obrębie którego znajduje się pomieszczenie, w którym zainstalowana jest wanna lub prysznic, bądź oba te urządzenia oraz urządzenia odprowadzające ścieki do sieci kanalizacyjnej lub do urządzeń lokalnych (zbiorniki bezodpływowe).

ośrodka. Wyraźnie gorsza sytuacja pod względem wartości wskaźnika występuje jednak we wschodniej i południowo-wschodniej części województwa (za wyjątkiem Włocławka, Brodnicy i Rypina).

W latach 2007-2017 generalnie wskaźnik w większości miast nie zmienił się znacząco, choć są od tej reguły wyjątki. Do największych zmian procentu mieszkań bez łazienki doszło w Chełmży, Kowalewie Pomorskim i Jabłonowie Pomorskim (spadki powyżej 11 punktów procentowych).

2.3. Instalacje techniczne III. Procent mieszkań bez centralnego ogrzewania

Źródłem danych dla tej zmiennej, zarówno dla 2007 jak i 2017 r. jest Bank Danych Lokalnych GUS⁸. W Polsce występuje duża korelacja w kontekście zróżnicowania przestrzennego między wyposażeniem w łazienkę a wyposażeniem w centralne ogrzewanie. Również w tym przypadku generalnie lepsza sytuacja charakteryzuje duże miasta, z wyjątkiem miast o tradycji przemysłowej. Mniej widoczny jest natomiast podział związany z przyczynami historycznymi (podział według granic zaborów).

Ryc. 2.3 Procent mieszkań niewyposażonych w centralne ogrzewanie, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Średni procent mieszkań bez centralnego ogrzewania w województwie kujawsko-pomorskim (14,62%) jest wyższy od średniej krajowej, która wynosi około 12,47%, co ze względu na destymulację można uznać za sytuację negatywną. W większości analizowanych typów sytuacja wygląda w regionie gorzej niż średnia dla kraju (z wyjątkiem typu 5c gdzie jest nieznacznie lepiej). W Bydgoszczy i Toruniu odpowiednio 10,7 i 12,2% mieszkań nie ma centralnego ogrzewania. W ośrodkach subregionalnych najgorzej jest w Grudziądzu, gdzie wskaźnik przyjmuje wartość 20,4%. Z miast powiatowych i innych w typie 4 najgorzej jest w Chełmnie, gdzie aż 29,3% mieszkań nie ma centralnego

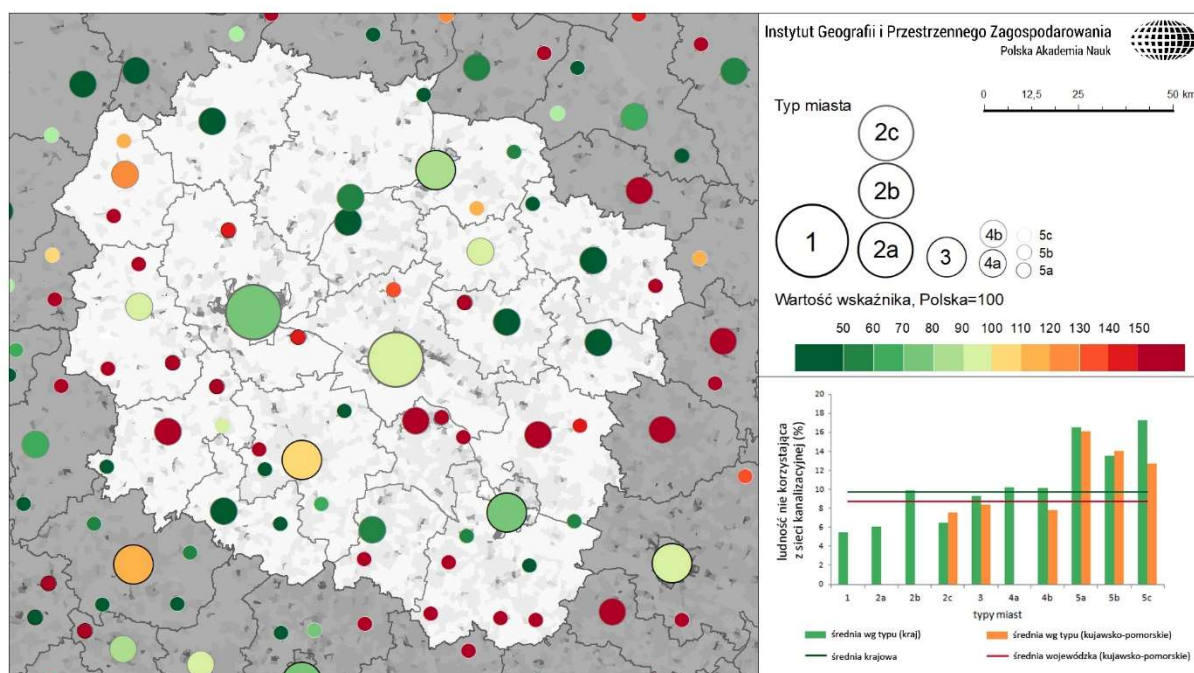
⁸ Według definicji GUS mieszkaniem wyposażonym w centralne ogrzewanie jest mieszkanie podłączone do instalacji doprowadzającej ciepło (gorącą wodę, parę wodną lub gorące powietrze) z centralnego źródła jego wytwarzania tj. elektrociepłowni, ciepłowni, kotłowni osiedlowej lub kotłowni lokalnej w budynku wielomieszkaniowym. Do centralnego ogrzewania zalicza się również elektryczne ogrzewanie podłogowe. Uznaje się również za wyposażone w centralne ogrzewanie takie mieszkanie, do którego ciepło doprowadzane jest z własnej kotłowni w budynku indywidualnym, jak również mieszkanie posiadające instalację etażową, znajdującą się w obrębie mieszkania łącznie z urządzeniem grzewczym.

ogrzewania. Najgorzej sytuacja wygląda w małych miastach (typ 5), przede wszystkim w Jabłonie Pomorskim (38,4% mieszkań bez centralnego ogrzewania) oraz Dobrzyniu nad Wisłą (38,3%). Generalnie, poza największymi miastami (z wyjątkiem Grudziądza) oraz pojedynczymi przykładami mniejszych miast, sytuacja w zakresie dostępu do centralnego ogrzewania w województwie wymaga pewnej interwencji.

W latach 2007-2017 generalnie wskaźnik w większości miast nie zmienił się znacząco, choć są od tej reguły wyjątki. Do największych zmian procentu mieszkań bez centralnego ogrzewania doszło w Chodczu i Lubieniu Kujawskim (spadki powyżej 9 punktów procentowych).

2.4. Instalacje techniczne IV. Ludność nie korzystająca z sieci kanalizacyjnej

W Banku Danych Lokalnych GUS (dane za 2007 i 2017 r.) brakuje informacji o procencie mieszkań bez dostępu do kanalizacji⁹, w związku z tym wykorzystano analogiczny wskaźnik, ale w odniesieniu do ogółu mieszkańców. Ze względu na fakt, iż wskaźnik odnosi się do procentu ludności nie korzystającej z kanalizacji, jest on z oczywistych względów destymulantą, co oznacza, że im wyższa wartość wskaźnika tym szybciej potrzebna jest interwencja w danym mieście w celu poprawy sytuacji. W Polsce w ujęciu regionalnym zauważalny jest lepszy dostęp do kanalizacji w dużych miastach, choć np. rdzenie metropolii wymagające restrukturyzacji oraz ośrodki subregionalne mają podobną wysokość wskaźnika jak miasta powiatowe i inne w typie 4. Zauważalna jest również relatywnie lepsza sytuacja w Polsce północnej i zachodniej w związku z podziałem historycznym (choć nie jest to podział tak wyraźny jak przy wodociągach).

Ryc. 2.4 Procent ludności niekorzystającej z sieci kanalizacyjnej, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Średni procent ludności niekorzystającej z sieci kanalizacyjnej w województwie kujawsko-pomorskim (8,73) jest nieznacznie niższy od średniej krajowej (9,77), co ze względu na destymulantę można uznać za pozytyw. W miastach wojewódzkich, tj. w Bydgoszczy (6,89) i Toruniu (8,79), sytuacja jest natomiast nieco gorsza w relacji do średniej dla typu 2c. Z miast subregionalnych najgorzej jest we

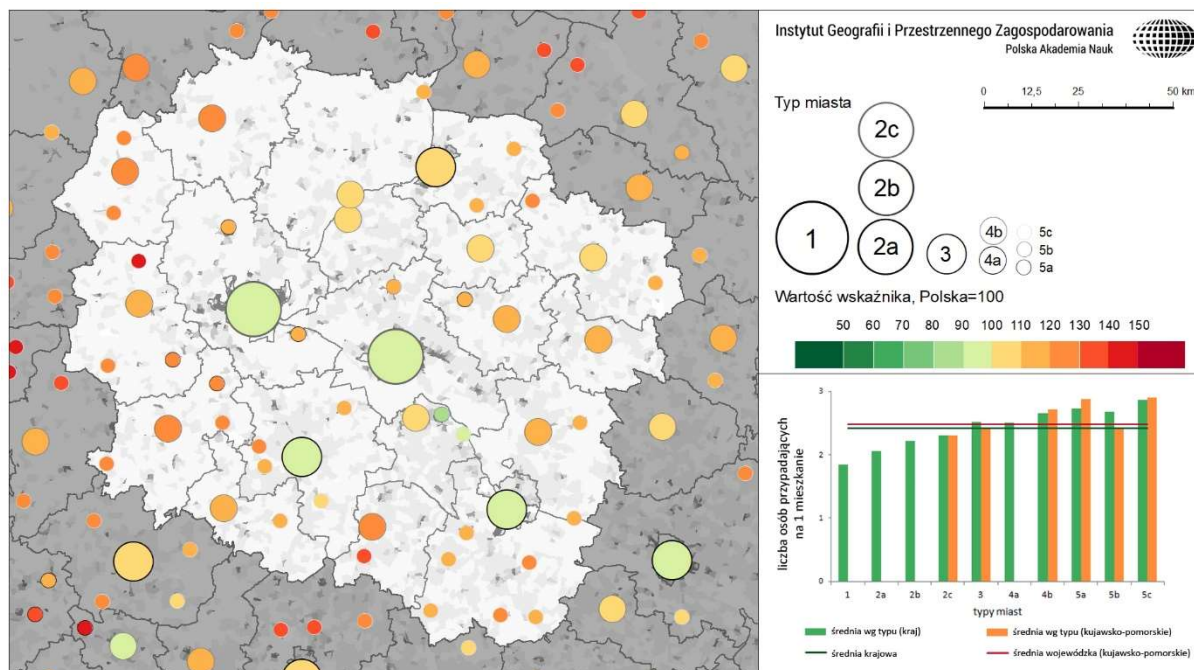
⁹ Sieć kanalizacyjna czynna według definicji GUS to system kanałów krytych (podziemnych) odprowadzających ścieki z budynków i innych obiektów do odbiorników lub urządzeń do oczyszczania ścieków.

Inowrocławiu, gdzie ponad 10% ludności nie korzysta z kanalizacji. W grupie miast powiatowych i innych w typie 4 jest znacznie lepiej pod tym względem niż ogólnie w Polsce, choć i w tej grupie są miasta problemowe, np. Aleksandrów Kujawski. W grupie pozostałych miast (typ 5) najgorsza sytuacja z dostępem do kanalizacji jest w Nieszawie (42,6), Więcborku (35,6) i Pakości (34,7). Generalnie, lepiej jest w miastach północnej części województwa, a gorzej w części centralnej i na południu, choć i tu są układy mozaikowe z wybijającym się pozytywnie Janowcem Wielkopolskim gdzie 100% ludności jest podłączonych do kanalizacji.

W latach 2007-2017 generalnie wskaźnik w większości miast zmienił się znacząco. Do największych zmian procentu ludności nie korzystającej z sieci kanalizacyjnej doszło w Brześciu Kujawskim, Kcyni, Sępólnie Krajeńskim i Skępem (spadki powyżej 30 punktów procentowych).

2.5. Niedobór mieszkań. Liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie

Liczba osób przypadających na jedno mieszkanie jest wskaźnikiem ukazującym niedobór mieszkań. Jest to destymulanta, co oznacza, iż im mniejsza liczba osób na jedno mieszkanie tym teoretycznie lepsza dostępność mieszkań w danym mieście. Wskaźnik ten jest niski w dużych miastach, które cechuje mała liczba osób w gospodarstwach domowych. Może też dotyczyć regionów depopulacyjnych (GUS podaje informacje również o mieszkaniach niezamieszkałych). Ponadto wskaźnik jest wrażliwy na inne czynniki, takie jak udział wynajmowanych mieszkań (szczególnie wysoki w miastach akademickich oraz miejscowościach turystycznych), a także udział domów jednorodzinnych (należy przypomnieć, że „mieszkaniem” w ujęciu statystycznym jest zarówno dom jak i lokal mieszkalny). Tym samym największa liczba osób przypadających na 1 mieszkanie dotyczy szczególnie obszarów wiejskich, z dominującym budownictwem jednorodzinnym, szczególnie w regionach konserwatywnych, z tradycją wielopokoleniowej rodziny, o wysokich wskaźnikach dzietności i pozytywnym saldzie migracji. Źródłem danych za 2007 i 2017 r. jest Bank Danych Lokalnych. Średnie wartości wskaźnika według typów miast potwierdzają tezę o stałym wzroście wartości wskaźnika wraz ze spadkiem znaczenia miasta w hierarchii osadniczej oraz „oddalania się” od aglomeracji.

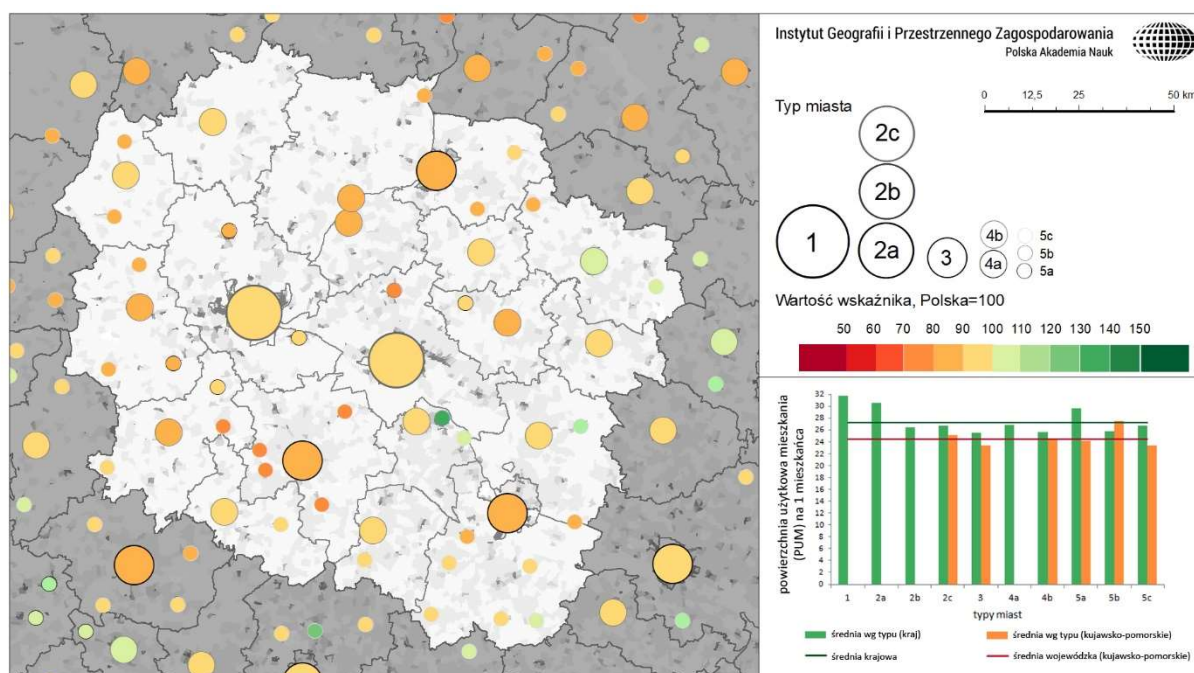
Ryc. 2.5 Przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Średnia liczba osób na 1 mieszkanie w województwie kujawsko-pomorskim (2,49) jest nieznacznie wyższa od średniej krajowej (2,42). Najlepszą sytuacją cechuje się Ciechocinek (1,99 osoby na 1 mieszkanie), co jest zjawiskiem typowym dla miejscowości turystycznych, a także miasta wojewódzkie, tj. Bydgoszcz (2,34) i Toruń (2,26). Spośród miast subregionalnych i innych w typie 3 sytuacja wygląda podobnie. Grudziądz, Włocławek i Inowrocław cechuje podobna wielkość wskaźnika (od 2,41 do 2,46). Z kolei wśród miast powiatowych i innych w typie 4 najgorsza sytuacja jest w Sępólnie Krajeńskim (3,08), a w pozostałych miastach (typ 5) w położonej w powiecie nakielskim Mroczy (3,56). Generalnie, w zachodniej i południowej części województwa wskaźnik przyjmuje wyższe wartości (gorsza sytuacja) niż w części północnej i wschodniej.

2.6. Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) na 1 mieszkańca

Wskaźnik powierzchni użytkowej mieszkania (PUM)¹⁰ na 1 mieszkańca jest stymulantą, co oznacza, iż im wyższe wartości wskaźnika, tym lepsze warunki mieszkaniowe. Wskaźnik ten jest szczególnie wysoki w dużych miastach, ośrodkach wojewódzkich, a także w obszarach aglomeracyjnych, aczkolwiek już w przypadku ośrodków subregionalnych jego średnie wartości dla kraju utrzymują się na podobnym poziomie jak dla miast średnich i małych. Zróżnicowanie to nie jest jednak tak duże jak w przypadku liczby osób przypadających na jedno mieszkanie, ponieważ w małych miastach, gdzie dominują domy nad lokalami mieszkalnymi, duża liczba osób w gospodarstwie domowym ma do własnej „dyspozycji” większą powierzchnię użytkową, przez co wskaźnik PUM jest bardziej spłaszczony między typami miast. W Polsce obserwuje się stały wzrost wskaźnika PUM. Źródłem danych za 2007 i 2017 r. jest Bank Danych Lokalnych. Jednostką miary są metry kwadratowe.

Ryc. 2.6 Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) na 1 mieszkańca, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) na 1 mieszkańca w województwie kujawsko-pomorskim (24,51) odbiega in minus od średniej krajowej (27,22). W regionie występują dość duże odchylenia od średniej, przy czym nie zaobserwowano dużego zróżnicowania według typów

¹⁰ Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) na 1 mieszkańca jest sumą powierzchni wszystkich pomieszczeń w mieszkaniu lub budynku mieszkalnym, w którym znajduje się tylko jedno mieszkanie, bez względu na ich przeznaczenie i sposób użytkowania.

miast i w każdym z typów mają miejsce duże rozpiętości. Miasta wojewódzkie plasują się nieznacznie powyżej średniej wojewódzkiej (Toruń – 26,0 i Bydgoszcz – 24,7), ale miasta subregionalne (Inowrocław, Włocławek i Grudziądz) już poniżej, tj. w granicach 23,3-23,5. Najwyższą wartość wskaźnik przyjmuje w Ciechocinku (aż 36,5) co jest charakterystyczne dla miejscowości uzdrowiskowych. Najgorsza sytuacja w miastach powiatowych i innych w typie 4 jest w Chełmnie (22,5), a dla pozostałych miast (typ 5) – w Barcinie – jedynie 19,9. Generalnie, więcej miast powyżej średniej krajowej zlokalizowanych jest we wschodniej części województwa.

W latach 2007-2017 generalnie wskaźnik w większości miast nie zmienił się znacząco, choć są od tej reguły wyjątki. Do największych zmian powierzchni użytkowej mieszkania (PUM) na 1 mieszkańca doszło w Ciechocinku (wzrost powyżej 5 m²).

2.7. Podsumowanie (hierarchizacja)

2.1. Instalacje techniczne I. Procent mieszkań bez wodociągu. Procent mieszkań bez wodociągu w miastach regionu jest niższy od średniej krajowej, co należy uznać za pozytywne. W większości typów miast wartości wskaźnika są poniżej średnich dla typów. Wyjątkiem jest tu typ 5b, gdzie procent mieszkań bez wodociągu jest nieznacznie wyższy niż średnia dla tego typu w kraju. Wskaźnik 2.1 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylnym (najlepszy wynik). W regionie jest to tylko jedno miasto – Lubień Kujawski.

2.2. Instalacje techniczne II. Procent mieszkań bez łazienki. Procent mieszkań bez łazienki w regionie jest wyższy od średniej krajowej. Niemalże we wszystkich typach miast procent mieszkań bez łazienki jest wyższy niż średnie dla typów na poziomie krajowym. Wyjątek stanowią najmniejsze miasta w typie 5c, gdzie sytuacja w tym względzie jest nieznacznie lepsza niż średnia w kraju dla typu 5c. Wskaźnik 2.2 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylnym (najlepszy wynik). W regionie są to trzy miasta – Izbica Kujawska, Dobrzyń nad Wisłą oraz Nieszawa.

2.3. Instalacje techniczne III. Procent mieszkań bez centralnego ogrzewania. Procent mieszkań bez centralnego ogrzewania w regionie jest wyższy od średniej krajowej. We wszystkich typach miast są to wartości wyższe, z wyjątkiem typu 5c (miasta najmniejsze), gdzie jest nieznacznie lepiej w porównaniu do średniej dla tego typu miast. Wskaźnik 2.3 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylnym (najlepszy wynik). W regionie są to cztery miasta – Chełmża, Jabłonowo Pomorskie, Dobrzyń nad Wisłą oraz Górzno.

2.4. Instalacje techniczne IV. Ludność nie korzystająca z sieci kanalizacyjnej. Procent ludności nie korzystającej z sieci kanalizacyjnej w regionie jest nieznacznie niższy od średniej krajowej. W miastach wojewódzkich (typ 2c) jest jednak wyższy niż średnia dla typu w kraju. Podobnie w typie 5b występują niewielkie różnice na niekorzyść. Z kolei pozytywnie wyróżniają się miasta w typie 4b. Wskaźnik 2.4 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylnym (najlepszy wynik). W regionie są to cztery miasta – Chełmża, Jabłonowo Pomorskie, Dobrzyń nad Wisłą oraz Górzno.

2.5. Niedobór mieszkań. Liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie. Średnia liczba osób na 1 mieszkanie w województwie jest nieznacznie wyższa od średniej krajowej. W regionie średnia liczba osób przypadająca na jedno mieszkanie w analizowanych typach miast nie odbiega znacząco od średnich wartości w poszczególnych typach. Największa różnica (wartość nieznacznie niższa od średniej w danym typie) występuje w przypadku typu 5b oraz w przypadku typu 5a (wartość nieznacznie wyższa od średniej w danym typie). Wskaźnik 2.5 umożliwia spojrzenie na

hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylu (najślabszy wynik). W regionie są to dwa miasta – Piotrków Kujawski i Mroczka.

2.6. Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) na 1 mieszkańca. Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) na 1 mieszkańca w regionie odbiega in minus od średniej krajowej. W województwie w prawie wszystkich typach miast notuje się wartości niższe od średniej dla danego typu. Wyjątkiem są małe miasta (typ 5b), w przypadku których wartość wskaźnika nieznacznie przekracza średnią dla tego typu. Największe różnice dotyczą miast typu 5a (różnica 6 m² na 1 mieszkańca). Wskaźnik 2.6 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylu (najślabszy wynik). W regionie jest to aż 13 miast, w tym m.in. Nakło nad Notecią, Chełmno oraz Golub-Dobrzyń.

W tabeli 2.7 przedstawiono odchylenia od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy. Wartości pozytywne są dodatnie, negatywne - ujemne. Zła sytuacja jest w miastach w typie 2c we wskaźniku 2.3 oraz w miastach w typie 5b we wskaźniku 2.2 (odchylenie negatywne odpowiednio o 52% i 57% względem średniej wartości wskaźnika w tym typie miast w Polsce).

Tab. 2.7 Odchylenia* od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy

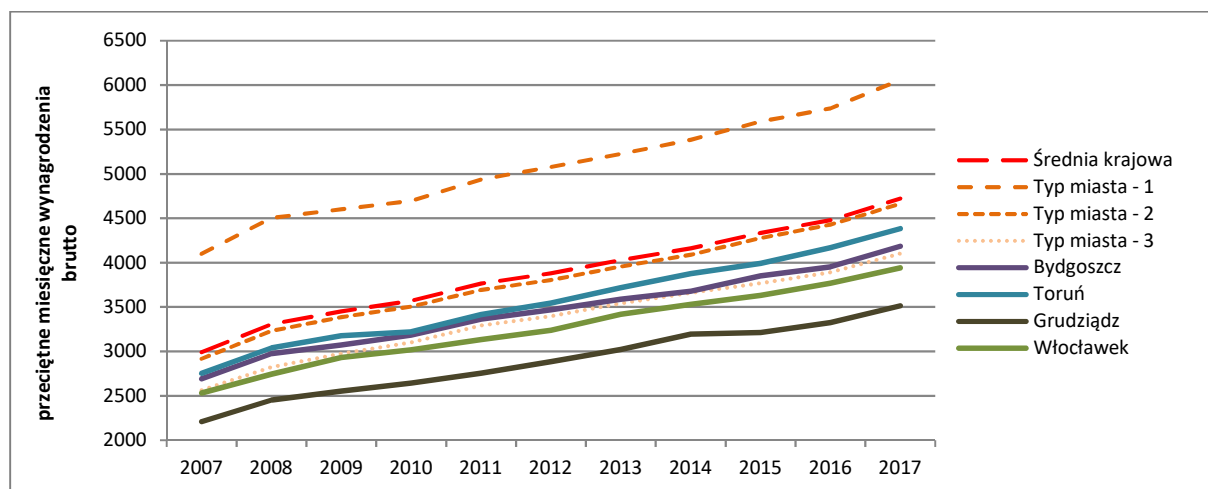
	2c	3	4a	4b	5a	5b	5c
2.1.	12	60	x	33	50	-15	42
2.2.	-44	-25	x	-35	-22	-57	1
2.3.	-52	-34	x	-44	-21	-36	2
2.4.	-17	9	x	23	3	-3	26
2.5.	0	3	x	-2	-5	10	-1
2.6.	-6	-8	x	-5	-18	6	-12

* Procent średniej wartości wskaźnika dla typu. Wartości pozytywne dodatnie (przy stymulancie wartości ponad średnią, przy destymulancie wartości poniżej średniej), wartości negatywne – ujemne (przy stymulancie wartości poniżej średniej, przy destymulancie wartości powyżej średniej)

ZAMOŻNOŚĆ MIESZKAŃCÓW

3.1. Poziom wynagrodzeń

Podstawową zmienną warunkującą zamożność mieszkańców są wynagrodzenia¹¹. Niestety, informacja ta jest dostępna jedynie na poziomie powiatowym. Ponieważ powiat jest jednostką zbyt dużą by stawiać równość między poziomem wynagrodzenia w powiecie i w mieście powiatowym zdecydowano o wyborze wyłącznie miast na prawach powiatu do analizy przeprowadzonej w ujęciu dynamicznym dla całego okresu 2007-2017 w porównaniu do średniej krajowej (dla 66 miast na prawach powiatu) oraz średniej dla typów miast 1, 2 oraz 3. Zmienna jest stymulantą. W Polsce najwyższymi wynagrodzeniami brutto charakteryzują się duże miasta wojewódzkie, przede wszystkim Warszawa oraz inne miasta z tzw. Heksagonu (tj. Warszawy, Krakowa, Górnego Śląska, Wrocławia, Poznania i Trójmiasta, ale również szereg miast przemysłowych, szczególnie takich w których dominują duże spółki z udziałem Skarbu Państwa.

Ryc. 3.1 Dynamika poziomu wynagrodzeń w miastach na prawach powiatu w latach 2007-2017.

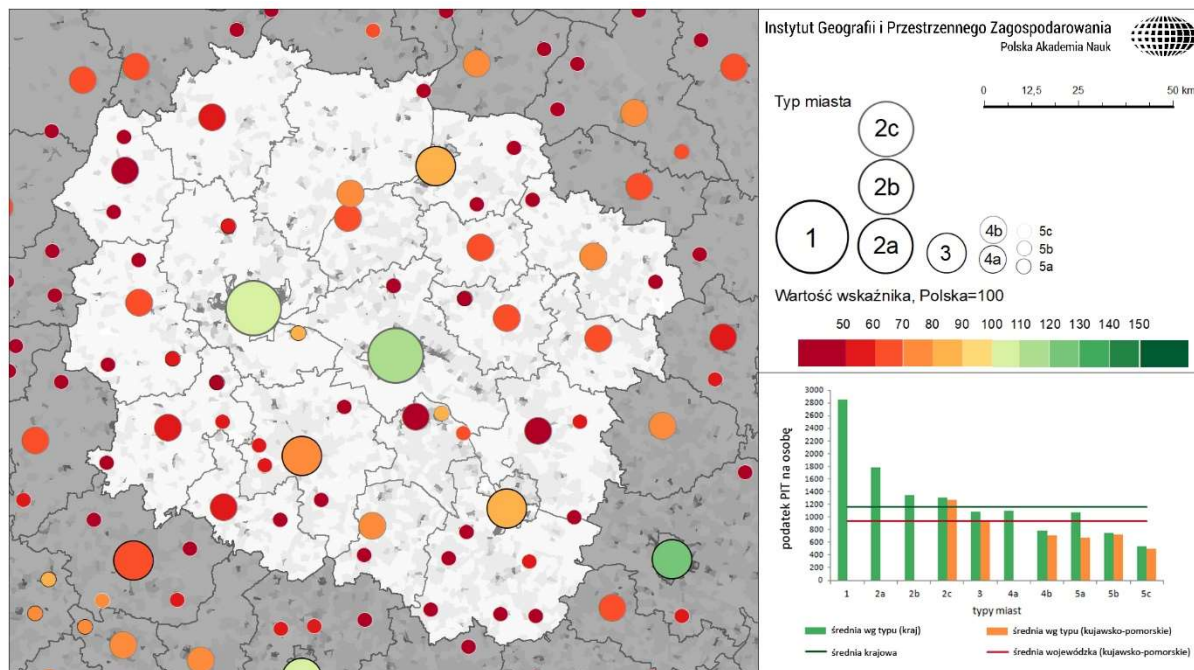
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dane dla gmin).

Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w miastach na prawach powiatu w województwie kujawsko-pomorskim są dość zróżnicowane, aczkolwiek niższe od średnich dla odpowiadających im typów. W miastach wojewódzkich, tj. w Bydgoszczy (4185 zł w 2017 r.) oraz w Toruniu (4384 zł) wynagrodzenia są odpowiednio niższe od przeciętnych wynagrodzeń dla miast wojewódzkich (typ 2), a w Grudziądzu (3514 zł) oraz we Włocławku (3941 zł) – odpowiednio niższe od przeciętnych wynagrodzeń dla miast subregionalnych (typ 3). Z grupy miast na prawach powiatu wyraźnie najniższym poziomem wynagrodzeń charakteryzuje się Grudziądz, a różnice wewnątrzregionalne między Toruniem a Grudziądzem wydają się pogłębiać.

¹¹ Główny Urząd Statystyczny podaje dane dla przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto, co konkretniej oznacza stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie, po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą.

3.2. Dochody z pracy

Udział gmin w podatku PIT¹² w ostatnich latach rósł: od 37,67% w 2015 r. do 37,89% w 2017 r. Generalnie wskaźnik ten, oczywiście w przeliczeniu na 1 mieszkańca, dobrze odzwierciedla sytuację w zakresie zróżnicowania dochodów i jest dobrym uzupełnieniem dla wskaźnika przeciętnych wynagrodzeń, a przy tym jest dostępny na poziomie gminnym. Wskaźnik jest stymulantą, co oznacza, że im wyższa jego wartość, tym sytuacja w danej gminie (mieście) jest lepsza. Źródłem danych jest Bank Danych Lokalnych GUS. Punktem odniesienia są średnie dla gmin, w których zlokalizowane są miasta w danym typie. Wskaźnik jest silnie zależny od stopnia hierarchii osadniczej, lepsza sytuacja jest zauważalna również w aglomeracjach.

Ryc. 3.2 Dochody budżetu gmin z podatku PIT na 1 mieszkańca, 2017.

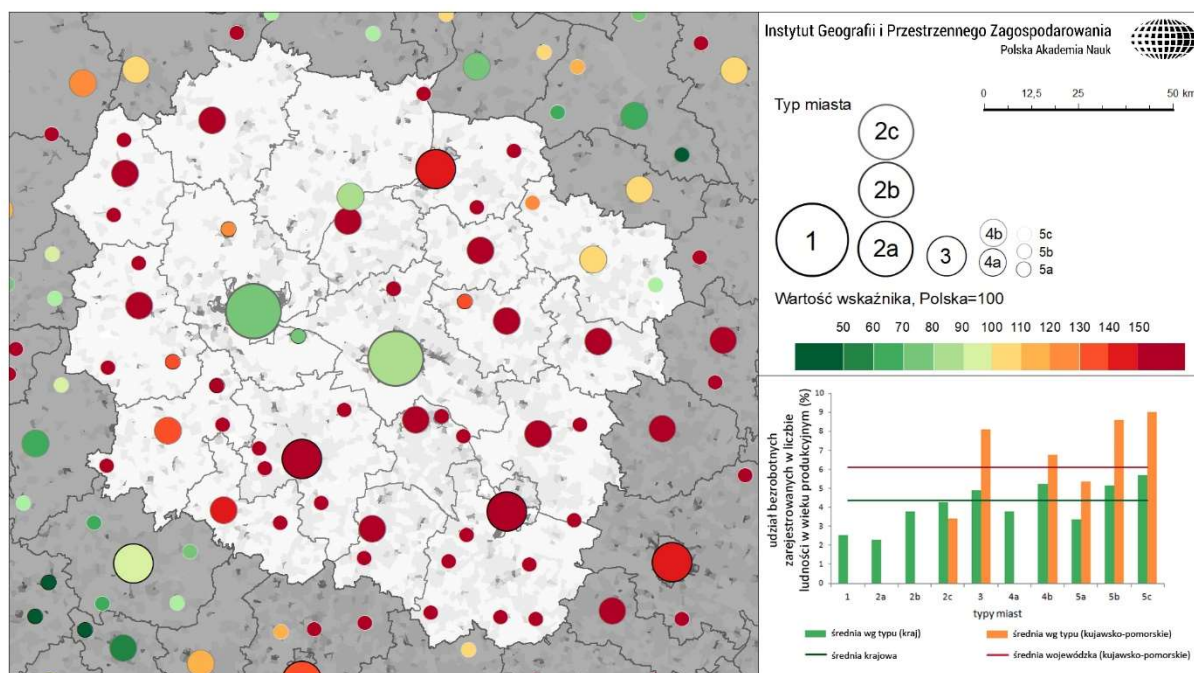
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dane dla gmin).

Dochody budżetów gmin z podatku PIT na 1 mieszkańca w województwie kujawsko-pomorskim (933 zł) są niższe od średniej krajowej, która wynosi 1159 zł. We wszystkich typach miast poziom dochodów jest nieznacznie niższy od średniej krajowej. W Toruniu i Bydgoszczy sytuacja jest podobna do średniej dla typu w kraju (odpowiednio 1298 zł i 1267 zł). W miastach subregionalnych gorzej jest w Inowrocławiu (827 zł) niż w Grudziądzu (952 zł) lub Włocławku (1036 zł). W miastach powiatowych i innych w typie 4 zła sytuacja jest szczególnie w Sępólnie Krajeńskim, gdzie dochody budżetu gminy z podatku PIT na 1 mieszkańca wyniosły 539 zł. Najgorzej w tym zakresie jest w małych miastach (typ 5), przede wszystkim w Dobrzyniu nad Wisłą (jedynie 332 zł). Generalnie, widoczne są duże dysproporcje między Toruniem i Bydgoszczą, a resztą miast w województwie.

¹² Według ustawy z 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1530, z późn. zm.), źródłami dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego są m. in.: wpływy z podatków, opłat, dochody z majątku jst, spadki, zapisy i darowizny na rzecz jst., dochody z kar pieniężnych i grzywnien określonych w odrębnych przepisach, odsetki od pożyczek udzielanych przez jst. (...), odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody jst., odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych (...) i inne. W rozumieniu ustawy dochodami własnymi jednostek samorządu terytorialnego są m.in. udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) oraz z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT).

3.3. Bezrobocie rejestrowane

Źródłem danych dla bezrobocia rejestrowanego dla 2017 r., jest Bank Danych Lokalnych GUS¹³. Wskaźnik jest destymulantą, co oznacza, że im wyższe wartości, tym pilniejsza jest interwencja w celu poprawy sytuacji na rynku pracy, oraz pośrednio, również eliminacji ubóstwa oraz poprawy zamożności związanych z wysokim udziałem liczby osób bezrobotnych. W Polsce istnieje silne zróżnicowanie wewnątrz- i międzyregionalne poziomu bezrobocia. Zdecydowanie najlepsza sytuacja w tym względzie jest w ośrodkach regionalnych (z paroma wyjątkami), a także w wybranych regionach, np. w Wielkopolsce.

Ryc. 3.3 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dane dla gmin).

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w województwie kujawsko-pomorskim (6,1%) jest wyższy od średniej krajowej, która wynosi 4,4%, co jest głównie wynikiem złej sytuacji w mniejszych miastach województwa, w tym w miastach subregionalnych. W Toruniu i Bydgoszczy sytuacja nie jest najgorsza (odpowiednio 3,9% i 3,1%). W miastach subregionalnych najgorzej jest we Włocławku (ponad 9%). W miastach powiatowych i innych w typie 4 zła sytuacja jest szczególnie w Radziejowie, gdzie udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł ponad 11%. Najgorzej w tym zakresie jest w małych miastach (typ 5), przede wszystkim w Chodczu (ponad 13%). Generalnie, podobnie jak w przypadku innych wskaźników, relatywnie gorzej wypada południowa część regionu. W latach 2011-2018 znacząco spadła liczba bezrobotnych w regionie. W ujęciu bezwzględny najwyższe spadki w miastach przedstawiono w tabeli 3.1.

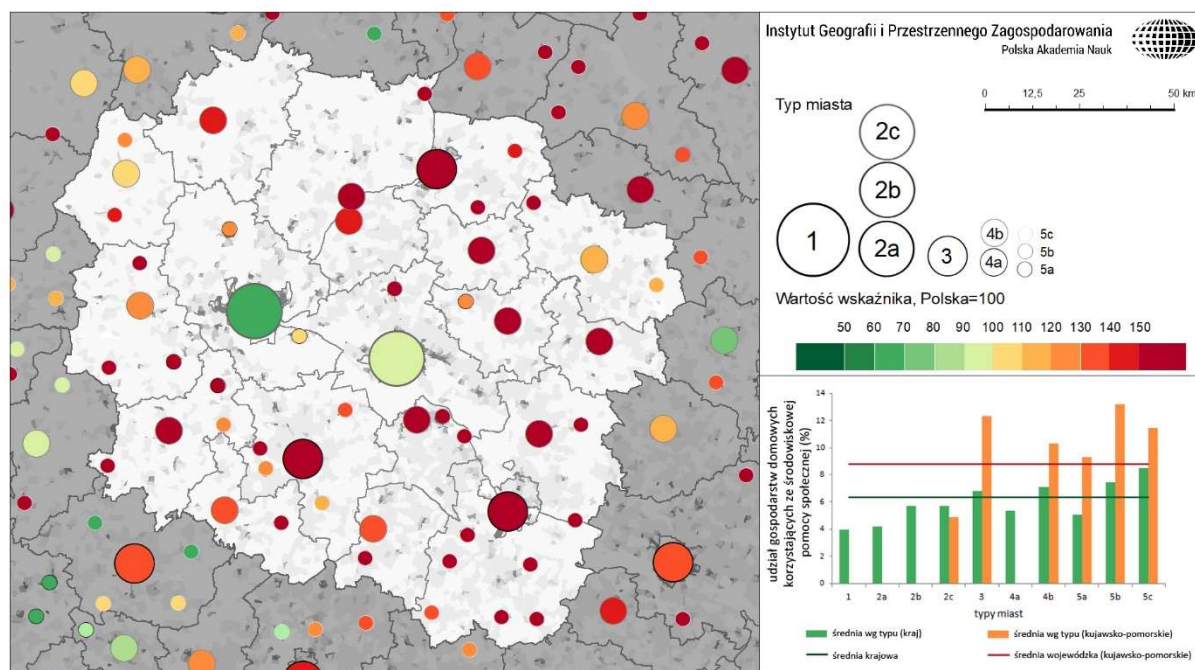
¹³ Według definicji GUS stopa bezrobocia rejestrowanego to udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. W niniejszym badaniu, ze względu na dostępność danych na poziomie gminnym przyjęto, że jako stopę bezrobocia rejestrowanego uznaje się udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym, przy czym wzięto pod uwagę wiek 18-64 dla mężczyzn i 18-59 dla kobiet.

Tab. 3.1. Miasta regionu według największej zmiany bezwzględnej liczby bezrobotnych

Nazwa	liczba bezrobotnych w 2011 r.	liczba bezrobotnych w 2018 r.	zmiana
Bydgoszcz	12 886	5 982	-6 904
Włocławek	10 425	4 948	-5 477
Grudziądz	8 135	3 233	-4 902
Inowrocław	6 567	3 318	-3 249
Toruń	7 380	4 463	-2 917

3.4. Korzystający z pomocy społecznej

Wskaźnik o charakterze destymulacyjny obrazuje udział gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego. W Polsce w zakresie korzystających z pomocy społecznej¹⁴ zauważalny jest wyraźny podział związany ze szczeblem hierarchicznym struktury osadniczej, tzn. w dużych miastach, a także w miastach w aglomeracjach udział gospodarstw korzystających z pomocy społecznej jest wyraźnie niższy niż w miastach mniejszych.

Ryc. 3.4 Udział gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego, 2017.

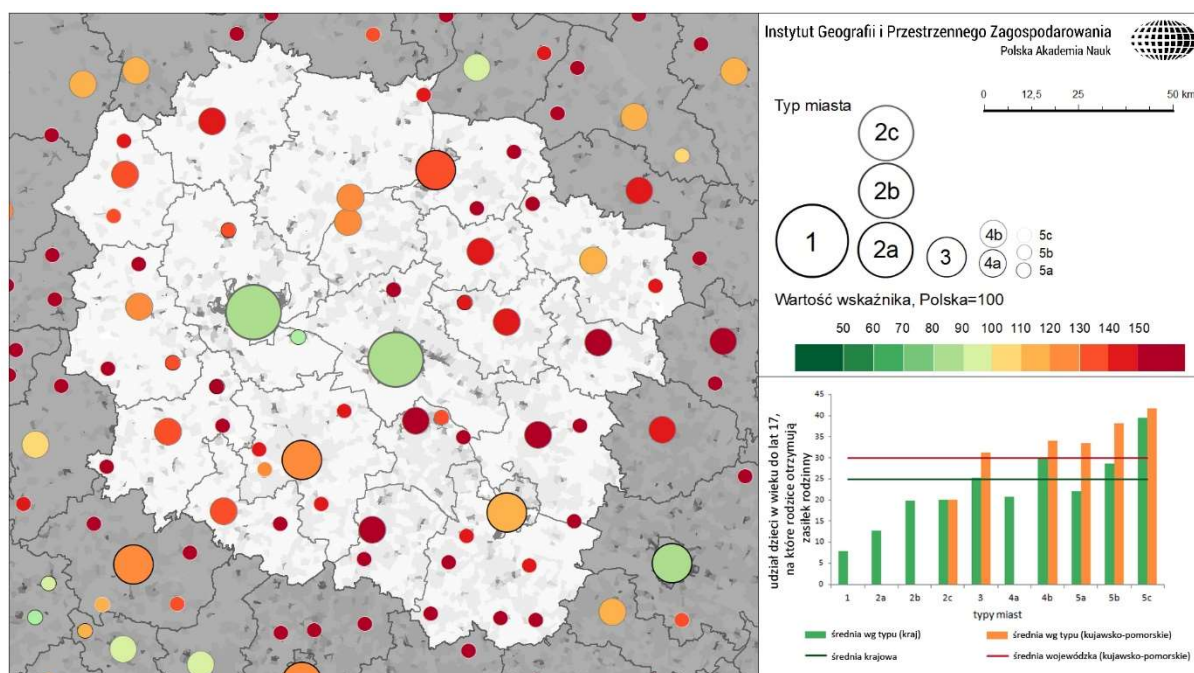
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dane dla gmin).

¹⁴ Środowiskowa pomoc społeczna to pomoc udzielana ludności w miejscu zamieszkania za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej. Szacunki są wykonane przez GUS na podstawie Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej (ZC KSMPs) Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, zawierającego informacje o zrealizowanych świadczeniach środowiskowej pomocy społecznej i odbiorcach tej pomocy - gospodarstwach domowych i ich członkach oraz osobach bezdomnych. Dla gmin miejsko-wiejskich brak informacji dla części miejskiej i części wiejskiej tych gmin, w związku z tym średnie są obliczane dla wszystkich gmin na obszarze których zlokalizowane są miasta, przy uwzględnieniu krajowego wskaźnika przeciętnej liczby osób w gospodarstwie domowym. Dane zawierają rzeczywistą liczbę gospodarstw domowych, które w danym roku skorzystały ze świadczeń środowiskowej pomocy społecznej. Każde gospodarstwo domowe zostało ujęte tylko raz, bez względu na rodzaj i liczbę otrzymanych świadczeń oraz niezależnie od tego czy w gospodarstwie wieloosobowym świadczenie otrzymała jedna, czy więcej osób.

Udział gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego w województwie kujawsko-pomorskim (8,8%) jest wyższy od średniej krajowej, która wynosi 6,3%, co jest głównie wynikiem złej sytuacji w mniejszych miastach województwa, w tym w miastach subregionalnych. W Toruniu i Bydgoszczy sytuacja jest najlepsza w regionie (odpowiednio jedynie 6% i 4,2%). W miastach subregionalnych najgorzej jest we Włocławku (ponad 14%). W miastach powiatowych i innych w typie 4 zła sytuacja jest szczególnie w Lipnie (najgorszy wynik w województwie), gdzie udział gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego wyniósł ponad 23%.

3.5. Otrzymujący zasiłek rodzinny

Wskaźnik dotyczy udziału dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku¹⁵. Omawiany wskaźnik o charakterze destymulanta wykazywał znaczne zróżnicowanie terytorialne. Podobnie jak w przypadku udziału korzystających z pomocy społecznej, także i w tym przypadku widoczny jest podział związany ze szczeblem hierarchicznym struktury osadniczej, tzn. w dużych miastach, a także w miastach w aglomeracjach wskaźnik jest wyraźnie niższy. Źródłem danych na poziomie gminnym jest Bank Danych Lokalnych GUS.

Ryc. 3.5 Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dane dla gmin).

Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w skali kraju dla grupy gmin w których zlokalizowane są miasta (gminy miejskie i miejsko-wiejskie) wynosi 24,8%. W województwie kujawsko-pomorskim wskaźnik wyniósł 29,9% co

¹⁵ Jak wskazuje GUS w opracowaniu Świadczenia na rzecz rodziny w 2017 r. przeciętnie miesięcznie zasiłek rodzinny wypłacano na 2,2 mln dzieci, przy czym najliczniejszą grupę stanowiły dzieci w wieku 6–12 lat (38% ogólnej liczby dzieci z zasiłkiem rodzinnym) oraz poniżej 6 lat (30,5% ogólnej liczby dzieci z zasiłkiem). Generalnie w całej Polsce, łącznie z gminami wiejskimi, udział dzieci w wieku poniżej lat 18, na które rodzice otrzymali zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w 2017 r. wynosił 29,3%.

oznacza, że jest dużo wyższy od średniej krajowej. W Toruniu i Bydgoszczy sytuacja nie jest najgorsza (około 20% w każdym z miast wojewódzkich). W miastach subregionalnych najgorzej jest w Grudziądzu (34%). W miastach powiatowych i innych w typie 4 zła sytuacja jest szczególnie w Radziejowie, gdzie udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku, wyniósł ponad 44%. Najgorzej w tym zakresie jest w małych miastach (typ 5) w południowo-wschodniej części regionu, przede wszystkim w Skępem (57%), Piotrkowie Kujawskim (56%) oraz w Dobrzyniu nad Wisłą (55%).

Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w latach 2008-2017 uległ znaczącemu zmniejszeniu. W regionie największe spadki zaobserwowano w Kamieniu Krajeńskim (spadek o 32 punkty procentowe) i Górznie (27 pp).

3.6. Podsumowanie (hierarchizacja)

- 3.1. **Poziom wynagrodzeń.** Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w miastach na prawach powiatu w regionie są dość zróżnicowane, aczkolwiek niższe od średnich dla odpowiadających im typów jak i niższe od średniej krajowej. Powyższa zależność dotyczy zarówno miast wojewódzkich jak i ośrodków subregionalnych na prawach powiatu.
- 3.2. **Dochody z pracy.** Dochody budżetu gmin z podatku PIT na 1 mieszkańca w regionie są niższe od średniej krajowej. Powyższy wniosek dotyczy wszystkich typów miast, przy czym relatywnie największe odchylenia w dół są charakterystyczne dla miast subregionalnych (typ 3) oraz dla miast w typie 5a. Wskaźnik 3.2 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylu (najsłabszy wynik). W regionie jest to sześć miast: Kcynia, Lubraniec, Izbica Kujawska, Dobrzyń nad Wisłą, Lubień Kujawski i Radzyń Chełmiński.
- 3.3. **Bezrobocie rejestrowane.** Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w województwie jest wyższy od średniej krajowej. W poszczególnych typach miast jest jednak duże zróżnicowanie odstępstw od średnich. W miastach wojewódzkich sytuacja wygląda bardzo dobrze, lepiej niż średnia dla typu 2c, w miastach subregionalnych jest już jednak dużo gorzej, podobnie źle jest również w pozostałych typach miast mniejszych, przy czym różnice na niekorzyść są szczególnie wysokie dla miast typu 5. Wskaźnik 3.3 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylu (najsłabszy wynik). W regionie jest to siedemnaście miast, w tym Włocławek, Radziejów, Chełmża, Gniewkowo, Brześć Kujawski, Nowe, Pakość, Lubraniec, Piotrków Kujawski, Izbica Kujawska, Dobrzyń nad Wisłą, Skępe, Lubień Kujawski, Chodecz, Radzyń Chełmiński, Kowal i Niezawa.
- 3.4. **Korzystający z pomocy społecznej.** Udział gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego w regionie jest wyższy od średniej krajowej. Prawie we wszystkich typach miast widać tę prawidłowość. Wyjątkiem są miasta wojewódzkie (typ 2c) gdzie udział ten jest niższy niż średnia dla typu 2c. Tym samym można powiedzieć, że istnieje duże wewnętrzne zróżnicowanie w województwie pod tym względem (jest to szczególnie widoczne między miastami wojewódzkimi a subregionalnymi, gdzie na poziomie krajowym różnica jest nieznaczna, a w regionie jest to ponad dwukrotna różnica).
- 3.5. **Otrzymujący zasiłek rodzinny.** Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w skali kraju, dla grupy gmin w których zlokalizowane są miasta (gminy miejskie i miejsko-wiejskie) w regionie jest dużo wyższy od średniej krajowej. Prawidłowość ta dotyczy również wszystkich typów miast (względem średniej dla typów), choć w mniejszym stopniu miast wojewódzkich, dla których wartość wskaźnika jest niemalże równa średniej dla typu 2c. Wskaźnik 3.5 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem

odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziewiątym i dziesiątym decylnu (najgorszy wynik). W regionie jest to osiem miast: Lubraniec, Piotrków Kujawski, Jabłonowo Pomorskie, Łasin, Izbica Kujawska, Dobrzyń nad Wisłą, Skępe oraz Radzyń Chełmiński.

W tabeli 3.6 przedstawiono odchylenia od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy. Wartości pozytywne są dodatnie, negatywne - ujemne. Zła sytuacja jest w miastach w typie 3, 5a, 5b i 5c we wskaźniku 3.3 oraz w miastach w typie 5a we wskaźniku 3.5 – otrzymujący zasiłek rodzinny; odchylenie negatywne o 51% względem średniej wartości wskaźnika w tym typie miast w Polsce.

Tab. 3.6 Odchylenia* od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy

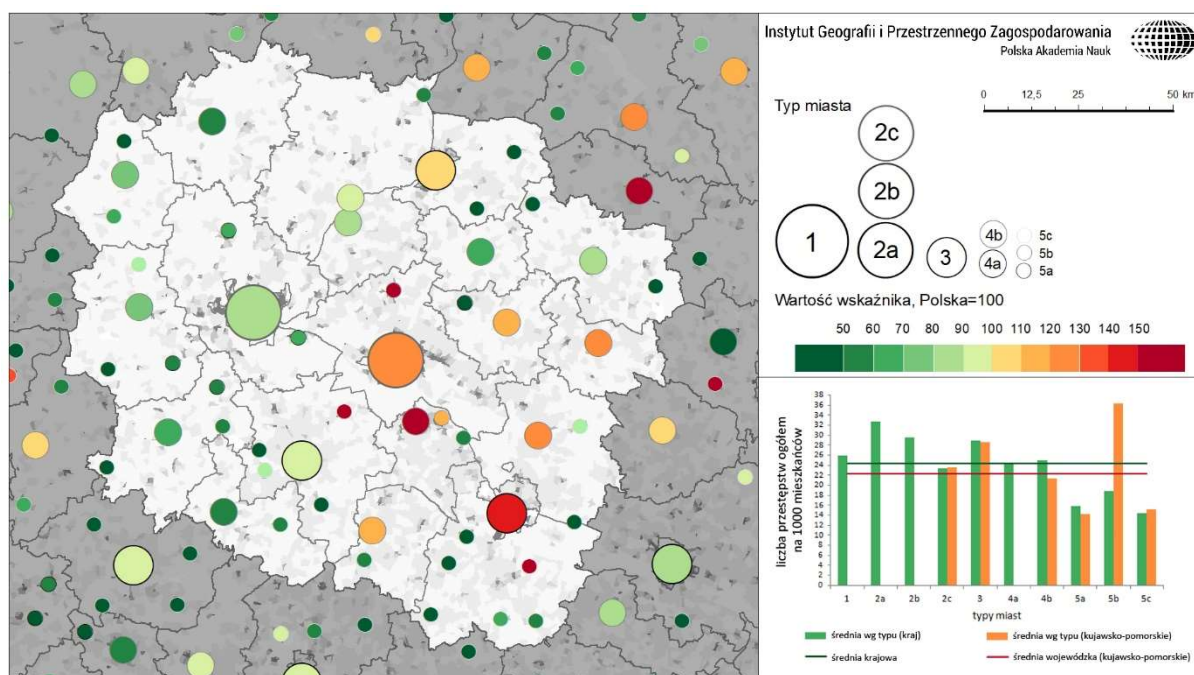
	2c	3	4a	4b	5a	5b	5c
3.2.	-3	-13	x	-9	-37	-2	-8
3.3.	20	-65	x	-30	-59	-68	-59
3.5.	0	-23	x	-14	-51	-33	-6

* Procent średniej wartości wskaźnika dla typu. Wartości pozytywne dodatnie (przy stymulacji wartości ponad średnią, przy destymulacji wartości poniżej średniej), wartości negatywne – ujemne (przy stymulacji wartości poniżej średniej, przy destymulacji wartości powyżej średniej)

BEZPIECZEŃSTWO

4.1. Poziom przestępczości

Struktura przestrzenna przestępstw¹⁶ w Polsce wskazuje na znaczne zróżnicowanie zarówno wewnątrz jak i międzyregionalne. Wyraźnie wyższy poziom przestępczości cechuje tzw. ziemie odzyskane, przede wszystkim południowy zachód Polski, a także duże miasta, w tym w szczególności duże miasta wojewódzkie (z wyjątkiem Warszawy). Z kolei najniższy poziom przestępstw obserwuje się na obszarach wiejskich, szczególnie w tradycyjnie konserwatywnych regionach (Polska wschodnia). Wskaźnik jest destymulantą, co oznacza, że im wyższa wartość wskaźnika tym szybciej potrzebna jest interwencja w danym mieście w celu poprawy sytuacji. Źródłem danych dotyczących przestępstw jest Komenda Główna Policji. Punktem odniesienia są średnie dla gmin, w których zlokalizowane są miasta w danym typie.

Ryc. 4.1 Liczba przestępstw ogółem na 1000 mieszkańców, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Komendy Głównej Policji (dane dla gmin).

Liczba przestępstw ogółem na 1000 mieszkańców w województwie kujawsko-pomorskim (22) jest nieco niższa od średniej krajowej, która wynosi 24. W Toruniu i Bydgoszczy sytuacja jest dość zróżnicowana na korzyść Bydgoszczy (odpowiednio 30 i 20). W miastach subregionalnych gorzej jest we Włocławku (34) niż w Grudziądzu (26) i Inowrocławiu (23). W miastach powiatowych i innych w typie 4 zła sytuacja jest szczególnie w Aleksandrowie Kujawskim, gdzie liczba przestępstw ogółem na 1000 mieszkańców sięga 38. Z kolei w małych miastach (typ 5) najwyższą wartością wskaźnika cechuje się Gniewkowo (51). Tam poziom przestępczości jest najwyższy w regionie.

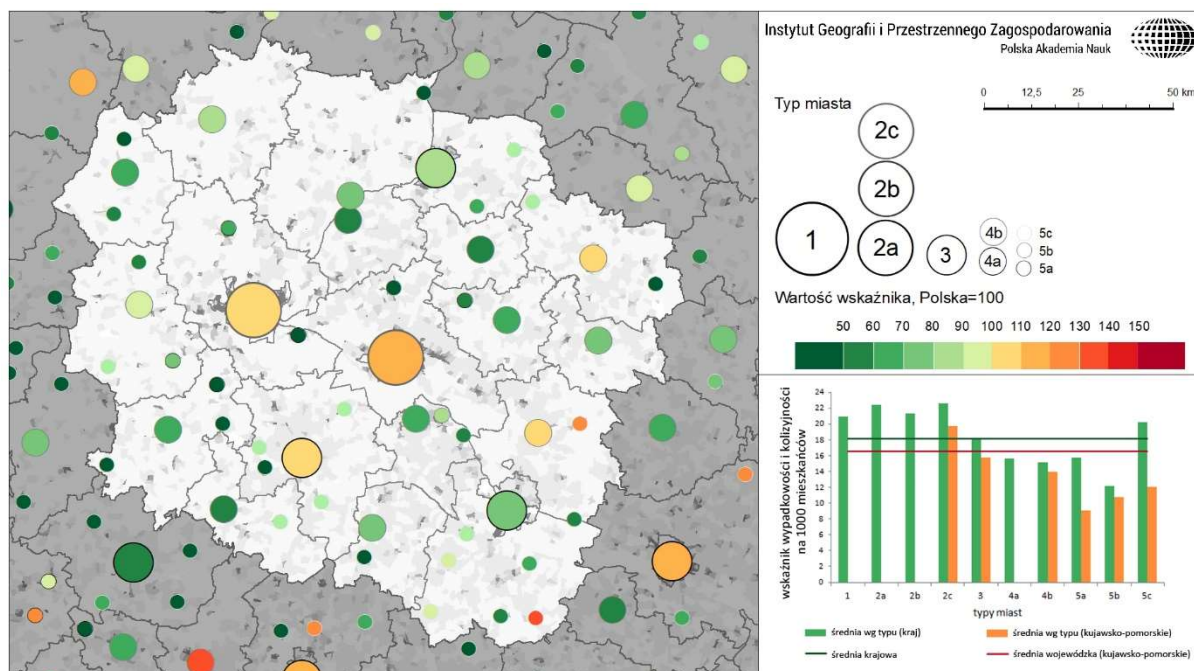
¹⁶ Przestępstwo jest czynem zabronionym pod groźbą kary. Jest czynem o dużej szkodliwości społecznej, który jest karalny, zawiniony oraz bezprawny. Cechy, które służą do wskazania różnic pomiędzy przestępstwem a wykroczeniem to fakt, iż są regulowane za pomocą różnych ustaw, a także mają różny stopień szkodliwości społecznej czynu – mniejszą szkodliwością charakteryzuje się wykroczenie.

4.2. Bezpieczeństwo drogowe

Ze względu na dużą losowość wypadków¹⁷, w raporcie posłużono się autorskim wskaźnikiem wypadkowości i kolizyjności (WWiK), w którym uwzględnia się również kolizje, przy czym przyznaje się odpowiednie wagi wypadkom (x4), zabitym w wypadkach (x8) oraz rannym w wypadkach (x2) zgodnie ze wzorem:

$$WWiK_i = \frac{4 \times W_i + 8 \times Z_i + 2 \times R_i + K_i}{L_i}$$

gdzie: W_i – wskaźnik wypadkowości i kolizyjności w mieście i , W_i – liczba wypadków drogowych w mieście i , Z_i – liczba zabitych w wypadkach drogowych w mieście i , R_i – liczba rannych w wypadkach drogowych w mieście i , K_i – liczba kolizji drogowych w mieście i , L_i – liczba mieszkańców w mieście i (w tys.). Wskaźnik jest destymulantą, co oznacza, że im wyższa wartość wskaźnika tym szybciej potrzebna jest interwencja w danym mieście w celu poprawy sytuacji. W skali kraju zdecydowanie najgorsza sytuacja jest w dużych miastach, gdzie szczególnie wysoka jest liczba kolizji. Zdecydowanie lepiej pod tym względem wyglądają mniejsze miasta. Nie badano obszarów wiejskich. Źródłem danych była Komenda Główna Policji.

Ryc. 4.2 Wskaźnik wypadkowości i kolizyjności, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Policji..

Średnia wartość wskaźnika w miastach województwa kujawsko-pomorskiego (16,59) jest niższa od średniej krajowej dla miast, która wynosi 18,17, co oznacza, że na drogach województwa jest relatywnie bezpiecznie. We wszystkich typach miast poziom bezpieczeństwa na drogach jest wyższy

¹⁷ Bezpieczeństwo drogowe związane jest bezpośrednio z liczbą wypadków i kolizji drogowych. W świetle ustawy z 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1990, z późn. zm.) wypadek drogowy to zdarzenie mające związek z ruchem pojazdów na drogach publicznych, w wyniku którego nastąpiła śmierć lub uszkodzenie ciała osób. Za śmiertelną ofiarę wypadku drogowego uznaje się osobę zmarłą w wyniku doznanych obrażeń na miejscu lub w ciągu 30 dni. Za ranną ofiarę wypadku drogowego uznaje się osobę, która doznała obrażeń ciała i otrzymała pomoc lekarską. Jeżeli w wyniku zdarzenia nikt nie odniósł poważniejszych obrażeń, a skutkiem jest jedynie strata mienia, mamy do czynienia z kolizją.

niż średnie dla typów na poziomie krajowym. Najgorsza sytuacja jest w Lubieniu Kujawskim, Skępem oraz w Toruniu, gdzie wskaźnik WWiK przewyższa poziom 20. Natomiast najwięcej ofiar śmiertelnych wypadków w 2017 r. zaobserwowano w Bydgoszczy (aż 16).

4.3. Podsumowanie (hierarchizacja)

4.1. Poziom przestępczości. Liczba przestępstw ogółem na 1000 mieszkańców w województwie jest nieco niższa od średniej krajowej. W poszczególnych typach wskaźniki przyjmują podobne wartości jak średnie dla typów z jednym wyjątkiem – mniejszych miast w typie 5b, gdzie poziom przestępczości jest dwukrotnie wyższy niż średnia dla typu. Wskaźnik 4.1 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylu (najślabszy wynik). W regionie jest to pięć miast: Włocławek, Aleksandrów Kujawski, Chełmża, Gniewkowo i Kowal.

4.2. Bezpieczeństwo drogowe. Średnia wartość wskaźnika w miastach województwa jest niższa od średniej krajowej dla miast, co oznacza, że na drogach województwa jest relatywnie bezpiecznie. We wszystkich typach w regionie wartości wskaźnika są niższe niż średnie dla typów, przy czym szczególnie dobra sytuacja jest w mniejszych miastach, w typie 5. Wskaźnik 4.2 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce. W tym kontekście warto zaznaczyć, że w regionie są tylko dwa miasta w dziesiątym decylu: Skępe i Lubień Kujawski. Sytuacja w zakresie bezpieczeństwa drogowego jest w porównaniu do innych regionów relatywnie dobra.

W tabeli 4.3 przedstawiono odchylenia od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy. Wartości pozytywne są dodatnie, negatywne - ujemne. Zła sytuacja jest w miastach w typie 5b we wskaźniku 4.1 (odchylenie negatywne o 93% względem średniej wartości wskaźnika w tym typie miast w Polsce).

Tab. 4.3 Odchylenia* od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy

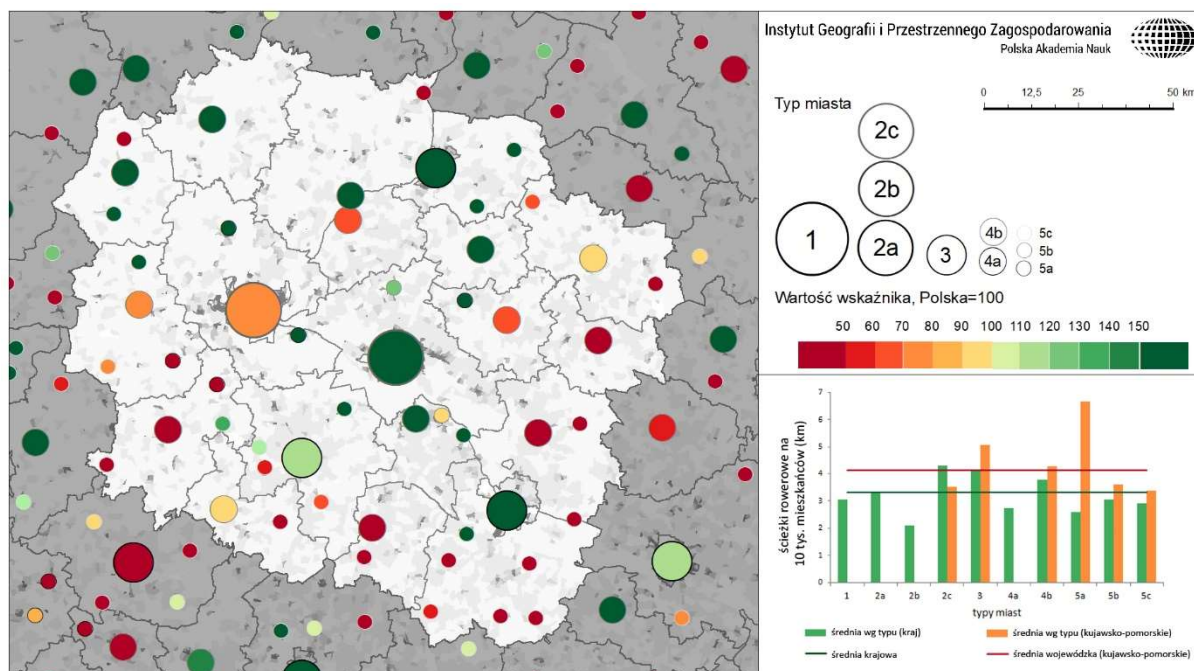
	2c	3	4a	4b	5a	5b	5c
4.1.	-1	1	x	15	10	-93	-6
4.2.	12	13	x	7	42	11	40

* Procent średniej wartości wskaźnika dla typu. Wartości pozytywne dodatnie (przy stymulancie wartości ponad średnią, przy destymulancie wartości poniżej średniej), wartości negatywne – ujemne (przy stymulancie wartości poniżej średniej, przy destymulancie wartości powyżej średniej)

INFRASTRUKTURA SIECIOWA

5.1. Ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności

Rower jako środek transportu w Polsce intensywnie się rozwija, są miasta gdzie udział roweru w podróżach (według tzw. Kompleksowych Badań Ruchu) przewyższa nawet 5%. Wskaźnik jest stymulantą. Im dłuższa sieć dróg rowerowych, tym lepiej dla mieszkańców gminy (miasta). W Polsce ma miejsce dość zrównoważony rozwój infrastruktury ścieżek rowerowych¹⁸, mniej więcej we wszystkich typach miast jest od dwóch do czterech kilometrów ścieżek na 10 tys. mieszkańców. Zła sytuacja ma miejsce w Konurbacji Katowickiej, a także, co dość interesujące, w aglomeracjach, choć generalnie rozkład przestrzenny wskaźnika w ujęciu krajowym przypomina mozaikę.

Ryc. 5.1 Długość ścieżek rowerowych na 10 tys. mieszkańców, 2017.

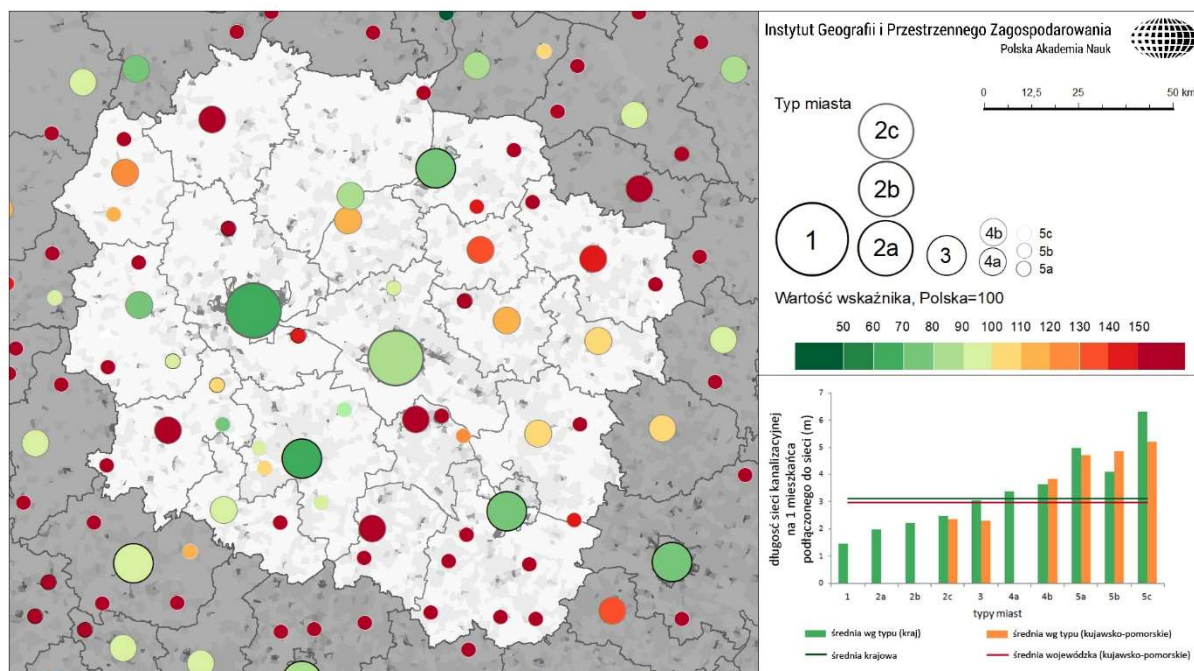
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Długość ścieżek rowerowych na 10 tys. mieszk. w województwie kujawsko-pomorskim (4,1 km) jest wyższa od średniej krajowej, która wynosi około 3,3 km. Sytuacja jest dość zróżnicowana w zasadzie w każdym z typów miast. Przykładowo w Toruniu wskaźnik wynosi 5,4 km, podczas gdy w Bydgoszczy jedynie 2,4 km. W miastach subregionalnych najlepiej jest w Grudziądzu (5,7), trochę gorzej we Włocławku (5,3), a najgorzej w Inowrocławiu (3,9). Z miast powiatowych najgorzej jest w Rypinie, gdzie według bazy GUS nie ma ani jednego metra ścieżki rowerowej. Podobne braki w tym względzie notuje aż 12 miast w typie 5 (pozostałe miasta). Z punktu widzenia rozkładu przestrzennego wskaźnika obserwuje się mozaikę miast. Te dobrze wyposażone w infrastrukturę rowerową sąsiadują z innymi wyposażonymi gorzej.

¹⁸ Wyposażenie w infrastrukturę transportową stanowi ważny element infrastruktury sieciowej. Infrastruktura drogowa jest jednak trudna do uchwycenia, ze względu na różne kategorie dróg o różnym charakterze przechodzące przez miasta. Podobnie brak jest jednolitej bazy transportu publicznego (w tym autobusowego) w Polsce. Spójne dane dostępne w ramach Banku Danych Lokalnych dla wszystkich gmin (w tym miast i gmin miejsko-wiejskich) są natomiast dostępne dla infrastruktury rowerowej.

5.2. Długość sieci kanalizacyjnej na 1 mieszkańca podłączonego do sieci

Wskaźnik odnosi się do długości sieci kanalizacyjnej¹⁹, co jest w dużym stopniu skorelowane z gęstością/rozproszeniem sieci osadniczej, wskaźnik ten jest z oczywistych względów destymulanta, co oznacza, że im wyższa wartość wskaźnika tym mniej efektywna jest sieć kanalizacyjna (jeden metr sieci obsługuje średnio mniejszą liczbę ludności). W Polsce w ujęciu regionalnym zauważalna jest lepsza sytuacja w dużych miastach, a wraz ze spadkiem znaczenia w hierarchii osadniczej długość sieci kanalizacyjnej na jednego mieszkańca ulega wydłużeniu. Zauważalna jest również relatywnie lepsza sytuacja w Polsce północnej i zachodniej w związku z podziałem historycznym, szczególnie w porównaniu z relatywnie gorszą sytuacją na obszarze dawnego zaboru austriackiego. Generalnie jednak w całej Polsce najgorzej wypadają pod tym względem małe miasta, niezależnie od regionu.

Ryc. 5.2 Długość sieci kanalizacyjnej na 1 mieszkańca podłączonego do sieci, 2017.

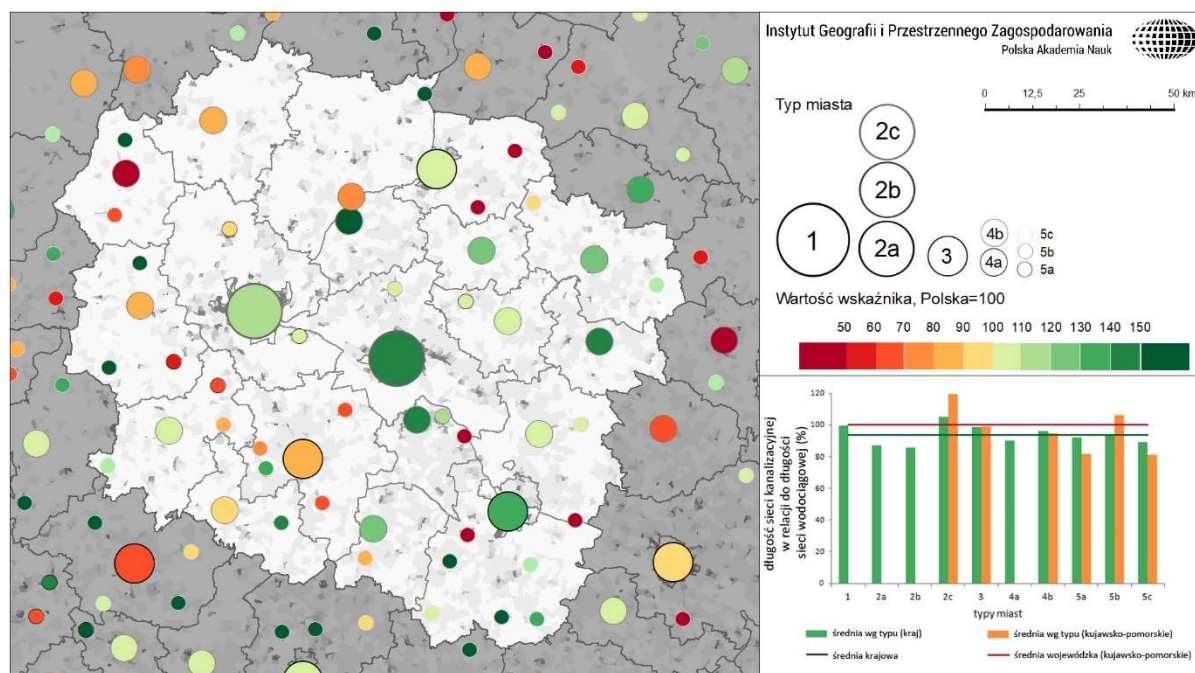
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Długość sieci kanalizacyjnej na 1 mieszkańca podłączonego do sieci w województwie kujawsko-pomorskim (3,0) jest nieznacznie niższa od średniej krajowej (3,1). W miastach wojewódzkich, tj. w Bydgoszczy (2,1) i Toruniu (2,7), sytuacja jest nieco lepsza w relacji do średniej dla typu 2c. W miastach subregionalnych sytuacja przedstawia się podobnie, od 2,1 w Inowrocławiu do 2,5 we Włocławku. W grupie miast powiatowych i innych w typie 4 najmniej efektywna jest sieć kanalizacyjna w Tucholi, gdzie wskaźnik wyniósł 6,4. W grupie pozostałych miast (typ 5) najgorsza sytuacja z długością sieci kanalizacyjnej w przeliczeniu na 1 przyłączanego mieszkańca jest w Kcyni, gdzie wskaźnik wyniósł aż 10,7. Generalnie, w całym regionie dominują układy mozaikowe. Miasta o rozproszonej zabudowie (przynajmniej w kontekście sieci kanalizacyjnej) sąsiadują z tymi bardziej zwartymi.

¹⁹ Sieć kanalizacyjna czynna według definicji GUS to system kanałów krytych (podziemnych) odprowadzających ścieki z budynków i innych obiektów do odbiorników lub urządzeń do oczyszczania ścieków.

5.3. Różnica w długości sieci kanalizacyjnej i wodociągowej

Różnica w długości sieci kanalizacyjnej i wodociągowej to wskaźnik mający znaczenie z punktu widzenia ochrony środowiska. Wskaźnik ma charakter stymulacyjny, co oznacza, że im dłuższa sieć kanalizacyjna względem sieci wodociągowej tym lepsza sytuacja w danym mieście z punktu widzenia ochrony środowiska. W Polsce wyraźnie lepiej jest na obszarze Galicji, szczególnie w obszarach górskich. Na pozostałym obszarze kraju rozkład przestrzenny wskaźnika przypomina mozaikę, w dużych miastach sytuacja jest nieco gorsza niż w miastach mniejszych, generalnie jednak różnice między typami miast nie są duże, co może być nieco zaskakujące z punktu widzenia różnic w rozproszeniu sieci osadniczej między typami miast.

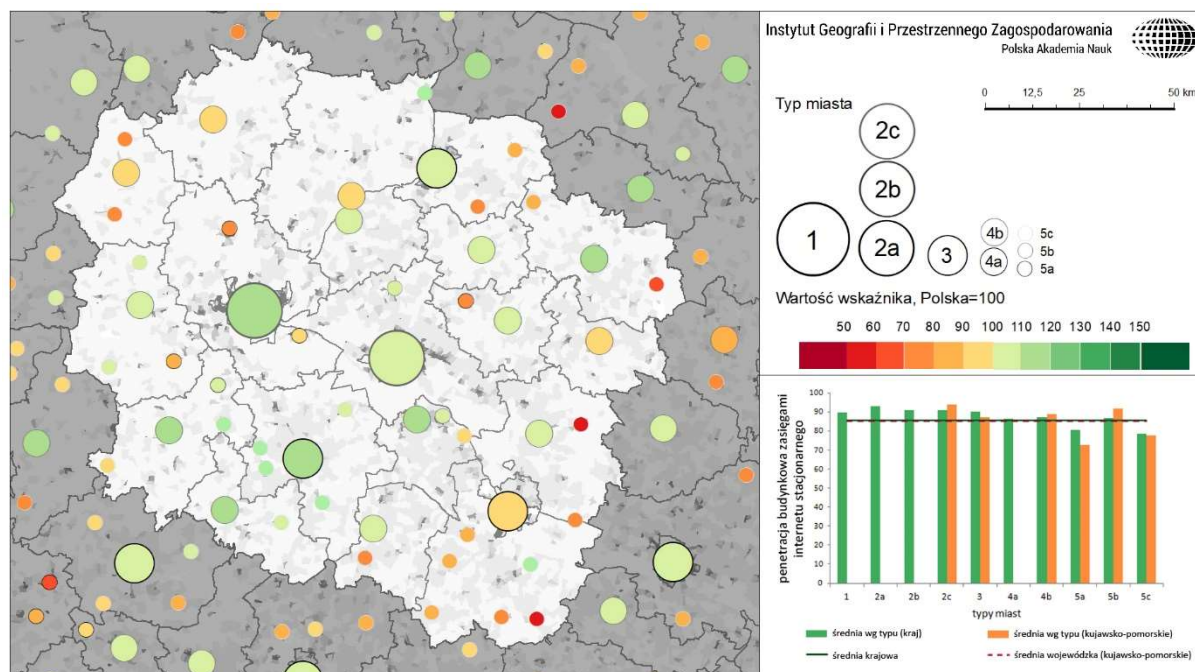
Ryc. 5.3 Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej (%), 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej w województwie kujawsko-pomorskim (w %) (100,2) jest wyższa od średniej krajowej (94) co należy uznać za pozytywne z punktu widzenia ochrony środowiska. W miastach wojewódzkich, tj. w Bydgoszczy (112) i Toruniu (133), sytuacja jest nieco lepsza w relacji do średniej dla typu 2c. W miastach subregionalnych sieć kanalizacyjna jest krótsza od wodociągowej w Inowrocławiu (76) i Grudziądzu (96), a dłuższa we Włocławku (122). W grupie miast powiatowych i innych w typie 4 najkrótsza sieć kanalizacyjna względem wodociągowej jest w Sępólnie Krajeńskim (35), a w grupie pozostałych miast (typ 5) - w Nieszawie, gdzie wskaźnik wyniósł jedynie 20.

5.4. Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem

Zróźnicowanie wskaźnika²⁰ w kraju ogółem nie jest wysokie i w 2017 r. penetracja budynkowa jest na relatywnie wysokim poziomie we wszystkich regionach oraz typach miast. Wskaźnik jest stymulantą, a zatem wyższe wartości wskaźnika oznaczają lepszą penetrację budynkową. Wskaźnik jest dostępny na poziomie gminnym, zatem dla mniejszych miast podawane średnie i liczby dotyczą gmin miejsko-wiejskich, a nie samych miast.

Ryc. 5.4 Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem, 2017.

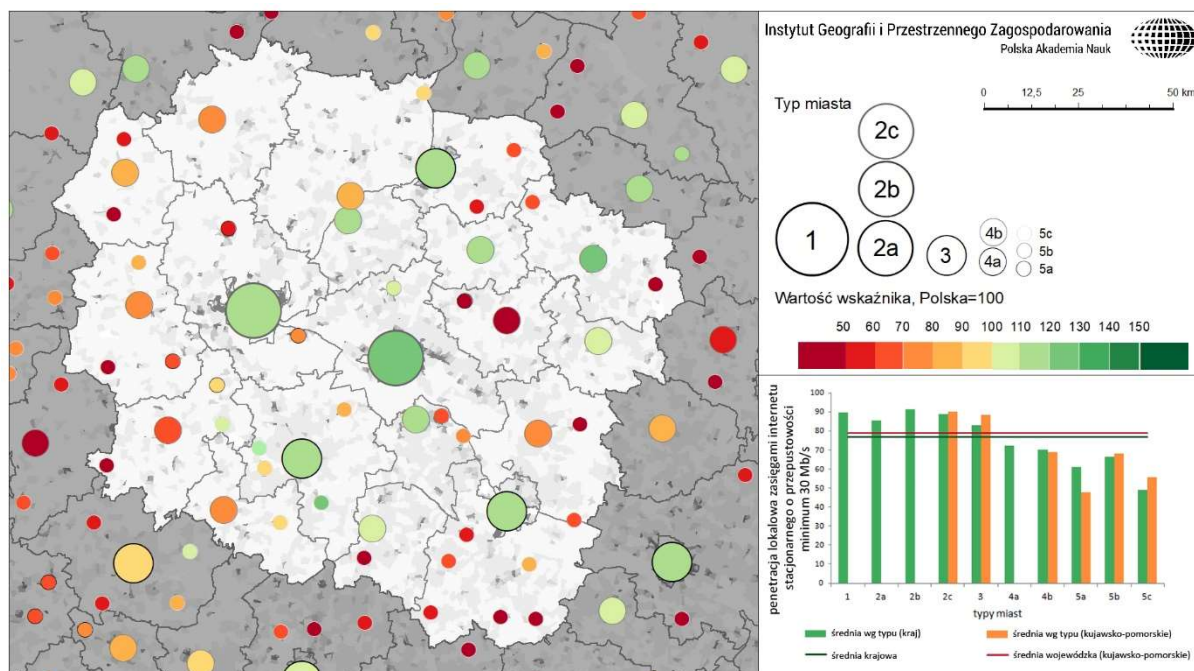
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej.

Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem w województwie kujawsko-pomorskim (85%) w badanych miastach jest niemalże identyczna jak średnia dla Polski (86%). W Bydgoszczy 97% budynków, a w Toruniu 90% budynków jest w zasięgu internetu stacjonarnego. W miastach subregionalnych najgorzej jest we Włocławku – 80% połączeń. Gorzej też jest w niektórych mniejszych miastach, przykładowo z miast powiatowych najgorzej jest w Świeciu, gdzie penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem wyniosła 79%, a w grupie miast w typie 5 (pozostałe miasta) najłabiej wypada gmina miejsko-wiejska Skępe – jedynie 48% budynków objętych jest zasięgiem.

²⁰ W Raporcie wydawanym przez Urząd Komunikacji Elektronicznej p.t. „Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2017 r.” w celu „oceny dostępności do sieci posłużono się wskaźnikiem penetracji budynkowej, rozumianym jako stosunek liczby budynków znajdujących się w zasięgu sieci (chodzi tu o takie budynki, w których operatorzy deklarują możliwość świadczenia usług) do liczby wszystkich budynków na analizowanym obszarze (...). Średnia penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego wynosiła w 2017 r. w Polsce ok. 82%. Najwyższą penetracją (ponad 85%) charakteryzowały się województwa: opolskie (ok. 90%), śląskie, małopolskie, dolnośląskie i wielkopolskie, a z kolei najniższą (poniżej 75%) województwa: świętokrzyskie (ok. 68%), warmińsko-mazurskie, mazowieckie (...). Udział budynków z dostępem do internetu stacjonarnego w poszczególnych gminach (...) różnicuje się przestrzennie – wyższy jest w zachodniej części kraju oraz w obrębie obszarów silnie zurbanizowanych.”

5.5. Penetracja lokalowa zasięgami internetu stacjonarnego (30 Mb/s)

Wskaźnik²¹ jest stymulantą, a zatem wyższe wartości wskaźnika oznaczają lepszą penetrację lokalową. Dane dostępne są na poziomie gminnym. Według UKE średnia penetracja lokalowa zasięgami internetu stacjonarnego o przepustowości minimum 30 Mb/s wynosiła w Polsce ok. 67%. Należy mieć na uwadze, że informacja podawana przez UKE dotyczy całego kraju włącznie z terenami wiejskimi, stąd też obliczany wskaźnik dla miast jest odpowiednio wyższy. Według UKE najwyższą penetracją charakteryzuje się niezmiennie województwo śląskie (niemal 84%), zaś najniższą – region świętokrzyski (42%). Generalnie zauważalne są znacznie lepsze wyniki dla miast większych (przy czym nie ma dużej różnicy między miastami wojewódzkimi a subregionalnymi) niż małych. Nie ma natomiast znaczenia położenie wewnątrz aglomeracji lub poza nią.

Ryc. 5.5 Penetracja lokalowa zasięgami internetu stacjonarnego o prędkości co najmniej 30 Mb/s, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej.

Penetracja lokalowa zasięgami internetu stacjonarnego o prędkości co najmniej 30 Mb/s w województwie kujawsko-pomorskim (79%) w badanych miastach jest większa niż średnia dla Polski (77%). Wskaźniki dla Bydgoszczy (87%), Torunia (95%) oraz miast subregionalnych (Inowrocław i Włocławek – 87%, Grudziądz – 91%) wyglądają dobrze na tle kraju. Gorzej jest w niektórych mniejszych miastach, przykładowo z miast powiatowych najgorzej jest w Golubiu-Dobrzyniu, gdzie penetracja lokalowa zasięgami internetu stacjonarnego o prędkości co najmniej 30 Mb/s wyniosła jedynie 37%, a w grupie miast w typie 5 (pozostałe miasta) najstąbiej wypada gmina miejsko-wiejska Lubień Kujawski – jedynie 20% lokali objętych jest zasięgiem.

²¹ Analogicznie jak w wydawanym przez Urząd Komunikacji Elektronicznej „Raportie o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2017 r.” w celu „oceny stopnia realizacji postanowień Europejskiej Agendy Cyfrowej (EAC) posłużono się wskaźnikiem penetracji lokalowej, rozumianym jako stosunek liczby lokali mieszkalnych w budynkach będących w zasięgu sieci min. 30 Mb/s (budynek w którym operatorzy deklarują możliwość świadczenia danych usług) do ogólnej liczby lokali mieszkalnych na analizowanym obszarze (...).”

5.6. Podsumowanie (hierarchizacja)

- 5.1. **Ścieżki rowerowe na 10 tys. ludności.** Długość ścieżek rowerowych na 10 tys. mieszk. w województwie jest wyższa od średniej krajowej. Sytuacja jest dość zróżnicowana w zasadzie w każdym z typów miast. O ile w miastach wojewódzkich (typ 2c) wskaźnik jest niższy niż średnia dla typu, o tyle w pozostałych typach jest już wyższy, a w typie 5a nawet ponad dwukrotnie wyższy. Wskaźnik 5.1 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylu (najślabszy wynik). W regionie jest to dwanaście miast, w tym z miast powiatowych - Rypin.
- 5.2. **Długość sieci kanalizacyjnej na 1 mieszkańca podłączonego do sieci.** Długość sieci kanalizacyjnej na 1 mieszkańca podłączonego do sieci w województwie jest nieznacznie niższa od średniej krajowej. Lepiej niż średnia dla typu wyglądają miasta subregionalne (w typie 3), gorzej – miasta w typie 5b. Generalnie, w całym regionie dominują układy mozaikowe. Wskaźnik 5.2 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylu (najślabszy wynik). W regionie jest to tylko jedno miasto – Kcynia.
- 5.3. **Różnica w długości sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.** Wskaźnik dla poszczególnych typów prezentuje się podobnie jak średnie dla typów w skali kraju. W Bydgoszczy i Toruniu jest zdecydowana nadwyżka sieci kanalizacyjnej względem wodociągowej podczas gdy w miastach w typie 5a jest odwrotnie.
- 5.4. **Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem.** Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem w województwie w badanych miastach jest niemalże identyczna jak średnia dla Polski, nieznacznie niżej niż średnia dla typu jest jedynie w typie 5a. Wskaźnik 5.4 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylu (najślabszy wynik). W regionie jest to dziewięć miast – Koronowo, Kowalewo Pomorskie, Więcbork, Dobrzyń nad Wisłą, Skępe, Lubień Kujawski, Chodecz, Radzyń Chełmiński oraz Górzno.
- 5.5. **Penetracja lokalowa zasięgami internetu stacjonarnego (30 Mb/s).** Penetracja lokalowa zasięgami internetu stacjonarnego o prędkości co najmniej 30 Mb/s w województwie w badanych miastach jest większa niż średnia dla Polski, ale o lepszej sytuacji decydują głównie miasta wojewódzkie i subregionalne. W miastach w typie 5a sytuacja wygląda już gorzej (w porównaniu do średniej dla typu) Wskaźnik 5.5 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylu (najślabszy wynik). W regionie dotyczy to czterech miast – Kcynia, Skępe, Lubień Kujawski oraz Chodecz.

W tabeli 5.6 przedstawiono odchylenia od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy. W regionie jest dobra sytuacja w zakresie infrastruktury sieciowej we wszystkich typach miast.

Tab. 5.6 Odchylenia* od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy

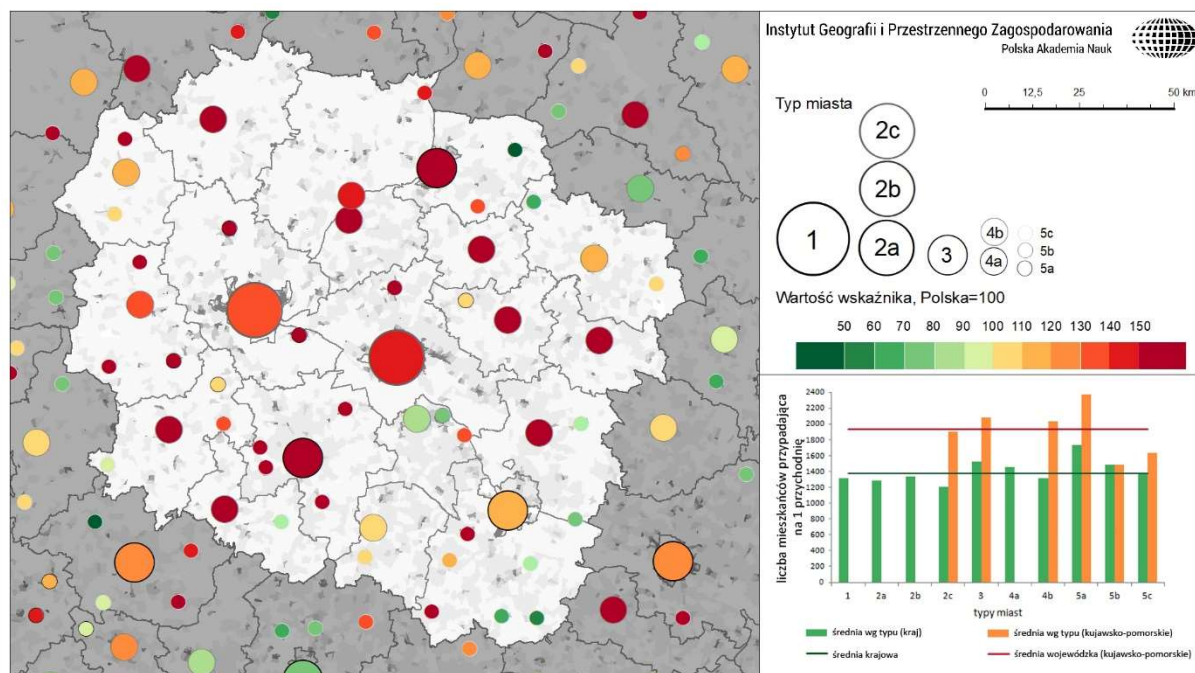
	2c	3	4a	4b	5a	5b	5c
5.1.	-18	22	x	13	156	18	16
5.2.	5	25	x	-5	5	-19	17
5.4.	3	-3	x	2	-10	6	-1
5.5.	1	6	x	-2	-22	3	14

* Procent średniej wartości wskaźnika dla typu. Wartości pozytywne dodatnie (przy stymulancie wartości ponad średnią, przy destymulancie wartości poniżej średniej), wartości negatywne – ujemne (przy stymulancie wartości poniżej średniej, przy destymulancie wartości powyżej średniej)

OCHRONA ZDROWIA

6.1. Przychodnie

W przypadku wykorzystanych danych GUS w kontekście wyposażenia miast w przychodnie²², analiza dotyczy przychodni ogółem w ramach podmiotów ambulatoryjnych (stan w dniu 31 XII 2017 r.). Ze względu na fakt, iż wskaźnik odnosi się do liczby ludności ogółem przypadającej na jedną przychodnię, jest on destymulantą, co oznacza, że im wyższa wartość wskaźnika tym szybciej potrzebna jest interwencja w danym mieście w celu poprawy sytuacji. W skali kraju obserwuje się brak większego zróżnicowania między typami miast.

Ryc. 6.1.1 Liczba mieszkańców na jedną przychodnię, 2017.

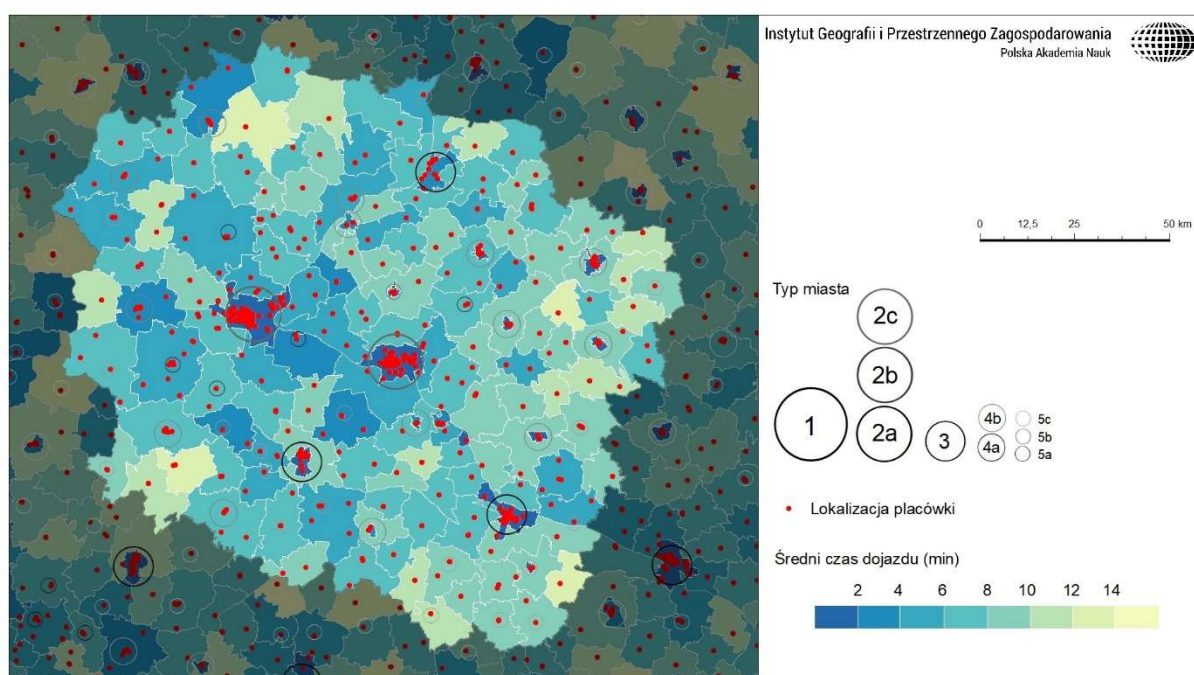
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Średnia liczba mieszkańców przypadających na jedną przychodnię w miastach województwa kujawsko-pomorskiego (1939) jest wyższa od średniej krajowej dla miast, która wynosi 1373. W Toruniu (1967) i Bydgoszczy (1874), jak również w miastach subregionalnych, tj. we Włocławku (1596), Inowrocławiu (2537) i Grudziądzu (2656) wyposażenie w przychodnie jest gorsze niż średnia dla tego typu miast. W miastach powiatowych i innych z typu 4 najgorzej jest w Tucholi (4597), a w miastach pozostałych w typie 5 – w Pakości, gdzie na jedną przychodnię w mieście przypada aż 5744

²² Przychodnia to, według GUS, przedsiębiorstwo podmiotu leczniczego, w którym udziela się ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych podstawowej lub specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz świadczenia z zakresu rehabilitacji leczniczej. Wyróżnia się przychodnie podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej. Warto nadmienić, że od 2017 r. obowiązuje ustawa z dnia 27 października 2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej (Dz.U. z 2019 r. poz. 357). Przychodnie POZ, których dotyczy dodatkowa analiza dostępności, są niezależnymi firmami (poza SPZOZ), jednak usługi przez nie świadczone są bezpłatne dla osób ubezpieczonych, gdy POZ ma podpisany kontrakt z NFZ. W 2017 r. świadczenia ambulatoryjnej opieki zdrowotnej realizowało w Polsce 21,7 tys. przychodni oraz 5,1 tys. praktyk lekarskich i stomatologicznych świadczących usługi w ramach środków publicznych, przy czym udzielono 320,2 mln porad – 285,7 mln lekarskich i 34,5 mln stomatologicznych (Ambulatoryjna opieka zdrowotna w 2017 r., GUS). Liczba porad jako wskaźnik jest również dostępna w ramach BDL GUS, jednak zdecydowano o liczbie przychodni jako zmiennej warunkującej zarówno wyposażenie jak i dostępność.

mieszkańców. Podsumowując, sytuacja w województwie pod względem wyposażenia w przychodnie jest zła, z wyjątkiem pojedynczych, raczej mniejszych miast.

Wskaźnik wyposażenia w przychodnie (POZ i specjalistyczne) został uzupełniony o analizę dostępności do przychodni podstawowej opieki medycznej. Wskaźnik dostępności do POZ wyrażony jest średnim czasem dojazdu (w minutach) transportem indywidualnym do najbliższej przychodni. Wykorzystano dane pozyskane z Narodowego Funduszu Zdrowia, które zawierały informacje o kontraktach na usługi medyczne, zawartych przez poszczególne placówki medyczne. Analizę dostępności przeprowadzono na podstawie dokładnych danych adresowych. Na tym etapie wykorzystania danych dostępnościowych nie było możliwości wyodrębnienia miast z gmin miejsko-wiejskich. W Polsce średni czas dojazdu do najbliższej przychodni POZ wynosi niespełna 7 minut (maksymalny czas dojazdu w Polsce to 29 minut). Analizowane dane przedstawiają sytuację w roku 2015 i zostały wykonane na podstawie wynikowej bazy danych Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

Ryc. 6.1.2 Średni czas przejazdu do najbliższej przychodni POZ (w min), 2015.

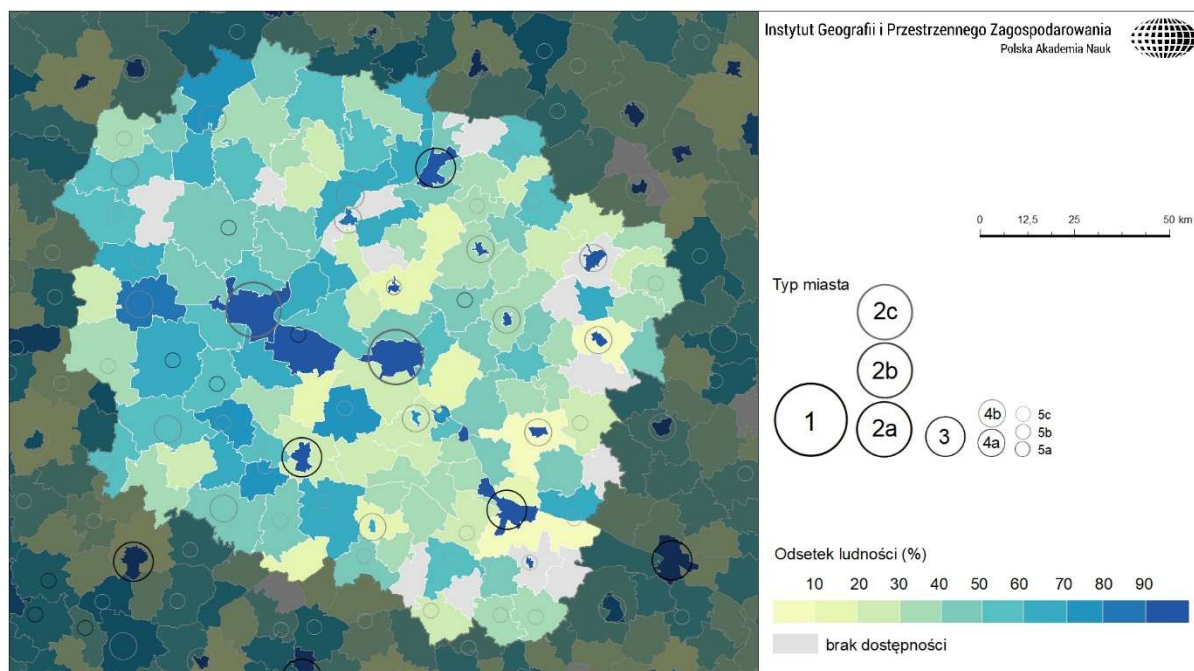
Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

Poziom dostępności do przychodni POZ w województwie kujawsko-pomorskim jest zróżnicowany. Wysoki poziom dostępności dotyczy Torunia i Bydgoszczy oraz niektórych większych ośrodków powiatowych np. Włocławka, Brodnicy, Grudziądz. Stosunkowo dobra dostępność charakterystyczna jest dla mniejszych miast powiatowych (np. Radziejów) oraz gmin miejsko-wiejskich (np. Nakło nad Notecią, Solec Kujawski, Dobrzyń nad Wisłą). Rozmieszczenie jednostek administracyjnych o najniższym poziomie dostępności do przychodni POZ ma charakter wyspowy (np. północna i północno-wschodnia część województwa). Spośród wszystkich ośrodków miejskich województwa kujawsko-pomorskiego najniższy poziom dostępności dotyczy Izbicy Kujawskiej (czas dojazdu 11 minut). W województwie kujawsko-pomorskim maksymalny czas dojazdu do tego typu usług medycznych wynosi prawie 14 minut przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 7 minut.

Najwyższym poziomem dostępności, wyrażonym jako odsetek ludności w izochronie 5-minutowej (powyżej 90%) (ryc. 6.1.3), charakteryzują się miasta regionalne, miasta subregionalne i większość miast powiatowych (np. Brodnica, Lipno, Rypin, Wąbrzeźno) i tylko niektóre lokalne (np. Nieszawa, Chełmża). Natomiast niski stopień dostępności, a w zasadzie jego brak, nie dotyczy miast,

tylko niektórych gmin wiejskich. Najniższym odsetkiem ludności w izochronie 5-minutowej charakteryzują się małe miasta np. Izbica Kujawska, Brześć Kujawski, Kcynia, Kamień Krajeński, Górzno, Skępe, Radzyń Chełmiński.

Zdecydowana większość ludności, zarówno miast jak i całego województwa kujawsko-pomorskiego znajduje się w obrębie izochrony 20 minut jazdy do najbliższej przychodni POZ (ryc. 6.1.4). Dotyczy to wszystkich miast regionalnych, subregionalnych i powiatowych z jednym tylko wyjątkiem (Mogilno). W przypadku niektórych małych miast (np. Izbica Kujawska, Chodecz, Kamień Krajeński, Mrocza) mniej niż 90% ludności mieszka w zasięgu izochrony 20-minutowej od najbliższej przychodni POZ.

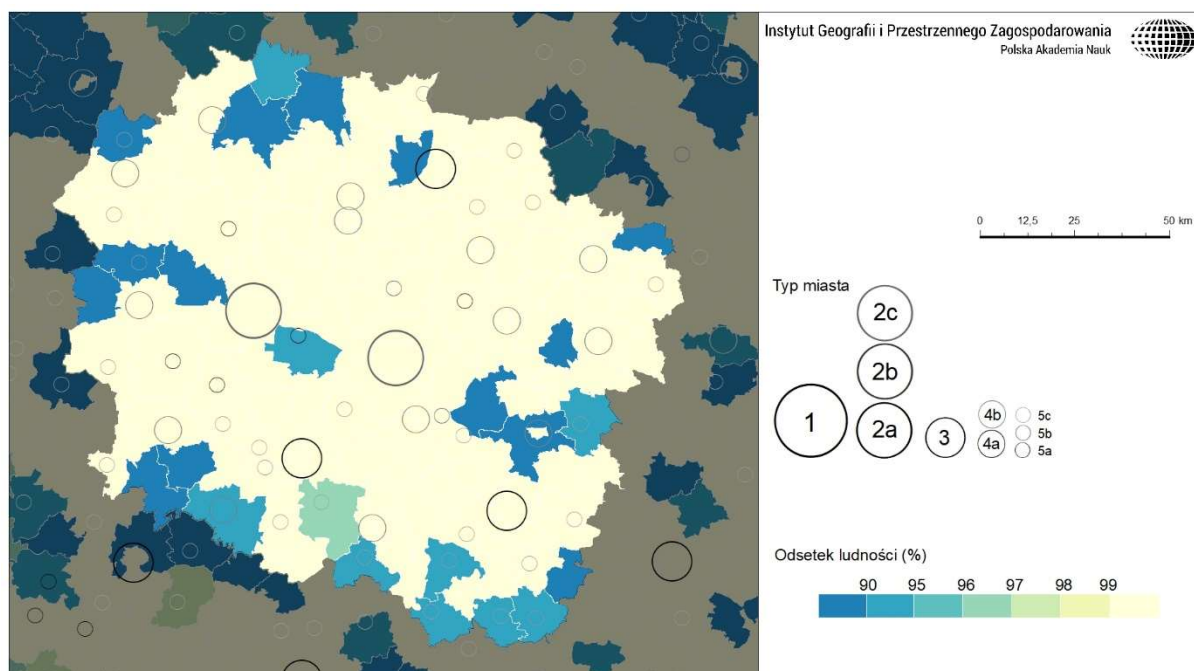

Ryc. 6.1.3 Odsetek ludności mieszkającej w zasięgu izochrony 5 minut jazdy od najbliższej przychodni POZ (w min), 2015.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

W latach 2007-2018 w miastach kraju zachodziły umiarkowane zmiany w liczbie przychodni POZ (w porównaniu np. z klubami dziecięcymi czy żłobkami). W przypadku miast województwa kujawsko-pomorskiego liczba przychodni (a raczej świadczeniodawców) wzrosła z 428 do 679, z czego w latach 2017-2018 odnotowano tylko niewielki wzrost (7%) liczby placówek. W latach 2007-2018 w Polsce nastąpił 62% wzrost liczby placówek (świadczeniodawców). Największe zmiany procentowe dotyczyły małych miast np. Strzelno (350%), Łasin (300%), Skępe (300%), Łabiszyn (300%), Ciechocinek (220%), ale tak duży wzrost wynikał z niskiego poziomu wyjściowego (np. była jedna placówka, teraz są trzy). W miastach regionalnych również były znaczące wzrosty: w Bydgoszczy o 192%, a w Toruniu o 152%. Odnotowano również przypadki zmian negatywnych np. w Żninie, Mogilnie i Lipnie liczba placówek uległa zmniejszeniu.

Jednak do interpretacji tych wyników należy podchodzić bardzo ostrożnie, głównie ze względu na zmiany i ograniczenia metodologiczne gromadzenia danych przez GUS. Po pierwsze, dane GUS zawierają informację wyłącznie o tych podmiotach (również prywatnych), które miały podpisany kontrakt z Narodowym Funduszem Zdrowia (NFZ). Poza tym w 2012 r. i 2015 r. poszerzono zakres podmiotowy badania GUS m.in. o dodanie informacji o liczbie poradni specjalistycznych. Tak więc zmiany w latach 2007-2017 zapewne wynikały częściowo z rozwoju sieci placówek medycznych jak również ze zmian metodyki gromadzenia danych i podpisywaniem umów z NFZ przez placówki, które takich umów wcześniej nie miały.

Ryc. 6.1.4 Odsetek ludności mieszkającej w zasięgu izochrony 20 minut jazdy od najbliższej przychodni POZ (w min), 2015.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

6.2. Szpitale

Baza sieci szpitali²³ (Ministerstwo Zdrowia) zawiera informacje o klasyfikacji szpitali w obrębie województwa, z uwzględnieniem m.in. szpitali I, II i III stopnia, a także w podziale na kategorie szpitali (ogólnopolski, onkologiczny, onkologiczny lub pulmonologiczny, pediatryczny oraz pulmonologiczny). Szczególną uwagę poświęcono szpitalom III stopnia tj szpitalom klinicznym państwowych uczelni medycznych lub państwowych uczelni prowadzących działalność dydaktyczną i badawczą w dziedzinie nauk medycznych.

Większość szpitali w województwie kujawsko-pomorskim w ramach sieci szpitali jest zlokalizowana w Bydgoszczy (9). Zaskakuje niewielka (jedynie 2) liczba szpitali znajdujących się w Toruniu. W sieci szpitali są cztery szpitale III stopnia, do których należą: Wojewódzki Szpital Obserwacyjno-Zakaźny im. Tadeusza Borowicza w Bydgoszczy, Regionalny Szpital Specjalistyczny im. dr Władysława Biegańskiego w Grudziądzu, Wojewódzki Szpital Zespolony im. L. Rydygiera w Toruniu oraz Wojewódzki Szpital Specjalistyczny we Włocławku.

Placówki szpitalne oferują specjalistyczną pomoc medyczną. W analizie dostępności do specjalistycznej opieki medycznej uwzględniono dwa rodzaje placówek: szpitale i szpitale kliniczne (tj. placówki świadczące usługi hospitalizacyjne). Rozmieszczenie placówek medycznych świadczących specjalistyczną pomoc lekarską nawiązuje do układu sieci osadniczej. Widoczna jest zdecydowana koncentracja tego typu placówek w największych miastach Polski i słabo rozbudowana sieć szpitali na obszarach peryferyjnych (w tym na peryferiach wewnętrznych). W Polsce średni czas dojazdu do najbliższego szpitala wynosi 21 minut. Wskaźnik dostępności do szpitali wyrażony jest średnim czasem

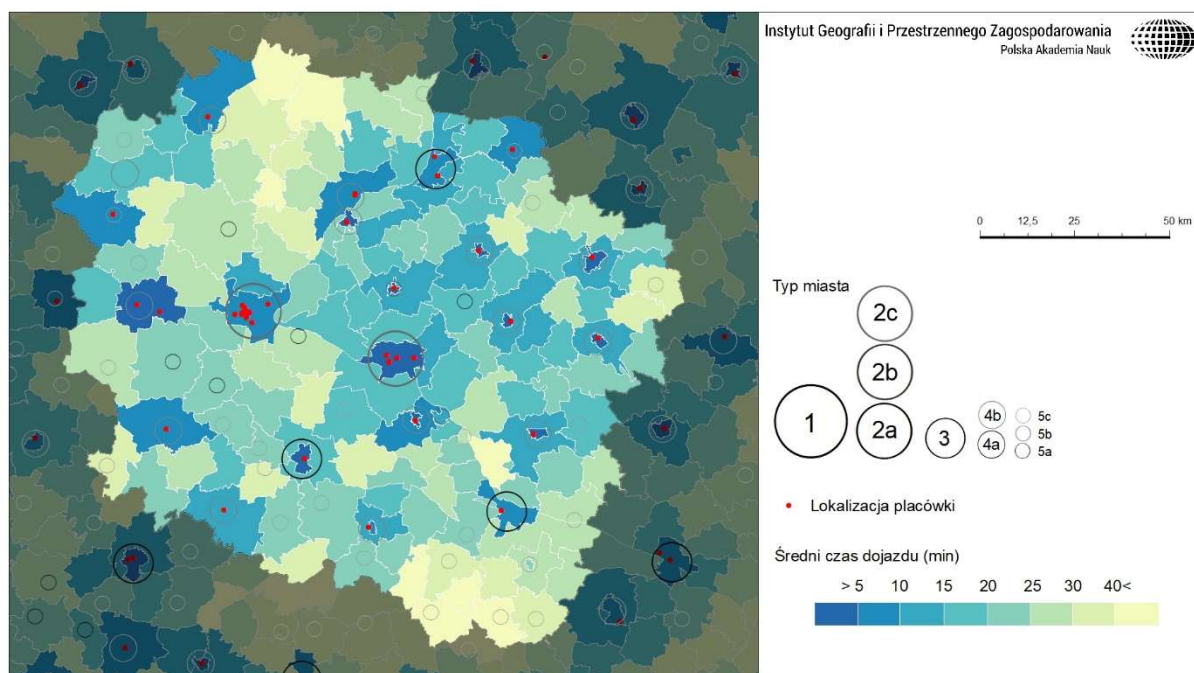
²³ Jak wskazuje Ministerstwo Zdrowia „ustawa tworząca tzw. sieć szpitali wprowadza nowe rozwiązania, które usprawnią organizację udzielania świadczeń opieki zdrowotnej przez szpitale oraz przychodnie przyszpitalne i poprawią dostęp pacjentów do leczenia specjalistycznego w szpitalach. Pozwolą one zoptymalizować liczbę oddziałów specjalistycznych i umożliwią lepszą koordynację świadczeń szpitalnych i ambulatoryjnych. Ułatwią także zarządzanie szpitalami.”

dojazdu (w minutach) transportem indywidualnym do najbliższej placówki. Analizowane dane przedstawiają sytuację w roku 2015 i zostały wykonane na podstawie wynikowej bazy danych Stępnia i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

Tab. 6.2 Klasyfikacja szpitali w sieci szpitali według lokalizacji (miasta), 2017.

	szpital I stopnia	szpital II stopnia	szpital III stopnia	szpital ogólnopolski	szpital onkologiczny	szpital onkologiczny lub pulmonologiczny	szpital pediatryczny	szpital pulmonologiczny	Suma końcowa
Bydgoszcz	0	1	1	4	0	0	1	2	9
Toruń	0	1	1	0	0	0	0	0	2
Inowrocław	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Grudziądz	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Włocławek	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Aleksandrów Kujawski	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Brodnica	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Chełmno	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Golub-Dobrzyń	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Lipno	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Mogilno	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Nakło nad Notecią	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Radziejów	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Rypin	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Świecie	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Tuchola	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Wąbrzeźno	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Żnin	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Chełmża	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Łasin	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Więcbork	1	0	0	0	0	0	0	0	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia.

Ryc. 6.2 Średni czas przejazdu do najbliższego szpitala (w min), 2015.

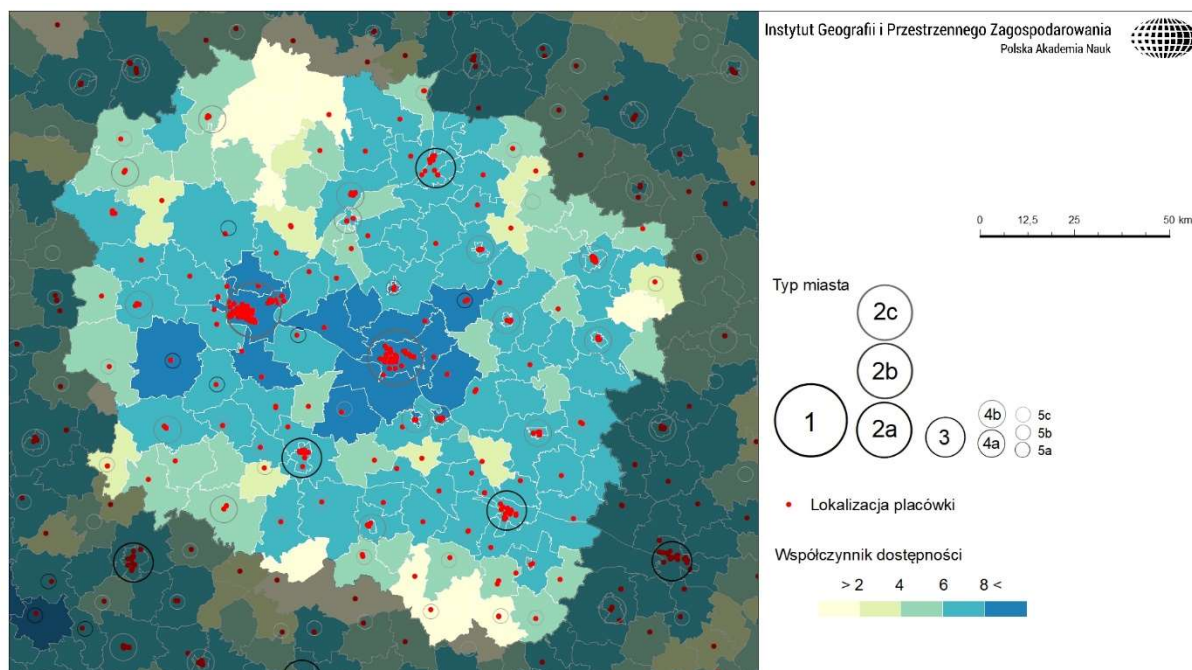
Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

Ogólny obraz dostępności do szpitali ściśle nawiązuje do podziału administracyjnego szczebla powiatowego. W prawie wszystkich ośrodkach powiatowych zlokalizowana jest przynajmniej jedna placówka tego typu (z wyjątkiem powiatu sępoleńskiego, gdzie szpital powiatowy jest zlokalizowany poza miastem powiatowym). Zauważalna jest znacznie lepsza pozycja Torunia niż Bydgoszczy w zakresie dostępności do tego typu usług. W województwie kujawsko-pomorskim widoczne są dwa obszary o niskim poziomie dostępności do szpitali. Pierwszy z nich obejmuje południową część województwa, gdzie niska dostępność jest pochodną m.in. dużego obszaru obsługi przez placówkę we Włocławku, a drugi obszar znajduje się na północy województwa, gdzie na dostępność wpływa niekorzystne rozmieszczenie placówek medycznych. Miastami o najniższym poziomie dostępności są: Chodecz i Izbica Kujawska (czas dojazdu do najbliższego szpitala odpowiednio 45 i 42 minuty). W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do najbliższego szpitala wynosi 21 minut.

6.3. Specjalistyczna opieka medyczna – koszyk usług

W analizach uwzględniono autorski wskaźnik dostępności do tzw. koszyka specjalistycznych usług medycznych. Zbiór usług specjalistycznych zawiera dziewięć następujących kategorii: kardiologia, onkologia, choroby płuc, ortopedia i traumatologia narządów ruchu, geriatria, neurologia, położnictwo i ginekologia, gastroenterologia, diabetologia. Koszyk usług w połączeniu ze zmodyfikowanym wskaźnikiem dostępności skumulowanej stanowił podstawę do obliczenia dostępności do specjalistycznych usług medycznych. Maksymalny dopuszczalny czas dojazdu ustalono na poziomie 30 minut i obliczono, do ilu spośród wymienionych typów usług specjalistycznych można dojechać z danego miejsca zamieszkania. Nie było istotne ile różnych placówek danego typu znajdowało się w izochronie 30 minut. Wartości wskaźnika zawierają się w przedziale 0-9, gdzie 9 oznacza pełną dostępność do wszystkich typów usług specjalistycznych. Średnio w Polsce w izochronie 30-minutowej dostępnych jest 6 typów specjalistycznych usług medycznych (statystycznie 6,3). Ogólny obraz dostępności do specjalistycznych usług medycznych jest odzwierciedleniem układu centrum-peryferie, gdzie obszary centralne charakteryzują się najwyższym poziomem dostępności, a peryferyjne (w tym

również peryferia wewnętrzne, głównie pogranicza województw) są obszarami najgorszej dostępności do tego typu usług medycznych.

Ryc. 6.3 Dostępność kumulatywna w izochronie 30-minutowej typów specjalistycznej opieki medycznej (koszyk usług), 2015.

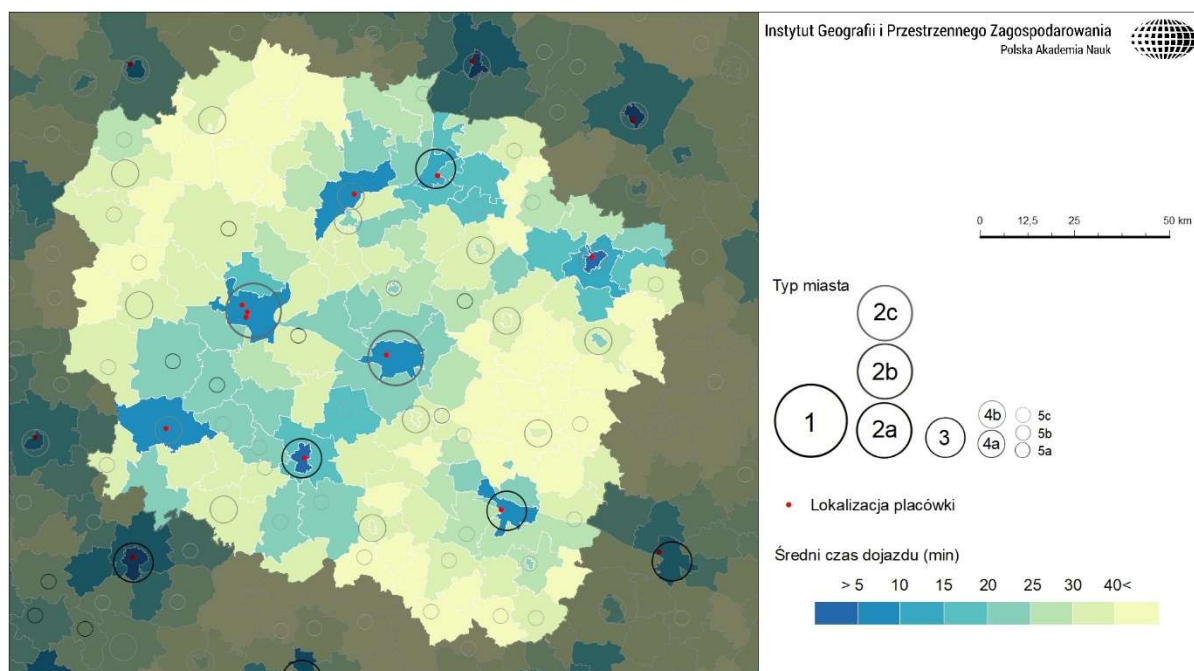
Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

W województwie kujawsko-pomorskim koncentracja specjalistycznych usług medycznych widoczna jest w bipolarnym układzie Toruń-Bydgoszcz. Widoczny jest również większy zasięg oddziaływania Torunia niż Bydgoszczy w zakresie dostępności do tego typu usług, co może się wiązać z oddziaływaniem autostrady A1. Mimo koncentracji placówek medycznych w Bydgoszczy i Toruniu zdecydowana większość województwa charakteryzuje się dobrą dostępnością do specjalistycznych usług medycznych. Najwyższy poziom dostępności widoczny jest w środkowej części województwa, natomiast najniższy na południowych i północnych krańcach województwa. Spośród miast województwa kujawsko-pomorskiego najniższym poziomem dostępności wyróżnia się Izbica Kujawska i Chodecz. W województwie kujawsko-pomorskim izochrona 30-minutowa obejmuje statystycznie 6,2 typów usług.

6.4. Szpitalne oddziały ratunkowe

Rożmieszczenie szpitalnych oddziałów ratunkowych²⁴, jako usług o średnim poziomie centralizacji, nawiązuje do podziału administracyjnego szczebla powiatowego. Ich rozmieszczenie w skali kraju jest dość równomierne, chociaż widoczna jest ich koncentracja w największych miastach kraju. W Polsce średni czas dojazdu do najbliższego SOR-u wynosi 29 minut (maksymalny 115 minut). Wskaźnik dostępności do SOR-ów wyrażony jest średnim czasem dojazdu (w minutach) transportem indywidualnym do najbliższej placówki medycznej.

²⁴ Szpitalny oddział ratunkowy (SOR) jest jednostką systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego. Podstawowym zadaniem SOR jest udzielanie pacjentowi pomocy w stanach nagłego zagrożenia zdrowia. Według danych Narodowego Funduszu Zdrowia na terenie całej Polski funkcjonują 232 szpitalne oddziały ratunkowe, które nie podlegają rejonizacji, co oznacza, że świadczenia medyczne można uzyskać w dowolnej placówce w kraju.

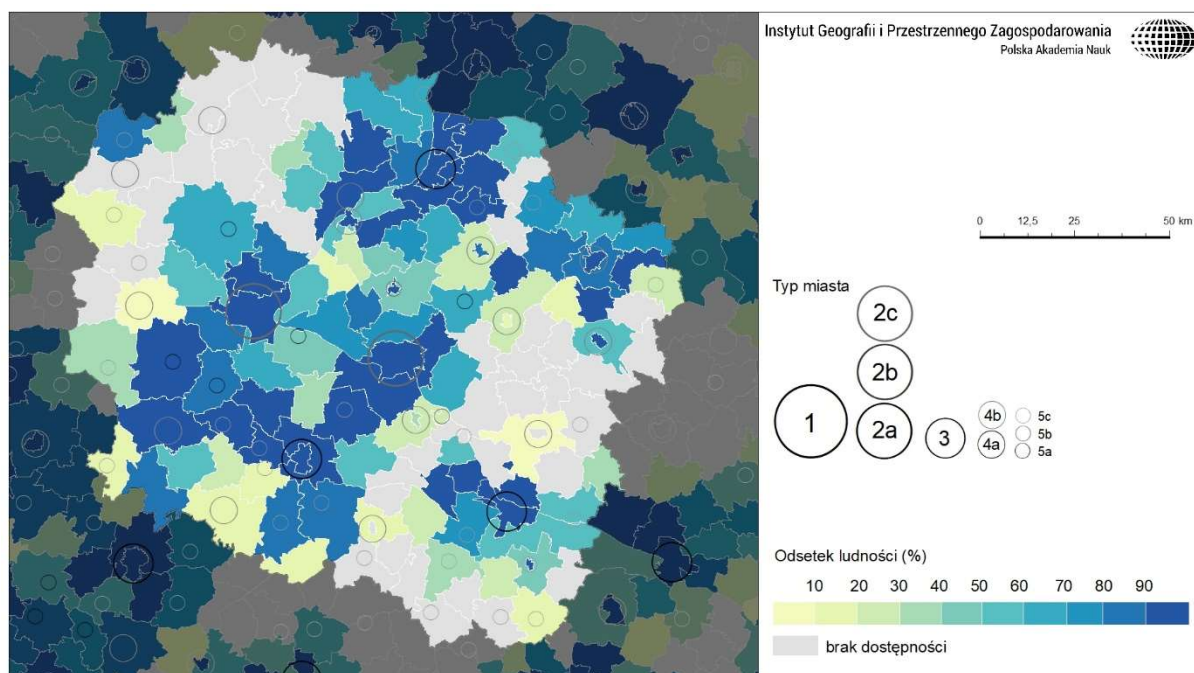

Ryc. 6.4.1 Średni czas przejazdu do najbliższego SOR-u (w min), 2015.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

W województwie kujawsko-pomorskim szpitalne oddziały ratunkowe zlokalizowane są w ośmiu miastach (Bydgoszcz, Toruń, Żnin, Świecie, Grudziądz, Brodnica, Włocławek, Inowrocław), w związku z czym to one wraz z obszarami funkcjonalnymi mają najlepszą dostępność do tego typu usług. W najgorszej sytuacji są mieszkańcy północno-zachodniej i południowo-wschodniej części województwa, gdzie w pierwszym przypadku duży obszar pozostaje bez dostępu do tego typu usług (brak SOR-u w powiecie tucholskim i sępoleńskim), natomiast w drugim przypadku duży obszar jest obsługiwany przez jedną placówkę we Włocławku (brak SOR-u w powiecie radziejowskim i lipnowskim). W regionie 10 ośrodków powiatowych pozbawionych jest SOR-u. Maksymalny czas dojazdu do najbliższego SOR-u wynosi 83 minuty, przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 32 minuty.

W przypadku analizy dostępności skumulowanej (odsetek ludności mieszkającej w zasięgu izochrony 30 minut jazdy od najbliższego SOR-u) zwracają uwagę przede wszystkim obszary o całkowitym braku dostępności tego typu usług. Występują one w północno-zachodniej (np. miasta powiatowe – Sępólno Krajeńskie, Tuchola), południowo-wschodniej (np. Izbica Kujawska, Chodecz, Piotrków Kujawski) wschodniej części województwa (np. Lipno, Skępe). W ich przypadku mamy do czynienia z całkowitym brakiem dostępności (tj. cała ludność tych miast i obszarów mieszka poza izochroną 30-minutową).

Ryc. 6.4.2 Odsetek ludności mieszkającej w zasięgu izochrony 30 minut jazdy od najbliższego SOR-u, 2015.

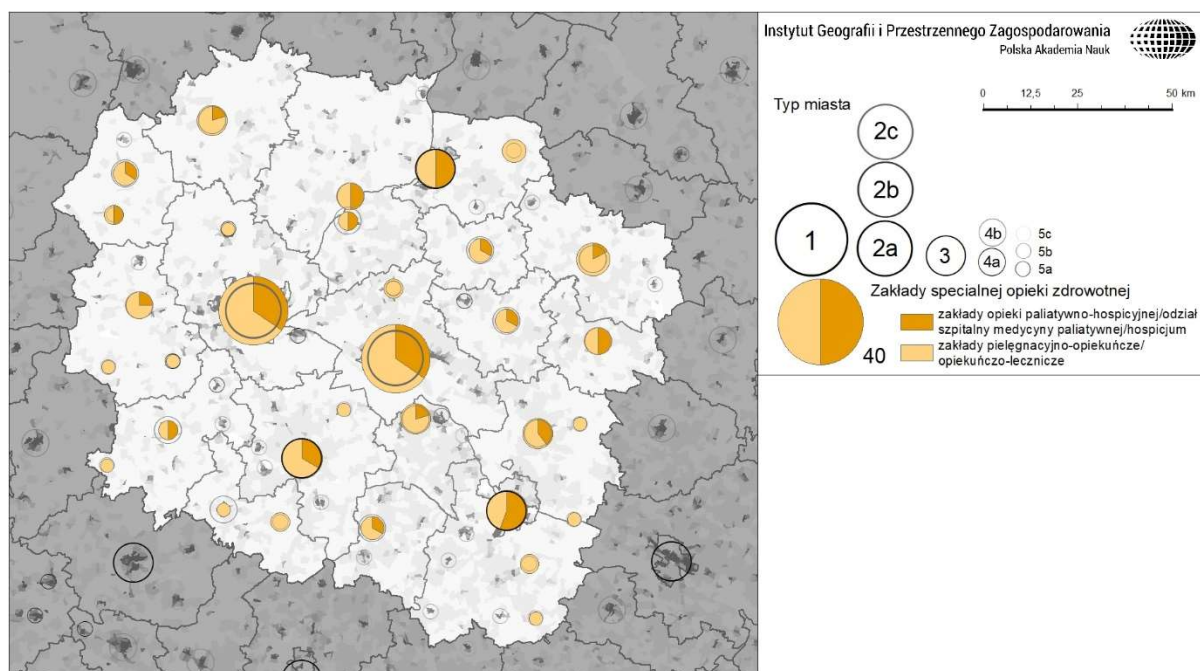
Źródło: Stępnia i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

Natomiast w przypadku miast regionalnych i ich najbliższego otoczenia funkcjonalnego, oraz w przypadku miast subregionalnych, niektórych powiatowych (np. Żnin, Chełmno, Świecie, Rypin, Brodnica) i niektórych miast lokalnych (np. Szubin, Barcin, Pakość) ponad 90% ludności mieszka w zasięgu izochrony 30 minut jazdy do najbliższego SOR-u.

6.5. Opieka paliatywna i hospicyjna. Świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze

Według definicji Narodowego Funduszu Zdrowia świadczenia opieki paliatywnej i hospicyjnej to wszechstronna, całościowa opieka i leczenie objawowe świadczeniobiorców chorujących na nieuleczalne, niepoddające się leczeniu przyczynowemu, postępujące, ograniczające życie choroby. Opieka ta jest ukierunkowana na poprawę jakości życia, ma na celu zapobieganie bólowi i innym objawom somatycznym oraz ich uśmierzanie, łagodzenie cierpień psychicznych, duchowych i socjalnych. W bazie NFZ istnieje podział na hospicjów na: hospicjum domowe dla dzieci/zespół domowej opieki paliatywnej dla dzieci (27 jednostek w kraju), hospicjum domowe/zespół domowej opieki paliatywnej (166), hospicjum stacjonarne (15), hospicjum stacjonarne/stacjonarny ośrodek opieki paliatywnej (17), oddział medycyny paliatywnej (21), oddział medycyny paliatywnej (6) oraz poradnię medycyny paliatywnej (66). Źródłem wykazu placówek realizujących świadczenia opieki paliatywnej i hospicyjnej²⁵ oraz świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze był Narodowy Fundusz Zdrowia. Dane są aktualne na 2017 r.

²⁵ Według definicji Narodowego Funduszu Zdrowia świadczenia opieki paliatywnej i hospicyjnej to wszechstronna, całościowa opieka i leczenie objawowe świadczeniobiorców chorujących na nieuleczalne, niepoddające się leczeniu przyczynowemu, postępujące, ograniczające życie choroby. Opieka ta jest ukierunkowana na poprawę jakości życia, ma na celu zapobieganie bólowi i innym objawom somatycznym oraz ich uśmierzanie, łagodzenie cierpień psychicznych, duchowych i socjalnych. W bazie NFZ istnieje podział na hospicjów na: hospicjum domowe dla dzieci/zespół domowej opieki paliatywnej dla dzieci (27 jednostek w kraju), hospicjum domowe/zespół domowej opieki paliatywnej (166), hospicjum stacjonarne (15), hospicjum

Ryc. 6.5 Hospicja oraz zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Narodowego Funduszu Zdrowia.

W województwie kujawsko-pomorskim jest 47 hospicjów i 100 zakładów świadczących usługi pielęgnacyjne i opiekuńcze. Głównymi ośrodkami, w których zlokalizowane są hospicja i zakłady świadczące usługi pielęgnacyjne i opiekuńcze są Bydgoszcz i Toruń (po 9 hospicjów) oraz miasta subregionalne – od 3 hospicjów w Inowrocławiu do 5 we Włocławku. Istnieje dość duże zróżnicowanie miast mniejszych w wyposażenie w hospicja. Z miast powiatowych i innych w typie 4 brakuje hospicjum w Mogilnie, a największym ludnościowo miastem w regionie bez hospicjum jest Solec Kujawski. Z kolei w mniejszym Lipnie są aż dwa hospicja.

6.6. Podsumowanie (hierarchizacja)

6.1. Przychodnie (liczba mieszkańców przypadająca na jedną przychodnię). We wszystkich typach miast (usługa występuje w 6 typach) notowane są wartości wyższe od średniej krajowej dla poszczególnych typów miast. Największe różnice dotyczą typów 2c, 4b, 5a i 3. Wszystkie typy miast znajdują się powyżej średniej krajowej dla całego zbioru miast. Najwyższy poziom dostępności dotyczy miast regionalnych wraz z ich zapleczem funkcjonalnym, następnie miast subregionalnych i niektórych miast powiatowych (typ 4b). Niski poziom dostępności charakterystyczny jest dla małych ośrodków miejskich. Jednak niektóre małe ośrodki charakteryzują się stosunkowo wysoką wartością wskaźnika, co wskazuje na dobre wyposażenie (odpowiednie zaplecze) w stosunku do rangi ośrodka, ale należy pamiętać, że wartość ta jest również pochodną sytuacji demograficznej. Wskaźnik 6.1 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylu (najślabszy wynik). W regionie jest to siedem miast: Żnin, Tuchola, Chełmno, Rypin, Solec Kujawski, Gniewkowo i Pakość.

6.2. Szpitale (liczba placówek oraz średni czas dojazdu do najbliższego szpitala). Placówki szpitalne funkcjonują w 21 miastach regionu tj. w miastach regionalnych (typ 2, z koncentracją tego typu placówek w Bydgoszczy – 9), miastach subregionalnych (typ 3), miastach powiatowych (typ 4, nie wszystkich) oraz niektórych miastach typu 5 (Więcbork, Łasin). Ogólny obraz dostępności do szpitali

stacjonarne/stacjonarny ośrodek opieki paliatywnej (17), oddział medycyny paliatywnej (21), oddział medycyny paliatywnej (6) oraz poradnię medycyny paliatywnej (66).

ściśle nawiązuje do podziału administracyjnego szczebla powiatowego. W prawie wszystkich ośrodkach powiatowych zlokalizowana jest przynajmniej jedna placówka tego typu (z wyjątkiem powiatu sępoleńskiego, gdzie szpital powiatowy jest zlokalizowany poza miastem powiatowym). Zauważalna jest znacznie lepsza pozycja Torunia niż Bydgoszczy w zakresie dostępności do tego typu usług.

6.3. Specjalistyczna opieka medyczna – koszyk usług (średni czas przejazdu do najbliższej placówki specjalistycznej opieki medycznej). W województwie kujawsko-pomorskim koncentracja specjalistycznych usług medycznych widoczna jest w bipolarnym układzie Toruń-Bydgoszcz (im wyższa pozycja miasta w układzie hierarchicznym tym lepsza dostępność). Widoczny jest również większy zasięg oddziaływania Torunia niż Bydgoszczy w zakresie dostępności do tego typu usług. Mimo koncentracji placówek medycznych w miastach regionalnych zdecydowana większość województwa charakteryzuje się dobrą dostępnością do specjalistycznych usług medycznych.

6.4. Szpitalne oddziały ratunkowe (średni czas dojazdu do najbliższego SOR-u). Szpitalne oddziały ratunkowe zlokalizowane są w ośmiu miastach (Bydgoszcz, Toruń, Żnin, Świecie, Grudziądz, Brodnica, Włocławek, Inowrocław), w związku z czym to one wraz z obszarami funkcjonalnymi mają najlepszą dostępność do tego typu usług. W najgorszej sytuacji są mieszkańcy północno-zachodniej i południowo-wschodniej części województwa. Szczególnie w tym pierwszym przypadku wskazana jest lokalizacja SOR-u w jednym z miast powiatu sępoleńskiego lub tucholskiego.

6.5. Opieka paliatywna i hospicyjna. Świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze (liczba placówek). W województwie jest 47 hospicjów i 100 zakładów świadczących usługi pielęgnacyjne i opiekuńcze. Placówki te skoncentrowane są przede wszystkim w miastach regionalnych. Analizowane placówki są stosunkowo równomiernie rozmieszczone.

W tabeli 6.6 przedstawiono odchylenia od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy. Wartości pozytywne są dodatnie, negatywne - ujemne. Zła sytuacja jest w miastach w typie 2c i w typie 4b we wskaźniku 6.1 (odpowiednio odchylenie negatywne o 58% i 54% względem średniej wartości wskaźnika w tych typach miast w Polsce).

Tab. 6.6 Odchylenia* od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy

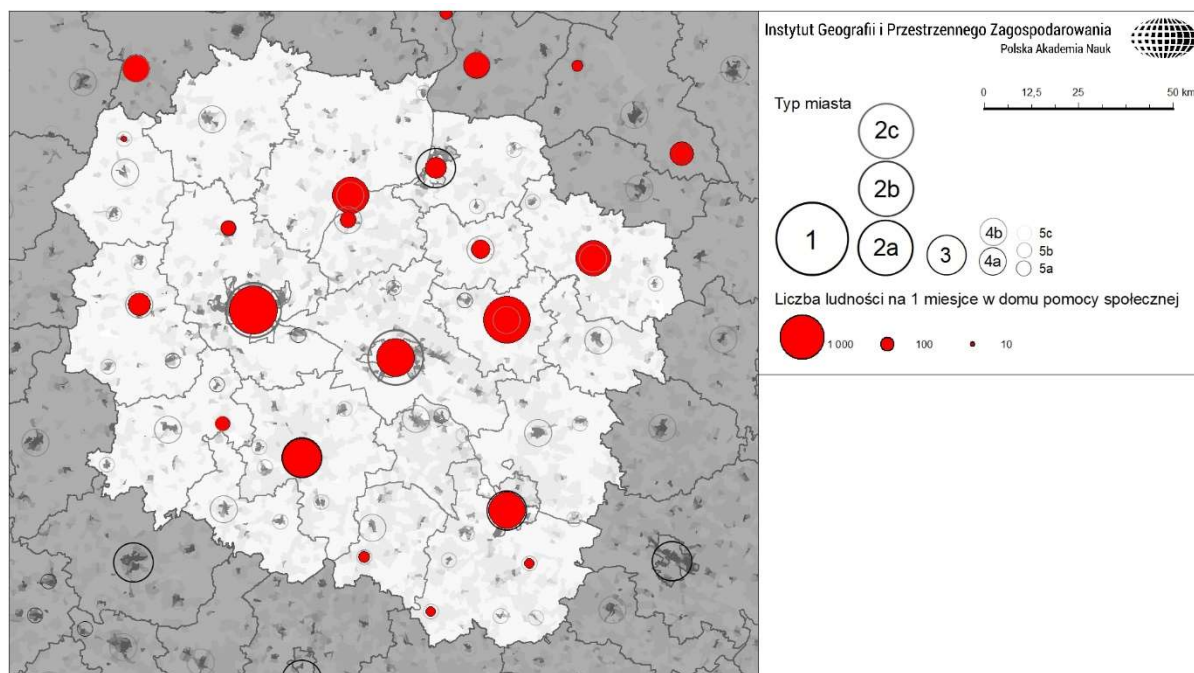
	2c	3	4a	4b	5a	5b	5c
6.1.	-58	-37	x	-54	-37	0	-18

* Procent średniej wartości wskaźnika dla typu. Wartości pozytywne dodatnie (przy stymulacji wartości ponad średnią, przy destymulacji wartości poniżej średniej), wartości negatywne – ujemne (przy stymulacji wartości poniżej średniej, przy destymulacji wartości powyżej średniej)

POMOC I INTEGRACJA SPOŁECZNA

7.1. Domy pomocy społecznej

W analizie ujęto wszystkie domy pomocy społecznej²⁶ bez względu na grupę docelową, dla której są przeznaczone (np. dla osób w podeszłym wieku, przewlekle chorych, niepełnosprawnych fizycznie itp.). Uzyskane dane pozwoliły na skonstruowanie wskaźnika uwzględniającego relację liczby osób (potencjalnego popytu) i miejsc w domach pomocy społecznej (podaży) tj. liczbę mieszkańców przypadającą na jedno miejsce w placówce tego typu.

Ryc. 7.1 Liczba ludności przypadająca na jedno miejsce w domu pomocy społecznej, 2018.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BIP i ROPS.

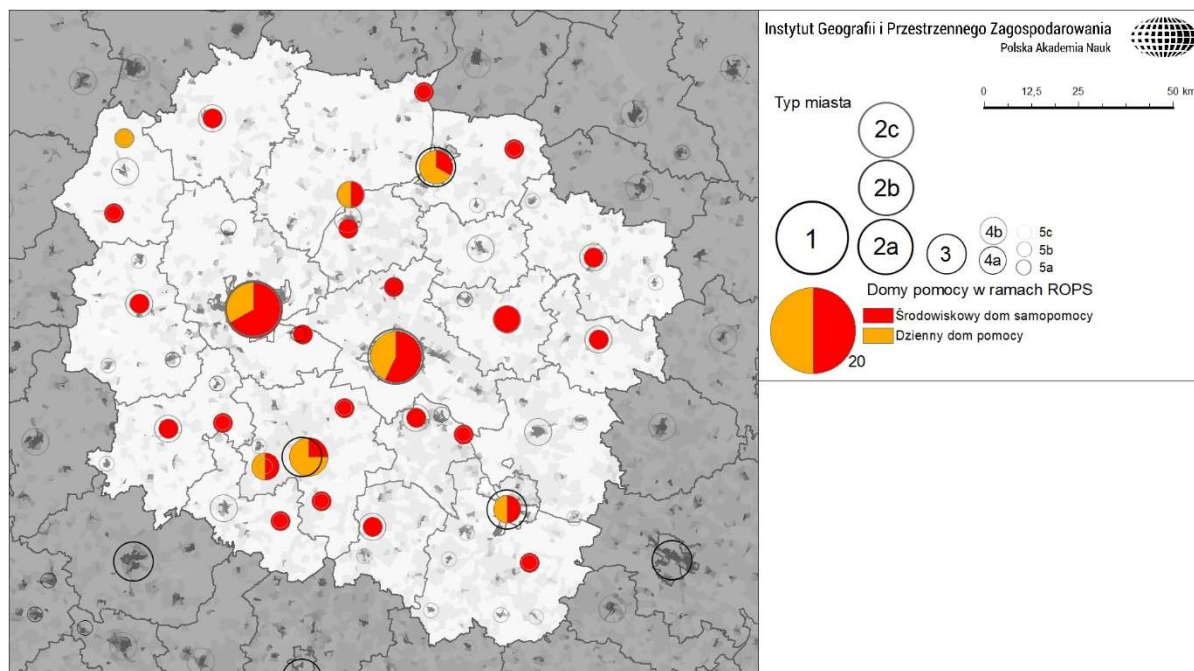
W 17 miastach województwa kujawsko-pomorskiego funkcjonują łącznie 24 domy pomocy społecznej o łącznej liczbie ponad 2,1 tys. miejsc. Najwięcej placówek znajduje się w Bydgoszczy, Toruniu i Włocławsku (po 3 domy pomocy społecznej). Największy obiekt tego typu zlokalizowany jest w Grudziądzu (dysponuje 412 miejscami). Najwyższa wartość wskaźnika dotyczy Bydgoszczy (1170 osób na jedno miejsce w placówce) i Golubia-Dobrzynia (1069), najmniejsza zaś Kamienia Krajeńskiego (20), Izbicy Kujawskiej (45) i Kowala (47). W województwie kujawsko-pomorskim średnia wartość wskaźnika wynosi 578 osób/1 miejsce w domu pomocy społecznej.

²⁶ Z miejsca w domu pomocy społecznej może skorzystać osoba, która z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności nie może samodzielnie funkcjonować w społeczeństwie (nawet przy udzieleniu pomocy w formie usług opiekuńczych). Osoba taka kierowana jest do najbliższego względem miejsca zamieszkania domu pomocy społecznej.

7.2. Środowiskowe domy samopomocy i dzienne domy pobytu

Środowiskowe domy samopomocy (ŚDS) są jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej. Służą budowaniu sieci oparcia społecznego, przygotowują do funkcjonowania w społeczeństwie²⁷. Na koniec 2015 r. w Polsce działało 760 środowiskowych domów samopomocy, dysponujących 27 810 miejscami. Z ich usług korzystało 28 059 osób (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej). Natomiast domy dziennego pobytu (DDP) są placówkami świadczącymi usługi okresowo tj. od poniedziałku do piątku w godzinach 8-16²⁸.

Na podstawie uzyskanych danych przedstawiono stopień wyposażenia regionów w analizowane placówki pomocy społecznej wraz z ich przestrzennym rozmieszczeniem.

Ryc. 7.2 Rozmieszczenie ŚDS i DDP, 2019.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BIP i ROPS.

W województwie kujawsko-pomorskim funkcjonuje 36 środowiskowych domów samopomocy i 15 dziennych domów pobytu. O ile ta pierwsza kategoria placówek występuje przede wszystkim w mniejszych miastach (typ 5 i 4) oraz w miastach regionalnych, o tyle dzienne domy pobytu zlokalizowane są przede wszystkim w miastach wojewódzkich i subregionalnych. Słabe wyposażenie w tego typu placówki widoczne jest w południowo-wschodniej i północnej części województwa.

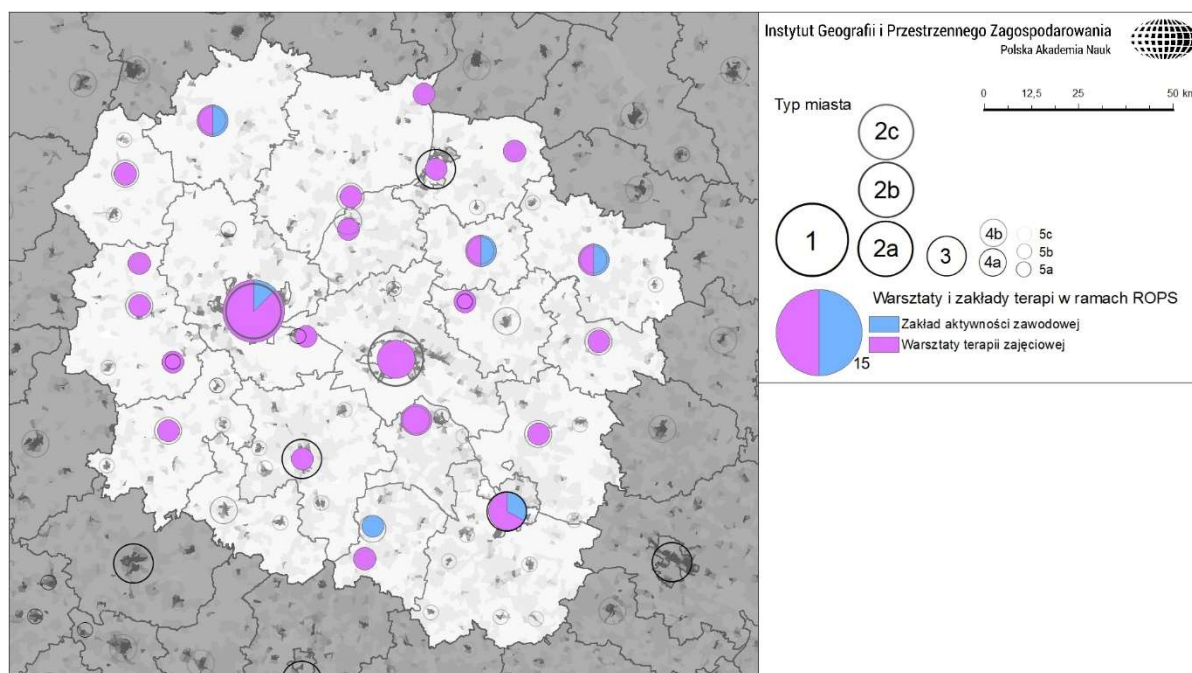
²⁷ Są przeznaczone dla osób przewlekle psychicznie chorych i niepełnosprawnych intelektualnie. To placówki okresowego dziennego lub całodobowego pobytu, w którym osoby z różnorodnymi problemami psychicznymi mogą otrzymać częściową opiekę i pomoc w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych oraz posiłek.

²⁸ W ramach swojej działalności placówka zapewnia opiekę i szereg zajęć mających na celu m.in. podtrzymywanie aktywności społecznej (np. w przypadku osób samotnych), sprawności ruchowej, utrzymywanie i rozwijanie sprawności intelektualnej, organizację czasu wolnego itp. Z miejsca w DDP mogą korzystać emeryci i renciści w wieku emerytalnym, osoby samotne, osoby z niepełnosprawnością, osoby o niskich dochodach, osoby żyjące w trudnych warunkach bytowych itp. (Urząd m.st. Warszawy).

7.3. Zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej

Zakład aktywności zawodowej może być utworzony zarówno przez jednostkę samorządu terytorialnego jak i fundacje, stowarzyszenia lub inne organizacje społeczne²⁹. Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) to usługa rehabilitacyjna świadczona przez placówki dziennego pobytu³⁰.

Na podstawie uzyskanych danych z ROPS-ów możliwe było przedstawienie przestrzennego rozmieszczenia placówek prowadzących tego rodzaju działalność. W sześciu analizowanych województwach funkcjonowało 27 zakładów aktywności zawodowej i 132 placówki prowadzące warsztaty terapii zajęciowej (bez województwa zachodniopomorskiego, na podstawie przesłanych danych nie było możliwości przypisania liczby placówek do konkretnych miast).

Ryc. 7.3 Rozmieszczenie zakładów aktywności zawodowej i placówek organizujących warsztaty terapii zajęciowej, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BIP i ROPS.

W województwie kujawsko-pomorskim funkcjonuje 6 zakładów aktywności zawodowej i 33 warsztaty terapii zajęciowej (najwięcej w Bydgoszczy – 7, Toruniu – 3, Włocławku – 2, Aleksandrowie Kujawskim – 2). Zakłady aktywności zawodowej zlokalizowane są w Bydgoszczy, Włocławku, Brodnicy, Radziejowie, Tucholi i Wąbrzeźnie. Natomiast warsztaty terapii zajęciowej prowadzone w miastach regionalnych, subregionalnych i prawie wszystkich miastach powiatowych (oprócz Mogilna i Golubia-Dobrzynia). W ujęciu funkcjonalnym niski stopień wyposażenia dotyczy małych miast, a w ujęciu przestrzennym południowej części województwa kujawsko-pomorskiego.

²⁹ Jego celem statutowym jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych (znacznego i umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną).

³⁰ Uczestnikami tych warsztatów są osoby niepełnosprawne o potwierdzonym statusie. W ramach działalności WTZ prowadzi się rehabilitację społeczną i aktywizację zawodową zmierzającą do rozwoju uczestnika WTZ, zwiększenia jego samodzielności i zwiększenia szans do podjęcia pracy zawodowej.

7.4. Regionalne placówki terapeutyczne i opiekuńczo-wychowawcze. Centrum i klub integracji społecznej. Centrum, ośrodek i punkt interwencji kryzysowej. Punkt konsultacji przy MOPS/GOPS

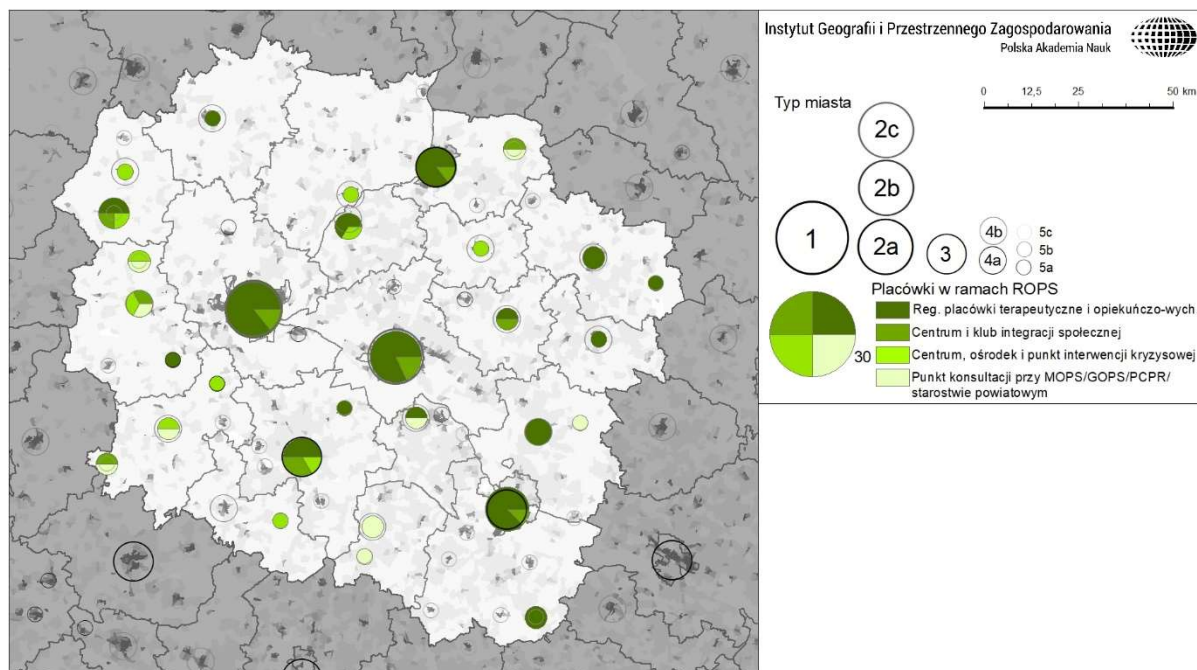
Placówki opiekuńczo-wychowawcze wszystkich typów (socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego, rodzinnego) sprawują instytucjonalną pieczę zastępczą dla dzieci. Regionalne placówki prowadzone są przez samorząd województwa³¹.

Centrum/klub integracji społecznej to forma reintegracji społecznej i zawodowej, której celem jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo.

Centrum/ośrodek/punkt interwencji kryzysowej to placówki świadczące pomoc psychologiczną, prawną, psychiatryczną i socjalną dla osób i rodzin znajdujących się potrzebach związanych z wystąpieniem problemów różnorodnej natury np. gwałtów, napadów, trudności w relacjach społecznych, przemocy w rodzinie, trudności małżeńskie itp.

W punktach konsultacyjnych mieszkańcy otrzymują wstępną informację nt. metod, form pomocy oraz możliwości podjęcia leczenia uzależnień, przeciwdziałania przemocy domowej, konsultacje specjalistów np. poradnictwo i konsultacje psychologów, porady prawne itp.

Na podstawie uzyskanych danych przedstawiono stopień wyposażenia regionów w analizowane placówki pomocy społecznej wraz z ich przestrzennym rozmieszczeniem.

Ryc. 7.4 Rozmieszczenie placówek, 2018-2019.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BIP i ROPS.

W województwie funkcjonuje łącznie 89 placówek, z czego najwięcej regionalnych placówek terapeutycznych i opiekuńczo-wychowawczych (55), a najmniej punktów konsultacyjnych przy MOPS/GOPS (10). Prawie 40% wszystkich placówek zlokalizowano w miastach regionalnych i subregionalnych. Najbardziej zróżnicowana oferta występuje w Inowrocławiu (typ 3), Nakle nad Notecią (typ 4) i Więcborku (typ 5). Najniższy stopień wyposażenia dotyczy południowo-wschodniej i północnej części województwa.

³¹ Natomiast placówki terapeutyczne/opiekuńczo-terapeutyczne przeznaczone są dla dzieci wymagających szczególnej opieki, które ze względu na stan zdrowia wymagają stosowania specjalistycznej opieki i rehabilitacji i nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej.

7.5. Ośrodki adopcyjne

Ośrodek adopcyjny jest placówką pośredniczącą w adopcji dzieci. Celem statutowym takiej placówki jest zapobieganie sieroctwu społecznemu poprzez stworzenie dziecku odpowiednich warunków do rozwoju i wychowania w warunkach rodzinnych (rodziny zastępczej). Ośrodek adopcyjny przeprowadza całą procedurę związaną z przysposobieniem dziecka tj. od momentu zgłoszenia się do danego ośrodka poprzez proces diagnozy, przygotowania do adopcji, kwalifikacji do pełnienia funkcji rodziny adopcyjnej aż po procedurę sądową.

Z dniem 1 stycznia 2012 r. ośrodki adopcyjne znalazły się pod zarządem urzędów marszałkowskich. Ośrodek adopcyjny prowadzi więc samorząd województwa lub podmiot, któremu samorząd zlecił realizację tego zadania. Według portalu *childadoption.eu* w 2018 r. w Polsce funkcjonowały 42 ośrodki adopcyjne (bez filii i oddziałów).

W miastach województwa kujawsko-pomorskiego funkcjonuje 5 ośrodków adopcyjnych, łącznie z oddziałami, w trzech miastach tj. w Bydgoszczy (2), Toruniu (2) i Włocławku (1). Trzy z nich prowadzone są przez Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego (Toruń oraz oddziały we Włocławku i Bydgoszczy), a kolejne dwa przez Diecezjalny Ośrodek Adopcyjno-Opiekuńczy Diecezji Toruńskiej (Toruń) i Ośrodek Adopcyjny Caritas Diecezji Bydgoskiej (Bydgoszcz).

7.6. Podsumowanie (hierarchizacja)

7.1. Domy pomocy społecznej. W województwie kujawsko-pomorskim stopień wyposażenia w omawianą infrastrukturę społeczną można uznać za nieadekwatny w stosunku do rangi ośrodków w przypadku miast regionalnych (w mniejszym stopniu dotyczy to Torunia) i miast subregionalnych (w najmniejszym stopniu w przypadku Grudziądza). W miastach powiatowych sytuacja jest bardzo zróżnicowana: od ośrodków, w których taka infrastruktura nie występuje (np. Mogilno, Żnin, Sępólno, Tuchola, Rypin, Lipno), poprzez ośrodki o niskich i umiarkowanych wartościach wskaźnika (np. Wąbrzeźno, Chełmno) po ośrodki o wysokiej wartości wskaźnika (Golub-Dobrzyń).

7.2. Środowiskowe domy samopomocy i dzienne domy pobytu. Najwyższy stopień wyposażenia dotyczy miast regionalnych, następnie subregionalnych, w dalszej kolejności powiatowych i niektórych lokalnych. Szczególnie niekorzystna sytuacja występuje w przypadku, w którym w żadnym mieście powiatu nie ma ani jednego ŚDS ani DDP (Wąbrzeźno, Lipno).

7.3. Zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej. W przypadku tego typu placówek poziom wyposażenia jest zróżnicowany w obrębie miast danego typu. W przypadku miast regionalnych stosunkowo nisko plasuje się Toruń, a miastach subregionalnych Grudziądz i Inowrocław. W przypadku miast powiatowych ponadprzeciętnym poziomem wyposażenia (i zróżnicowaną ofertą) charakteryzuje się Tuchola, Wąbrzeźno i Brodnica.

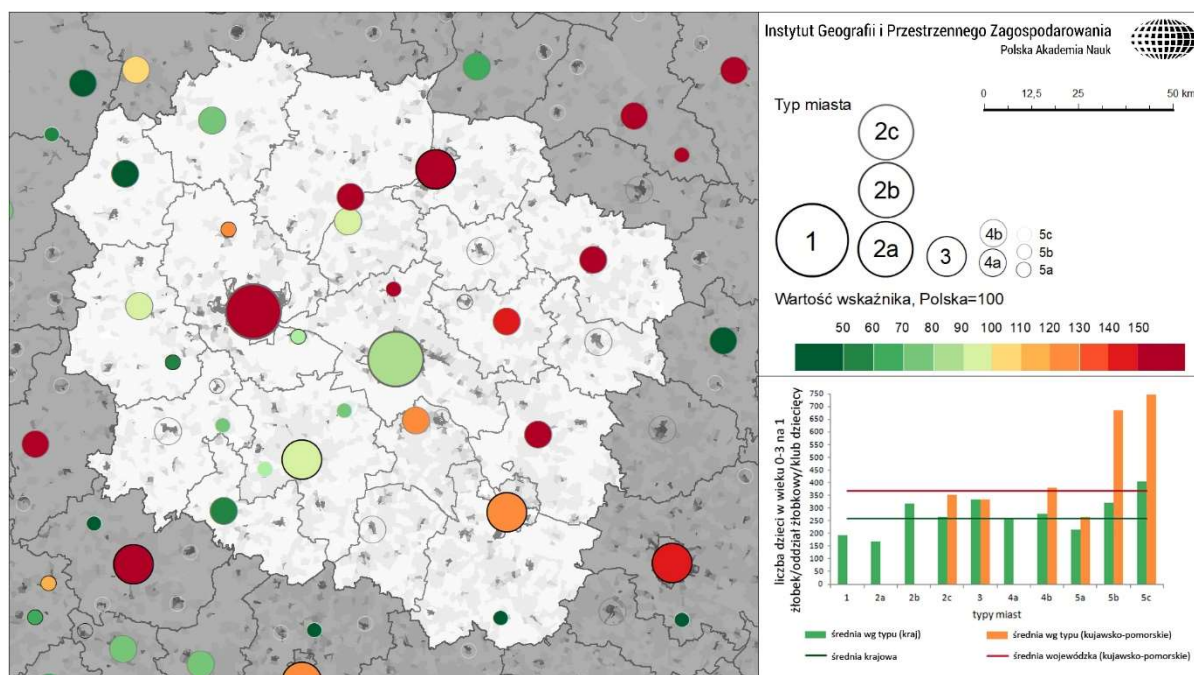
7.4. Regionalne placówki terapeutyczne i opiekuńczo-wychowawcze. Centrum i klub integracji społecznej. Centrum, ośrodek i punkt interwencji kryzysowej. Punkt konsultacji przy MOPS/GOPS. W badanym zakresie usług (łącznie wszystkie wymienione placówki) poziom wyposażenia nawiązuje do układu hierarchicznego. Jednak ponadprzeciętnym poziomem wyposażenia, mierzonym również zróżnicowaniem oferty, wśród miast subregionalnych wyróżnia się Inowrocław, wśród powiatowych – Tuchola, a wśród lokalnych – Więcbork.

7.5. Ośrodki adopcyjne. Rozmieszczenie ośrodków odpowiada randze miast. Ośrodki te zlokalizowane są przede wszystkim w miastach regionalnych i subregionalnych.

EDUKACJA ORAZ ZORGANIZOWANA OPIEKA NAD DZIEĆMI DO LAT 3

8.1. Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce

Ze względu na fakt, iż wskaźnik odnosi się do liczby dzieci w wieku do trzech lat przypadających na jedną placówkę (żłobek, klub dziecięcy i oddział żłobkowy)³², jest on destymulantą, co oznacza, że im wyższa wartość wskaźnika, tym szybciej potrzebna jest interwencja w danym mieście w celu poprawy sytuacji, przy czym do grupy miast o najwyższym poziomie wskaźnika należą również te, w których nie ma ani jednej placówki. W skali kraju wyraźnie lepsza sytuacja w zakresie wyposażenia w jednostki sprawujące opiekę nad dziećmi do lat 3 jest w dużych miastach i aglomeracjach, najgłębiej wyglądają miasta najmniejsze położone z dala od aglomeracji. Źródłem danych jest Bank Danych Lokalnych GUS.

Ryc. 8.1.1 Dzieci w wieku 0-3 na jedną placówkę (żłobek, klub dziecięcy i oddział żłobkowy), 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

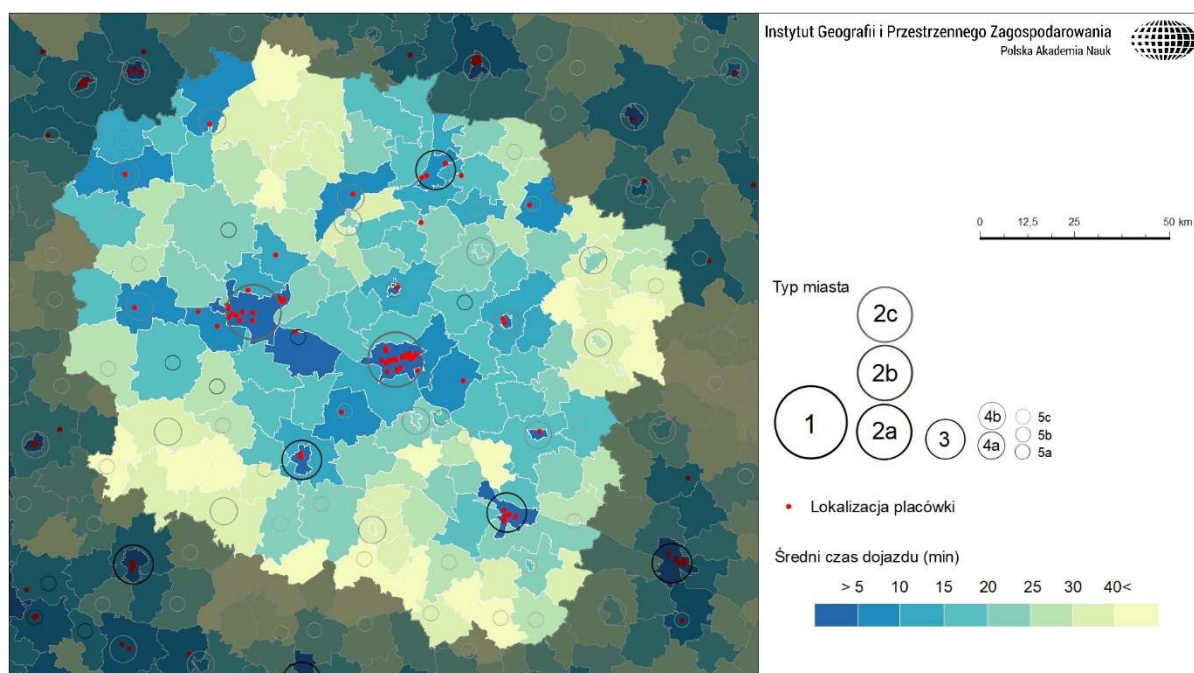
Średnia liczba dzieci w wieku 0-3 lata przypadających na jedną placówkę (żłobek, klub dziecięcy i oddział żłobkowy) w miastach województwa kujawsko-pomorskiego (368) jest wyższa od średniej krajowej dla miast, która wynosi 258. Aż w 29 miastach regionu nie ma ani jednej placówki sprawującej opiekę nad dziećmi do lat 3. Zła sytuacja jest również w Bydgoszczy (539), dużo lepsza w Toruniu (228). Z miast subregionalnych najgłębiej jest w Grudziądzu (451), najlepiej w Inowrocławiu (244). Wyraźnie niekorzystna sytuacja w tym zakresie jest w mniejszych jednostkach, przede wszystkim na wschodzie

³² Według ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2019 r. poz. 409, z późn. zm.) żłobki i kluby dziecięce są jednostkami organizacyjnymi sprawującymi opiekę nad dziećmi do lat 3, realizującymi funkcje opiekuńcze, wychowawcze, edukacyjne oraz wpisanymi do rejestru prowadzonego przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Zadania obu tych form opieki nad dziećmi są w zasadzie identyczne, choć różnią się pod kątem zakresu tej opieki. Obejmują one zapewnienie dziecku opieki w warunkach zbliżonych do domowych, zagwarantowanie właściwej opieki pielęgnacyjnej oraz prowadzenie zajęć opiekuńczo-wychowawczych. Natomiast różnice odnoszą się do wieku dziecka. W żłobku dziecko może przebywać od ukończenia 20 tygodnia życia, zaś w klubie dziecięcym opieka dotyczy dzieci od ukończenia 1 roku życia, a liczba miejsc nie może być większa niż 30. Z kolei oddział żłobkowy to jednostka działająca przy przedszkolu (lub innej instytucji) sprawująca opiekę nad dziećmi do lat 3 nie wpisana do rejestru żłobków i klubów dziecięcych.

regionu. Wyjątkiem jest Chodecz, gdzie łącznie 47 dzieci w wieku 0-3 lata ma do dyspozycji funkcjonujący w mieście żłobek.

Wskaźnik wyposażenia w żłobki został uzupełniony informacjami o dostępności do żłobków w postaci średniego czasu przejazdu do najbliższego żłobka lub klubu dziecięcego transportem indywidualnym (w min). Analizowane dane przedstawiają sytuację w roku szkolnym 2014/2015 i zostały wykonane na podstawie publikacji Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>, na podstawie Rejestru żłobków i klubów dziecięcych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20.02.2015 r.

W Polsce przeciętny czas dojazdu do najbliższego żłobka lub klubu dziecięcego wyniósł 21 minut. Występuje dość silne zróżnicowanie w wysokości wskaźnika między dużymi miastami, w tym aglomeracjami, a miastami mniejszymi. Badanie zostało wykonane z uwzględnieniem dokładnej lokalizacji żłobków i klubów dziecięcych co pozwala również na uchwycenie różnic międzydzielnicowych w największych miastach regionu.

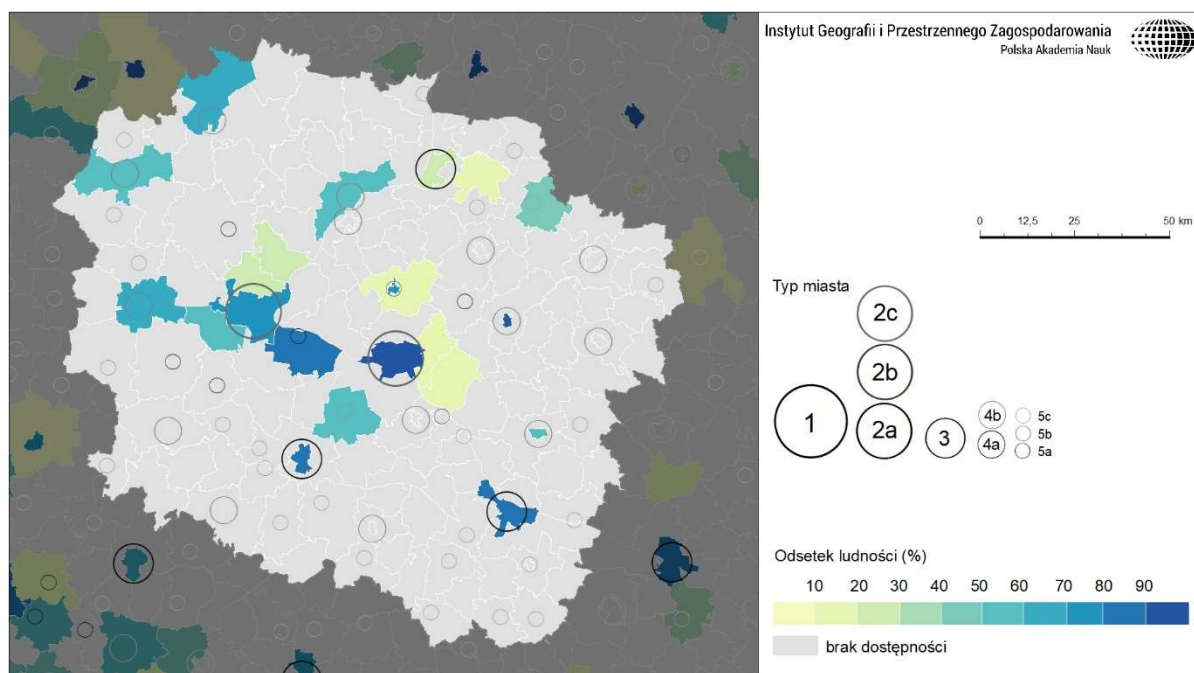
Ryc. 8.1.2 Średni czas przejazdu do najbliższego żłobka lub klubu dziecięcego (w min), 2015.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

Najwyższy poziom dostępności do żłobków i klubów dziecięcych charakterystyczny jest dla miast regionalnych (Bydgoszcz, Toruń, czas dojazdu poniżej 5 minut), miast subregionalnych (przede wszystkim Włocławek i Inowrocław). Natomiast niski poziom dostępności dotyczy miast leżących w południowej części województwa (np. Chodecz, czas dojazdu do najbliższego żłobka lub klubu dziecięcego – 39 minut, Janowiec Wielkopolski – 41 minut, Piotrków Kujawski – 48 minut). W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do najbliższego żłobka lub klubu dziecięcego wynosi prawie 24 minuty (maksymalny czas dojazdu 65 minut).

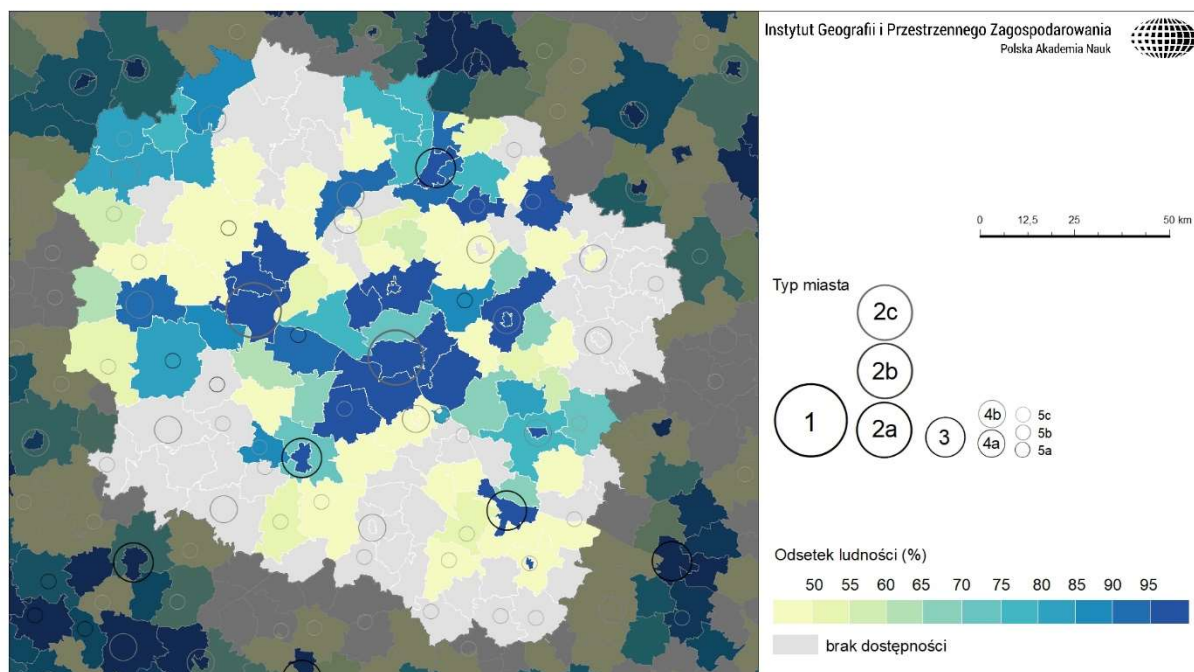
Najwyższym poziomem dostępności rozumianym jako odsetek osób mieszkających w odległości do 5 minut jazdy do najbliższego żłobka lub klubu dziecięcego, charakteryzują się tylko dwa miasta w województwie tj. Toruń i Golub-Dobrzyń. Powyżej 80% ludności w zasięgu izochrony 5-minutowej mieszka w Bydgoszczy, Włocławku i Inowrocławiu. W ostatnim z miast subregionalnych (Grudziądz) odsetek ten jest znacznie niższy. W zasadzie populacja całego województwa, w tym miast, znajduje się poza analizowaną izochroną. Dotyczy to zarówno miast powiatowych jak i najmniejszych miast o znaczeniu lokalnym.

Sytuacja się poprawia, jeśli weźmiemy pod uwagę izochronę 20-minutową. Jednak i w tym przypadku całkowity brak dostępności dotyczy znacznego obszaru południowej części województwa (np. Żnin, Mogilno, Radziejów, Izbica Kujawska, Chodecz) oraz wschodnich (np. Rypin, Górzno) i północnych krańców regionu.

Ryc. 8.1.3 Odsetek ludności w zasięgu 5 minut jazdy do najbliższego żłobka lub klubu dziecięcego, 2015.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

Ryc. 8.1.4 Odsetek ludności w zasięgu 20 minut jazdy do najbliższego żłobka lub klubu dziecięcego, 2015.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

W latach 2012-2018 w całej Polsce zachodziły dynamiczne zmiany w liczbie zarówno klubów dziecięcych jak i żłobków. W przypadku miast województwa kujawsko-pomorskiego zaobserwowano 4-krotny wzrost liczby klubów dziecięcych (do poziomu 24 placówek w 2018 r.), podczas gdy w miastach Polski odnotowano ponad 3,5-krotny wzrost. Natomiast w latach 2017-2018 liczba placówek wzrosła o 20%, co mogło się wiązać ze zmianą ustawy o żłobkach i klubach dziecięcych (np. zrównanie długości pobytu w obu placówkach do 10 godzin).

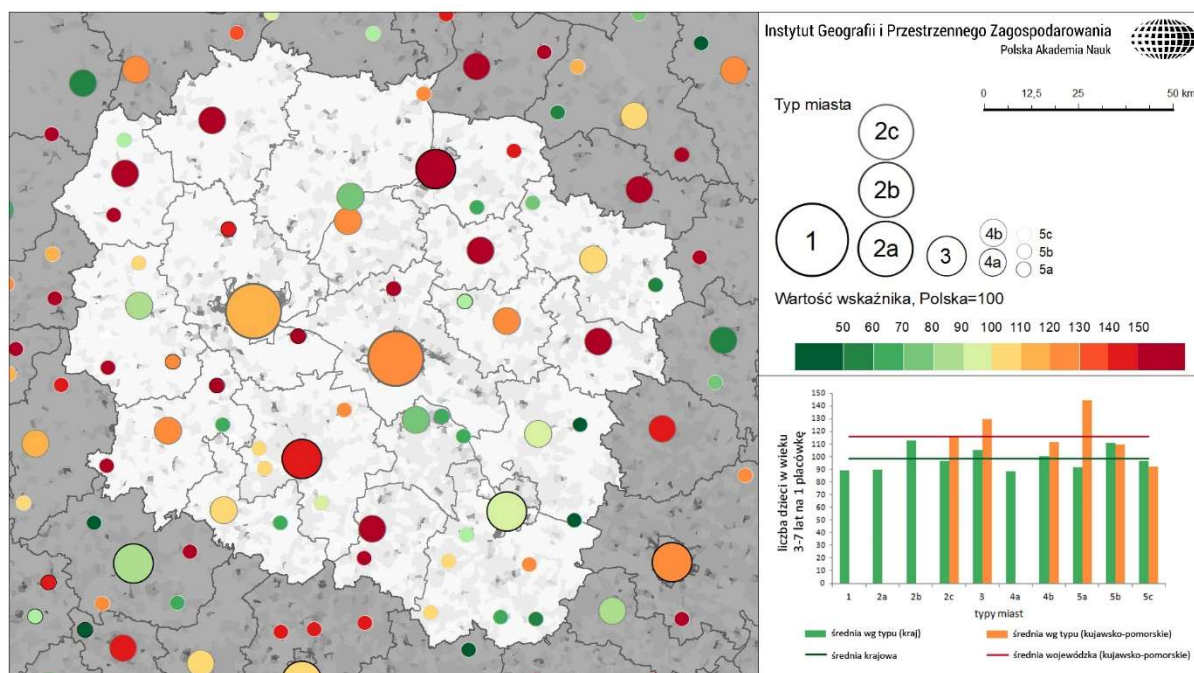
Największą dynamiką wzrostową charakteryzowała się tylko Bydgoszcz (ponad 5-krotny wzrost liczby placówek w latach 2012-2018, z tego 5 placówek powstało w latach 2017-2018). W kilku miastach powstały nowe pojedyncze placówki (np. Brodnica – 2 placówki, Solec Kujawski, Golub-Dobrzyń, Janikowo, Nakło nad Notecią, Sępólno Krajeńskie, Więcbork, Chełmża, Włocławek – we wszystkich przypadkach po 1 placówce). Tylko w przypadku Inowrocławia odnotowano spadek liczby placówek (zlikwidowano dwa funkcjonujące jeszcze w 2017 r. kluby dziecięce).

Również w przypadku żłobków odnotowano 4-krotny wzrost liczby placówek w miastach województwa (z 23 w 2012 r. do 91 w 2018 r., z czego w latach 2017-2018 liczba placówek wzrosła o 28%), podobnie jak w miastach Polski (4-krotny wzrost; w latach 2017-2018 – 23%). Największe zmiany dotyczyły Grudziądza (6-krotny wzrost liczby placówek, do 6 w 2018 r.), następnie Torunia (4,5-krotny wzrost do poziomu 332 placówek w 2018 r.) i Włocławka (3-krotny wzrost do 9 placówek w 2018 r.). W latach 2017-2018 największą dynamiką charakteryzował się Włocławek (29%). Również w wielu miastach powiatowych w latach 2012-2018 odnotowano wzrost liczby placówek. Wśród nich wiele jest takich, w których w 2012 r. nie funkcjonowała ani jedna placówka tego typu (np. Aleksandrów Kujawski, Ciechocinek w 2018 r. zaczęły funkcjonować 2 placówki, Chełmno, Lipno, Mogilno, Szubin, Piotrków Kujawski, Sępólno Krajeńskie, Tuchola, Chodecz). Rozszerzenie oferty usługowej dotyczy więc nie tylko miast powiatowych, ale również małych miast.

8.2. Przedszkola

W skali kraju rozkład przedszkoli³³ według typów miast jest wyjątkowo podobny, nieznacznie lepiej wyglądają miasta zlokalizowane w dużych aglomeracjach (z wyjątkiem tych wymagających restrukturyzacji). Należy mieć jednak na względzie, że wskaźnik nie uwzględnia różnic w liczbie miejsc w poszczególnych placówkach, a ta może być odpowiednio wyższa w dużych miastach. Źródłem danych jest Bank Danych Lokalnych GUS.

³³ Według rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół przedszkole jest placówką przeznaczoną dla dzieci w wieku od lat 3 do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, wspomagającą indywidualny rozwój, zapewniającą opiekę odpowiednią do potrzeb dziecka oraz przygotowującą do nauki w szkole. Do analizy oprócz przedszkoli wzięto pod uwagę również przedszkola specjalne, punkty przedszkolne, zespoły wychowania przedszkolnego. Ze względu na fakt, iż wskaźnik odnosi się do liczby dzieci w wieku 3-7 lat przypadających na jedną placówkę, jest on destymulantą, co oznacza, że im wyższa wartość wskaźnika tym szybciej potrzebna jest interwencja w danym mieście w celu poprawy sytuacji.

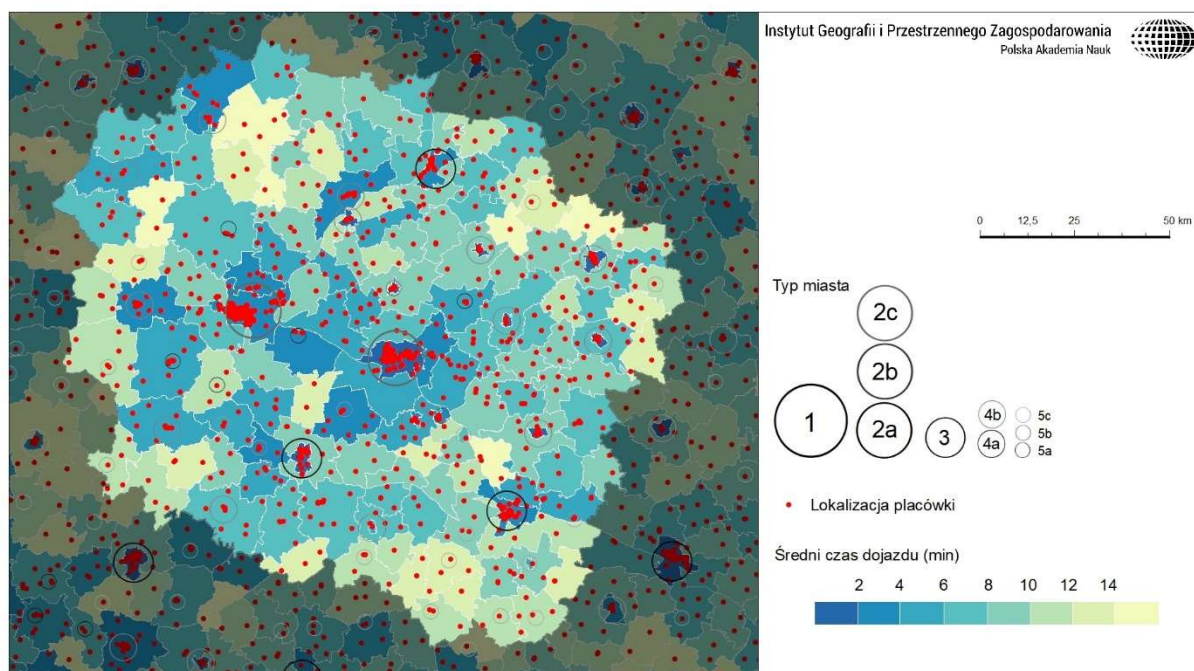
Ryc. 8.2.1 Dzieci w wieku 3-7 na jedną placówkę (przedszkole, punkt przedszkolny, zespół wychowania przedszkolnego), 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Średnia liczba dzieci w wieku 3-7 lat przypadających na jedną placówkę (przedszkole, punkt przedszkolny, zespół wychowania przedszkolnego) w miastach województwa kujawsko-pomorskiego (116) jest wyższa od średniej krajowej dla miast, która wynosi 99. W Bydgoszczy (112) i Toruniu (122) sytuacja jest podobna. Dużo większe różnice obserwuje się na poziomie miast subregionalnych, od relatywnie dobrze wyposażonego w przedszkola Włocławka (95) do znajdującego się w prawie dwa razy gorszej sytuacji Grudziądza (187). Ponad 200 dzieci w wieku przedszkolnym przypadających na jedną placówkę jest w Wąbrzeźnie (247) i Więcborku (214). Z kolei w Dobrzyniu nad Wisłą na jedno przedszkole przypada jedynie 31 dzieci. Rozkład przestrzenny ma mozaikowy charakter, aczkolwiek relatywnie dobrze pod tym względem prezentuje się południowo-wschodnia część regionu.

Wskaźnik wyposażenia w przedszkola został uzupełniony informacjami o dostępności do przedszkoli w postaci średniego czasu dojazdu do trzech najbliższych przedszkoli transportem indywidualnym (w min). Analizowane dane przedstawiają sytuację w roku szkolnym 2013/2014 i zostały wykonane na podstawie publikacji Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>, na podstawie Systemu Informacji Oświatowej, Ministerstwa Edukacji Narodowej (dane pozyskane bezpośrednio z Departamentu Analiz i Prognoz).

W Polsce zróżnicowanie dostępności do przedszkoli ma charakter wyspowy i nawiązuje do układu sieci aglomeracji i miast. Badanie zostało wykonane z uwzględnieniem dokładnej lokalizacji przedszkoli, co podobnie jak w przypadku innych usług edukacyjnych, pozwala również na uchwycenie różnic międzydzielnicowych w największych miastach regionu. Średni czas dojazdu do trzech najbliższych przedszkoli wynosi 7,5 minuty.

Ryc. 8.2.2 Średni czas przejazdu do trzech najbliższych przedszkoli (w min), 2014.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

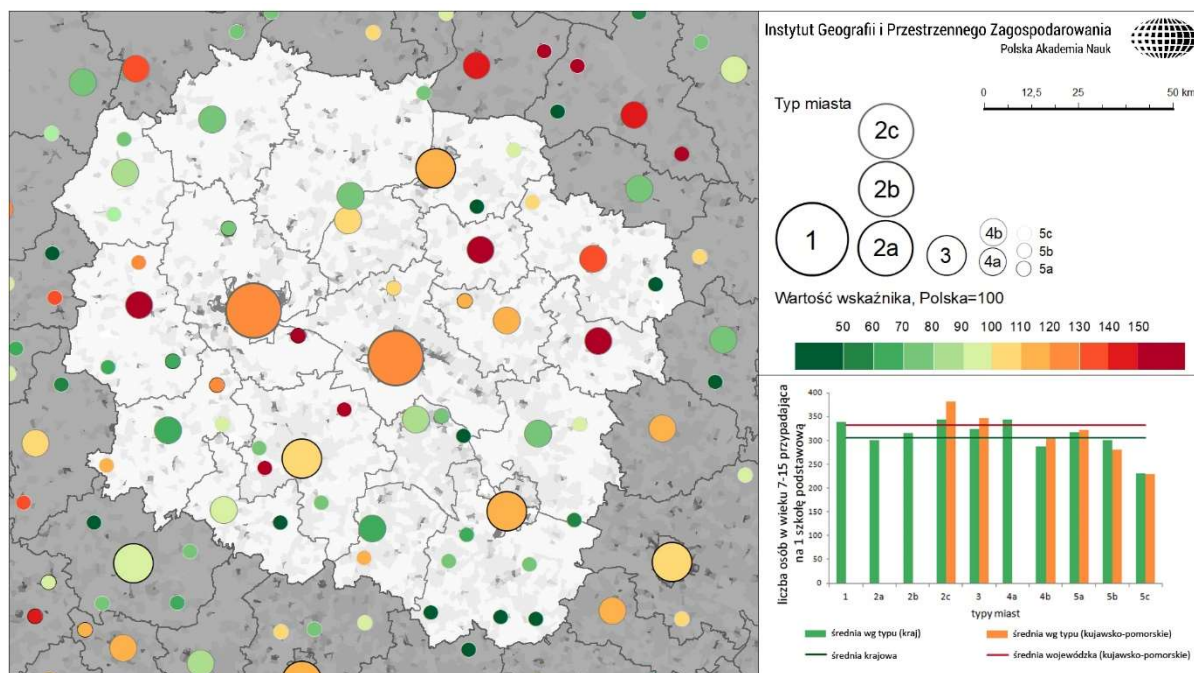
W przypadku dostępności do placówek przedszkolnych widoczna jest ich koncentracja w miastach regionalnych (Bydgoszcz, Toruń) i subregionalnych (Włocławek, Inowrocław, Grudziądz), co przekłada się na wysoki poziom dostępności do tego typu usług nie tylko w tych miastach, ale również w ich otoczeniu funkcjonalnym. Bardzo dobra dostępność dotyczy też niektórych mniejszych ośrodków miejskich (np. Nakło nad Notecią, Szubin, Barcin, Sępólno Krajeńskie). Niski poziom dostępności dotyczy południowej części województwa (Chodecz, Piotrków Kujawski, Izbica Kujawska, Lubień Kujawski). W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do trzech najbliższych przedszkoli wynosi 8 minut (maksymalny czas dojazdu 18 minut).

8.3. Szkoły podstawowe

W analizie wyposażenia w szkoły podstawowe³⁴ (w tym specjalne) przyjęto wskaźnik obrazujący liczbę dzieci w wieku szkolnym (7-15 lat) przypadającą na jedną szkołę podstawową. Wskaźnik ten jest destymulantą. Analizę wyposażenia w szkoły podstawowe można było przeprowadzić dwojako tj. z punktu widzenia finansów gminy (im mniejsza szkoła tym większe jednostkowe koszty utrzymania) lub z punktu widzenia uczniów i warunków edukacji (im mniejsza liczba uczniów tym lepsze warunki dla jakości kształcenia, tzn. nauczyciel może poświęcić więcej czasu każdemu z uczniów). Przyjęto to drugie podejście. Najkorzystniejsza wartość wskaźnika dotyczy miast zaklasyfikowanych do typu 4 i 5, najgorsza zaś miast leżących w obszarach funkcjonalnych miast

³⁴ Szkoła podstawowa jest pierwszym etapem zorganizowanej i obowiązkowej formy edukacji dzieci (nie licząc obowiązku przygotowania przedszkolnego dla dzieci 5- i 6-letnich). Po ponownych zmianach systemu oświaty, która jest realizowana od 1 września 2017 r., została przywrócona 8-letnia szkoła podstawowa. Najgęstsza sieć placówek występuje w południowej Polsce (śląskie, małopolskie, podkarpackie), najrzadsza zaś w województwie podlaskim, zachodniopomorskim i lubuskim. W układzie typów funkcjonalnych miast widoczna jest duża koncentracja tego typu placówek w ośrodkach regionalnych, następnie subregionalnych, co jest pochodną wielkości tych ośrodków mierzoną liczbą mieszkańców.

regionalnych i samych miast regionalnych (typ 2). Średnia krajowa dla miast wynosi 305 uczniów/1 szkołę podstawową.

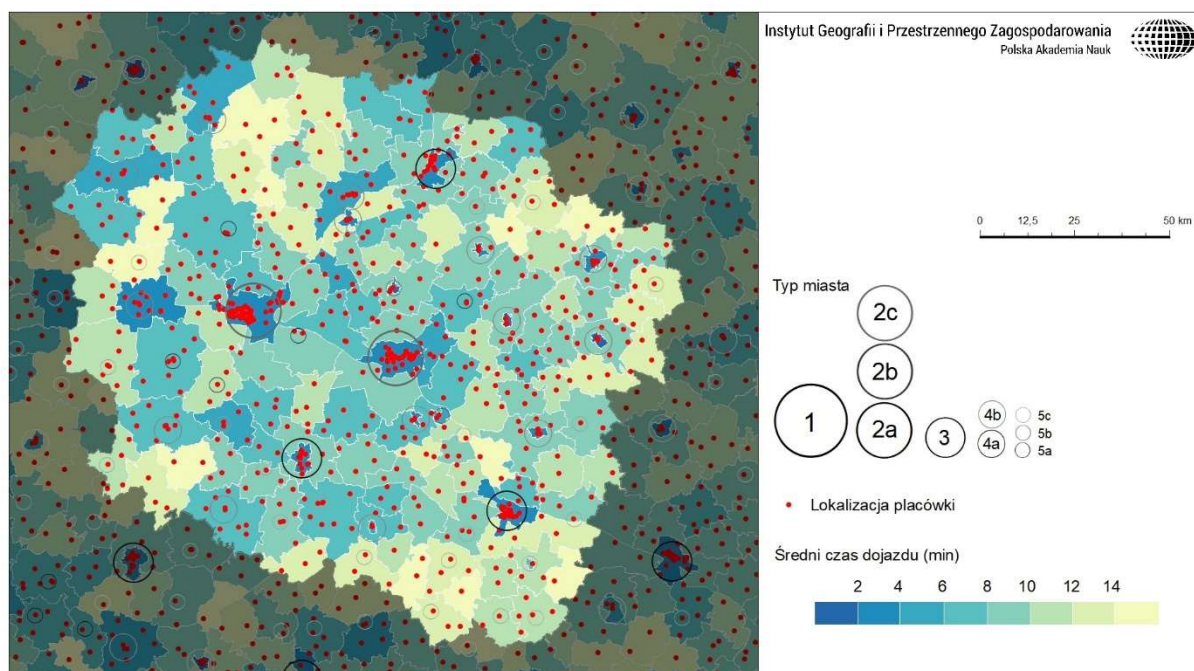
Ryc. 8.3.1 Liczba dzieci w wieku 7-15 lat przypadająca na jedną szkołę podstawową, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W województwie kujawsko-pomorskim najkorzystniejsza sytuacja dotyczy miast typu 5 (m.in. Izbica Kujawska – 95 dzieci na jedną placówkę szkolną, Lubień Kujawski – 95, Strzelno – 105, Górzno – 115, Chodecz – 131, Nieszawa – 142), następnie typu 4 (miasta powiatowe np. Radziejów – 211, Żnin – 212). Niekorzystna sytuacja dotyczy przede wszystkim niektórych miast o znaczeniu lokalnym (typ 5) m.in. Solca Kujawskiego (385 dzieci na 1 szkołę podstawową), Janikowa (631), Gniewkowa (599) i Wąbrzeźna (540). Powyżej średniej krajowej plasują się również niektóre miasta powiatowe (typ 4, Nakło nad Notecią – 514, Rypin – 466 i Brodnica – 410) jak również miasta regionalne (Bydgoszcz – 390, Toruń – 370). Średnio na jedną placówkę przypada 333 dzieci w wieku 7-15 lat.

Wskaźnik wyposażenia w szkoły podstawowe został uzupełniony wskaźnikiem dostępności do trzech najbliższych szkół podstawowych (czas dojazdu transportem indywidualnym, w minutach). Obok odległości wskaźnik ten uwzględnia również możliwość wyboru różnych placówek. Od nowelizacji ustawy z 2013 r. (Ustawa z dnia 6 grudnia 2013 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2014, poz. 7, art. 8 ust. 1) nie ma ograniczeń rejonizacyjnych, jednak w dalszym ciągu pierwszeństwo przyjęcia do szkoły podstawowej mają kandydaci zameldowani w obrębie obwodu szkoły publicznej. Natomiast kandydaci spoza rejonu mogą zostać przyjęci do szkoły podstawowej w przypadku wolnych miejsc. Trzeba też zaznaczyć, że analiza dostępności do szkół podstawowych została przeprowadzona według zasad sprzed reformy systemu oświaty (tj. uwzględniono 6-letnią szkołę podstawową). Analizowane dane przedstawiają sytuację w roku szkolnym 2013/2014 i zostały wykonane na podstawie publikacji Stępnia i in. (2017) *Dostępność do usług publicznych* RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>, na podstawie Systemu Informacji Oświatowej, Ministerstwa Edukacji Narodowej (dane pozyskane bezpośrednio z Departamentu Analiz i Prognoz).

Najwyższym poziomem dostępności do szkół podstawowych charakteryzują się aglomeracje miejskie i inne miasta, najmniejszą zaś obszary peryferyjne. W Polsce średni czas dojazdu do trzech najbliższych szkół podstawowych wynosi niespełna 9 minut i jest mało zróżnicowany regionalnie.

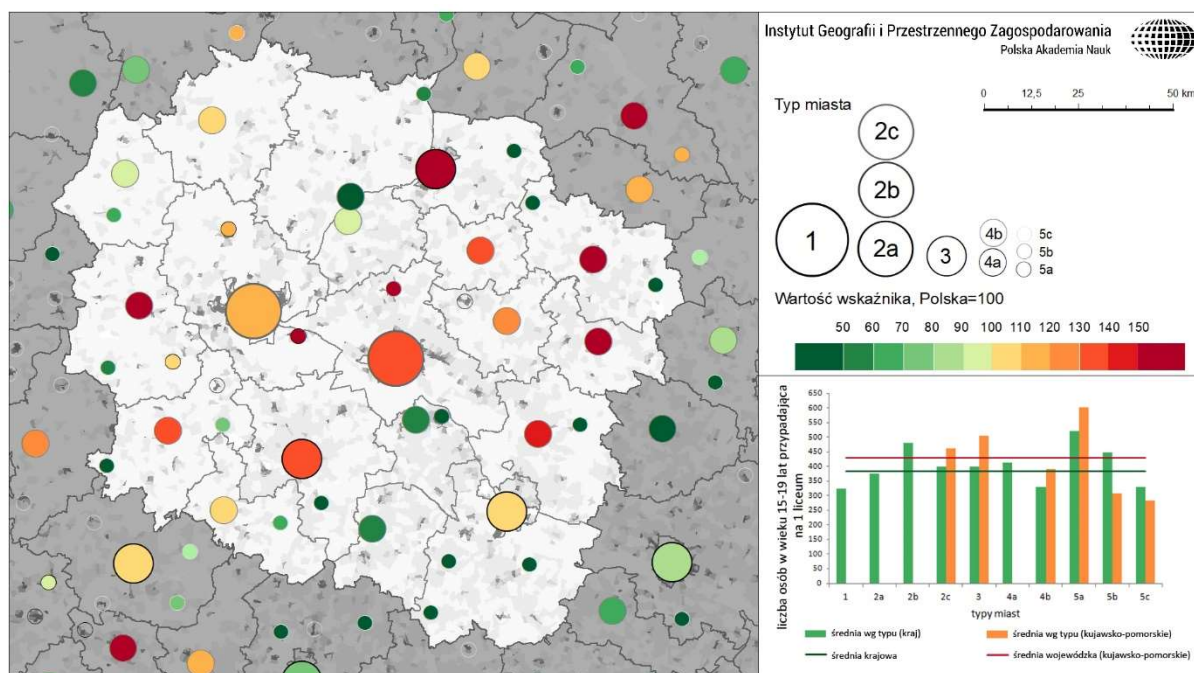
Ryc. 8.3.2 Średni czas przejazdu do trzech najbliższych szkół podstawowych (w min), 2014.

Źródło: Stępnia i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

W województwie kujawsko-pomorskim widoczna jest wyraźna koncentracja szkół podstawowych w ośrodkach regionalnych i subregionalnych, które charakteryzują się również najwyższym poziomem dostępności do tego typu usług edukacyjnych (czas dojazdu poniżej 5 minut). Najrzadsza sieć tego typu placówek występuje w środkowej części województwa (m.in. na obszarach funkcjonalnych Bydgoszczy i Torunia), co jednak nie wpływa znacząco na znaczące pogorszenie poziomu dostępności ze względu na ofertę edukacyjną w szkołach zlokalizowanych w miastach regionalnych. Najniższy poziom dostępności występuje na północy i południowym wschodzie województwa (również w strefie oddziaływania Włocławka), co skutkuje stosunkowo niskim poziomem dostępności do szkół podstawowych (np. Izbica Kujawska – 12 minut, Lubień Kujawski – 12 minut, Chodecz – 11 minut). W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do trzech najbliższych szkół podstawowych przekracza 9 minut (maksymalny wynosi ponad 21 minut).

8.4. Licea

W analizie szkolnictwa ponadgimnazjalnego uwzględniono licea ogólnokształcące oraz licea specjalne (bez liceów dla dorosłych). Przyjęty wskaźnik obrazuje liczbę osób w wieku 15-19 lat przypadającą na 1 liceum. Wskaźnik ten jest destymulantą, co oznacza, że im wyższa wartość wskaźnika tym gorsza sytuacja w analizowanym zakresie (przyjęto, że im mniejsza liczba uczniów przypadająca na jedną szkołę tym lepiej). W skali Polski najkorzystniejsza wartość wskaźnika dotyczy miast subregionalnych i powiatowych (typ 4), chociaż widoczne jest duże zróżnicowanie regionalne wartości analizowanego wskaźnika. Średnia krajowa dla miast wynosi 383 osoby w wieku 15-19 lat/1 placówkę szkolną.

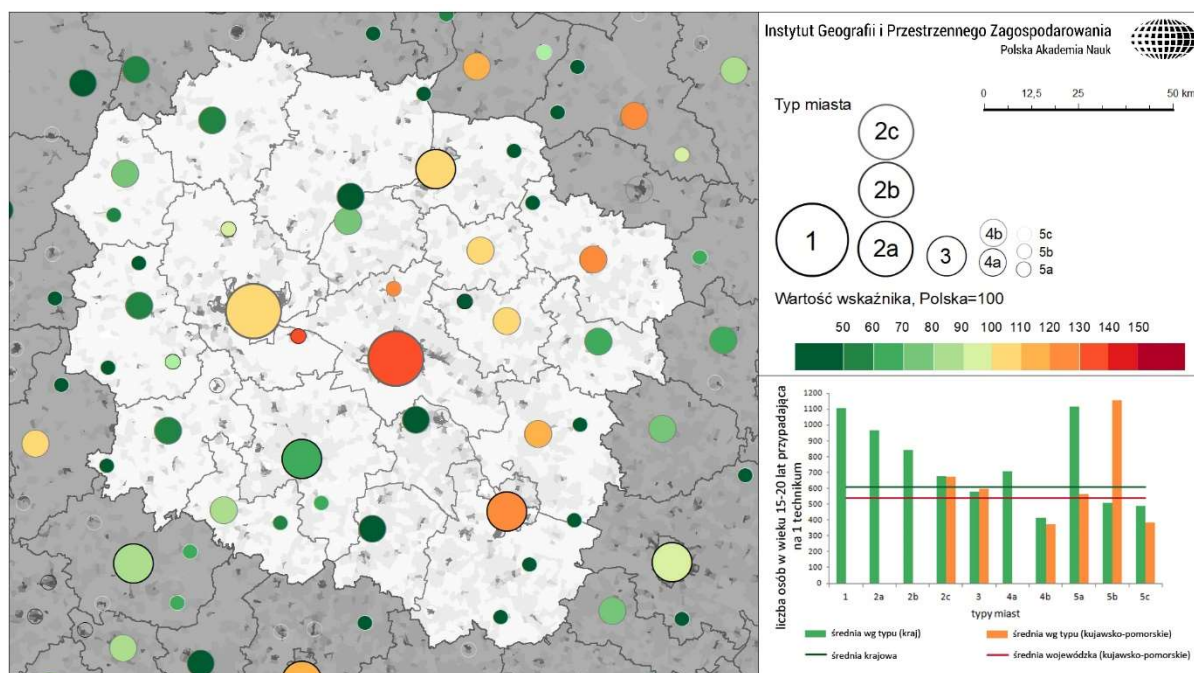
Ryc. 8.4 Liczba osób w wieku 15-19 lat przypadająca na jedno liceum, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Ogólna sytuacja w zakresie wyposażenia w placówki licealne w stosunku do zapotrzebowania jest stosunkowo niekorzystna w porównaniu do średniej krajowej dla miast. W przypadku większości miast, niezależnie od typu, obserwuje się wysokie wartości analizowanego wskaźnika. Najlepsza sytuacja występuje w małych miastach (typ 5, np. Górzno – 68 osób na jedno liceum, Izbica Kujawska – 87, Łasin – 114) i trzech ośrodkach powiatowych (typ 4, Świecie – 189, Radziejów – 208, Aleksandrów Kujawski – 226). Najwyższa wartość wskaźnika (powyżej średniej krajowej) występuje w Nakle nad Notecią (786 osób na jedną placówkę), Solcu Kujawskim (649) i Grudziądzu (638). Również w miastach regionalnych (typ 2) wartość wskaźnika przekracza średnią krajową (Toruń – 530, Bydgoszcz – 429). W 14 miastach województwa (wszystkie typ 5) nie ma żadnej placówki tego typu. Na jedno liceum przypada średnio 430 osób w wieku 15-19 lat (znacznie powyżej średniej krajowej dla miast).

8.5. Technika

W analizie szkolnictwa ponadgimnazjalnego uwzględniono również technika, czyli szkoły średnie o profilu technicznym. W dalszej analizie liczbę ludności w wieku 15-20 lat odniesiono do liczby placówek szkolnych (liczba osób w danym wieku przypadająca na jedno technikum). W skali Polski najkorzystniejsza wartość wskaźnika dotyczy miast subregionalnych i powiatowych (typ 4), najgorsza zaś miast regionalnych (typ 2). Średnia krajowa dla miast wynosi 608 osób w wieku 15-20 lat/1 technikum.

Ryc. 8.5.1 Liczba osób w wieku 15-20 lat przypadająca na jedno technikum, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

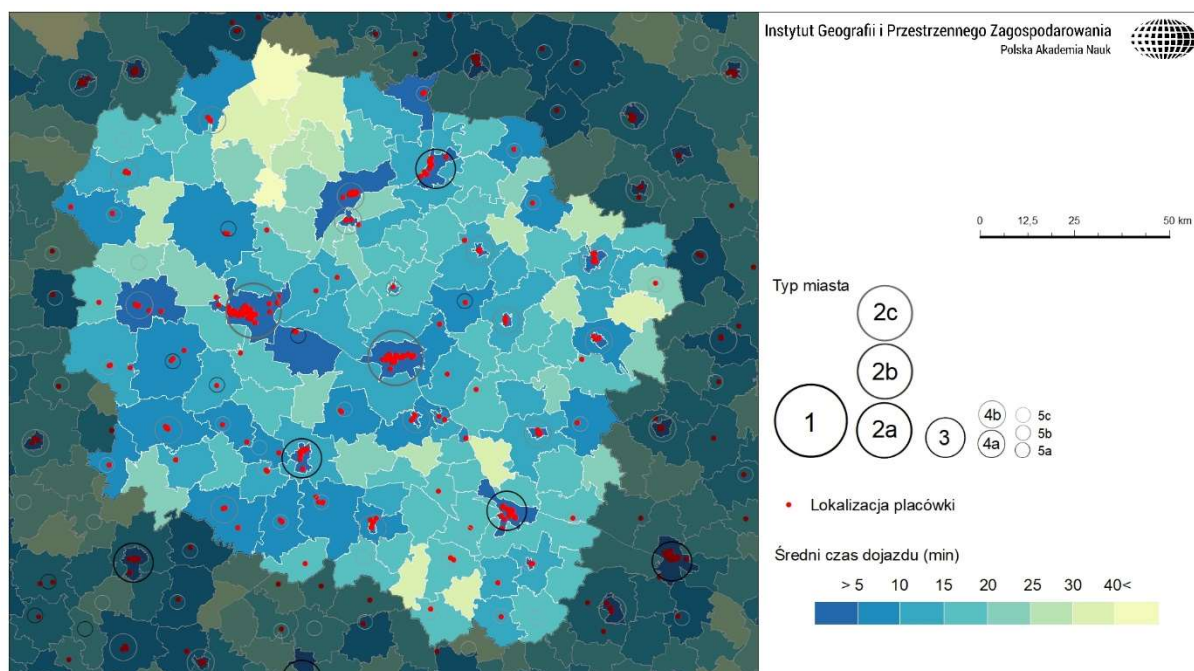
W województwie kujawsko-pomorskim najniższymi wartościami wskaźnika charakteryzują się miasta powiatowe (typ 4, m.in. Aleksandrów Kujawski – 198 osób w wieku 15-19 lat/1 technikum, Świecie – 198, Radziejów – 264) i miasta o znaczeniu lokalnym (typ 5, np. Chodecz – 68, Dobrzyń nad Wisłą – 102, Kcynia – 129, Łasin – 147, Janowiec Wielkopolski – 167). W 15 miastach województwa (wszystkie typ 5) nie ma ani jednej placówki tego typu.

Najwyższą wartość wskaźnika (powyżej średniej krajowej) odnotowano w przypadku Solca Kujawskiego (808), Torunia (793), Chełmży (768), Brodnicy (761) i Włocławka (755). Na jedno technikum przypada średnio 538 osób w wieku 15-20 lat (znacznie poniżej średniej krajowej dla miast).

8.4' i 8.5'. Licea i technika (analiza dostępności)

Analizę wyposażenia w placówki szkolne, pozwalające zdawać egzamin maturalny (licea i technika) uzupełniono o analizę dostępności czasowej do tych placówek. Jako że na tym poziomie edukacji istotna jest możliwość wyboru odpowiedniej szkoły analizowany wskaźnik obrazuje średni czas dojazdu do trzech najbliższych placówek szkolnych (liceów ogólnokształcących, w tym specjalnych, techników).

Charakter szkolnictwa ponadgimnazjalnego/ponadpodstawowego jako usługi o średnim poziomie centralizacji sprawia, że placówki tego typu zlokalizowane są przede wszystkim w miastach regionalnych (typ 2), subregionalnych (typ 3) i powiatowych (typ 4), co przekłada się na wysoki poziom dostępności czasowej. Średni czas dojazdu do trzech najbliższych placówek szkolnych wynosi 15 minut.

Ryc. 8.5.2 Średni czas przejazdu do trzech najbliższych szkół ponadpodstawowych /ponadgimnazjalnych w min), 2014.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

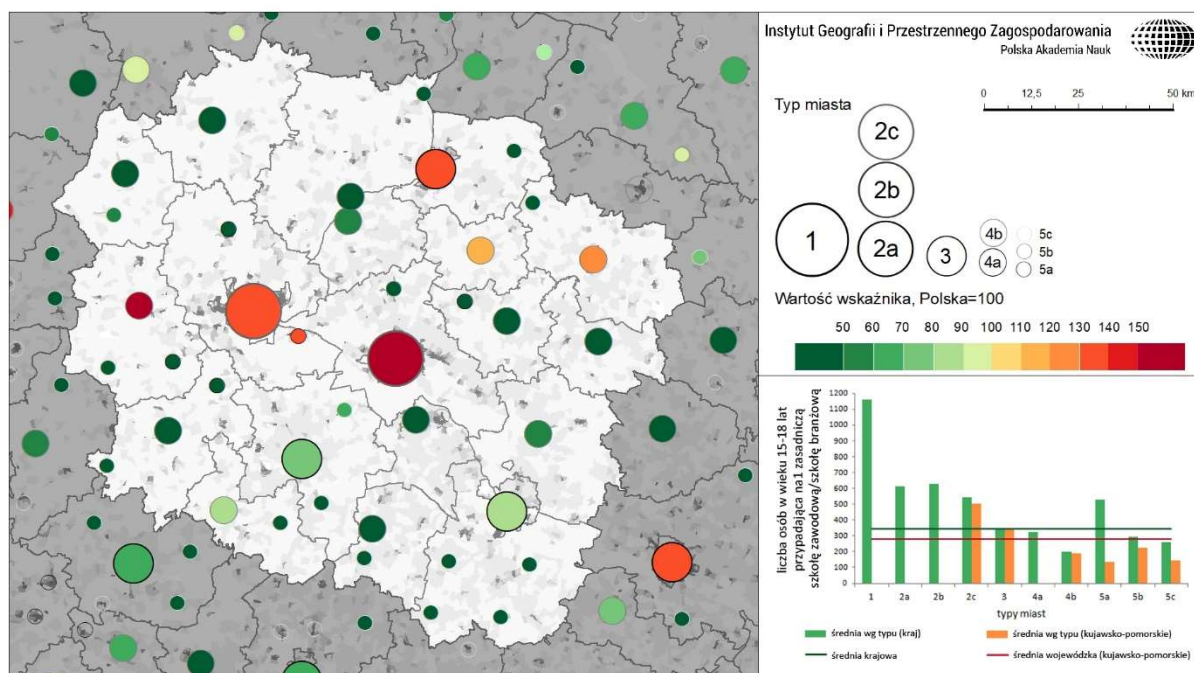
W województwie kujawsko-pomorskim zaznacza się wyraźna koncentracja tego typu placówek szkolnych w miastach regionalnych (typ 2), miastach subregionalnych (typ 3), następnie w miastach powiatowych (typ 4), co przekłada się na poziom dostępności czasowej. Najkrótszy czas dojazdu (poniżej 5 minut) do trzech najbliższych placówek szkolnych dotyczy Torunia, Bydgoszczy (wraz z otoczeniem funkcjonalnym), Grudziądza, Włocławka, Inowrocławia i większości miast powiatowych. Najslabiej rozbudowana sieć szkół ponadpodstawowych/ponadgimnazjalnych występuje w północnej części województwa. Na pozostałym obszarze rozkład jednostek administracyjnych o niskim poziomie dostępności ma rozkład wyspowy. Miasta o najniższym poziomie dostępności czasowej to Mroczka (21 minut) i Górzno (23 minuty). W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do trzech najbliższych szkół ponadpodstawowych/ponadgimnazjalnych wynosi 15 minut (maksymalny czas dojazdu – 54 minuty).

8.6. Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe

W analizie liczbę ludności w wieku 15-18 lat odniesiono do liczby placówek szkolnych³⁵ (liczba osób w danym wieku przypadająca na jedną szkołę zawodową).

W skali Polski najkorzystniejsza wartość wskaźnika dotyczy miast subregionalnych i powiatowych (typ 4), najgorsza zaś miast regionalnych (typ 2). Średnia krajowa dla miast wynosi 346 osób w wieku 15-18 lat/1 szkołę zawodową.

³⁵ Z dniem 1 września 2017 r. dotychczasowa 3-letnia zasadnicza szkoła zawodowa została przekształcona w 3-letnią szkołę branżową I stopnia. W analizie wyposażenia w szkoły zawodowe wykorzystano dane GUS z 2017 r. Według GUS w 2017 r. w miastach funkcjonowały 1724 placówki tego typu.

Ryc. 8.6.1 Liczba osób w wieku 15-18 lat przypadająca na jedną szkołę zawodową/szkółkę branżową, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

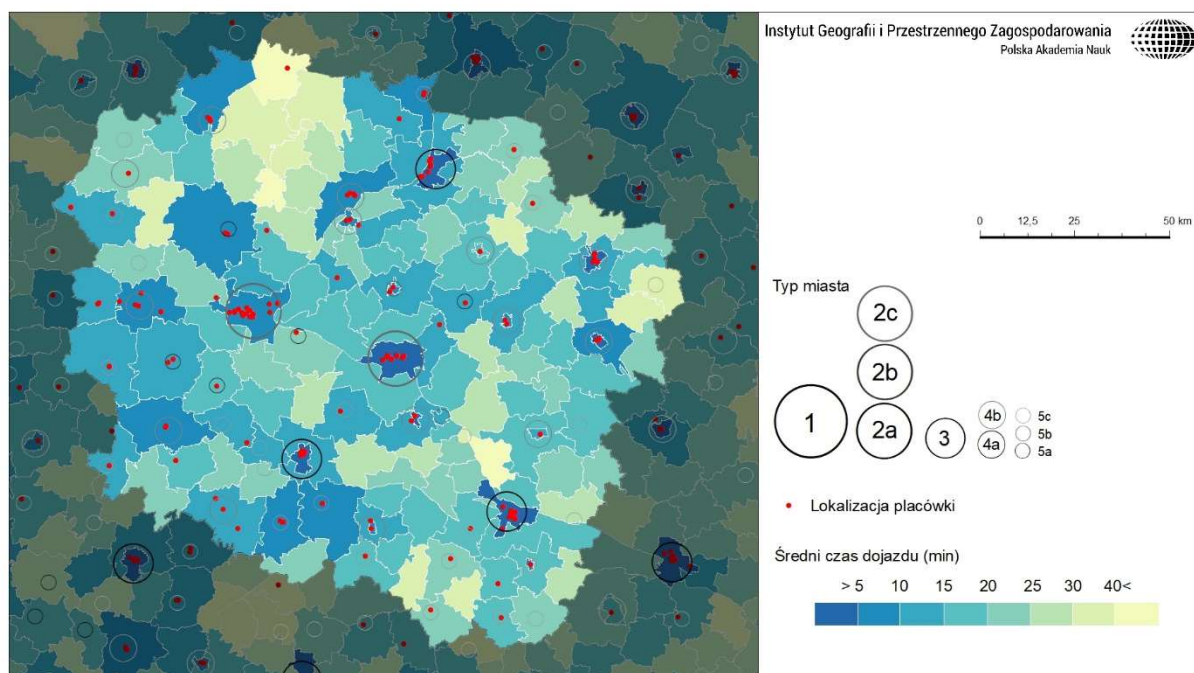
W większości miast województwa kujawsko-pomorskiego wartość analizowanego wskaźnika jest niższa od średniej krajowej dla miast. Najlepsza sytuacja charakteryzuje małe miasta, co jest charakterystyczne dla tego typu szkół (np. Kcynia – 38 osób w wieku 15-18 lat/1 szkołę zawodową/branżową, Chodecz – 40, Strzelno – 44, Izbica Kujawska – 68) oraz miasta powiatowe (typ 4, np. Radziejów – 79, Aleksandrów Kujawski – 111, Żnin – 131).

Najwyższa wartość wskaźnika dotyczy pozostałych typów miast w tym miast regionalnych (szczególnie Torunia – 552 osoby w wieku 15-17 lat/1 szkołę zawodową/branżową), subregionalnych (Grudziądz – 478) czy powiatowych (typ 4, np. Nakło nad Notecią – 577, Brodnica – 447). W 13 miastach województwa nie funkcjonują szkoły tego typu.

W miastach województwa kujawsko-pomorskiego na jedną zasadniczą szkołę zawodową/szkółkę branżową przypada średnio 281 osób w wieku 15-18 lat (wartość dużo niższa od średniej krajowej dla miast).

Wskaźnik wyposażenia w zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe został uzupełniony informacjami o dostępności do tego typu szkół w postaci średniego czasu przejazdu do trzech najbliższych szkół transportem indywidualnym (w min). Analizowane dane przedstawiają sytuację w roku szkolnym 2014/2015 i zostały wykonane na podstawie publikacji Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>, na podstawie Systemu Informacji Oświatowej Ministerstwa Edukacji Narodowej (dane pozyskane bezpośrednio z Departamentu Analiz i Prognoz).

W Polsce przeciętny czas dojazdu do trzech najbliższych szkół zawodowych/branżowych wynosi 19 minut. Nie ma dużego zróżnicowania wartości wskaźnika między dużymi miastami, w tym aglomeracjami, a mniejszymi miastami. Badanie zostało wykonane z uwzględnieniem dokładnej lokalizacji placówek szkolnych (dane adresowe).

Ryc. 8.6.2 Średni czas przejazdu do trzech najbliższych szkół zawodowych/szkół branżowych (w min), 2014.

Źródło: Stępnia i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

W województwie kujawsko-pomorskim najwyższym poziomem dostępności do szkół zawodowych charakteryzują się miasta powiatowe (typ 4, średni czas dojazdu na poziomie 2-3 minut, np. Rypin, Brodnica), następnie miasta subregionalne (Włocławek i Grudziądz, czas dojazdu ok. 4 minut) oraz Toruń (czas dojazdu niespełna 5 min.). Wysoki poziom dostępności dotyczy również gmin miejsko-wiejskich np. Nakło nad Notecią, Tuchola, Koronowo.

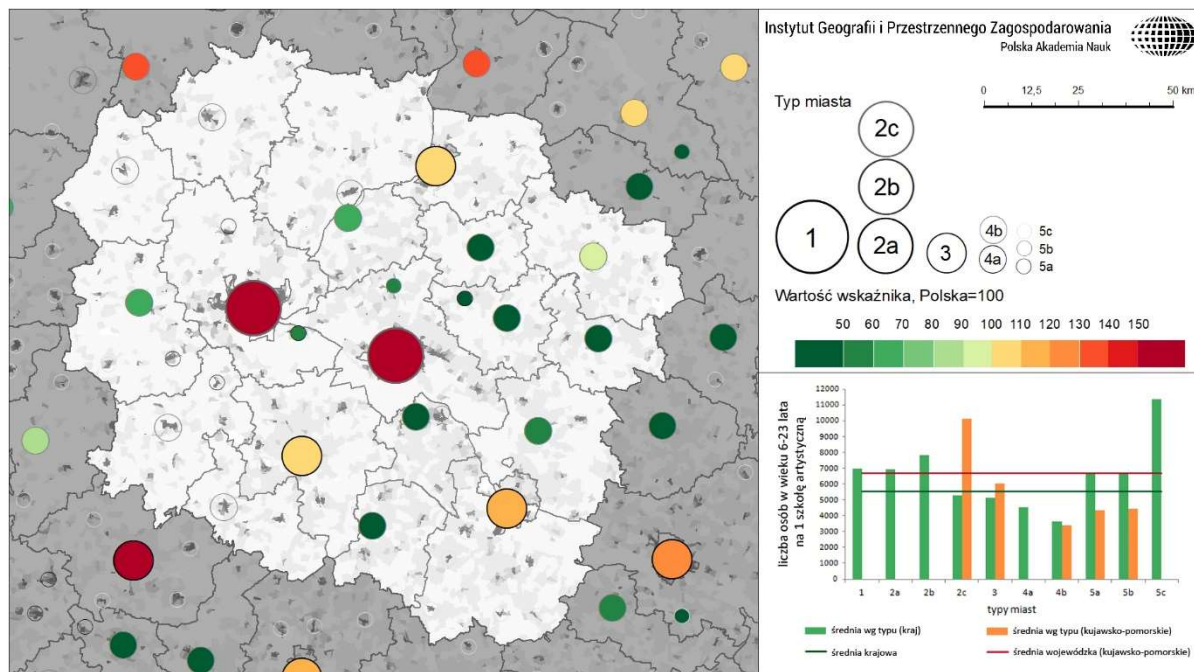
Natomiast niskim poziomem dostępności do tego typu usług edukacyjnych charakteryzuje się północna i południowo-wschodnia część województwa, gdzie czas dojazdu do trzech najbliższych szkół zawodowych wynosi ponad 30 minut. Miastem o najniższym poziomie dostępności jest Górzno (czas dojazdu – 32 minuty).

W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do trzech najbliższych zasadniczych szkół zawodowych/szkół branżowych wynosi 18,5 minuty i jest porównywalny ze średnią krajową.

8.7. Szkoły artystyczne

Wykorzystany wskaźnik jest destymulantą. Mówi o liczbie osób w wieku 6-23 lata na jedną szkołę artystyczną. W Polsce nie ma dużych różnic w zakresie wyposażenia miast w poszczególne

typach w szkoły artystyczne³⁶. W przeliczeniu na liczbę osób w wieku 6-23 na 1 szkołę artystyczną relatywnie najlepiej wyposażone są miasta powiatowe (typ 4), gdzie na jedną szkołę przypada ok. 4500 mieszkańców, w dalszej kolejności miasta subregionalne (typ 3) i wojewódzkie (typ 2), aczkolwiek w przypadku miast wojewódzkich jest spore zróżnicowanie między miastami. Z kolei najmniej tego typu szkół jest w miastach mniejszych, szczególnie poza aglomeracjami.

Ryc. 8.7 Liczba mieszkańców w wieku 6-23 lata na jedną szkołę artystyczną, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W województwie kujawsko-pomorskim średnia liczba mieszkańców w miastach w wieku 6-23 przypadających na jedną szkołę artystyczną wyniosła 6686 osób co jest wskaźnikiem wyższym niż średnia krajowa (5529 osób). Bardzo słabo wypadły miasta wojewódzkie – Bydgoszcz (9370) i Toruń (11663), w innych typach miast średnie są zbliżone do średnich krajowych dla typów, z wyjątkiem miast najmniejszych w typie 5a i 5b, gdzie sytuacja jest lepsza, natomiast brak jest w regionie szkół artystycznych w miastach typu 5c.

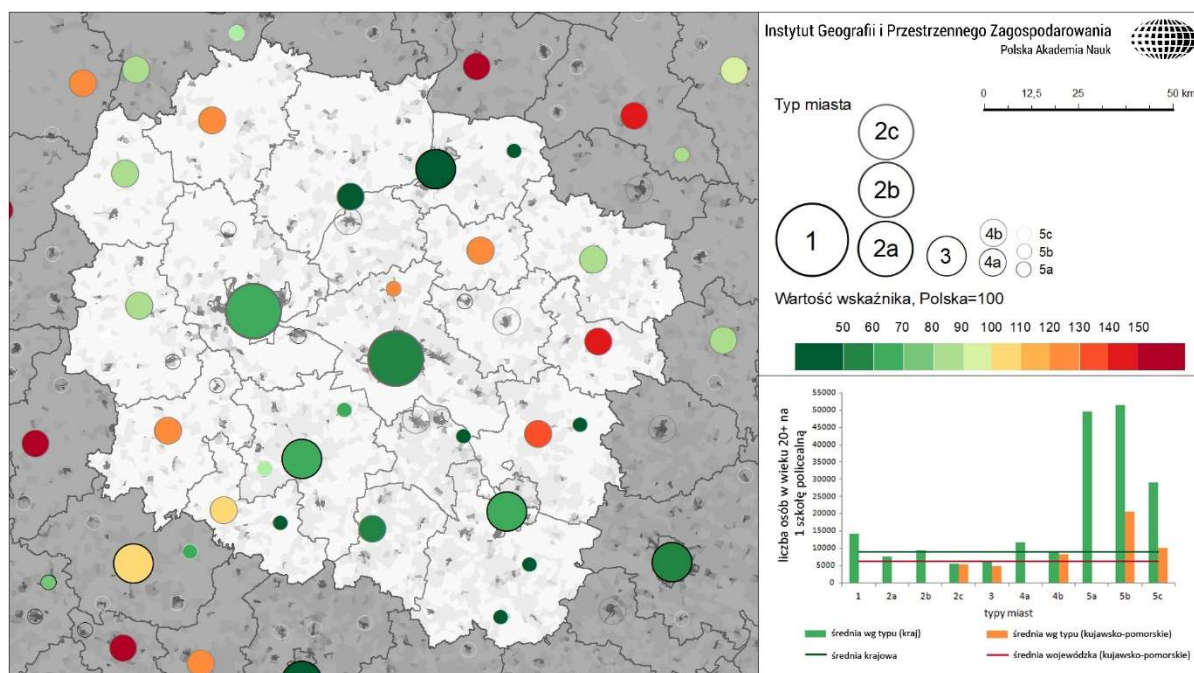
8.8. Szkoły policealne

W informacji i opracowaniu statystycznym GUS Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2016/2017 wskazuje się, że łączna liczba szkół policealnych zmniejsza się z roku na rok. „Część szkół

³⁶ Szkoła artystyczna według GUS to instytucja edukacyjna zakładana i prowadzona przez Ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego. Osoby prawne niebędące jednostkami samorządu terytorialnego i osoby fizyczne mogą zakładać niepubliczne szkoły artystyczne po uzyskaniu wpisu do ewidencji. Wyróżnia się szkoły realizujące jednocześnie kształcenie ogólne i kształcenie artystyczne oraz szkoły realizujące wyłącznie kształcenie artystyczne. Do szkół artystycznych zalicza się również szkoły bibliotekarskie oraz animatorów kultury. Absolwenci ogólnokształcących szkół artystycznych II stopnia mają możliwość przystępowania do egzaminu maturalnego po zdaniu którego otrzymują prawo ubiegania się o przyjęcie na wyższe studia. Po ukończeniu szkoły dającej wykształcenie w zawodzie, uczeń otrzymuje dyplom ukończenia szkoły potwierdzający uzyskanie tytułu zawodowego. Szkoły artystyczne w Banku Danych Lokalnych GUS są podzielone według typu i gestora na szkoły artystyczne niedające uprawnień zawodowych, ogólnokształcące szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe oraz szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe kształcące wyłącznie w zakresie przedmiotów artystycznych.

policealnych (1 905 szkół, czyli 81,7% ogólnej ich liczby) zarządzana była przez podmioty sektora prywatnego, przede wszystkim przez spółki prawa handlowego (42,9% wszystkich szkół policealnych), osoby fizyczne – pracodawców (26,6% wszystkich szkół policealnych), a także organizacje i stowarzyszenia o zróżnicowanym charakterze. Natomiast podmioty sektora publicznego (jednostki samorządu terytorialnego i administracji rządowej) prowadziły 18,3% szkół policealnych. (...) Generalnie szkoły policealne dla młodzieży prowadzą kształcenie w formie dziennej, wieczorowej i zaocznej, natomiast szkoły dla dorosłych kształcą w formie stacjonarnej, zaocznej i na odległość (od roku szkolnego 2008/2009 formy kształcenia dzienna i wieczorowa są zastępowane formą stacjonarną). W roku szkolnym 2016/2017, podobnie jak w latach ubiegłych, zdecydowanie najbardziej popularna była zaoczna forma kształcenia, z której korzystało 79,5% uczniów szkół policealnych. W trybie dziennym pobierało naukę 12,4% uczniów, a stacjonarną formę kształcenia wybrało 8,1% uczniów; odsetek osób preferujących wieczorową formę kształcenia był marginalny (0,1%). (...) Największą popularnością cieszyły się zawody z podgrupy biznesu i administracji, przy czym wybierane były głównie przez kobiety (72,2%), oraz z podgrupy medycznej (w tym kobiety 80,3%), a następnie usług dla ludności (w tym kobiety 93,3%) oraz higieny i bezpieczeństwa pracy.” Wskaźnik jest destymulanta i dotyczy ludności w wieku powyżej 20 lat. W Polsce szkoły policealne³⁷ są zlokalizowane głównie w mniejszych miastach wojewódzkich, subregionalnych lub powiatowych. Nie funkcjonują natomiast prawie w ogóle w miastach mniejszych.

³⁷ W informacji i opracowaniu statystycznym GUS Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2016/2017 wskazuje się, że łączna liczba szkół policealnych zmniejsza się z roku na rok. „Część szkół policealnych (1 905 szkół, czyli 81,7% ogólnej ich liczby) zarządzana była przez podmioty sektora prywatnego, przede wszystkim przez spółki prawa handlowego (42,9% wszystkich szkół policealnych), osoby fizyczne – pracodawców (26,6% wszystkich szkół policealnych), a także organizacje i stowarzyszenia o zróżnicowanym charakterze. Natomiast podmioty sektora publicznego (jednostki samorządu terytorialnego i administracji rządowej) prowadziły 18,3% szkół policealnych. (...) Generalnie szkoły policealne dla młodzieży prowadzą kształcenie w formie dziennej, wieczorowej i zaocznej, natomiast szkoły dla dorosłych kształcą w formie stacjonarnej, zaocznej i na odległość (od roku szkolnego 2008/2009 formy kształcenia dzienna i wieczorowa są zastępowane formą stacjonarną). W roku szkolnym 2016/2017, podobnie jak w latach ubiegłych, zdecydowanie najbardziej popularna była zaoczna forma kształcenia, z której korzystało 79,5% uczniów szkół policealnych. W trybie dziennym pobierało naukę 12,4% uczniów, a stacjonarną formę kształcenia wybrało 8,1% uczniów; odsetek osób preferujących wieczorową formę kształcenia był marginalny (0,1%). (...) Największą popularnością cieszyły się zawody z podgrupy biznesu i administracji, przy czym wybierane były głównie przez kobiety (72,2%), oraz z podgrupy medycznej (w tym kobiety 80,3%), a następnie usług dla ludności (w tym kobiety 93,3%) oraz higieny i bezpieczeństwa pracy.”

Ryc. 8.8 Liczba mieszkańców w wieku 20+ na jedną szkołę policealną, 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W województwie kujawsko-pomorskim szkoły policealne skoncentrowane są głównie w ośrodkach wojewódzkich (51 w Bydgoszczy i 35 w Toruniu). Z miast subregionalnych najwięcej szkół tego typu jest w Grudziądzu (21), znacznie mniej we Włocławku (16) i w Inowrocławiu (11). Z pozostałych miast powiatowych warto wyróżnić Świecie, gdzie zlokalizowano 8 szkół policealnych.

8.9. Uczelnie wyższe, jednostki naukowo-badawcze i biblioteki naukowe

Liczba uczelni wyższych oraz jednostek naukowo-badawczych jest jednym ze wskaźników warunkujących kapitał ludzki w mieście. Dane dotyczące tej tematyki gromadzi rejestr POL-on. Zgromadzono dane aktualne na czerwiec 2019 r. Dane dotyczą liczby uczelni publicznych, w tym zawodowych oraz niepublicznych, jednostek naukowo-badawczych oraz bibliotek naukowych. Wskaźnik jest stymulantą. Należy mieć na uwadze, że w ostatnich latach ze względu na malejącą liczbę studentów w Polsce liczba uczelni wyższych, przede wszystkim tych niepublicznych znacząco się zmniejszyła. Ze względu na relatywnie niewielką liczbę miast, w których znajdują się uczelnie, jednostki badawcze lub biblioteki naukowe zdecydowano się umieścić jako materiał empiryczny jedynie tabelę syntetyzującą jednostki w regionie, dającą dodatkowo możliwość weryfikacji profilu uczelni.

W województwie kujawsko-pomorskim funkcjonują następujące uczelnie: w Bydgoszczy – Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich, Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy oraz cztery uczelnie niepubliczne; w Toruniu – Uniwersytet Mikołaja Kopernika oraz trzy uczelnie niepubliczne, we Włocławku - Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku oraz jedna uczelnia niepubliczna, a także po jednej uczelni niepublicznej w Grudziądzu, Inowrocławiu, Świeciu i Tucholi. W Toruniu działa instytut naukowy: Sieć Badawcza Łukasiewicz - Instytut Inżynierii Materiałów Polimerowych i Barwników. Ponadto w regionie funkcjonuje dziewięć bibliotek naukowych.

Tab. 8.9 Uczelnie wyższe, jednostki naukowo-badawcze i biblioteki naukowe według profilu i lokalizacji, 2019.

	Bydgoszcz	Toruń	Grudziądz	Inowrocław	Włocławek	Świecie	Tuchola
Uczelnia artystyczna	1	-	-	-	-	-	-
Uczelnia ekonomiczna	-	-	-	-	-	-	-
Uczelnia medyczna	-	-	-	-	-	-	-
Uczelnia morska	-	-	-	-	-	-	-
Uczelnia pedagogiczna	-	-	-	-	-	-	-
Uczelnia służb państwowych	-	-	-	-	-	-	-
Uczelnia techniczna	-	-	-	-	-	-	-
Uczelnia teologiczna	-	-	-	-	-	-	-
Uczelnia wojskowa	-	-	-	-	-	-	-
Uczelnia wychowania fizycznego	-	-	-	-	-	-	-
Uczelnia rolnicza / przyrodnicza	1	-	-	-	-	-	-
Uniwersytet	1	1	-	-	-	-	-
Uczelnia zawodowa	-	-	-	-	1	-	-
Uczelnia niepubliczna	4	3	1	1	1	1	1
Uczelnie razem	7	4	1	1	2	1	1
Jednostka naukowo-badawcza	-	1	-	-	-	-	-
Biblioteka naukowa	4	3	-	-	2	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy POL-on.

8.10. Podsumowanie (hierarchizacja)

8.1. Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce. W większości miast województwa kujawsko-pomorskiego wartość wskaźnika wyposażenia w żłobki i kluby dziecięce (liczba dzieci w wieku 0-3 lata/1 placówkę) jest wyższa niż średnia krajowa. Taka sytuacja dotyczy przede wszystkim miast zaklasyfikowanych do typu 5 (przede wszystkim podtyp b i c), następnie 4, a także 2 (za sprawą niekorzystnej sytuacji w Bydgoszczy). W przypadku dostępności najwyższy poziom notowany jest w przypadku miast regionalnych i ich otoczenia funkcjonalnego, oraz miast subregionalnych, następnie niektórych miast typu 4. Najniższy poziom dostępności charakterystyczny jest dla najmniejszych miast (typ 5). Brak żłobków, oddziałów żłobkowych i klubów dziecięcych w 2017 r. zaobserwowano aż w 29 miastach regionu, w tym z miast powiatowych, w: Żninie, Rypinie, Wąbrzeźnie i Radziejowie.

8.2. Przedszkola. W przypadku wyposażenia w przedszkola (liczba dzieci w wieku 3-7 lat/1 placówkę) zauważalna jest wyraźnie gorsza sytuacja względem średniej krajowej w przypadku małych miast (tylko typ 5a), następnie w przypadku miast subregionalnych (typ 3) i miast regionalnych (typ 2). Tylko w przypadku miast typu 5c średnia jest nieznacznie niższa od średniej krajowej dla miast. W przypadku dostępności do placówek przedszkolnych widoczna jest ich koncentracja w miastach regionalnych (Bydgoszcz, Toruń) i subregionalnych (Włocławek, Inowrocław, Grudziądz), co przekłada się na wysoki poziom dostępności do tego typu usług nie tylko w tych miastach, ale również w ich otoczeniu funkcjonalnym. Stosunkowo niski poziom dostępności dotyczy małych miast. Wskaźnik 8.2 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylnym (najślabszy wynik). W regionie jest to jedenaście miast, w tym: Grudziądz, Tuchola, Rypin, Wąbrzeźno i Radziejów.

8.3. Szkoły podstawowe (liczba dzieci w wieku 7-15 lat przypadająca na jedną szkołę podstawową). Niższa wartość od średniej notowana jest tylko w przypadku typu 5b. W pozostałych przypadkach

nieznacznie przekracza średnią krajową dla miast (najwięcej w przypadku typu 2c). W największych miastach regionu (typ 2 i 3) wartości przekraczają średnią krajową dla całego zbioru miast. Najwyższy poziom dostępności charakteryzuje miasta regionalne (typ 2), subregionalne (typ 3) i niektóre miasta powiatowe (typ 4b). Niski poziom dostępności dotyczy małych miast, głównie w południowej części województwa. Wskaźnik 8.3 umożliwia spojrzenie na hierarchizację, gdzie punktem odniesienia jest zbiór wszystkich miast w Polsce, w kontekście miast w dziesiątym decylnie (najniższy wynik). W regionie jest to sześć miast, w tym: Nakło nad Notecią, Rypin i Wąbrzeźno.

8.4. Licea (liczba osób w wieku 15-19 lat przypadająca na jedno liceum). W dwóch typach miast średnia wartość jest niższą od średniej krajowej dla danego typu tj. w typie 5b i 5c. W pozostałych przypadkach uzyskane wartości dla poszczególnych typów miast przekraczają średnią krajową dla miast w danym typie (najwięcej w przypadku typu 3 i 5a). Tylko w małych miastach (typ 5b i 5c) średnia wartość wskaźnika nie przekracza średniej krajowej dla całego zbioru miast. Brak liceum w 2017 r. zaobserwowano w czternastu miastach regionu.

8.5. Technika (liczba osób w wieku 15-20 lat przypadająca na jedno technikum). W typie 5b odnotowano wartość ponad dwa razy wyższą od średniej krajowej w tym typie, natomiast w typie 5a mamy sytuację odwrotną tj. wartość jest prawie 2 razy mniejsza od średniej krajowej w tym typie. W pozostałych przypadkach nie ma znaczących różnic (może poza typem 5c, wartość niższa od średniej – 387 względem 488). W przypadku typu 4b i 5c wartości wskaźnika nie przekroczyły średniej krajowej dla całego zbioru miast. Brak technikum w 2017 r. zaobserwowano w piętnastu miastach regionu.

8.4' i 8.5'. Licea i technika (analiza dostępności). W województwie kujawsko-pomorskim zaznacza się wyraźna koncentracja tego typu placówek szkolnych w miastach regionalnych (typ 2), miastach subregionalnych (typ 3), następnie w miastach powiatowych (typ 4), co przekłada się na poziom dostępności czasowej. Najniższy poziom dostępności dotyczy małych miast (szczególnie na południu województwa).

8.6. Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe (liczba osób w wieku 15-18 lat przypadająca na jedną szkołę zawodową/szkołę branżową). Uzyskane wartości w typie 2c, 3 i 4b oscylują wokół średniej krajowej dla poszczególnych typów miast. Zauważalne różnice (wartości niższe od średniej) notowane są w przypadku typu 5c i 5b, natomiast w typie 5a uzyskana wartość jest prawie 4 razy mniejsza od średniej krajowej dla tego typu. Powyżej średniej krajowej dla całego zbioru miast plasują się tylko miasta regionalne. Najwyższy poziom dostępności dotyczy miast powiatowych i subregionalnych. Wysoki poziom dostępności dotyczy również gmin miejsko-wiejskich. Niskim poziomem dostępności charakteryzują się nieliczne miasta typu 5. Brak szkół zawodowych/szkół branżowych w 2017 r. zaobserwowano w trzynastu miastach regionu.

8.7. Szkoły artystyczne (liczba mieszkańców w wieku 6-23 lata na jedną szkołę artystyczną). W największych miastach regionu (typ 2c i 3) uzyskano wartości wyższe od średniej krajowej dla tych typów miast (w przypadku typu 2c prawie dwukrotnie wyższe), natomiast w pozostałych przypadkach wartości te są niższe od średniej (największe różnice występują w przypadku typu 5a i 5b). Poniżej średniej krajowej dla całego zbioru miast plasują się małe miasta i miasta powiatowe (typ 4).

8.8. Szkoły policealne (liczba mieszkańców w wieku 20+ na jedną szkołę policealną). We wszystkich typach miast (usługa występuje w 5 typach) uzyskano wartości niższe od średniej krajowej w poszczególnych typach miast. W typach 2c, 3, 4b różnice te są mało znaczące, natomiast w typach 5b i 5c różnice te są ponad dwukrotne. Powyżej średniej krajowej dla całego zbioru miast plasują się małe ośrodki miejskie (typ 5).

8.9. Uczelnie wyższe, jednostki naukowo-badawcze i biblioteki naukowe. W województwie funkcjonuje 17 uczelni wyższych, w tym widoczna jest duża koncentracja tego typu placówek w Bydgoszczy (7 placówek). Poza miastami regionalnymi i subregionalnymi szkoły wyższe funkcjonują również w miastach typu 4 (Tuchola, Świecie). Ponadto funkcjonuje 9 bibliotek naukowych, najwięcej w Bydgoszczy (4).

W tabeli 8.10 przedstawiono odchylenia od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy. Wartości pozytywne są dodatnie, negatywne - ujemne. Zła sytuacja, w relacji do innych miast w tym typie, jest przykładowo dla wskaźnika 8.2 w miastach w typie 5a (odchylenie negatywne o 58% względem średniej dla typu).

Tab. 8.10 Odchylenia* od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy

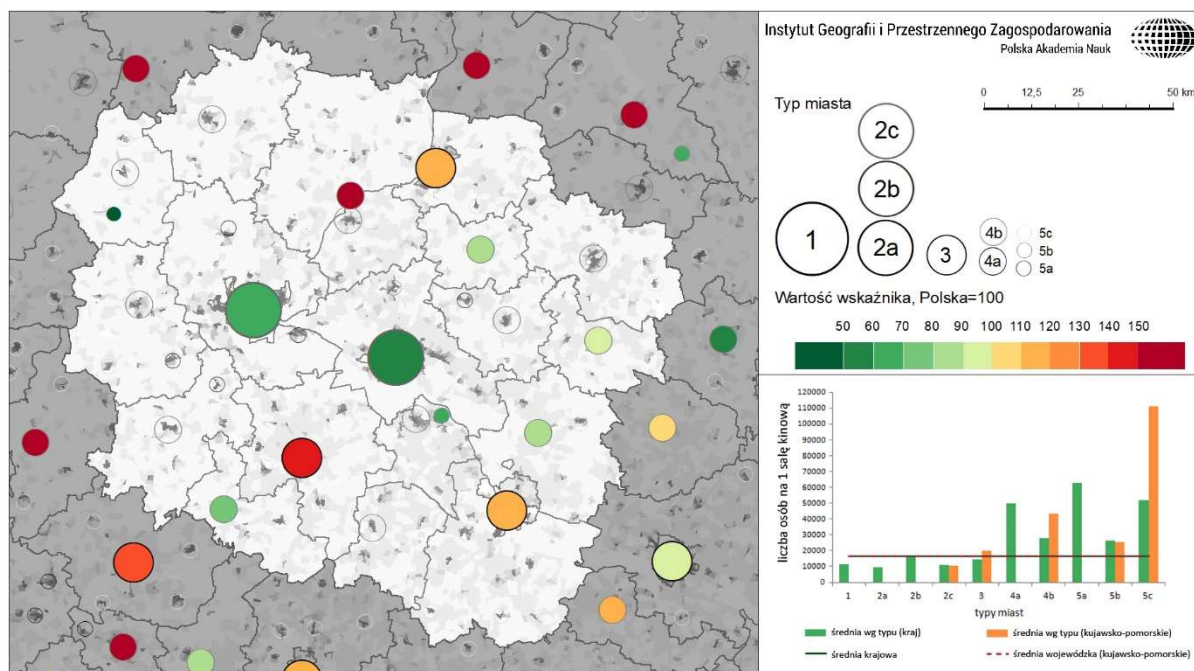
	2c	3	4a	4b	5a	5b	5c
8.1.	-32	0	x	-37	-24	-114	-84
8.2.	-20	-23	x	-11	-58	1	5
8.3.	-11	-7	x	-7	-2	7	0
8.4.	-16	-26	x	-18	-16	31	14
8.5.	1	-4	x	10	49	-127	21
8.6.	8	1	x	3	75	24	45

* Procent średniej wartości wskaźnika dla typu. Wartości pozytywne dodatnie (przy stymulancie wartości ponad średnią, przy destymulancie wartości poniżej średniej), wartości negatywne – ujemne (przy stymulancie wartości poniżej średniej, przy destymulancie wartości powyżej średniej)

KULTURA I SZTUKA, SPORT I REKREACJA

9.1. Kina

W skali kraju wyraźnie lepsza sytuacja w zakresie wyposażenia w kina³⁸ jest w dużych miastach (miasta wojewódzkie) i w miastach subregionalnych (np. dawne miasta wojewódzkie). Najgorsza sytuacja jest w małych miastach, również tych leżących w aglomeracjach miejskich. Prawie 3/4 wszystkich kin w Polsce to obiekty z 1 lub 2 salami, które zlokalizowane są głównie w lokalnych i ponadlokalnych ośrodkach miejskich. W Polsce na jedną salę kinową przypada 27,1 tys. mieszkańców, natomiast w ośrodkach miejskich 16,6 tys. osób.

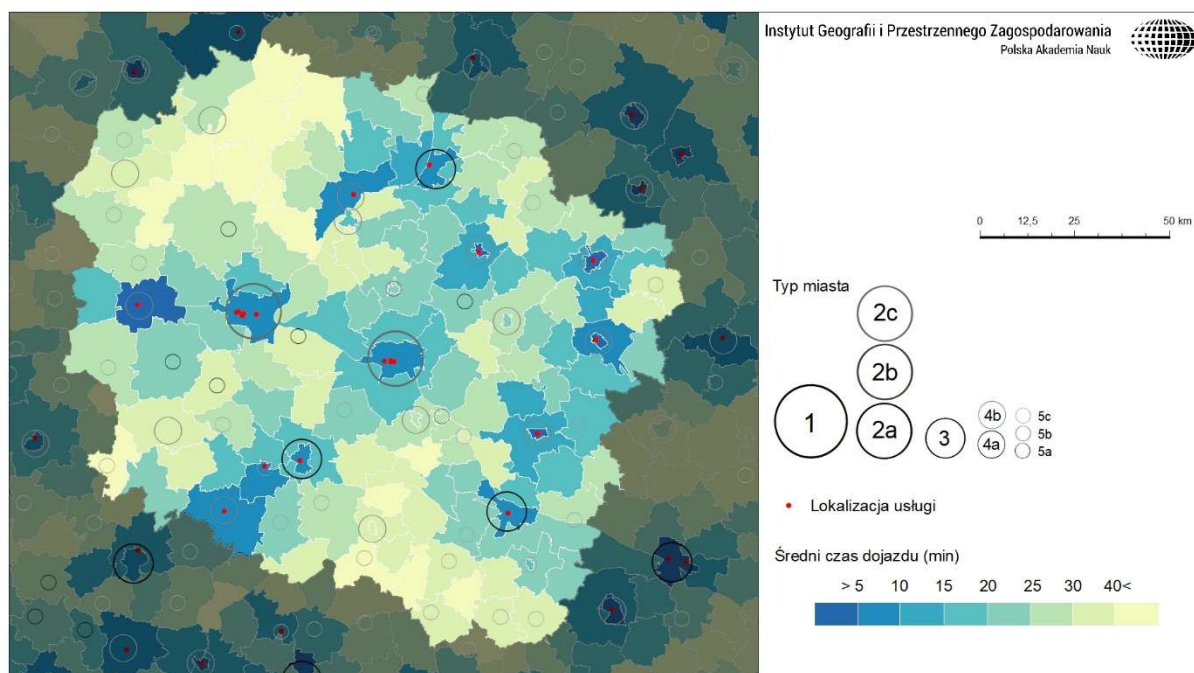
Ryc. 9.1.1 Liczba osób przypadająca na jedną salę kinową (w odniesieniu do średniej krajowej dla miast), 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W zakresie wyposażenia miast w infrastrukturę kinową (sale kinowe) najlepsza sytuacja, poza małym Więcborkiem (średnia 6,0 tys.), dotyczy Bydgoszczy i Torunia, w których średnia liczba mieszkańców przypadająca na jedną salę kinową – odpowiednio 11,4 tys. i 9,2 tys. osób – jest niższa niż średnia krajowa dla miast (16,6 tys.). Natomiast w miastach subregionalnych średnia ta jest już wyższa i przekracza 18,6 tys. osób. Najgorsza sytuacja dotyczy niektórych miast o znaczeniu ponadlokalnym (typ 4, np. Golub-Dobrzyń, Chełmno, Radziejów) oraz większości miast o znaczeniu lokalnym (typ 5, np. Izbica Kujawska, Chodecz, Piotrków Kujawski, Kamień Krajeński, Koronowo, Janowiec Wielkopolski), gdzie infrastruktura tego typu nie występuje.

Wskaźnik wyposażenia w sale kinowe został uzupełniony o analizę dostępności czasowej do tego typu usług kulturalnych. Analizę dostępności przeprowadzono na podstawie dokładnych danych adresowych. W Polsce średni czas dojazdu do najbliższego kina wynosi 24 minuty.

³⁸ Według GUS kino to jednostka prowadząca działalność w jednym obiekcie przystosowanym na stałe do publicznego wyświetlania filmów z określoną częstotliwością. Ze względu na fakt, iż wskaźnik wyposażenia odnosi się do liczby osób przypadających na jedną salę kinową, jest on destymulantą, co oznacza, że im wyższa wartość wskaźnika, tym szybciej potrzebna jest interwencja w danym mieście w celu poprawy sytuacji, przy czym do grupy miast o najwyższym poziomie wskaźnika należą również te, w których nie ma ani jednej placówki.

Ryc. 9.1.2 Średni czas przejazdu do najbliższego kina (w min), 2016.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

Najwyższy poziom dostępności do kin w województwie kujawsko-pomorskim dotyczy niektórych miast o znaczeniu ponadlokalnym (np. Brodnica, Nakło nad Notecią, Rypin, Wąbrzeźno; czas dojazdu mniejszy niż 5 minut), następnie miast regionalnych (Bydgoszcz, Toruń) i subregionalnych (Włocławek, Inowrocław, Grudziądz). Najniższy poziom dostępności do tego typu usług kulturalnych charakterystyczny jest dla północnej i południowej części województwa, co wynika z braku tego typu placówek w ośrodkach powiatowych, odpowiednio w Tucholi i Sępólnie Krajeńskim oraz w Radziejowie (łącznie w 7 ośrodkach powiatowych nie ma placówek kinowych). Tylko w jednym mieście o znaczeniu lokalnym (typ 5) zlokalizowano placówkę kinową (Janikowo). Spośród miast województwa kujawsko-pomorskiego najniższy poziom dostępności dotyczy Janowca Wielkopolskiego (czas dojazdu 45 minut) i Piotrkowa Kujawskiego (47 minut). Średni czas dojazdu do najbliższego kina wynosi prawie 26 minut.

W latach 2007-2018 w miastach Polski nie zaobserwowano większych zmian w liczbie placówek kinowych (niewielki tylko 1% wzrost), ale wzrost taki i to stosunkowo wysoki nastąpił w przypadku liczby sal kinowych (46% w skali Polski). Oznacza to, że likwidowane są małe kina (jednosalowe), w małych i średnich miastach, a powstają nowe wielosalowe multiplexy, zlokalizowane głównie w miastach subregionalnych.

W przypadku miast województwa kujawsko-pomorskiego mamy do czynienia ze spadkiem liczby kin w latach 2007-2018 (w 2018 r. 18 placówek, w ogólnym bilansie o 2 mniej niż w 2007 r.). Kina zlikwidowano w siedmiu miastach (Brodnica, Golub-Dobrzyń, Nakło nad Notecią, Szubin, Sępólno Krajeńskie, Wąbrzeźno i Żnin). Natomiast nowe placówki powstały w Ciechocinku, Solcu Kujawskim, Inowrocławiu, Bydgoszczy i Toruniu. Widoczne jest zatem przesunięcie dostępności tego rodzaju usług w kierunku miast subregionalnych i regionalnych i ich otoczenia funkcjonalnego (zwiększa się poziom centralizacji tej usługi).

Jednocześnie, w tym samym okresie, liczba sal kinowych w miastach województwa kujawsko-pomorskiego wzrosła o 61% (w latach 2017-2018 nie odnotowano zmian). Wzrost ten dotyczył jednak tylko miast regionalnych (Bydgoszcz, wzrost o 19 sal kinowych, Toruń – 7) i subregionalnych (Grudziądz – 4, Inowrocław – 3).

9.2. Teatry

Placówki teatralne³⁹, jako usługa o wysokim stopniu centralizacji, wykazują dużą koncentrację przestrzenną. Ich rozmieszczenie ogranicza się w zasadzie do miast wojewódzkich (typ 2) i niektórych miast subregionalnych (typ 3). Analiza obejmuje teatry profesjonalne, w tym operowe i filharmonie (dane GUS). Nie obejmuje natomiast m.in. teatrów amatorskich, które to zostały uwzględnione w przypadku analizy dostępności czasowej.

Tabela 9.2 Liczba placówek teatralnych i liczba widzów w tych placówkach, 2017.

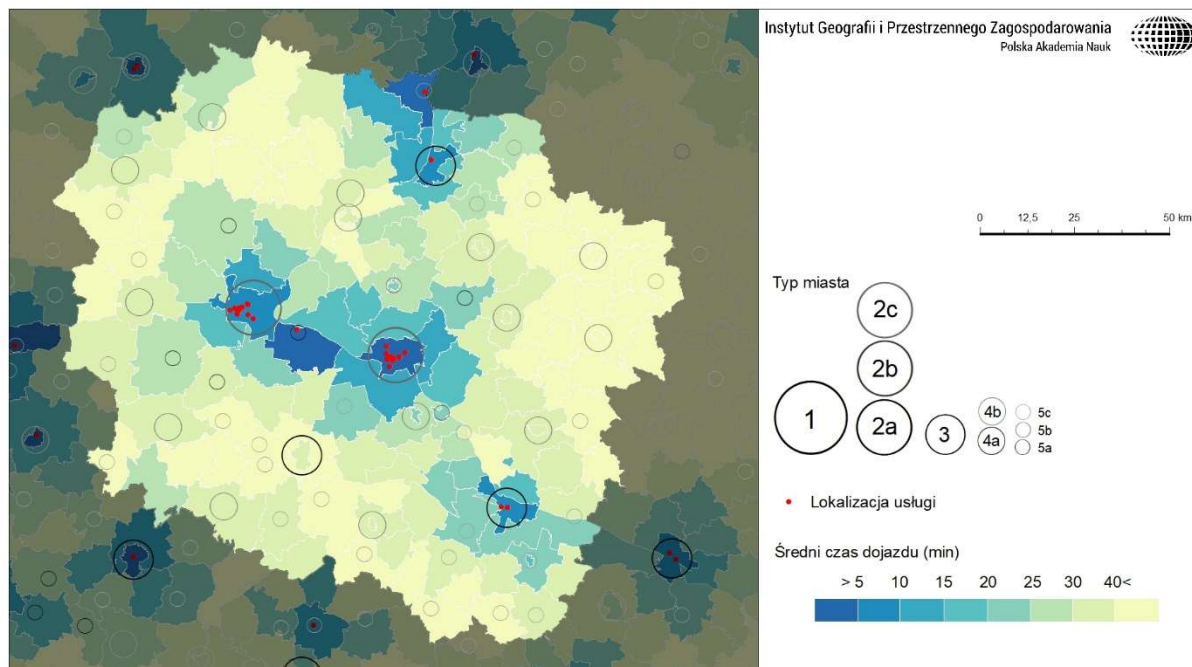
Zmienna	Rodzaj placówki	Bydgoszcz	Grudziądz	Toruń	Włocławek
Liczba placówek	Filharmonia	1	0	0	0
	Teatr dramatyczny	1	1	1	1
	Teatr muzyczny, baletu, operetka itp.	0	0	0	0
	Teatr operowy	1	0	0	0
	Teatr lalkowy	0	0	2	0
Liczba widzów ogółem	Teatr dramatyczny	21 303	14 405	44 357	38 693
	Teatr muzyczny, baletu, operetka itp.	0	0	0	0
	Teatr operowy	77 620	0	0	0
	Teatr lalkowy	0	0	67 066	0
	łącznie widzów	98 923	14 405	111 423	38 693
Liczba widzów na 10 tys. mieszk.	Teatr dramatyczny	605	1 506	2 190	3 462
	Teatr muzyczny, baletu, operetka itp.	0	0	0	0
	Teatr operowy	2 203	0	0	0
	Teatr lalkowy	0	0	3 311	0
	łącznie	2 808	1 506	5 501	3 462
	łącznie (województwo)	3 456			

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Według GUS w województwie kujawsko-pomorskim analizowane rodzaje placówek teatralnych zlokalizowane są w czterech miastach: Bydgoszczy (3 placówki tj. Filharmonia Pomorska im. Ignacego Jana Paderewskiego, Teatr Polski im. Hieronima Konieczki, Opera Nova), Toruniu (3 placówki tj. Teatr im. Wilama Horzycy, Teatr Baj Pomorski, Teatr Lalek Zaczarowany Świat), Grudziądzu (Centrum Kultury Teatr) i Włocławku (Teatr Impresaryjny im. Włodzimierza Gniazdowskiego). Oczwista jest dominacja teatrów w dwóch ośrodkach regionalnych, które w 2017 r. zgromadziły łącznie ponad 210 tys. widzów (bez Filharmonii Pomorskiej, brak danych w BDL o liczbie widzów w filharmoniach). Średnia liczba widzów przypadająca na 10 tys. mieszkańców (dla wszystkich miast w Polsce, w których funkcjonują placówki teatralne) wynosi 6450 osób (bez filharmonii). Teatry amatorskie działają w Solcu Kujawskim i Nowym.

³⁹ Według GUS teatr to instytucja lub organizacja zajmująca się profesjonalnie regularnym wystawianiem utworów scenicznych (dramatycznych, lalkowych, muzycznych i rozrywkowych) posiadająca stały zespół (aktorów, muzyków, reżyserów, scenografów itp.), z reguły posiadająca budynek lub pomieszczenie przystosowane do wystawiania utworów scenicznych, przy wykorzystaniu różnych technik przekazu (słowo, ruch, muzyka, dźwięk), niezależnie od liczby występujących w nich osób. Definicja ta obejmuje więc również opery i filharmonie.

Wskaźnik wyposażenia w placówki teatralne został uzupełniony o analizę dostępności czasowej do tego typu usług kulturalnych. Analizę dostępności przeprowadzono na podstawie dokładnych danych adresowych. W Polsce średni czas dojazdu do najbliższego teatru wynosi 37 minut.

Ryc. 9.2 Średni czas przejazdu do najbliższego teatru (w min), 2016.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

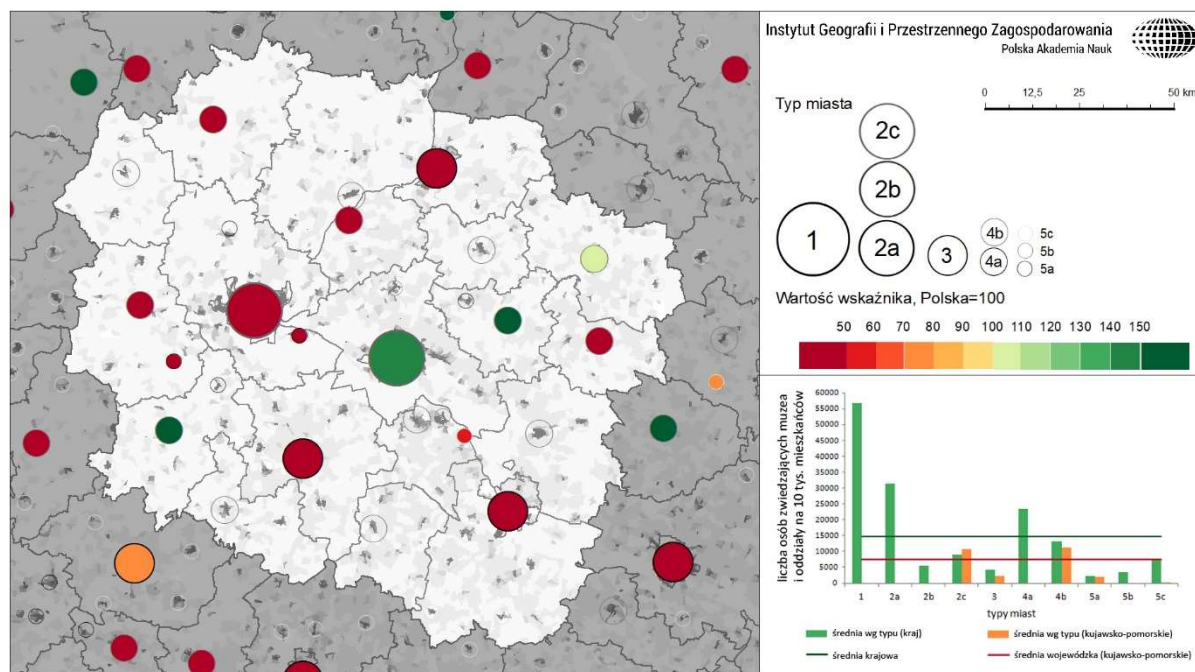
Obraz dostępności do teatrów w województwie kujawsko-pomorskim ma charakter wyspowy i ogranicza się w zasadzie do czterech głównych lokalizacji („wysp”). Zaznacza się koncentracja tego typu placówek w Bydgoszczy i Toruniu, co wraz z placówką w Solcu Kujawskim tworzy zwarty obszar dobrej dostępności do tego typu usług kulturalnych między Bydgoszczą a Toruniem. Pozostałe dwa obszary tworzą Włocławek i Grudziądz wraz z obszarami funkcjonalnymi, z tym że w tym drugim przypadku dobra dostępność wynika również z lokalizacji tego typu placówki w mieście Nowe. W pozostałych miastach województwa, również w Inowrocławiu (typ 3), nie ma żadnej placówki teatralnej. Stąd też wiele miast województwa (w tym również ośrodki powiatowe, np. Brodnica – czas dojazdu do najbliższego teatru – 50 minut, Rypin – 58 minut) charakteryzuje się bardzo niskim poziomem dostępności do tego typu usług kulturalnych (np. Górzno – 81 minut). W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do najbliższego teatru wynosi 37 minut (maksymalny 91 minut).

9.3. Muzea

Wśród miast najwyższymi wartościami wskaźnika⁴⁰ (powyżej średniej krajowej) wyróżnia się mniej więcej połowa miast wojewódzkich (typ 2), nieliczne miasta subregionalne (typ 3) i ośrodki

⁴⁰ Muzeum to jednostka organizacyjna, nie nastawiona na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów (Ustawa z dn. 21 listopada 1996 r. o muzeach). Według

powiatowe, zaliczone do typu 4. Analizowany wskaźnik jest stymulantą, co oznacza, że im wyższa wartość wskaźnika tym lepsza pozycja danego miasta w analizowanym zakresie względem średniej krajowej dla miast (14,7 tys. osób/10 tys. mieszkańców).

Ryc. 9.3 Liczba osób zwiedzających muzea i oddziały przypadająca na 10 tys. mieszkańców (w odniesieniu do średniej krajowej dla miast), 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W 2017 r. muzea zlokalizowane w miastach województwa kujawsko-pomorskiego odwiedziło łącznie 910,8 tys. zwiedzających (średnia wojewódzka dla miast – 2,12 mln). Zauważalna jest wyższa pozycja Torunia (20,8 tys. zwiedzających na 10 tys. mieszkańców) niż Bydgoszczy (4,8 tys.) w zakresie analizowanego typu usługi, co wynika nie tylko z liczby mieszkańców i liczby muzeów, ale również z atrakcyjności placówek muzealnych (i również atrakcyjności samego miasta). Najwyższe wartości analizowanego wskaźnika dotyczą dwóch miast powiatowych (typ 4), tj. Golubia-Dobrzynia (30,2 tys.) i Żnina (96,7 tys.). Poza wymienionymi miastami muzea zlokalizowane są jeszcze w 11 miastach województwa kujawsko-pomorskiego, ale spośród nich tylko Brodnica (15,0 tys.) legitymuje się wyższą wartością wskaźnika od średniej krajowej. Średnia wartość wskaźnika dla miast województwa kujawsko-pomorskiego wynosi 7,4 tys. (zaledwie połowa średniej krajowej).

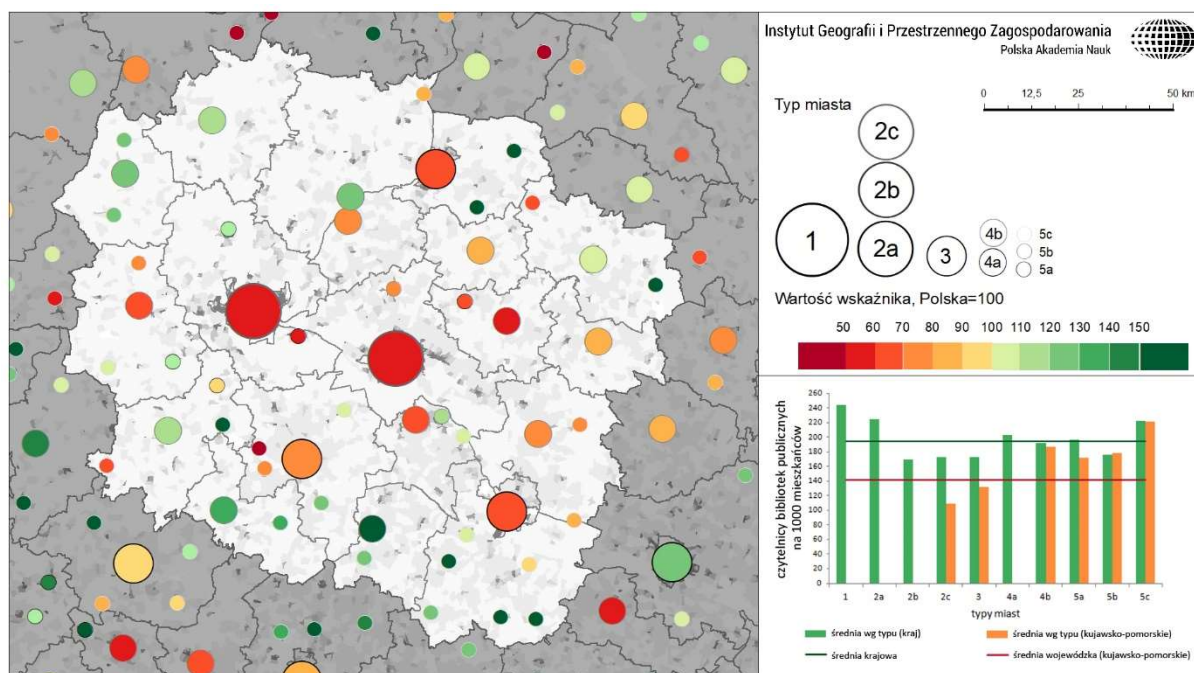
9.4. Biblioteki

Wśród miast najwyższymi wartościami wskaźnika⁴¹ (liczba czytelników w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) wyróżniają się małe ośrodki miejskie (typ 5, również 4), chociaż widoczne jest znaczne

Banku Danych Lokalnych GUS w 2017 r. w Polsce funkcjonowało 949 muzeów, z czego najwięcej w województwie mazowieckim (135), małopolskim (132) i wielkopolskim (92). Natomiast pod względem liczby osób zwiedzających muzea i oddziały przypadającej na 10 tys. mieszkańców na pierwszym miejscu plasuje się województwo małopolskie, następnie mazowieckie i pomorskie.

⁴¹ Według definicji GUS, biblioteka to jednostka organizacyjna lub jej część posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i innych materiałów piśmienniczych liczący co najmniej 300 jednostek inwentarzowych, której głównymi celami są tworzenie i obsługa zbiorów oraz udostępnianie ich użytkownikom w sposób kontrolowany. W 2017 r. w Polsce funkcjonowały 7953 biblioteki publiczne (łącznie z

zróźnicowanie przestrzenne. W większości dużych miast (typ 2) wartość wskaźnika jest niższa od średniej krajowej (z wyjątkiem m.in. Krakowa, Gdańska, Opola, Warszawy, Olsztyna i Lublina). Analizowany wskaźnik jest stymulantą, im wyższa wartość tym lepsza pozycja danego miasta względem średniej krajowej dla całego zbioru miast wynosi 194 osoby/1000 mieszkańców.

Ryc. 9.4 Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców (w odniesieniu do średniej krajowej dla miast), 2017.

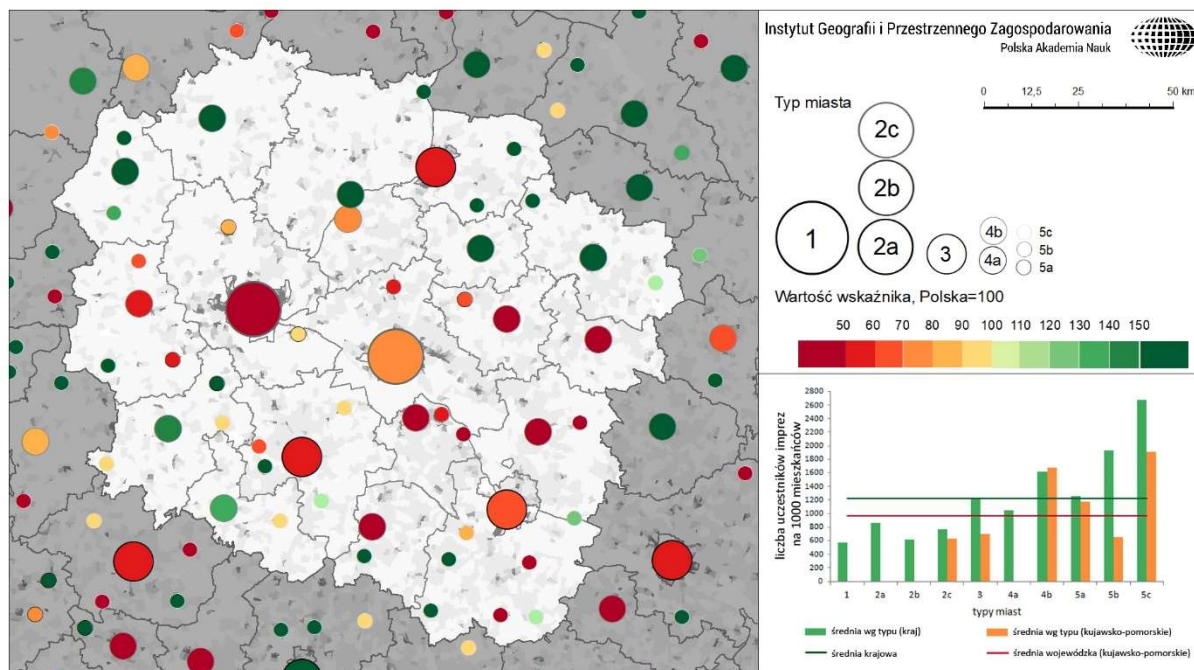
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W województwie kujawsko-pomorskim pod względem analizowanego wskaźnika aktywności bibliotecznej (czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców w relacji do średniej krajowej dla miast) wyróżniają się małe miasta (przede wszystkim typ 5), tj. Górzno (315), Łasin (397), Radzyń Chełmiński (327), Barcin (396), Lubraniec (318), Chodecz (397) i Lubień Kujawski (480). Z miast typu 4 najwyższą wartością wskaźnika charakteryzuje się Radziejów (298), Mogilno (259) i Sępólno Krajeńskie (236). Najniższą wartość wskaźnika dotyczy przede wszystkim miast regionalnych (Bydgoszcz, 110; Toruń, 107) i subregionalnych (przede wszystkim Włocławka – 135 i Grudziądz – 118). Spośród wszystkich miast w województwie najniższym wskaźnikiem aktywności bibliotecznej charakteryzuje się miasto Pakość (88 czytelników/1000 mieszkańców). Średnia wojewódzka dla miast wynosi 142 czytelników/1000 mieszkańców. Do interpretacji tych wyników należy podchodzić ostrożnie. Z jednej strony niską wartość wskaźnika można interpretować jako niedostateczny stopień wyposażenia w biblioteki, a z drugiej jako brak zainteresowania (szeroka dostępność innych form spędzania wolnego czasu, szczególnie w dużych miastach) i/lub potrzeby (korzystanie z własnych zbiorów, w tym z e-booków).

filiami), najwięcej w województwie mazowieckim (953), śląskim (784) i małopolskim (717). Jednak największą liczbą czytelników w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyróżnia się województwo małopolskie (193), następnie mazowieckie (173) i lubelskie (170).

9.5. Ośrodki kultury

Najwyższe wartości wskaźnika⁴² dotyczą miast typu 5 i 4 (oprócz miast leżących w aglomeracjach miejskich), najniższe zaś ośrodków regionalnych (typ 2), co częściowo wynika z charakteru organizowanych imprez (imprezy o zasięgu lokalnym). Średnia krajowa dla wszystkich miast wynosi 1219 uczestników/1000 mieszkańców.

Ryc. 9.5 Liczba uczestników imprez na 1000 mieszkańców (w odniesieniu do średniej krajowej dla miast), 2017.

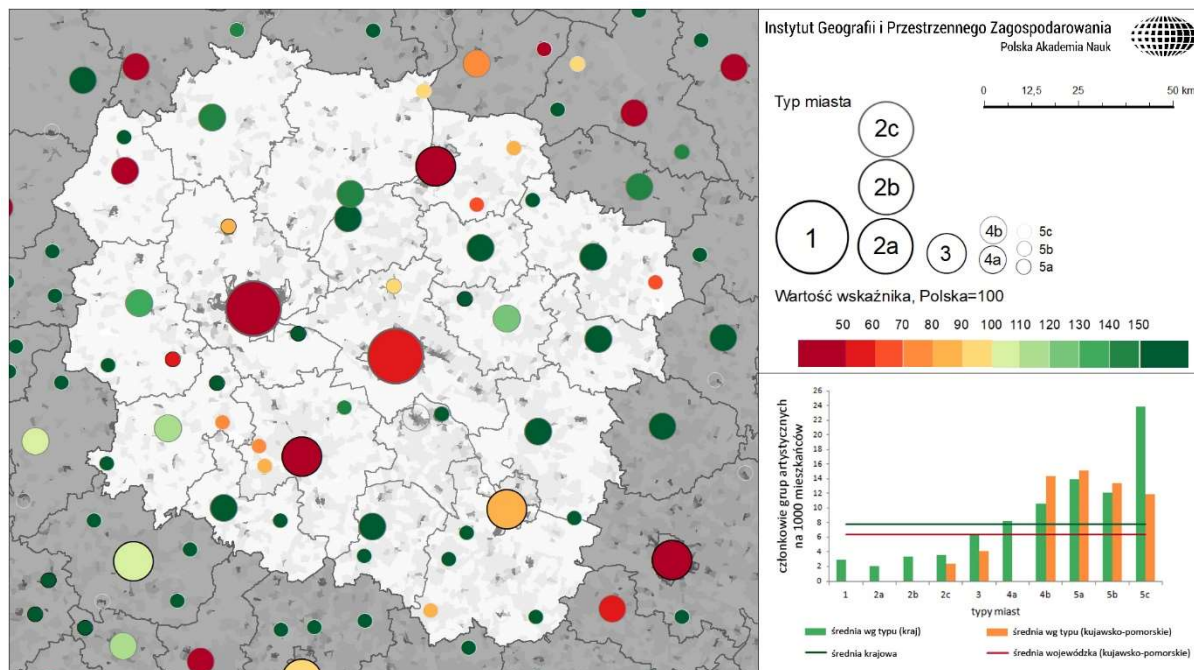
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W województwie kujawsko-pomorskim najniższe wartości analizowanego wskaźnika aktywności kulturalnej (liczba uczestników imprez/1000 mieszkańców) charakterystyczne są dla miast regionalnych (Bydgoszcz – 464, Toruń – 916) oraz wszystkich miast subregionalnych. Również w układzie przestrzennym zaznacza się pewna prawidłowość: wskaźnik aktywności kulturalnej jest zdecydowanie najwyższy w miastach leżących w północnej części województwa (np. Kamień Krajeński – 5419, Nowe – 5277, Łasin – 4377). Najniższa wartość wskaźnika dotyczy miast zaklasyfikowanych do typu 4 leżących w południowo-wschodniej i wschodniej części województwa np. Golub-Dobrzyń (301), Aleksandrów Kujawski (368), Rypin (370), Lipno (437), Radziejów (601). Brak tego typu działalności, według danych GUS, obserwowany jest w miastach: Chodecz, Kowal, Skępe i Nieszawa. Średnia wojewódzka dla miast wynosi 926 osób/1000 mieszkańców.

⁴² Wyposażenie w placówki kulturalne służące integracji, wypoczynkowi i aktywności lokalnych społeczności (tj. centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice) zostało ujęte jako wskaźnik obrazujący również działalność tych placówek (liczba uczestników imprez na 1000 mieszkańców, bez imprez masowych ujętych w Banku Danych Lokalnych w odrębnej kategorii). W ten sposób zostało zobrazowane nie tylko rozmieszczenie placówek, ale i aktywność lokalnych liderów, przejawiająca się organizacją różnorodnych imprez o charakterze kulturalno-rekreacyjnym. W Polsce średnia wartość wskaźnika wynosi 945, najwyższa zaś jest w województwie dolnośląskim (1234), podkarpackim (1195) i podlaskim (1189), najmniej w łódzkim (661) i mazowieckim (676). Średnia dla wszystkich miast w Polsce wynosi 1219 osób/1000 mieszkańców.

9.6. Grupy artystyczne

Aktywność kulturalną lokalnych społeczności zmierzono uczestnictwem nie tylko jako widzowie, ale również jako członkowie grup artystycznych prowadzonych przez lokalne centra i ośrodki kultury (na 1000 mieszkańców). Wśród polskich miast najwyższymi wartościami wskaźnika wyróżniają się małe ośrodki miejskie (typ 5, również 4), chociaż widoczne jest znaczne zróżnicowanie regionalne. We wszystkich dużych miastach (typ 2), z wyjątkiem Rzeszowa, wartość wskaźnika jest niższa od średniej krajowej. Średnia krajowa dla wszystkich miast wynosi 8 os./1000 mieszkańców.

Ryc. 9.6 Członkowie grup artystycznych na 1000 mieszkańców (w odniesieniu do średniej krajowej dla miast), 2017.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

W województwie kujawsko-pomorskim najniższe wartości wskaźnika uczestnictwa w grupach artystycznych (na 1000 mieszkańców) charakterystyczne są dla miast regionalnych (Bydgoszcz – 1; Toruń – 4,) oraz wszystkich miast subregionalnych (głównie Inowrocławia – 1 i Grudziądza – 4). Tylko w niektórych miastach lokalnych (typ 5) i ponadlokalnych (typ 4) wartość wskaźnika jest niższa od średniej krajowej dla miast (np. Szubin, Sępólno Krajeńskie, Radzyń Chełmiński, Górzno, Barcin). Grupy takie nie funkcjonują w ośmiu miastach regionu (Chodecz, Kowal, Więcbork, Mrocza, Skępe, Kruszwica, Nieszawa, Aleksandrów Kujawski).

Najwyższa wartość wskaźnika, który kilkakrotnie przekracza średnią krajową dla miast, dotyczy małych miast (typ 5) m.in. Łabiszyna (49 os./1000 mieszkańców), Lubienia Kujawskiego (47), Dobrzynia nad Wisłą (45), Jabłonowa Pomorskiego (41). Średnia wojewódzka dla miast wynosi 6 os./1000 mieszkańców i jest niższa od średniej krajowej dla miast.

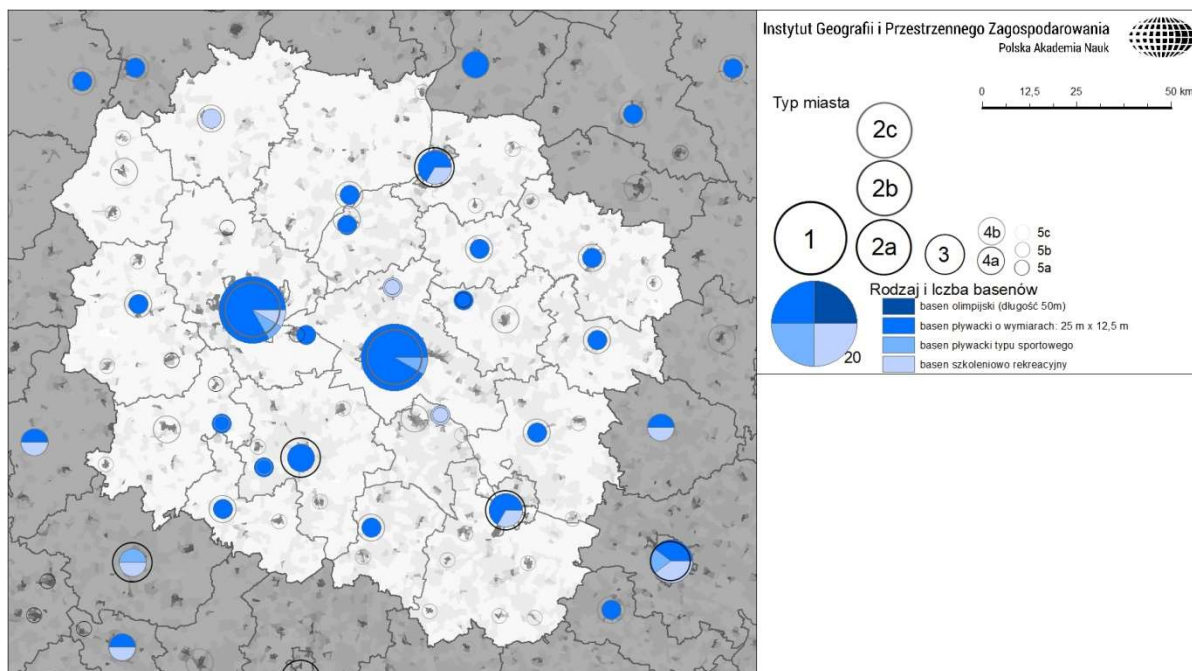
9.7. Pływalnie kryte

W analizie uwzględniono 4 kategorie basenów⁴³:

⁴³ Pływalnią krytą jest obiekt wielokubaturowy, kryty o konstrukcji trwałej, ze sztucznym zbiornikiem (niecką) z wodą, służący do celów sportowych i rekreacyjnych, pływania i skoków do wody, posiadający zaplecze socjalne

- basen olimpijski (o długości 50 m),
- basen pływakki typu sportowego (o wymiarach 25 m x 16 m),
- basen pływakki (o wymiarach 25 m x 12,5 m),
- basen szkoleniowo-rekreacyjny (o długości co najmniej 16 m).

W polskich miastach w 2015 r. łączna liczba niecek basenowych we wszystkich pływalniach ww. kategorii wyniosła 765.

Ryc. 9.7 Pływalnie kryte, 2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Pływalnie kryte w Polsce – inwentaryzacja bazy sportowej” Ministerstwo Sportu i Turystyki.

W miastach województwa kujawsko-pomorskiego w 2015 r. łączna liczba niecek basenowych we wszystkich pływalniach wyniosła 48 tj.:

- 40 basenów pływakkich (o wymiarach 25 m x 12,5 m),
- 2 baseny pływakkie typu sportowego (o wymiarach 25 m x 16 m),
- 6 basenów szkoleniowo-rekreacyjnych (o długości co najmniej 16 m).

Na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego nie było basenu olimpijskiego (o długości 50 m).

W 2015 r. najwięcej obiektów do dyspozycji mieli mieszkańcy miast regionalnych (typ 2) tj. Bydgoszcz i Toruń (po 12 obiektów), następnie miast subregionalnych (typ 3) tj. Włocławek (3), Grudziądz (3), Inowrocław (2). Najgorzej sytuacja wyglądała w małych miastach (typ 5) oraz niektórych miastach powiatowych (typ 4) gdzie takich obiektów nie było. Miastami powiatowymi bez basenu były: Sępólno Krajeńskie, Golub-Dobrzyń, Aleksandrów Kujawski, Żnin.

9.8. Hale sportowo-widowiskowe

Do dużych hal sportowo-widowiskowych zakwalifikowano te których widownia liczy minimum 900 miejsc siedzących, służących przede wszystkim najpopularniejszym halowym sportom olimpijskim

oraz urządzenia sanitarne. Powinien być to obiekt ogólnodostępny, umożliwiający prowadzenie zajęć w zakresie nauki pływania („Pływalnie kryte w Polsce – inwentaryzacja bazy sportowej” Ministerstwo Sportu i Turystyki).

(siatkówka, koszykówka, piłka ręczna). Opracowanie nie uwzględnia hal lodowych oraz hipodromu z uwagi na zmniejszoną wielofunkcyjność spowodowaną ukierunkowaniem tych obiektów na konkretne dyscypliny sportu („Duże hale sportowo-widowiskowe – inwentaryzacja bazy sportowej” Ministerstwo Sportu i Turystyki).

Tab. 9.8 Hale sportowo-widowiskowe w województwie kujawsko-pomorskim, 2016.

Nazwa Hali	Miejscowość	Pojemność całkowita (miejsca siedzące)	Max ilość osób w hali
HSW "Łuczniczka"	Bydgoszcz	6428	8000
Hala Astoria	Bydgoszcz	1575	1975
Hala "Artego Arena"	Bydgoszcz	1470	1470
HWS ZSO Nr 5	Grudziądz	1197	2497
HWS Inowrocław	Inowrocław	2252	2500
HWS Mogilno	Mogilno	920	1420
HWS Świecie	Świecie	1342	1500
Arena Toruń	Toruń	7780	8580
HS Zespołu Szkół Przemysłu Spożywczego i VIII Liceum Ogólnokształcące	Toruń	916	1443
Hala Mistrzów	Włocławek	3499	3500
HWS Włocławek	Włocławek	1050	1050

Źródło: Duże hale sportowo-widowiskowe – inwentaryzacja bazy sportowej Ministerstwo Sportu i Turystyki.

W 2015 r. na terenie województwa kujawsko-pomorskiego znajdowało się 11 dużych hal widowiskowo-sportowych (w Bydgoszczy 3, w Toruniu i Włocławku po 2 i po jednej w Grudziądzu, Inowrocławiu, Mogilnie i Świecie). Największymi halami w województwie o widowni przekraczającej 5 tys. były Arena Toruń oraz Hala sportowo-widowiskowa Łuczniczka.

Arena Toruń przystosowana jest do organizacji zawodów w takich dyscyplinach jak: piłka ręczna, piłka siatkowa, piłka koszykowa, hokej halowy, tenis stołowy, tenis ziemny, badminton, kick-boxing, boks, szermierka, gimnastyka i akrobatyka sportowa, halowy hokej na trawie. Na co dzień użytkownikami hali są Budowlani Toruń (siatkówka kobiet), Katarzynki Toruń (koszykówka kobiet) oraz Twarde Pierniki (koszykówka mężczyzn). Poza funkcjami sportowymi w hali istnieje możliwość organizacji targów, konferencji oraz imprez o charakterze widowiskowym.

Hala Łuczniczka przystosowana jest do organizacji zawodów w takich dyscyplinach jak: koszykówka, siatkówka i piłka ręczna. Na co dzień użytkownikami hali są Chemik Bydgoszcz (siatkówka mężczyzn), Pałac Bydgoszcz (siatkówka kobiet) oraz Artego Bydgoszcz (koszykówka kobiet). Obiekt daje możliwość przeprowadzenia targów, festiwali, koncertów i innych imprez o charakterze widowiskowym. W przeszłości przeprowadzane były tu liczne imprezy o zasięgu międzynarodowym np. mecze Ligi Światowej siatkarki czy Mistrzostwa Europy w Piłce Siatkowej Kobiet 2009.

9.9. Stadiony lekkoatletyczne

W miastach województwa kujawsko-pomorskiego znajduje się 7 pełnowymiarowych stadionów lekkoatletycznych⁴⁴ dopuszczonych do rozgrywania oficjalnych zawodów lekkoatletycznych.

Tab. 9.9 Pełnowymiarowe stadiony lekkoatletyczne w miastach województwa kujawsko-pomorskiego, 2019.

Miejscowość, gospodarz	Rok budowy	Liczba torów		Skocznie			Rzutnie			Kategoria PZLA
		Okrężna	Prosta	wzwyż	tyczka	w dal/ 3-skok	kula	młot/ dysk	oszczep	
Brodnica - OSiR	2018	4	6	1	1	1	1	1	1	VA
Chełmno - stadion miejski	2016	4	6	1	1	2	1	1	1	VA
Inowrocław	2011	8	8	2	1	1	1	1	2	IIIA
Grudziądz - GKS Olimpia	2000	8	8	1	2	1	1	1	2	IIIA
Bydgoszcz - stadion miejski	2008	9	9	2	2	2	2	1	2	I
Toruń - MOSiR	2005	8	9	2	2	3	2	1	2	IIIA
Włocławek - OSiR	2014	8	8	2	2	2	2	1	2	IIIA

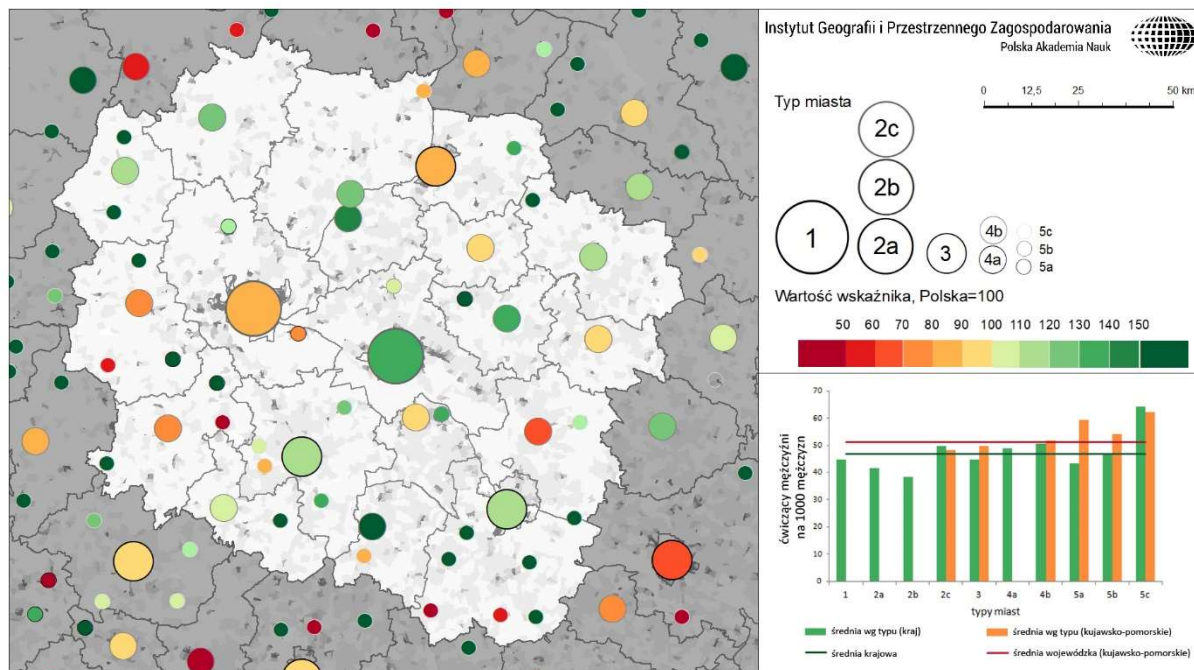
Źródło: Zestawienie zweryfikowanych (dopuszczonych do rozgrywania oficjalnych zawodów Ia), pełnowymiarowych stadionów lekkoatletycznych w układzie alfabetycznym nazw miejscowości - stan na dzień 1 stycznia 2019 r.

⁴⁴ Kategoria stadionu lekkoatletycznego zależy od wyposażenia obiektu w urządzenia lekkoatletyczne, usytuowanie tych urządzeń gwarantujące zapewnienie bezpieczeństwa dla zawodników, sędziów i publiczności, wyposażenie w sprzęt zawodniczy i sędziowski, jak również zabezpieczenie zaplecza do rozgrzewki i odpowiedniej ilości pomieszczeń pomocniczych oraz wymaganej liczby miejsc na widowni. Komisja Obiektów i Urzędzeń Polskiego Związku Lekkiej Atletyki przyjęła zasadę, że kategorie I i II (Category Construction I i Category Construction II) są nadawane przez IAAF (Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych). PZLA nadaje stadionom kategorie od III do V, stosując kryteria ustalone przez Komisję Obiektów i Urzędzeń. Ranga zawodów które mogą być rozgrywane na stadionach spełniających określone dla poszczególnych klas wymagania:

- Kategoria I – igrzyska olimpijskie, mistrzostwa świata, mityngi IAAF EAA, puchar kontynentalny, mistrzostwa Polski seniorów,
- Kategoria II – mityngi IAAF EAA, mistrzostwa kontynentów, mistrzostwa Polski seniorów, mistrzostwa Polski U18, U20 i U23,
- Kategoria III – mistrzostwa Polski seniorów, U23, U20 i U18, mityngi międzynarodowe, mistrzostwa Europy U18, w wielobojach i w biegu na 10 000m.
- Kategoria IVA – mistrzostwa Polski o ograniczonym programie, U16 i inne, mityngi międzynarodowe i ogólnopolskie,
- Kategoria IVB – zawody okręgowe i szczebla centralnego,
- Kategoria VA – mistrzostwa Polski w biegach długich i mityngi ogólnopolskie,
- Kategoria VB – zawody okręgowe, lokalne i szkolne.

9.10. Ćwiczący mężczyźni

Ćwiczącym jest osoba, która czynnie uprawia określony rodzaj sportu uczestnicząc systematycznie w treningach, bądź w innej formie zajęć sportowych oraz w imprezach sportowych lub rekreacyjnych (BDL GUS). W polskich miastach w 2016 r. na 1000 mężczyzn ćwiczyło 47. Wskaźnik ten obrazuje aktywność fizyczną w klubach sportowych finansowanych z budżetów jednostek administracyjnych. Taki rodzaj aktywności, obok aktywności w sferze społecznej i kulturalnej, można traktować jako składową szerszego zagadnienia ogólnej aktywności lokalnych społeczności.

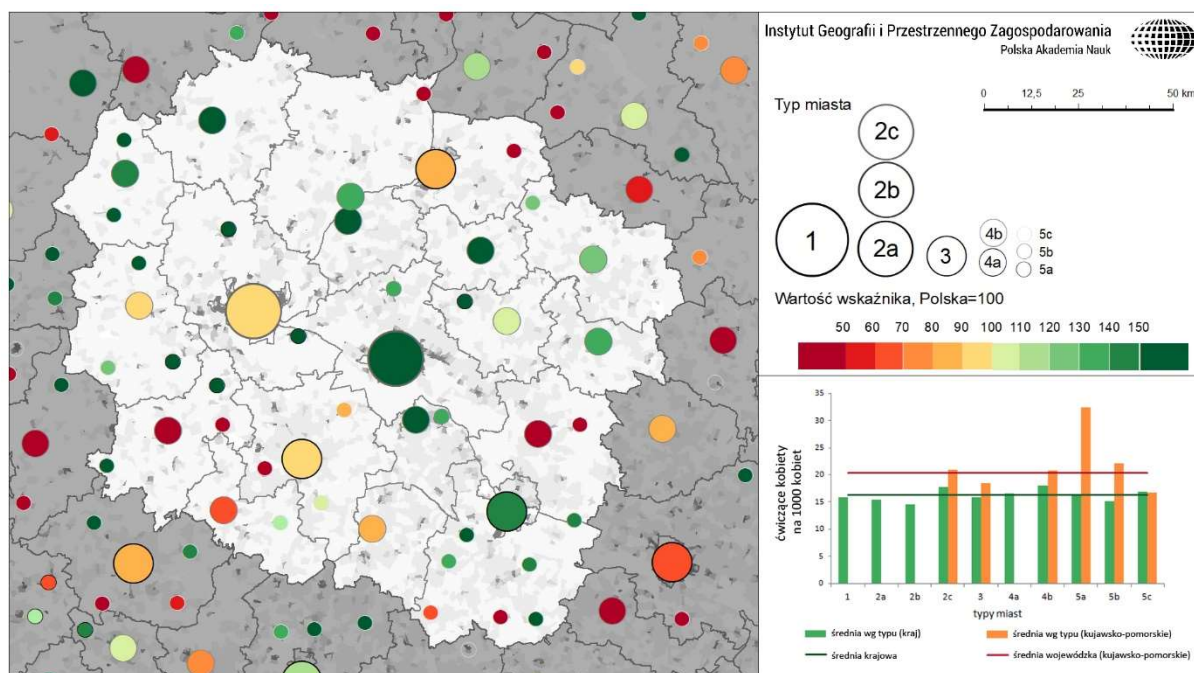
Ryc. 9.10 Ćwiczący mężczyźni na 1000 mężczyzn, 2016.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Wartościami wskaźnika powyżej średniej krajowej dla poszczególnych typów miast charakteryzują się przede wszystkim niektóre małe miasta (typ 5a). W pozostałych przypadkach wartości nie odbiegają od średniej krajowej dla miast. Wśród miast regionalnych pozytywnie wyróżnia się Toruń, spośród miast subregionalnych – Włocławek i Inowrocław, a spośród miast powiatowych – Radziejów i Chełmno. Zwraca też uwagę wysoka wartość wskaźnika w małych miastach południowej i zachodniej części województwa (np. Lubraniec, Lubień Kujawski, Janowiec Wielkopolski, Szubin, Mroczka, Więcbork). W województwie kujawsko-pomorskim średnia wartość wskaźnika dla wszystkich miast wyniosła 51 ćwiczących/1000 mężczyzn, czyli powyżej średniej krajowej.

9.11. Ćwiczące kobiety

Ćwiczącym jest osoba, która czynnie uprawia określony rodzaj sportu uczestnicząc systematycznie w treningach, bądź w innej formie zajęć sportowych oraz w imprezach sportowych lub rekreacyjnych (BDL GUS). W polskich miastach w 2016 r. na 1000 kobiet ćwiczyło 16. Wskaźnik ten obrazuje aktywność fizyczną w klubach sportowych finansowanych z budżetów jednostek administracyjnych. Taki rodzaj aktywności, obok aktywności w sferze społecznej i kulturalnej, można traktować jako składową szerszego zagadnienia ogólnej aktywności lokalnych społeczności.

Ryc. 9.11 Ćwiczące kobiety na 1000 kobiet, 2016.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W województwie kujawsko-pomorskim zdecydowanie pozytywnie wyróżniają się małe miasta, szczególnie typ 5a (małe miasta aglomeracyjne) i 5b, znacznie przekraczając średnią krajową dla danego typu miast. Poszczególne grupy (typy) miast są niejednorodne. W ich obrębie występują zarówno miasta o skrajnych wartościach wskaźnika, co jest szczególnie widoczne w przypadku miast powiatowych (np. wysoka wartość wskaźnika w Aleksandrowie Kujawskim, Wąbrzeźnie, Chełmnie, Tucholi vs. niska wartość w Lipnie, Żninie).

W województwie kujawsko-pomorskim średnia wartość wskaźnika dla wszystkich miast wyniosła 20 ćwiczących/1000 kobiet, czyli powyżej średniej krajowej.

9.12. Podsumowanie (hierarchizacja)

9.1. Kina (liczba osób przypadająca na jedną salę kinową oraz średni czas dojazdu do najbliższego kina). Wyższe wartości niż średnia krajowa dla danych typów miast charakterystyczne są dla typu 5c (ponad 2-krotnie wyższa wartość) i typu 4b. Wyższa wartość od średniej dotyczy jeszcze typu 3, ale nie są to duże różnice. Nieznacznie poniżej średniej dla danego typu plasują się miasta w typie 2c i 5b. Wartość wskaźnika w typie 2c oscyluje wokół średniej krajowej dla całego zbioru miast. Najwyższy poziom dostępności do kin w województwie kujawsko-pomorskim dotyczy niektórych miast o znaczeniu ponadlokalnym (typ 4), następnie miast regionalnych (Bydgoszcz, Toruń) i subregionalnych (Włocławek, Inowrocław, Grudziądz). Najniższa dostępność do tego typu usługi charakteryzuje małe miasta. Brak kin jest zauważalny w 2017 r. w 40 miastach regionu.

9.2. Teatry (liczba placówek oraz średni czas dojazdu do najbliższego teatru). W województwie placówki teatralne (profesjonalne, łącznie 8) zlokalizowane są w 4 miastach: tj. w dwóch miastach regionalnych (Bydgoszcz i Toruń) oraz dwóch miastach subregionalnych (Grudziądz i Włocławek). Lokalizacja tych placówek sprawia, że obraz dostępności do tego typu usług ma charakter wyspowy. Zwarty obszar dobrej dostępności rozciąga się od Bydgoszczy do Torunia, następnie wokół Grudziądza i Włocławka.

9.3. Muzea (liczba osób zwiedzających muzea i oddziały przypadająca na 10 tys. mieszkańców). W województwie kujawsko-pomorskim muzea występują w 4 typach miast. Tylko w jednym typie wartość wskaźnika przekracza średnią krajową (typ 2c, miasta regionalne). W pozostałych przypadkach (typ 3, 4b, 5a) wartości te są niższe od średniej krajowej dla poszczególnych typów miast. W żadnym z typów miast województwa nie osiągnięto wartości wyższej niż średnia krajowa dla całego zbioru miast. Brak muzeów jest zauważalny w 2017 r. w 37 miastach regionu.

9.4. Biblioteki (czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców). W większości typów wartości nie przekraczają średniej dla danego typu miast (tylko w typie 5b jest zbliżona do średniej). Największe różnice występują w typie 2c i 3. Średnią krajową dla miast przekraczają tylko miasta typu 5c.

9.5. Ośrodki kultury (liczba uczestników imprez na 1000 mieszkańców). W prawie wszystkich przypadkach (oprócz typu 4b) notowane są niższe wartości od średniej dla poszczególnych typów. Największe różnice dotyczą typu 5b (prawie 3-krotna), 5c i 3. Powyżej średniej dla wszystkich miast plasują się dwa typy miast) 4b i 5c.

9.6. Grypy artystyczne (członkowie grup artystycznych na 1000 mieszkańców). W województwie kujawsko-pomorskim sytuacja jest zróżnicowana. W trzech typach miast (2c, 3, 5c) notowane są wartości poniżej średniej krajowej dla danego typu miast (w przypadku typu 5c różnice te są bardzo duże). W pozostałych trzech przypadkach (4b, 5a, 5b) wartości wskaźnika są wyższe od średniej dla poszczególnych typów, ale różnice nie są bardzo duże (szczególnie w przypadku małych miast). Poniżej średniej krajowej dla wszystkich miast plasują się największe miasta regionu (typ 2 i 3).

9.7. Pływalnie kryte. 9.8. Hale sportowo-widowiskowe. 9.9. Stadiony lekkoatletyczne. Lokalizacja hal sportowo-widowiskowych i stadionów lekkoatletycznych ograniczona jest w zasadzie do miast regionalnych i miast subregionalnych (z nielicznymi wyjątkami lokalizacji w miastach powiatowych). Na tym tle należy odnotować wysoką pozycję czterech miast powiatowych tj. Mogilna, Świecia, Brodnicy i Chełmna. Wyposażenie w pływalnie nawiązuje do układu hierarchicznego miast: im niżej w hierarchii znajduje się dany ośrodek tym gorszy poziom wyposażenia. Niski poziom wyposażenia w tego typu infrastrukturę występuje w małych miastach województwa.

9.10. Ćwiczący mężczyźni. 9.11. Ćwiczące kobiety. Aktywność sportową w miastach województwa kujawsko-pomorskiego (we wszystkich typach) należy uznać za wysoką. Najniższa wartość wskaźnika dotyczy niektórych miast powiatowych (Żnin, Lipno), a przede wszystkim miast o znaczeniu lokalnym (np. Izbica Kujawska, Chodecz, Nieszawa, Barcin, Radzyń Chełmiński).

Tab. 9.12 Odchylenia* od średnich dla typów miast dla wskaźników wchodzących do syntezy

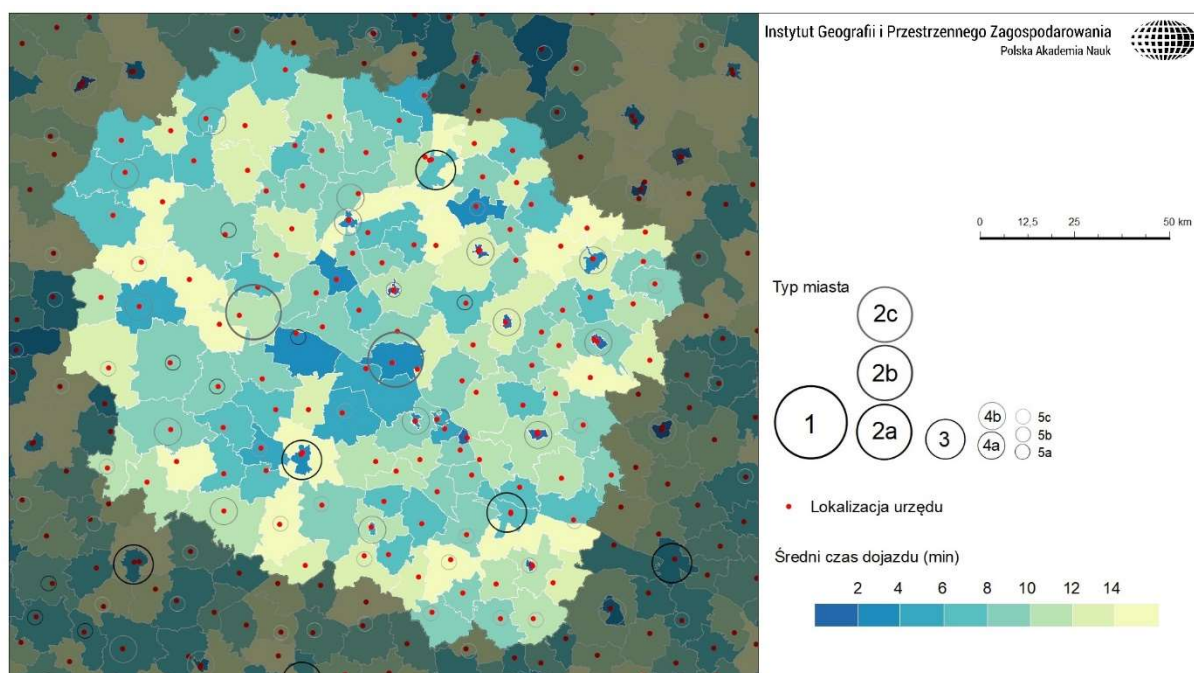
	2c	3	4a	4b	5a	5b	5c
9.1.	3	-37	x	-57	brak placówki	5	-114
9.3.	19	-45	x	-15	-16	brak placówki	-98
9.4.	-37	-24	x	-3	-13	1	-1
9.5.	-18	-43	x	3	-7	-66	-29
9.6.	-35	-36	x	36	9	10	-50
9.10.	18	16	x	16	100	46	-1
9.11.	-3	11	x	3	37	15	-3

* Procent średniej wartości wskaźnika dla typu. Wartości pozytywne dodatnie (przy stymulacji wartości ponad średnią, przy destymulacji wartości poniżej średniej), wartości negatywne – ujemne (przy stymulacji wartości poniżej średniej, przy destymulacji wartości powyżej średniej)

ADMINISTRACJA WSZYSTKICH SZCZEBLI

10.1. Urzędy gminne

Usługi administracyjne na poziomie gminnym⁴⁵ są usługami publicznymi o najniższym stopniu centralizacji, w związku z czym zróżnicowanie wskaźnika dostępności do urzędów gminnych w skali kraju jest najmniejsze spośród pozostałych analizowanych usług administracji publicznej. Uogólniając, wyższy poziom dostępności do urzędów gminnych wykazują mniejsze miasta niż aglomeracje i duże miasta. W Polsce średni czas dojazdu do właściwego urzędu gminnego wynosi 9 minut.

Ryc. 10.1 Średni czas przejazdu do właściwego urzędu gminnego (w min), 2015.

Źródło: Stępniać i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

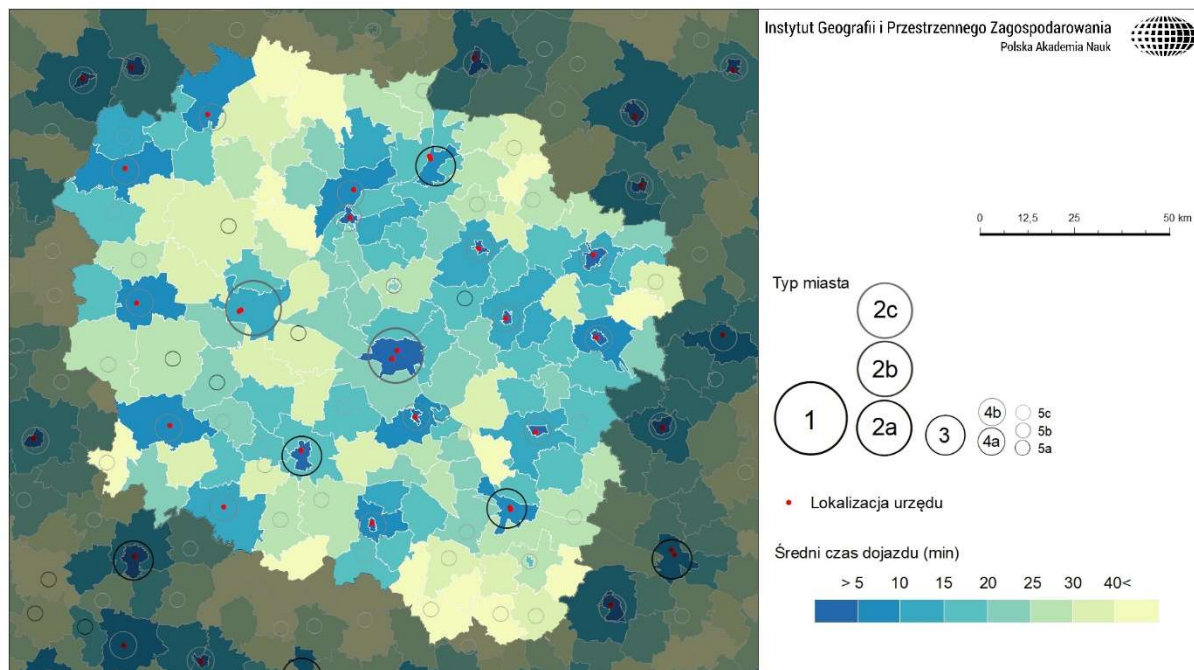
W obrazie dostępności do urzędów gminnych w województwie kujawsko-pomorskim widoczne są trzy elementy: (1) wysoki poziom dostępności Torunia w przeciwieństwie do Bydgoszczy, (2) wysoki poziom dostępności w niektórych miastach subregionalnych (typ 3, np. Inowrocław), ośrodków o znaczeniu ponadlokalnym (typ 4, np. Chełmno, Solec Kujawski, Brodnica) i lokalnym (typ 5, np. Gniewkowo), (3) niski poziom dostępności niektórych miastach o położeniu peryferyjnym (peryferia wewnętrzne, południowa część województwa). Szczególną uwagę zwraca bardzo niski poziom dostępności do administracji publicznej szczebla lokalnego południowej części obszaru funkcjonalnego Włocławka, co wynika z jednej strony ze znacznej rozciągłości równoleżnikowej, a z drugiej z lokalizacji siedziby urzędu we Włocławku. Średni czas dojazdu w województwie kujawsko-pomorskim do tego typu usług wynosi 9,5 minuty.

⁴⁵ Podstawowymi jednostkami podziału administracyjnego kraju są gminy. Ich kompetencje są bardzo szerokie: od zapewnienia ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami poprzez zapewnienie lokalnego transportu zbiorowego, bezpieczeństwa mieszkańców, zarządzanie drogami gminnymi aż po podstawową opiekę medyczną, edukację publiczną itp. Jednak często zadania gminy sprowadzamy do tych zagadnień, które bezpośrednio dotyczą codziennego funkcjonowania w społeczeństwie, tj. wyrobienie lub wymiana dowodu osobistego, sprawy meldunkowe, założenie własnej działalności gospodarczej, wydanie aktu urodzenia, zgonu, ślubu (urząd stanu cywilnego) itp.

10.2. Starostwa powiatowe

Pośrednim poziomem podziału administracyjnego kraju są powiaty⁴⁶.

Przestrzenne zróżnicowanie poziomu dostępności do starostw powiatowych w oczywisty sposób nawiązuje do rozmieszczenia miast pełniących funkcje administracyjne szczebla powiatowego. Stosunkowo wysoki poziom dostępności charakterystyczny jest również dla obszarów wiejskich w gminach miejsko-wiejskich, z racji lokalizacji siedziby urzędu w części miejskiej gminy. W Polsce średni czas dojazdu do właściwego starostwa powiatowego wynosi 24 minuty.

Ryc. 10.2 Średni czas przejazdu do właściwego starostwa powiatowego (w min), 2015.

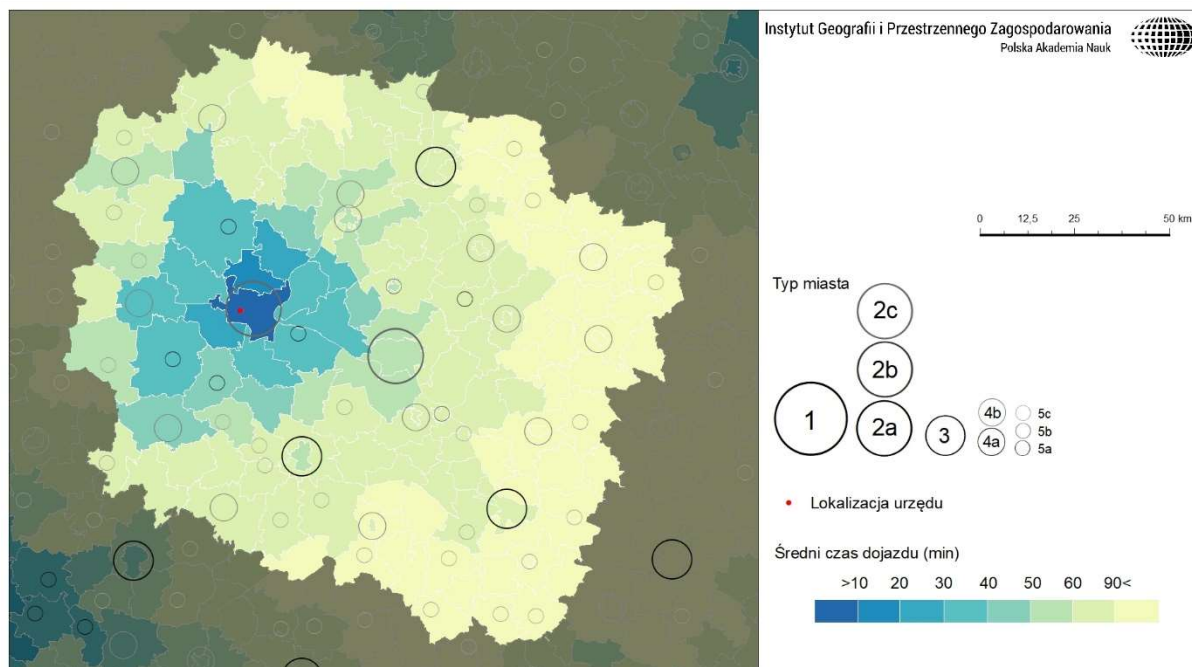
Źródło: Stępnia i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

Dostępność do starostw powiatowych zależy przede wszystkim od lokalizacji urzędu; stąd najwyższym poziomem dostępności charakteryzują się miasta powiatowe, szczególnie te mniejsze (np. Brodnica, Rypin). Z miast regionalnych zdecydowanie wyższy poziom dostępności dotyczy Torunia niż Bydgoszczy. Niski poziom dostępności do tego typu usług wstępuje w południowej części województwa (np. Lubień Kujawski, Chodecz, Izbica Kujawska) oraz w północno-zachodniej (np. Koronowo). Oczwista jest następująca zależność: im dalej od miasta powiatowego tym gorsza dostępność do usług administracji państwowej średniego szczebla. W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do starostwa powiatowego wynosi niecałe 23 minuty.

⁴⁶ Zadania szczebla powiatowego są w zasadzie podobne do gminnego, tylko realizowane na większą skalę. Do władz powiatowych należy m.in. zarządzanie i prowadzenie szkół ponadgimnazjalnych (liceów, techników, szkół zawodowych), szpitali powiatowych, przeciwdziałanie bezrobociu (powiatowe urzędy pracy) itp. Oczywiście jest szereg spraw, które wymagają wizyty w starostwie powiatowym np. rejestracja pojazdu, wydawanie prawa jazdy czy pozwoleń na budowę (budownictwo indywidualne). Z tego też względu ich dostępność ma wpływ na jakość życia ludności, chociaż w większości przypadków, częstotliwość korzystania z usług starostw powiatowych jest rzadsza, niż ma to miejsce w przypadku urzędów gminnych. Starostwa powiatowe pełnią usługi o średnim stopniu centralizacji. Obok powiatów ziemskich, w Polsce funkcjonują powiaty grodzkie (miasta na prawach powiatu) łączące w sobie kompetencje urzędów gminnych i starostw powiatowych. Ponadto w części największych miast funkcjonują (pod różnymi nazwami) punkty obsługi mieszkańców. Punkty te nie podlegają szczegółowej rejonizacji (z wyjątkiem kilku miast w Polsce), zatem mieszkańcy mogą skorzystać z placówki, która wydaje im się najbardziej dogodna (w tym także – najbardziej dostępna).

10.3. Urzędy wojewódzkie

Jednostką podziału administracyjnego kraju najwyższego stopnia są w Polsce województwa⁴⁷. Najwyższy poziom dostępności do urzędów wojewódzkich ograniczony jest do miast wojewódzkich wraz z miastami leżącymi w ich strefie podmiejskiej. W Polsce średni czas przejazdu do właściwego urzędu wojewódzkiego wynosi 75 minut.

Ryc. 10.3 Średni czas przejazdu do właściwego urzędu wojewódzkiego (w min), 2015.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

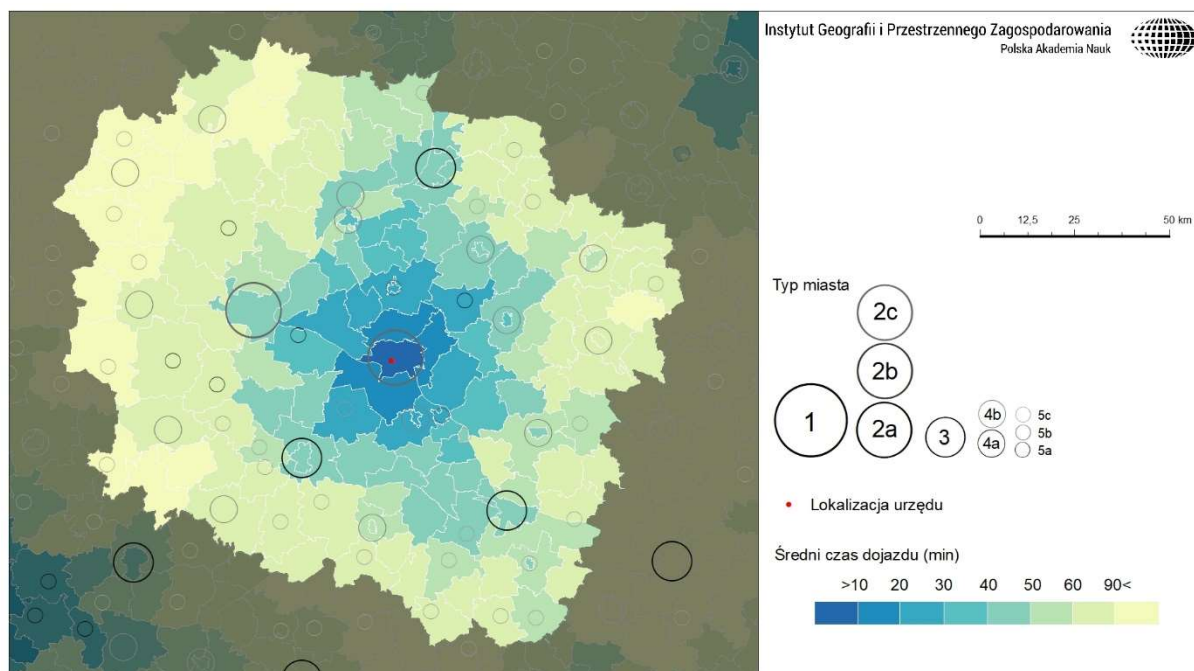
W przypadku województwa kujawsko-pomorskiego obraz dostępności do administracji szczebla wojewódzkiego jest różny ze względu na inną lokalizację urzędu wojewódzkiego i marszałkowskiego.

Dostępność do Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy jest pochodną jego lokalizacji w stosunku do podległego mu obszaru: w miarę oddalania się od miasta wojewódzkiego spada poziom dostępności do tego typu usług. W najgorszej sytuacji są mieszkańcy wschodniej i południowo-wschodniej części województwa, gdzie czas dojazdu do Bydgoszczy przekracza 90 minut. W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do tego typu usług wynosi 79 minut i jest wyższy od średniej krajowej.

⁴⁷ W każdym z województw funkcjonują urzędy wojewódzkie, powiązane z administracją centralną i będące jednostkami pomocniczymi wojewody i rządowej administracji państwowej. Do zadań urzędów wojewódzkich należy m.in. kierowanie, koordynowanie i kontrolowanie działalności wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych, czy gospodarowanie mieniem województwa. Urzędy wojewódzkie są placówkami administracji publicznej o wysokim stopniu centralizacji, w związku z czym zakres ich kompetencji w małym stopniu odnosi się do kwestii leżących w sferze zainteresowań obywatela, w związku z czym nawet ich niski poziom dostępności nie wpływa znacząco na jakość życia mieszkańców. Jednak poziom dostępności do tego typu usług ma znaczenie w przypadku podmiotów gospodarczych (np. uzyskanie zezwolenia na pracę cudzoziemców).

10.4. Urzędy marszałkowskie

Podobnie jak w przypadku urzędów wojewódzkich, urzędy marszałkowskie⁴⁸ są placówkami o wysoki stopniu centralizacji, w związku z czym zakres ich kompetencji w małym stopniu odnosi się do kwestii leżących w sferze zainteresowań obywatela, a stosunkowo niski poziom dostępności znaczącej części obszaru (głównie miast w zachodniej części regionu) nie wpływa znacząco na jakość życia mieszkańców. Poziom dostępności do tego typu usług ma znaczenie w przypadku podmiotów gospodarczych (np. firm transportowych – wydawanie licencji na przewóz osób). Poziom dostępności do urzędów marszałkowskich jest tożsamy z poziomem dostępności do urzędów wojewódzkich, za wyjątkiem województwa kujawsko-pomorskiego i lubuskiego. W Polsce średni czas przejazdu do właściwego urzędu marszałkowskiego wynosi 73 minuty.

Ryc. 10.4 Średni czas przejazdu do właściwego urzędu marszałkowskiego (w min), 2015.

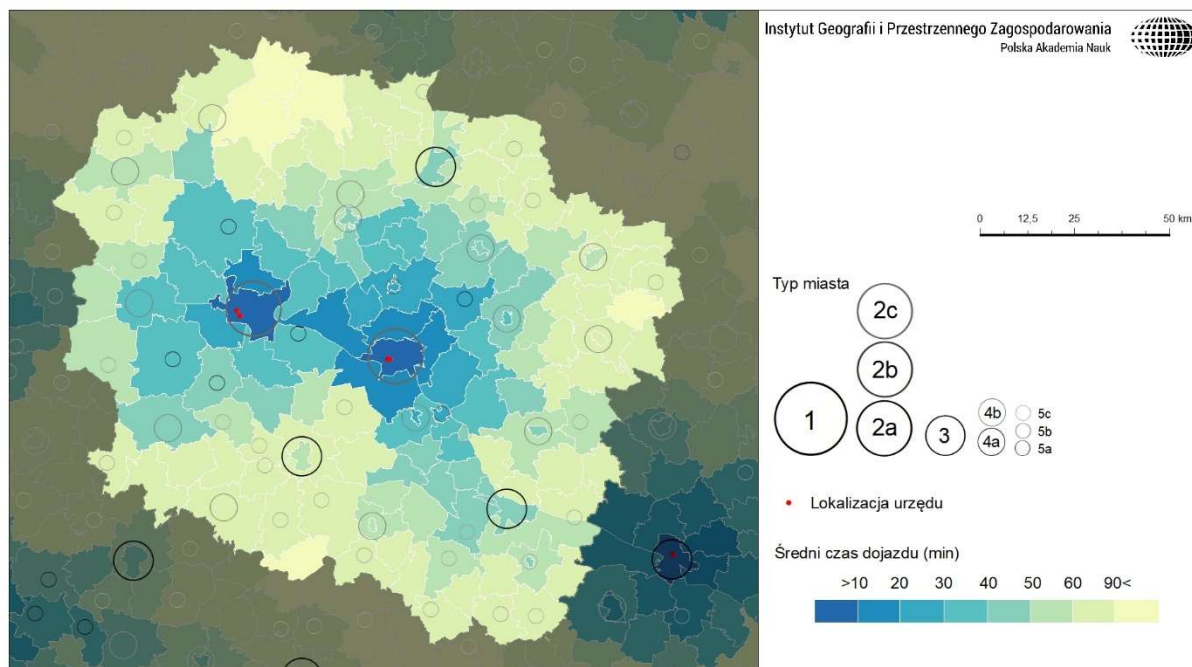
Źródło: Stępnia i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

Obraz dostępności do Urzędu Marszałkowskiego jest inny niż w przypadku Urzędu Wojewódzkiego. Jego lepsza dostępność wynika z centralnego położenia Torunia względem obszaru województwa. Najwyższy poziom dostępności charakterystyczny jest dla środkowej części województwa. Uwidacznia się również wpływ autostrady A1 na dostępność tego typu usług, który nie jest widoczny w przypadku usług administracji państwowej szczebla lokalnego i powiatowego. Najślabza dostępność dotyczy zachodniej części województwa (czas dojazdu powyżej 90 minut). W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do Urzędu Marszałkowskiego wynosi 59 minut i jest dużo niższy od średniej krajowej (73 minuty).

⁴⁸ Urzędy marszałkowskie powiązane są z administracją samorządową i są jednostkami pomocniczymi zarządu województwa. Urzędy marszałkowskie realizują np. zadania w zakresie: polityki regionalnej, obronności i bezpieczeństwa państwa, edukacji publicznej, przeciwdziałania bezrobociu, zagospodarowania przestrzennego.

10.5. Oddziały regionalne ZUS

W przypadku ZUS rejonizacja oddziałów⁴⁹ nie nawiązuje do podziału administracyjnego kraju (szczebla wojewódzkiego (oddziałów [43] jest znacznie więcej niż województw). Najwyższy poziom dostępności dotyczy miast wojewódzkich i niektórych miast subregionalnych. Średni czas dojazdu do właściwego oddziału ZUS wynosi 59 minut.

Ryc. 10.5 Średni czas przejazdu do właściwego oddziału regionalnego ZUS (w min), 2015.

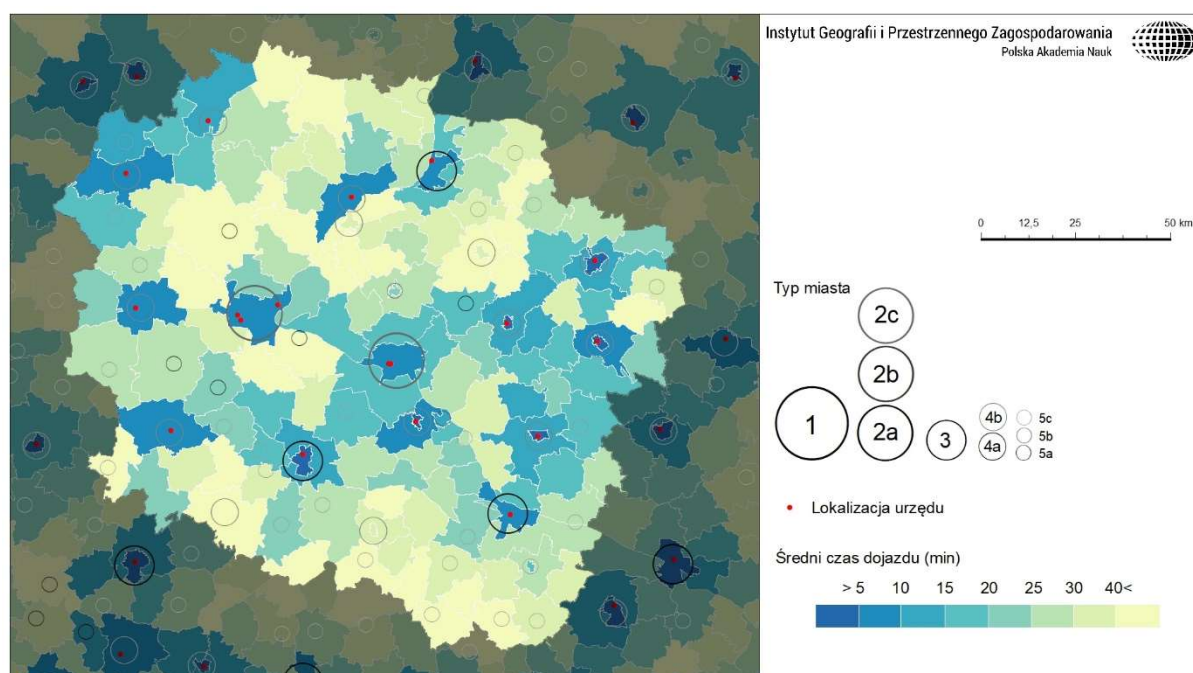
Źródło: Stępnia i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

W województwie kujawsko-pomorskim funkcjonują dwa oddziały ZUS: w Bydgoszczy (w dwóch lokalizacjach) i Toruniu. Obraz dostępności do tego typu usługi jest więc nawiązaniem do dostępności do usług administracji państwowej szczebla wojewódzkiego (łącznie). Lokalizacja tych placówek sprawia, że najlepszy poziom dostępności obejmuje centralną część województwa, przy czym placówka ZUS zlokalizowana w Toruniu obejmuje większy obszar wysokiego poziomu dostępności niż placówki w Bydgoszczy ze względu na uwarunkowania infrastrukturalne (autostrada A1). Najniższy poziom dostępności do analizowanych placówek ZUS dotyczy północnej, północno-wschodniej i południowej części województwa. W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do tego typu usług wynosi 56 minut.

⁴⁹ Zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi w Polsce za administrację ubezpieczeń społecznych odpowiedzialne są dwa podmioty: Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. ZUS jest operatorem Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i jest podstawową instytucją odpowiedzialną za system powszechnych ubezpieczeń społecznych, tj. świadczeń gwarantowanych przez państwo związanych z osiągnięciem odpowiedniego wieku (wieku emerytalnego), niezdolnością do pracy, chorobą lub macierzyństwem, a także z wypadkami przy pracy. ZUS ma strukturę dwupoziomową (oddziały i inspektoraty wraz z biurami terenowymi).

10.6. Inspektoraty i biura terenowe ZUS

Dostępność do inspektoratów ZUS nawiązuje do dostępności administracji państwowej szczebla powiatowego, oczywiście z pewnymi wyjątkami wynikającymi z różnicy między liczbą powiatów (380) a liczbą inspektoratów i biur terenowych (łącznie 272). Stąd też najwyższym poziomem dostępności do tego typu usług charakteryzują się miasta powiatowe i subregionalne. Inspektoraty i biura terenowe ZUS są tymi placówkami, z którymi mieszkańcy mają bezpośredni kontakt, a więc to dostępność do tego typu placówek determinuje dostępność do ZUS. Średni czas dojazdu do inspektoratu lub biura terenowego ZUS wynosi 25 minut.

Ryc. 10.6 Średni czas przejazdu do właściwego inspektoratu ZUS (w min), 2015.

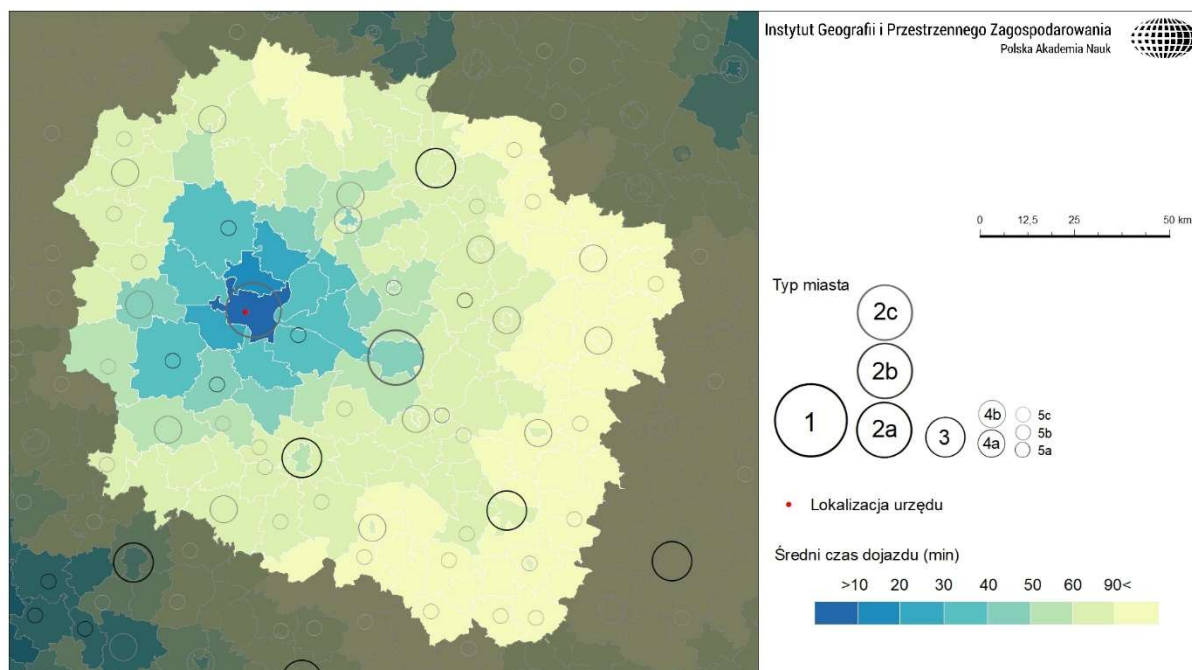
Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

Najwyższy poziom dostępności do tego typu usług dotyczy większości miast powiatowych, za wyjątkiem Radziejowa, Mogilna, Wąbrzeźna i Chełmna. Brak placówek terenowych ZUS w tych miastach modyfikuje obraz dostępności do tego typu usług. Najniższa dostępność dotyczy całej południowej części województwa kujawsko-pomorskiego (np. Lubień Kujawski, Chodecz, Izbica Kujawska, Radziejów, Piotrków Kujawski, Mogilno). Zwraca uwagę niski poziom dostępności w miejskim obszarze funkcjonalnym Bydgoszczy (np. Solec Kujawski, Koronowo), i to mimo lokalizacji kilku placówek tego typu. Średni czas dojazdu do tego typu usług w województwie wynosi 29 minut i jest wyższy od średniej krajowej.

10.7. Oddziały regionalne KRUS

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) odpowiada za ubezpieczenie społeczne rolników. Oprócz obsługi rolników w sprawach dotyczących ubezpieczenia społecznego, realizuje również inne zadania, m.in.: wypłacanie krajowych rent strukturalnych, wypłacanie świadczeń kombatanckich inwalidom wojennym, ubezpieczenie zdrowotne rolników. Również KRUS ma dwupoziomową strukturę (oddziały i placówki terenowe).

W przypadku KRUS rejonizacja oddziałów⁵⁰ nawiązuje do podziału terytorialnego kraju, tj. granice poszczególnych oddziałów KRUS odpowiadają granicom województw. Stąd też poziom dostępności do oddziałów KRUS nawiązuje do dostępności do administracji państwowej szczebla wojewódzkiego, z jednym tylko wyjątkiem (Częstochowa). Średni czas dojazdu do oddziału terenowego KRUS wynosi 76 minut.

Ryc. 10.7 Średni czas przejazdu do właściwego oddziału KRUS (w min), 2015.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

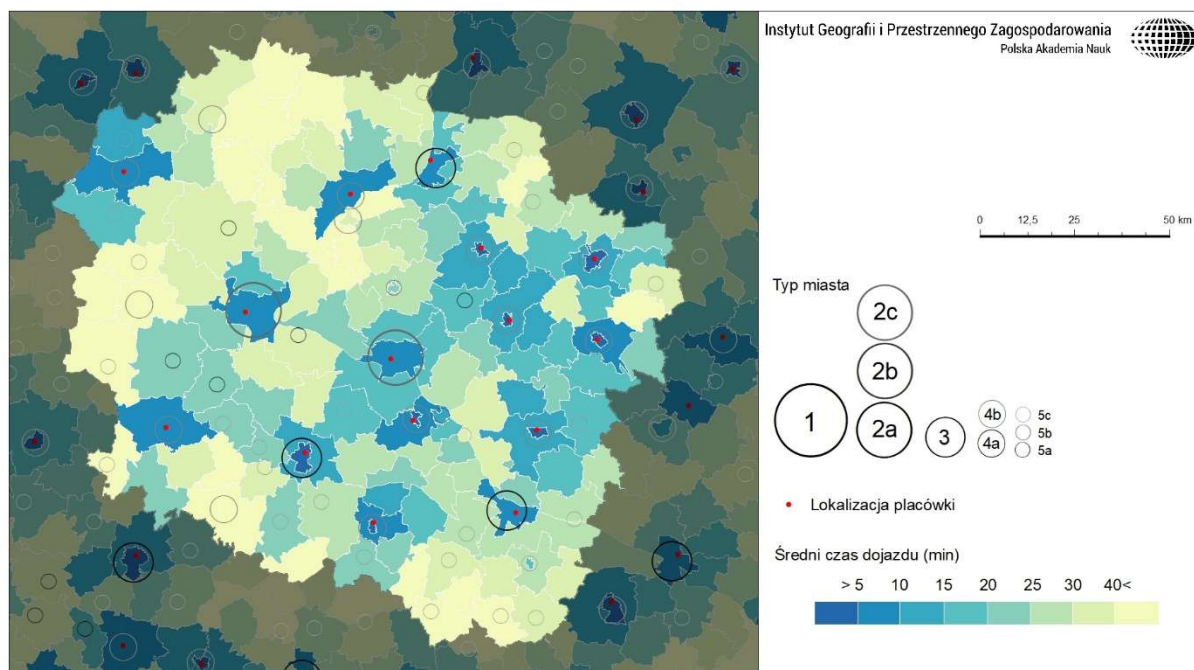
Dostępność do oddziału regionalnego KRUS jest podobna jak w przypadku dostępności do Urzędu Wojewódzkiego, co oczywiście jest pochodną lokalizacji tego oddziału. Obszar najwyższego poziomu dostępności do tego typu usługi ogranicza się w zasadzie do obszaru funkcjonalnego Bydgoszczy. Im dalej położone są pozostałe miasta tym pogarsza się dostępność ich mieszkańców do tego rodzaju placówki ubezpieczeń społecznych. Najniższy poziom dostępności charakterystyczny jest dla całej wschodniej i południowo-wschodniej części województwa (Brodnica, Górzno, Rypin, Skępe, Dobrzyń nad Wisłą, Izbica Kujawska, Chodecz, Lubień Kujawski), gdzie czas dojazdu przekracza 90 minut (maksymalnie wynosi 138 minut). W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do oddziału regionalnego KRUS wynosi 79 minut.

10.8. Placówki terenowe KRUS

Dostępność placówek terenowych KRUS (256 placówek) nawiązuje do dostępności administracji państwowej szczebla powiatowego, chociaż ich dostępność jest gorsza niż w przypadku inspektoratów ZUS. Podobnie jak w przypadku inspektoratów ZUS, to placówki terenowe KRUS warunkują dostępność do tego typu usługi. W Polsce średni czas dojazdu do placówki terenowej KRUS

⁵⁰ Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) odpowiada za ubezpieczenie społeczne rolników. Oprócz obsługi rolników w sprawach dotyczących ubezpieczenia społecznego, realizuje również inne zadania, m.in.: wypłacanie krajowych rent strukturalnych, wypłacanie świadczeń kombatanckich inwalidom wojennym, ubezpieczenie zdrowotne rolników. Również KRUS ma dwupoziomą strukturę (oddziały i placówki terenowe).

wynosi 26 minut. Należy też zauważyć, że jakość życia wynikająca m.in. z dostępności do tego typu usług, dotyczy tylko wybranej grupy zawodowej.

Ryc. 10.8 Średni czas przejazdu do właściwej placówki terenowej KRUS (w min), 2015.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

Dostępność do placówek terenowych KRUS nawiązuje do obrazu dostępności do starostw powiatowych z kilkoma jednak wyjątkami. Brak placówek terenowych KRUS w Nakle nad Notecią i Tucholi sprawia, że północno-zachodnia część obszaru województwa charakteryzuje się niższym poziomem dostępności do placówek terenowych KRUS niż do starostw powiatowych. Podobnie brak placówki w Mogilnie warunkuje niską dostępność okolicznych obszarów, jednak o dużo mniejszym zasięgu terytorialnym niż w poprzednim przypadku. Po raz kolejny niski poziom dostępności dotyczy południowej części województwa (Lubień Kujawski, Chodecz, Izbica Kujawska). Najwyższy poziom dostępności, co oczywiste, dotyczy tych miast powiatowych i ich najbliższego otoczenia, w których zlokalizowano placówki terenowe KRUS. W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do tego typu placówek wynosi 26 minut (tak jak średnia krajowa).

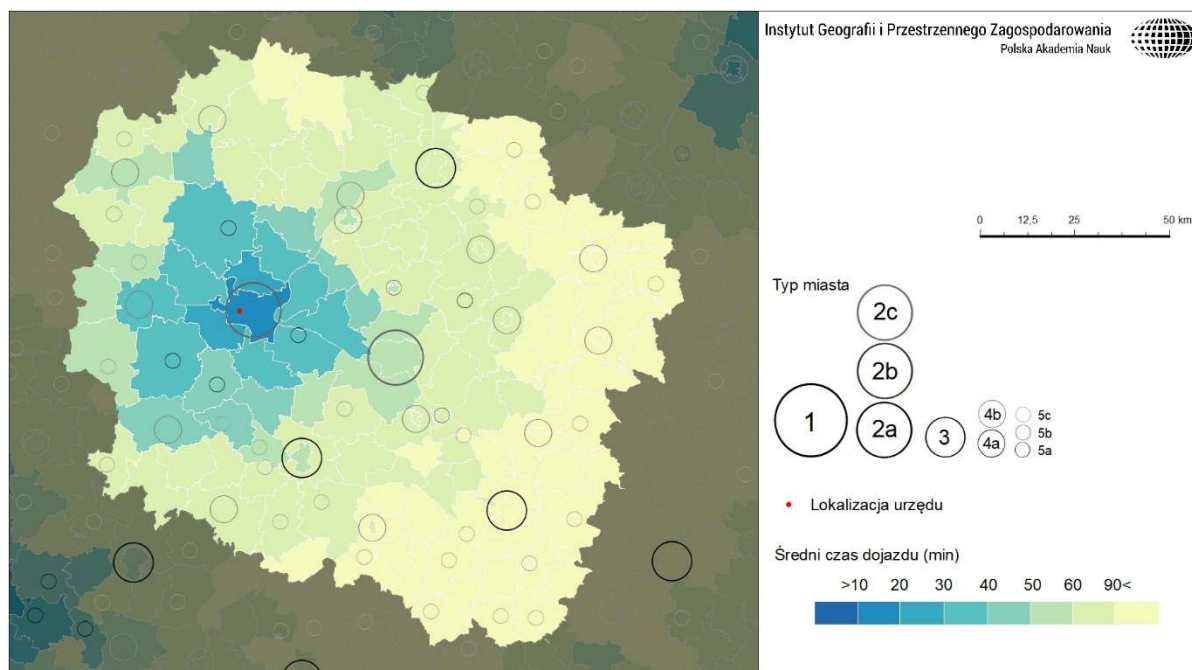
10.9. Izby administracji skarbowej

W każdym województwie znajduje się izba administracji skarbowej⁵¹, która pełni instytucjonalny nadzór nad działalnością wszystkich urzędów skarbowych zlokalizowanych na terenie danego województwa. Dane pochodzą z 2015 r. Od 2017 nastąpiła zmiana nazwy na izby administracji skarbowej.

Rozmieszczenie izb skarbowych jest odzwierciedleniem podziału administracyjnego szczebla wojewódzkiego. Stąd też dostępność do izb skarbowych nawiązuje do dostępności do urzędów wojewódzkich i marszałkowskich. Należy jednak podkreślić, że są to usługi o wysokim stopniu

⁵¹ Dyrektor izby skarbowej, obok nadzoru nad podległymi mu urzędami skarbowymi, jest także odwoławczym organem podatkowym, do którego kompetencji należy przede wszystkim rozstrzyganie w II instancji w sprawach należących w I instancji do urzędów skarbowych oraz rozpatrywanie odwołania od decyzji dyrektora urzędu kontroli skarbowej w danym województwie. Nadzór nad dyrektorem izby skarbowej pełni minister właściwy do spraw finansów publicznych. Izby skarbowe należą do usług o wysokim stopniu centralizacji.

centralizacji i tylko w minimalnym zakresie mogą wpływać na jakość życia mieszkańców. Średni czas dojazdu do izby skarbowej wynosi 75 minut.

Ryc. 10.9 Średni czas przejazdu do właściwej izby skarbowej (w min), 2015.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD. <http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

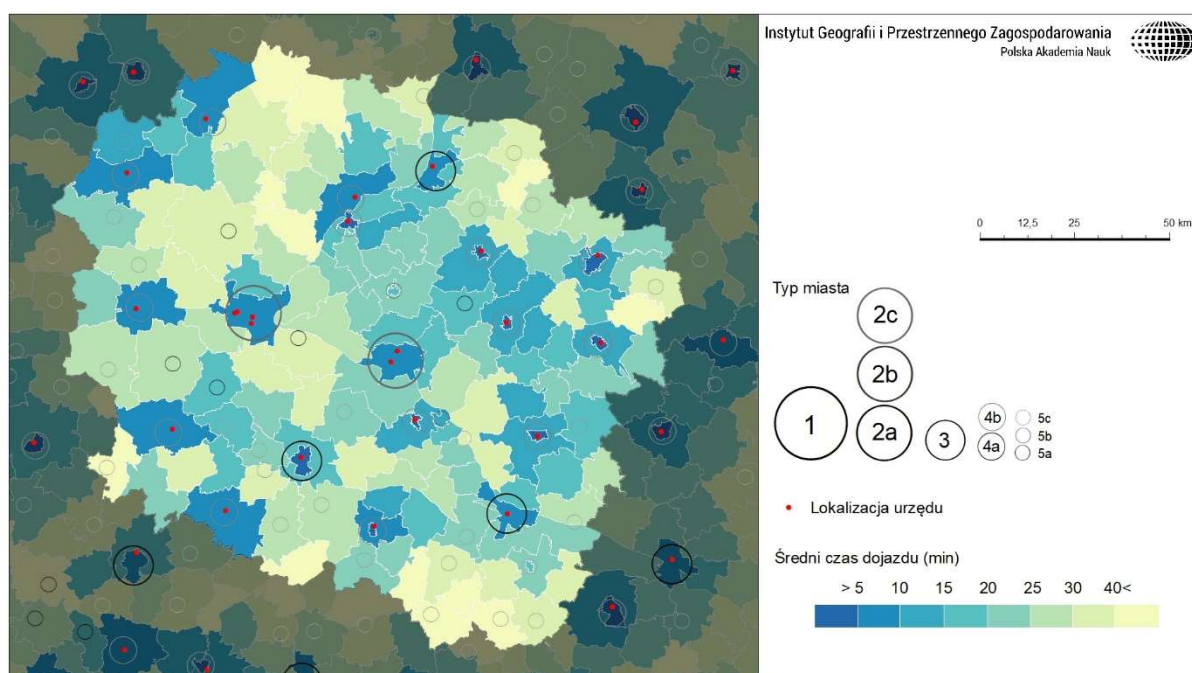
Dostępność do Izby Skarbowej zlokalizowanej w Bydgoszczy jest podobna jak w przypadku oddziału regionalnego KRUS czy Urzędu Wojewódzkiego. Obszar najwyższego poziomu dostępności do tego typu usługi ogranicza się do obszaru funkcjonalnego Bydgoszczy. Im dalej położone są pozostałe miasta tym pogarsza się dostępność ich mieszkańców do tego rodzaju usługi. Najniższy poziom dostępności dotyczy całej wschodniej i południowo-wschodniej części województwa (Brodnica, Górzno, Rypin, Skępę, Dobrzyń nad Wisłą, Izbica Kujawska, Chodecz, Lubień Kujawski), gdzie czas dojazdu przekracza 90 minut (maksymalnie wynosi 142 minut). W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do izby skarbowej wynosi 80 minut.

10.10. Urzędy skarbowe

Rozmieszczenie urzędów skarbowych⁵² jest odzwierciedleniem podziału administracyjnego szczebla powiatowego. Stąd też dostępność do urzędów skarbowych nawiązuje do dostępności do starostw powiatowych. Oprócz siedzib poszczególnych urzędów usługi administracyjne na poziomie powiatowym świadczone są również w punktach obsługi mieszkańców. Dotyczy to jednak przede wszystkim mieszkańców największych miast (np. Kraków). Punkty te zlokalizowane są zazwyczaj w

⁵² Do podstawowych zadań urzędu skarbowego należy pozyskiwanie podatków z obszaru znajdującego się w zasięgu jego działania. Kontakt osoby fizycznej z urzędem skarbowym jest dość ograniczony. Większość podatników ogranicza swój kontakt z urzędem skarbowym do złożenia rocznej deklaracji podatkowej (co można również zrobić również za pośrednictwem poczty lub drogą elektroniczną, co ogranicza konieczność osobistego stawienia się w urzędzie skarbowym). Jedynie nieliczni użytkownicy kontaktują się z urzędem skarbowym w związku z innymi sprawami, takimi jak sprawy spadkowe, darowizny, a także w związku z prowadzoną przez siebie działalnością gospodarczą. Tym niemniej, w znakomitej większości urzędy skarbowe pełnią rolę informacyjną i kontrolną. Urzędy skarbowe należą do usług o średnim poziomie centralizacji.

dużych galeriach handlowych. Istnieje duże zróżnicowanie w obszarach przypisanych do właściwych urzędów skarbowych w Polsce. Ludność obszarów obsługiwanych przez poszczególne placówki waha się od 22,5 tys. do niemal 300 tys. osób. W Polsce średni czas dojazdu do właściwego urzędu skarbowego wynosi 24 minuty.

Ryc. 10.10 Średni czas przejazdu do właściwego urzędu skarbowego (w min), 2015.

Źródło: Stępiak i in. (2017) Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>.

W przypadku urzędów skarbowych oczywiste jest nawiązanie do dostępności do starostw powiatowych. We wszystkich miastach powiatowych zlokalizowany jest urząd skarbowy. Większe różnice w dostępności dotyczą w zasadzie tylko Bydgoszczy, gdzie zlokalizowano trzy urzędy skarbowe, przez co wzrósł poziom dostępności tej usługi w stosunku do dostępności do usług administracyjnych szczebla powiatowego. Również i w tym przypadku zwraca uwagę niski poziom dostępności do administracji skarbowej w południowej (Lubień Kujawski, Chodecz, Izbica Kujawska) oraz w północno-zachodniej części województwa. W województwie kujawsko-pomorskim średni czas dojazdu do właściwego urzędu skarbowego wynosi 23 minuty.

10.11. Podsumowanie (hierarchizacja)

Poziom dostępności ściśle zależy od poziomu centralizacji danej usługi: im wyższy poziom centralizacji tym niższy poziom dostępności tego rodzaju usług, w związku z czym najgorsza dostępność dotyczy urzędu wojewódzkiego, marszałkowskiego, izby skarbowej i oddziału regionalnego KRUS. Potencjalne możliwości poprawy dostępności wynikają przede wszystkim z rozwoju infrastruktury drogowej, jak również w lokalizacji niektórych usług administracji publicznej w innych lokalizacjach. Dotyczy to jednak tylko niektórych rodzajów usług związanych z jednostkami samorządu terytorialnego (np. wydziały zamiejscowe urzędów wojewódzkich) oraz niektórych usług administracji publicznej (np. lokalizacja usług ubezpieczeń społecznych).

10.1. Urzędy gminne (średni czas przejazdu do właściwej placówki). W obrazie dostępności do urzędów gminnych w województwie kujawsko-pomorskim widoczne są trzy elementy: (1) wysoki poziom dostępności Torunia w przeciwieństwie do Bydgoszczy, (2) wysoki poziom dostępności niektórych

miast subregionalnych (typ 3, np. Inowrocław), ośrodków o znaczeniu ponadlokalnym (typ 4, np. Chełmno, Solec Kujawski, Brodnica) i lokalnym (typ 5, np. Gniewkowo), (3) niski poziom dostępności niektórych miastach o położeniu peryferyjnym (peryferia wewnętrzne, południowa część województwa).

10.2. Starostwa powiatowe (średni czas przejazdu do właściwej placówki). Dostępność do starostw powiatowych zależy przede wszystkim od lokalizacji urzędu; stąd najwyższym poziomem dostępności charakteryzują się miasta powiatowe, szczególnie te mniejsze (np. Brodnica, Rypin). Z miast regionalnych zdecydowanie wyższy poziom dostępności dotyczy Torunia niż Bydgoszczy. Niski poziom dostępności do tego typu usług wstępuje w południowej części województwa (np. Lubień Kujawski, Chodecz, Izbica Kujawska).

10.3. Urzędy wojewódzkie (średni czas przejazdu do właściwej placówki). Dostępność do Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy jest pochodną jego lokalizacji w stosunku do podległego mu obszaru: w miarę oddalania się od miasta wojewódzkiego spada poziom dostępności do tego typu usług. W najgorszej sytuacji są mieszkańcy wschodniej i południowo-wschodniej części województwa, gdzie czas dojazdu do Bydgoszczy przekracza 90 minut.

10.4. Urzędy marszałkowskie (średni czas przejazdu do właściwej placówki). Obraz dostępności do Urzędu Marszałkowskiego jest inny niż w przypadku Urzędu Wojewódzkiego. Jego lepsza dostępność wynika z centralnego położenia Torunia względem obszaru województwa. Najwyższy poziom dostępności charakterystyczny jest dla środkowej części województwa. Uwidacznia się również wpływ autostrady A1 na dostępność tego typu usług, który nie jest widoczny w przypadku usług administracji państwowej szczebla lokalnego i powiatowego. Najślabza dostępność dotyczy zachodniej części województwa (czas dojazdu powyżej 90 minut).

10.5. Oddziały regionalne ZUS (średni czas przejazdu do właściwej placówki). W województwie kujawsko-pomorskim funkcjonują dwa oddziały ZUS: w Bydgoszczy i Toruniu. Obraz dostępności do tego typu usługi jest więc nawiązaniem do dostępności do usług administracji państwowej szczebla wojewódzkiego (łącznie). Lokalizacja tych placówek sprawia, że najlepszy poziom dostępności obejmuje centralną część województwa.

10.6. Inspektoraty i biura terenowe ZUS (średni czas przejazdu do właściwej placówki). Poziom dostępności do usług ubezpieczeń społecznych reprezentowanych przez inspektoraty i biura terenowe ZUS nawiązuje do dostępności do usług administracji państwowej szczebla powiatowego. Najwyższy poziom dostępności do tego typu usług dotyczy więc większości miast powiatowych, za wyjątkiem Radziejowa, Mogilna, Wąbrzeźna i Chełmna. Brak placówek terenowych ZUS w tych miastach modyfikuje obraz dostępności do tego typu usług. Najniższa dostępność dotyczy całej południowej części województwa.

10.7. Oddziały regionalne KRUS (średni czas przejazdu do właściwej placówki). Dostępność do oddziału regionalnego KRUS jest podobna jak w przypadku dostępności do Urzędu Wojewódzkiego, co oczywiście jest pochodną lokalizacji tego oddziału. Obszar najwyższego poziomu dostępności do tego typu usługi ogranicza się w zasadzie do obszaru funkcjonalnego Bydgoszczy. Im dalej położone są pozostałe miasta tym pogarsza się dostępność ich mieszkańców do tego rodzaju placówki ubezpieczeń społecznych.

10.8. Placówki terenowe KRUS (średni czas przejazdu do właściwej placówki). Dostępność do placówek terenowych KRUS nawiązuje do obrazu dostępności do starostw powiatowych z kilkoma jednak wyjątkami. Brak placówek terenowych KRUS w Nakle nad Notecią i Tucholi sprawia, że północno-zachodnia część obszaru województwa charakteryzuje się niższym poziomem dostępności do placówek terenowych KRUS niż do starostw powiatowych. Podobnie brak placówki w Mogilnie warunkuje niską dostępność okolicznych obszarów, jednak o dużo mniejszym zasięgu terytorialnym niż w poprzednim przypadku.

10.9. Izby skarbowe (średni czas przejazdu do właściwej placówki). Dostępność do Izby Skarbowej zlokalizowanej w Bydgoszczy jest podobna jak w przypadku oddziału regionalnego KRUS czy Urzędu Wojewódzkiego. Obszar najwyższego poziomu dostępności do tego typu usługi ogranicza się do obszaru funkcjonalnego Bydgoszczy.

10.10. Urzędy skarbowe (średni czas przejazdu do właściwej placówki). W przypadku urzędów skarbowych oczywiste jest nawiązanie do dostępności do starostw powiatowych. We wszystkich miastach powiatowych zlokalizowany jest urząd skarbowy.

CZĘŚĆ III

WNIOSKI I REKOMENDACJE

1. Uwarunkowania syntezy

Oceniając warunki życia oraz dostęp do usług publicznych w województwie kujawsko-pomorskim należy brać pod uwagę kilka istotnych uwarunkowań o charakterze ogólnym. Należą do nich: a) dwubiegunowy układ metropolitalny Bydgoszczy i Torunia, b) dobrze ukształtowany policentryczny układ ośrodków regionalnych (Grudziądz, Włocławek, Inowrocław), c) szybki rozwój infrastruktury drogowej w ostatniej dekadzie, co może poprawić dostęp do niektórych usług publicznych przy niezmienniejącej się liczbie i rozmieszczeniu placówek.

2. Warunki życia

Syntetyczny obraz warunków życia wskazuje na relatywnie dobrą sytuację w Bydgoszczy i Toruniu, a także w większości miast subregionalnych (poza Inowrocławiem) oraz na ogół gorszą od średniej krajowej w pozostałych miastach tak powiatowych, jak i małych. W przypadku miar związanych z szeroko rozumianymi warunkami środowiskowymi, relatywnie dobre warunki życia występują w większości miast subregionalnych oraz miast powiatowych i małych w północnej części regionu. Odmienna sytuacja w zakresie warunków środowiskowych ma miejsce na południu i wschodzie, gdzie relatywnie wysokim poziomem wskaźnika odznacza się tylko Włocławek. W Inowrocławiu i wszystkich miastach powiatowych wskaźnik nie osiąga średniej krajowej. Najgorsza sytuacja występuje w Lipnie, Radziejowie i Aleksandrowie Kujawskim. Bardzo niskie są także wartości wskaźnika w miastach najmniejszych. Trzeba jednak pamiętać, że w ich przypadku niski udział parków i zieleni osiedlowej (jeden ze wskaźników cząstkowych) jest częściowo rekompensowany sąsiedztwem rolniczych terenów otwartych w otoczeniu miasta. Jednocześnie problemem pozostaje niski (znacznie poniżej średniej krajowej) poziom odsetka ludności miast korzystających z oczyszczalni ścieków. We Włocławku na poziom wskaźnika negatywnie wpływają także zanieczyszczenia pyłowe.

Bardzo wyraźne zróżnicowanie występuje w zakresie poziomu zamożności mieszkańców. Spośród wyróżnionych poziomów hierarchicznych, in plus wyraźnie wyróżniają się tylko oba ośrodki regionalne (Bydgoszcz i Toruń). Sytuacja w miastach subregionalnych jest już znacznie gorsza i oscyluje w okolicach średniej krajowej, przy czym w Inowrocławiu jest poniżej tego limitu. Co więcej nie obserwujemy procesu konwergencji wewnątrzregionalnej (w ujęciu bezwzględny). We wszystkich prawie pozostałych miastach poziom zamożności jest stosunkowo niski. W grupie ośrodków powiatowych pozytywnie odznacza się tylko Brodnica i Świecie. Szczególnie niekorzystna sytuacja zanotowana została w Rypinie, Aleksandrowie Kujawskim i w Tucholi. Od średniej in minus odbiegają wszystkie miasta najmniejsze (niektóre bardzo znacząco), poza Solcem Kujawskim (w strefie podmiejskiej Bydgoszczy) i Ciechocinkiem (funkcje uzdrowiskowe). Charakterystyczny jest stosunkowo niski poziom badanych wskaźników w miastach sąsiadujących z metropolią bipolarną Bydgoszczy i Torunia. Świadczy to o istnieniu wewnętrznej dyktomii w tym zakresie. Można ją postrzegać jako przejaw polaryzacji społeczno-ekonomicznej, ale także jako potencjał do pozytywnych zmian.

Stan infrastruktury mieszkaniowej w województwie na ogół oscyluje w okolicach średniej krajowej. Jest od niej nieco wyższy we wszystkich ośrodkach regionalnych i subregionalnych oraz w kilku powiatowych (Brodnica, Lipno, Świecie, Mogilno), a także w kilku małych. Niski poziom wskaźnika syntetycznego notowany jest w pozostałych ośrodkach powiatowych, a bardzo niski w najmniejszych ośrodkach, zwłaszcza na południu i zachodzie regionu. Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) na 1 mieszkańca w regionie odbiega in minus od średniej krajowej w prawie wszystkich typach miast. W efekcie o poziomie wskaźnika decyduje w znacznej mierze zróżnicowane wewnątrz województwa wyposażenie w instalacje.

W całym województwie słabo kształtują się wskaźniki związane z bezpieczeństwem. Sytuacja w tym zakresie jest najgorsza w Toruniu, Inowrocławiu i Rypinie, słaba w Bydgoszczy i innych ośrodkach subregionalnych oraz w większości powiatowych. Pozytywnie wyróżniają się na tym tle Mogilno i

Wąbrzeźno. Relatywnie lepsza sytuacja występuje w małych ośrodkach, zwłaszcza na południu regionu.

W ujęciu syntetycznym kompleksowym (ryc. II), w zakresie warunków życia, najlepsza sytuacja zdiagnozowana została w Bydgoszczy (a także w położonym na jej przedmieściach Solcu Kujawskim), a relatywnie dobra w Toruniu, Grudziądzu, Włocławku i miastach powiatowych północnej części województwa, a także w Mogilnie. Jednocześnie miasta powiatowe na południu i wschodzie wyróżniły się negatywnie. W szczególności dotyczy to Aleksandrowa Kujawskiego, Lipna, Radziejowa i Golubia-Dobrzynia. Niskie wartości wskaźnika syntetycznego odnotowano również w przeważającej liczbie miast małych, szczególnie w południowej i centralnej części województwa, niekiedy także w sąsiedztwie metropolii bydgosko-toruńskiej.

3. Dostępność usług publicznych

Wszystkie większe miasta regionu (w tym Bydgoszcz, Toruń, miasta subregionalne i większość powiatowych) charakteryzują się relatywnie wysokim poziomem wskaźników obrazujących infrastrukturę sieciową (ryc. I). Gorsza sytuacja w tym zakresie występuje w Lipnie, Golubiu-Dobrzyniu i Tucholi, a ponadto w licznych ośrodkach najmniejszych szczególnie na Kujawach (w powiecie włocławskim).

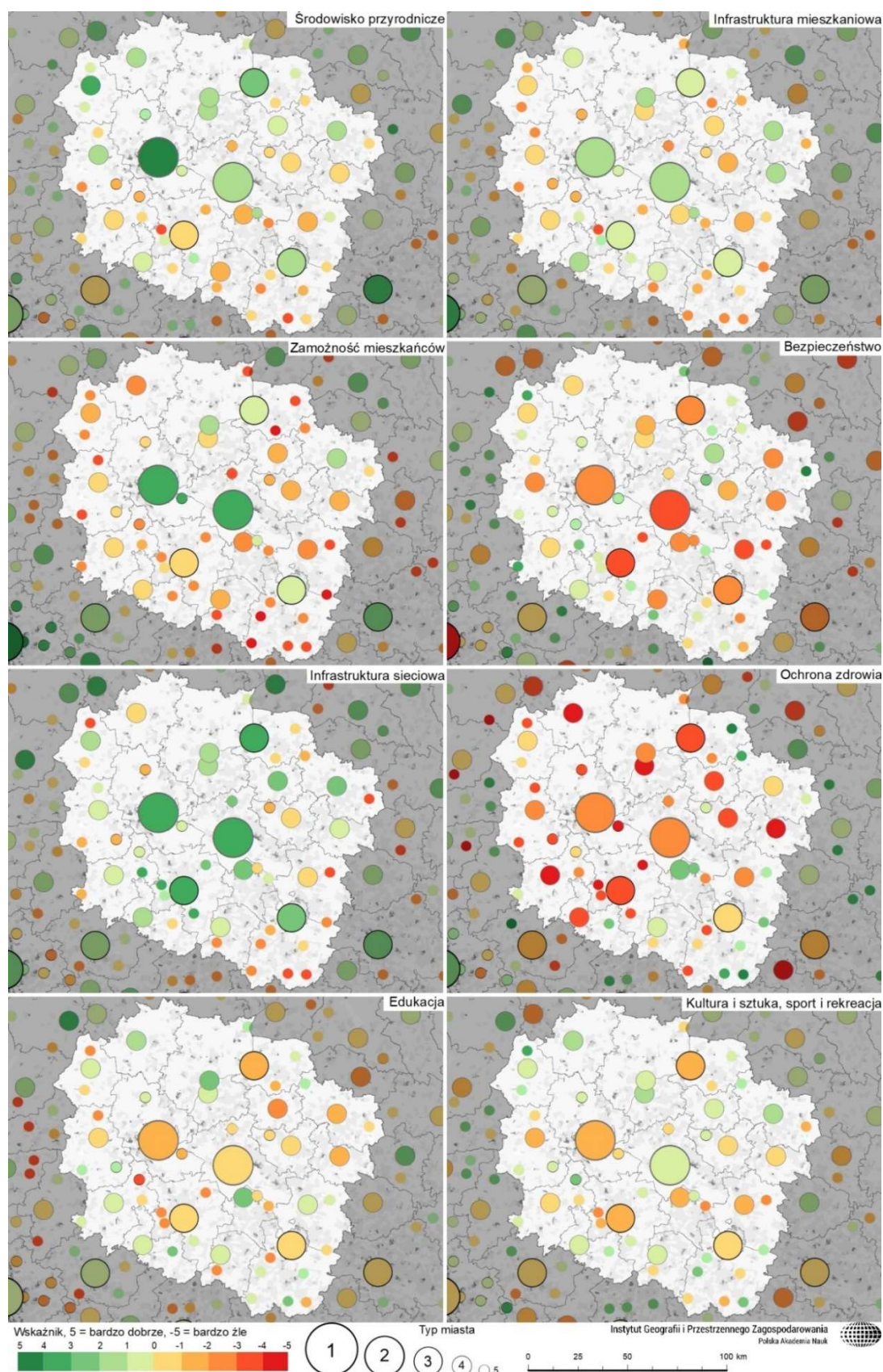
W zakresie usług edukacyjnych większość miast województwa charakteryzuje się niskim (w relacji do średniej ogólnokrajowej) poziomem wskaźników. Z dużych miast dotyczy to w pierwszej kolejności Bydgoszczy i Inowrocławia, ale w mniejszym stopniu także Torunia, Włocławka i Inowrocławia. Niskie są także wartości wskaźnika dla miast powiatowych na wschodzie regionu (Rypin, Brodnica, Golub-Dobrzyń, Wąbrzeźno). W pozostałych miastach powiatowych sytuacja jest relatywnie lepsza. Pozytywnie wyróżniają się Aleksandrów Kujawski, Świecie i Tuchola. Lepsza, choć zróżnicowana przestrzennie sytuacja ma miejsce w miastach mniejszych. Na obraz syntetyczny składa się w tym przypadku rozmieszczenie różnego typu placówek. W metropolii bydgosko-toruńskiej problemem jest dostęp do żłobków i przedszkoli, a w miastach mniejszych przede wszystkim do liceów i innych szkół średnich.

Zastosowany w miarach syntetycznych wskaźnik usług w zakresie ochrony zdrowia (rozmieszczenie przychodni) wskazuje na bardzo złą sytuację w zdecydowanej większości miast regionu. Dotyczy to zwłaszcza miast powiatowych (pozytywnym wyjątkiem jest tylko Aleksandrów Kujawski) oraz najmniejszych, zwłaszcza położonych w zachodniej części województwa. Do grupy szczególnie odbiegającej in minus od średniej krajowej należą także subregionalne Grudziądz i Inowrocław. Sytuacja w Bydgoszczy i Toruniu jest tylko nieznacznie lepsza. Pozytywnie wyróżniają się jedynie małe miasta w południowej i wschodniej części województwa.

W przypadku usług w zakresie kultury, sztuki oraz sportu i rekreacji sytuacja jest generalnie lepsza, choć także zróżnicowana przestrzennie. Stosunkowo wysokie wartości wskaźnika występują w Toruniu oraz w większości miast powiatowych. Jednocześnie Bydgoszcz, pozostałe miasta subregionalne, a także m.in. Aleksandrów Kujawski, Lipno, Żnin i Nakło nad Notecią, wyróżniają się negatywnie. Relatywnie dobra jest także sytuacja wielu ośrodków najmniejszych.

W ujęciu syntetycznym kompleksowym (ryc. II), w zakresie dostępności do usług publicznych, najlepsza sytuacja (tylko nieznacznie przekraczająca wartości średnie dla poszczególnych typów ośrodków) zdiagnozowana została w Toruniu, Włocławku, kilku miastach powiatowych (Aleksandrów Kujawski, Brodnica, Świecie, Sępólno Krajeńskie, Radziejów) oraz w grupie miast najmniejszych położonych na południu i wschodzie regionu. Jednocześnie Bydgoszcz, Inowrocław, Grudziądz i inne ośrodki charakteryzują się relatywnie słabym wyposażeniem w usługi publiczne. Niezależnie od tego uzyskany obraz syntetyczny jest wypadkową różnych braków w zakresie usług, jakie ujawniają się na poszczególnych poziomach hierarchii osadniczej regionu. Na uwagę zasługuje fakt, że braki takie

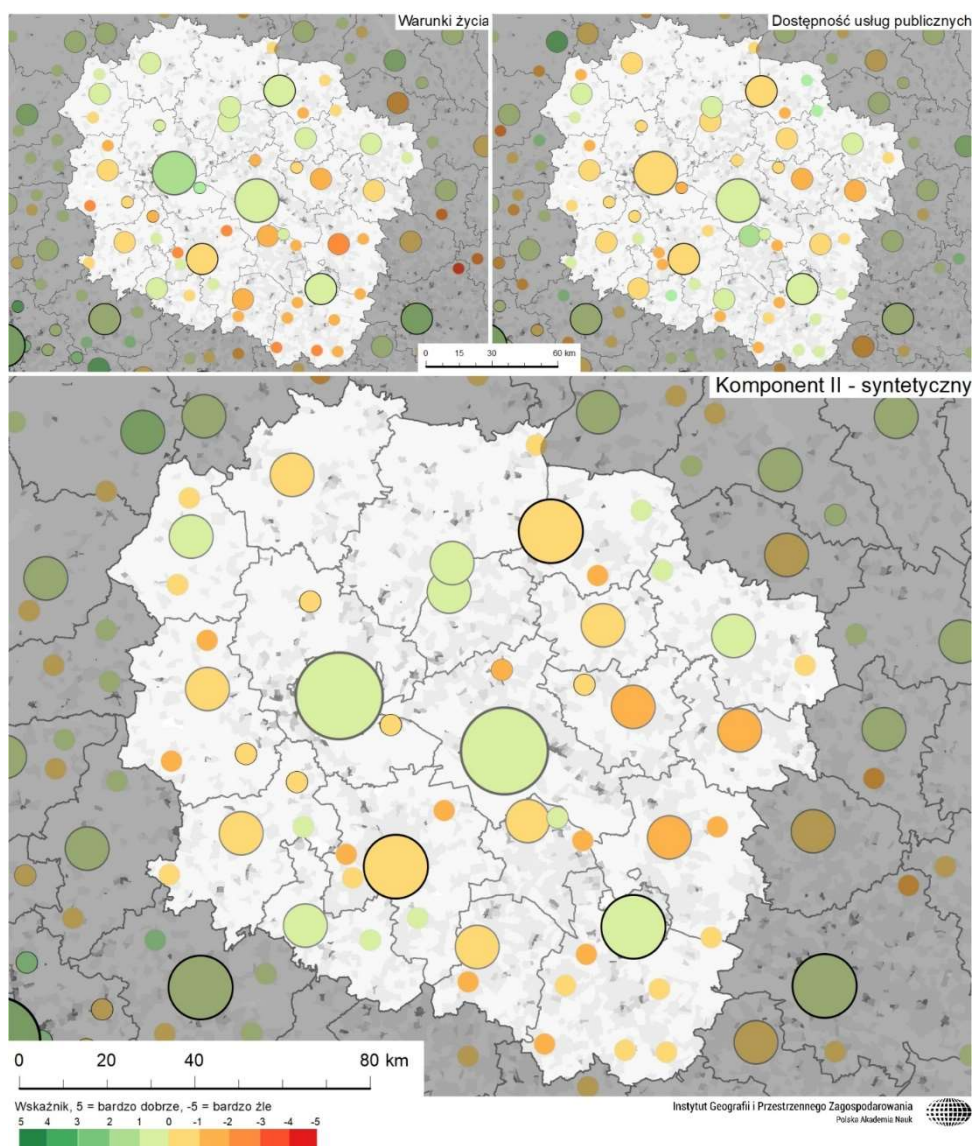
występują czasem w miastach o relatywnie lepszych warunkach życia (w tym zwłaszcza o wyższym poziomie zamożności mieszkańców; np. w Bydgoszczy, a z miast powiatowych w Wąbrzeźnie).

Ryc. I. Wskaźniki cząstkowe (obszary tematyczne) – warunki życia i dostępność usług publicznych

4. Ocena ogólna warunków życia i dostępności usług publicznych

Wskaźnik syntetyczny, obrazujący zbiorczo warunki życia oraz dostępność do usług publicznych (ryc. II), możemy utożsamiać z pełną oceną warunków życia uwzględniającą zarówno elementy bardziej stabilne (jak środowisko przyrodnicze, zamożność i bezpieczeństwo), jak też infrastrukturę społeczną, której rozwój i organizacja zależna jest od bardziej krótkoterminowych działań władz publicznych różnych szczebli. Uzyskany obraz przestrzenny wskazuje, że miasta województwa w większości plasują się na poziomie zbliżonym lub nieco niższym od średniej krajowej. Jako stosunkowo dobrą ocenę należy sytuację obu stolic regionu – Bydgoszczy i Torunia, a z miast subregionalnych - Włocławka. Wśród powiatów w tym wypadku wyróżniają się raczej miasta położone na północy: Brodnica, Chełmno, Świecie, Sępólno Krajeńskie, a ponadto Wąbrzeźno. Wszystkie pozostałe miasta powiatowe oraz prawie wszystkie najmniejsze (poza takimi wyspecjalizowanymi ośrodkami jak Ciechocinek) nie osiągają średniej krajowej. Wyraźnie negatywnie wyróżniają się miasta powiatowe wschodniej części województwa, w tym Lipno, Rypin i Golub-Dobrzyń. Uzyskane wyniki potwierdzają diagnozowane wcześniej procesy polaryzowania się zbioru polskich miast średnich. Proces ten jest dynamiczny i wymaga aktywnej polityki w sferze równoważenia dostępu do usług publicznych.

Ryc. II. Wskaźniki syntetyczne

5. Dostępność transportowa do wybranych usług publicznych

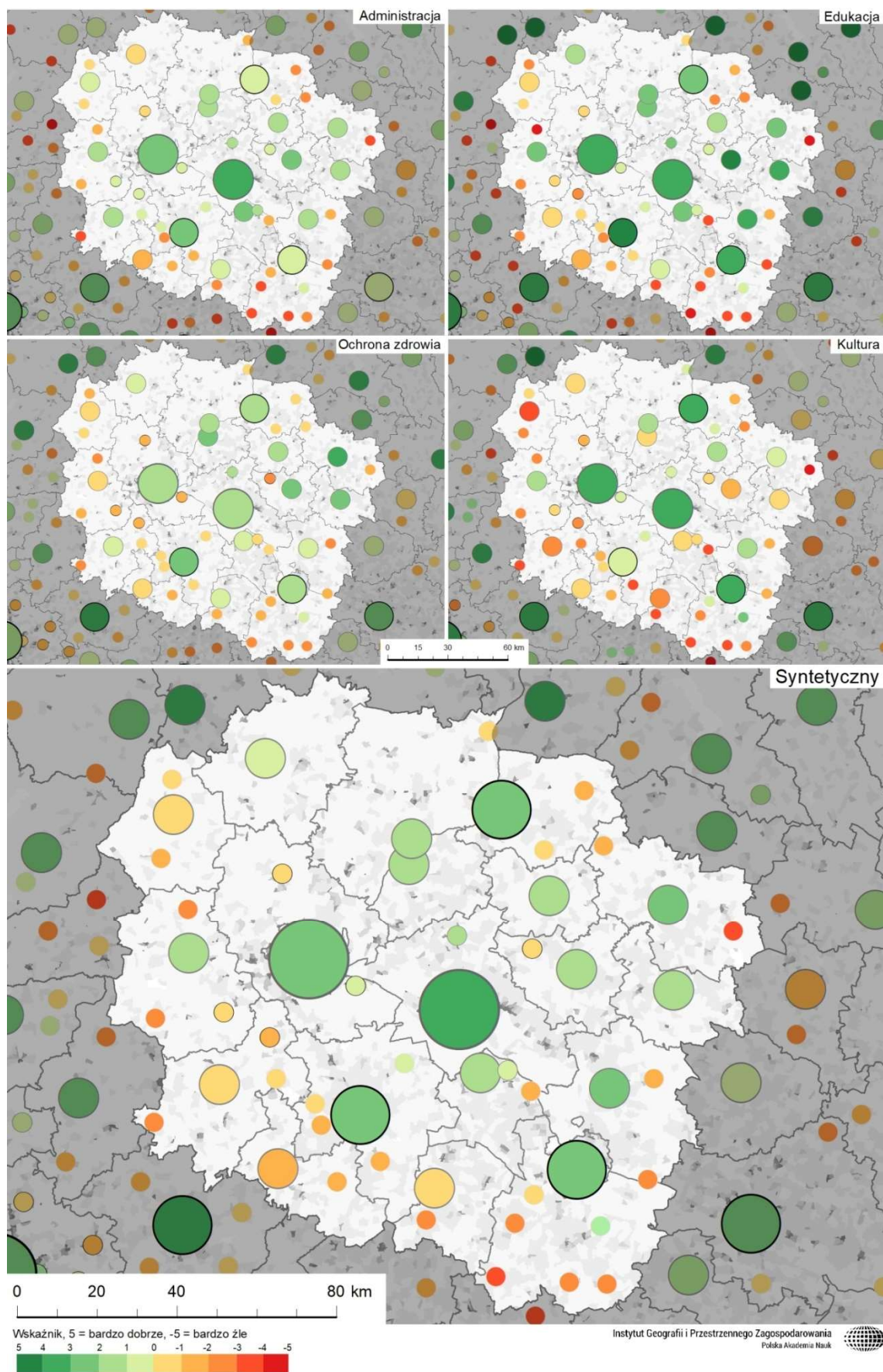
Wskaźniki dostępności transportowej do usług publicznych (ryc. III) wskazują na wyrównywanie się mierzonych w ten sposób warunków życia w obrębie całego województwa, w tym zwłaszcza w sąsiedztwie ośrodków regionalnych i subregionalnych. Ogólnie dobrym (na tle kraju) wartościom wskaźników sprzyja koncentryczny układ sieci osadniczej województwa oraz jego położenie w centralnej części kraju. Korzystna sytuacja dotyczy zwłaszcza bardziej rozproszonych usług edukacyjnych. Z drugiej strony inne usługi (np. w sferze kultury) pozostają rozłożone mniej równomiernie z preferencją dla centralnie położonych Bydgoszczy i Torunia oraz dla ośrodków subregionalnych.

Wskaźniki dostępności do instytucji administracji publicznej pozostają skorelowane z położeniem miasta w hierarchii osadniczej. Najwyższe wartości notowane są w rejonie metropolii bydgosko-toruńskiej i maleją we wszystkich kierunkach, w tym szczególnie w kierunku południowym. Wyraźnie najniższą dostępność transportową do administracji notujemy w miastach najmniejszych (pozametropolitalnych), w tym w szczególności w ośrodkach położonych wzdłuż południowych i wschodnich granic regionu.

W przypadku usług edukacyjnych i ochrony zdrowia ośrodki powiatowe zapewniają podstawowy dostęp do takich placówek jak szkoły średnie i szpitale. Uzyskany obraz jest bardziej wyrównany (w tej grupie miast) niż w przypadku omawianego wcześniej dostępu do usług publicznych (gdzie miary były przeliczane względem liczby ludności). Od tej reguły istnieją jednak wyjątki w postaci ośrodków powiatowych, gdzie układ infrastruktury transportowej nie wyrównuje braków w wyposażeniu w usługi publiczne. Można tu wymienić położone na obrzeżach województwa Wąbrzeźno, Żnin, Sępólno Krajeńskie i Nakło nad Notecią. W przypadku usług edukacyjnych widoczna jest lepsza dostępność do liceów i innych szkół średnich w sąsiedztwie Torunia. Dostępność ta jednak drastycznie spada w miastach małych, położonych na południu od metropolii (powiat włocławski) i to pomimo sąsiedztwa nowej autostrady A1.

Placówki szpitalne funkcjonują w 21 miastach regionu tj. w miastach regionalnych (z koncentracją tego typu placówek w Bydgoszczy – 9), miastach subregionalnych, miastach powiatowych (nie wszystkich) oraz niektórych miastach małych (Więcbork, Łasin). Ogólny obraz dostępności do szpitali ściśle nawiązuje do podziału administracyjnego szczebla powiatowego. W prawie wszystkich ośrodkach powiatowych zlokalizowana jest przynajmniej jedna placówka tego typu (z wyjątkiem powiatu sępoleńskiego, gdzie szpital powiatowy jest zlokalizowany poza miastem powiatowym). Koncentracja specjalistycznych usług medycznych widoczna jest w bipolarnym układzie Toruń-Bydgoszcz. Widoczny jest również większy zasięg oddziaływania Torunia niż Bydgoszczy w zakresie dostępności do tego typu usług. Mimo koncentracji placówek medycznych w miastach regionalnych zdecydowana większość województwa charakteryzuje się dobrą dostępnością do specjalistycznych usług medycznych. Szpitalne oddziały ratunkowe zlokalizowane są w ośmiu miastach (Bydgoszcz, Toruń, Żnin, Świecie, Grudziądz, Brodnica, Włocławek, Inowrocław), w związku z czym to one wraz z obszarami funkcjonalnymi mają najlepszą dostępność do tego typu usług. W najgorszej sytuacji są mieszkańcy północno-zachodniej i południowo-wschodniej części województwa.

Wspomniane wyrównanie poziomu dostępności do usług w efekcie inwestycji transportowych nie ma miejsca w przypadku placówek kultury. W tym zakresie miasta powiatowe nie zapewniają oferty na poziomie odpowiadającym przeciętnej krajowej. Tym samym sama podaż usług definiuje silne zróżnicowanie przestrzenne dostępności. Miasta małe na południu i zachodzie województwa notują skrajnie niskie wartości wskaźnika. Z miast powiatowych skrajnie zła sytuacja występuje w Sępólnie Krajeńskim.

Ryc. III. Wskaźniki cząstkowe (obszary tematyczne) dostępnościowe – dostępność usług publicznych

We wszystkich praktycznie kategoriach usług dostępność transportowa jest wyraźnie gorsza w przypadku miast najmniejszych. Co charakterystyczne, w przeciwieństwie do innych województw, w przypadku regionu kujawsko-pomorskiego, dotyczy to także miast relatywnie bliskich geograficznie metropolii bipolarnej. Przyczyn szukać można w układzie nowej sieci transportowej (autostrada A1), która słabo obsługuje dojazdy do Torunia oraz w braku drogi ekspresowej S10 pomiędzy Toruniem a Bydgoszczą (możliwość komplementarnego wykorzystania infrastruktury usługowej). Także w miastach małych położonych bardziej peryferyjnie dodatkową przyczyną może być stan infrastruktury transportowej. Zła dostępność do usług w miastach peryferyjnych nie jest na ogół rekompensowana bliskością miast w sąsiednich województwach. Wyjątkami są Żnin i Mogilno, mogące ewentualnie korzystać z infrastruktury usługowej Gniezna.

W ujęciu syntetycznym (ryc. III) rozkład dostępności transportowej do wybranych usług publicznych (administracja, edukacja, ochrona zdrowia i kultura) wskazuje na uprzywilejowaną pozycję metropolii bydgosko-toruńskiej (w tym zwłaszcza Torunia), a także wszystkich ośrodków subregionalnych i niektórych miast powiatowych. O wyższym poziomie wskaźnika decyduje położenie względem metropolii i względem nowoczesnej infrastruktury drogowej lub własny, wzajemnie uzupełniający się (w warunkach niskiej odległości), potencjał usługowy (np. Świecie-Chełmno, a potencjalnie także Toruń-Bydgoszcz). Gorsza sytuacja odnotowywana jest w małych miastach, w tym we wszystkich praktycznie ośrodkach peryferyjnych. W tych wypadkach, zdiagnozowane wcześniej braki w warunkach życia i wyposażeniu w usługi nie są rekompensowane dostępnością transportową do innych lokalizacji. Z ośrodków powiatowych w ujęciu syntetycznym negatywnie wyróżniają się Wąbrzeźno, Żnin, Radziejów i Sępólno Krajeńskie.

Uzyskane wyniki potwierdzają, że niektóre miasta województwa kujawsko-pomorskiego znajdują się w strefach tzw. peryferii wewnętrznych (diagnozowanych m.in. na potrzeby SOR podczas delimitacji obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją). Peryferia takie widoczne są bardzo wyraźnie wzdłuż zachodnich, południowych, a także wschodnich granic regionu.

6. Wnioski – ujęcie kompleksowe

Województwo kujawsko-pomorskie jest spolaryzowane w zakresie poziomu i warunków życia (pierwsze pytanie badawcze). Analizowane wskaźniki wskazują, że polaryzacja ta nie maleje (warunki życia), a w niektórych aspektach (usługi publiczne) nawet wzrasta (drugie pytanie badawcze). Warunki życia są lepsze w metropolii bydgosko-toruńskiej, miastach subregionalnych (poza Inowrocławiem) i niektórych mniejszych. Wyraźnie gorsza sytuacja ma miejsce w miastach powiatowych i małych południowej części regionu. Ogólny poziom zróżnicowań, na tle kraju, uznać trzeba tym samym jako wysoki. Zróżnicowania mają przy tym dwa nakładające się wymiary: rdzeń-peryferie (lepszą sytuacją miast na wyższym poziomie hierarchicznym) oraz północ-południe. W okresie 2007-2018 (drugie pytanie badawcze) odnotowano pozytywne zmiany w zakresie warunków środowiskowych (zmniejszenie poziomu zanieczyszczeń pyłowych). Podobnie jak w całym kraju zmniejszała się stopa bezrobocia. W miastach na prawach powiatu podnosił się poziom wynagrodzeń. W ujęciu bezwzględnym, nie następowała jednak wewnętrzna konwergencja w tym zakresie. Przeciwnie wzrost wynagrodzeń w Bydgoszczy, a zwłaszcza w Toruniu, był wyższy niż w Grudziądzu i Włocławku.

Stan i dostęp do usług publicznych (trzecie pytanie badawcze) jest relatywnie gorszy na obszarze metropolii bydgosko-toruńskiej oraz w miastach subregionalnych. Wyposażenie w usługi nie nadąża tam za postępującą koncentracją ludności. Ponadto niedobory występują także w miastach powiatowych i mniejszych (szczególnie na południowych krańcach regionu; powiat włocławski). Dynamika zmian w okresie 2007-2018 była odmienna w poszczególnych kategoriach usług. Do szybkiego przyrostu liczby placówek doszło w przypadku żłobków i klubów dziecięcych. Dotyczyło to w pierwszej kolejności Bydgoszczy, ale także ośrodków subregionalnych, niektórych powiatowych, a nawet małych. Znaczne przyrosty odnotowano także w przypadku przychodni podstawowej opieki zdrowotnej (przede wszystkim w ośrodkach mniejszych). W innych usługach notowano raczej

tendencje koncentracyjne, nie zawsze widoczne w samej liczbie obiektów. Przykładem mogą być kina, których liczba nie wzrosła przy jednoczesnym zwiększeniu się liczby sal kinowych (powstawanie multipleksów w dużych i średnich ośrodkach). Reasumując można przyjąć, że w zbiorze miast regionu nie wystąpiła wyraźna konwergencja w zakresie warunków życia. Zachodziła ona natomiast (powoli) pod względem wyposażenia w niektóre usługi podstawowe.

Poziom dostępności poszczególnych usług uwarunkowany jest nie tylko ich fizycznym świadczeniem w określonych miastach (szóste pytanie badawcze), ale także sytuacją transportową. W rejonie metropolii bydgosko-toruńskiej możliwe jest wzajemne wykorzystywanie potencjału usługowego obu miast. Możliwości w tym zakresie są jednak mniejsze niż w innych metropoliach polskich z uwagi na wzajemne oddalenie ośrodków i brak łączącej je infrastruktury drogowej wyższych kategorii. Dostęp do usług i szeroko rozumiane warunki życia, są zatem w województwie dość silnie zdeterminowane dostępnością transportową. Intensywny rozwój sieci drogowej paradoksalnie spowodował, że rola twardej infrastruktury w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców jest relatywnie duża. Ma ona wpływ na wewnętrzną polaryzację w skali lokalnej (także wewnątrz metropolii) i regionalnej.

Prawie wszystkie miasta województwa charakteryzują koncentracją usług publicznych odpowiadającą ich pozycji administracyjnej i demograficznej (piąte pytanie badawcze). Ponadproporcjonalnie wysoką koncentrację usług wykazują jedynie dwa miasta małe (bez funkcji powiatowych) – Więcbork oraz Solec Kujawski. Z drugiej strony skupienie usług podstawowych jest niższe od pozycji hierarchicznej ośrodka w przypadku Sępólna Krajeńskiego. Mimo to uzyskane wyniki potwierdzają, że niektóre miasta województwa kujawsko-pomorskiego znajdują się w strefach tzw. peryferii wewnętrznych (diagnozowanych m.in. na potrzeby SOR podczas delimitacji obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją). Peryferia takie widoczne są bardzo wyraźnie wzdłuż zachodnich, południowych, a także wschodnich granic regionu.

Biorąc pod uwagę sytuację demograficzną wielu miast województwa (w relacji do średniej krajowej; siódme pytanie badawcze; porównaj komponent 1 badania), braki w zakresie warunków życia oraz dostępu do usług publicznych muszą być traktowane jako trwałe, a w niektórych miastach nawet pogłębiające się. Oznacza to realną potrzebę działania w zakresie podaży usług oraz dostępności transportowej do nich.

Wskazane i możliwe do realizacji działania w zakresie podnoszenia poziomu i warunków życia w miastach województwa kujawsko-pomorskiego oraz poprawy dostępności usług publicznych (czwarte pytanie badawcze) wylistowano w kolejnym podrozdziale oraz w tabeli rekomendacyjnej. Obszary zintegrowanych działań w tym zakresie to m.in.: a) lepsza integracja systemu usług publicznych w metropolii bydgosko-toruńskiej wyrażająca się m.in. w poprawie dostępności transportowej; b) doposażenie w usługi kilku miast subregionalnych i powiatowych, w tym szczególnie Inowrocławia, Sępólna Krajeńskiego, a także Lipna, Rypina, Wąbrzeźna, Żnina i Tucholi; c) poprawa sytuacji niektórych miast najmniejszych, szczególnie na południu (w zakresie podaży usług oraz dostępności transportowej).

7. Rekomendacje

Przeprowadzona analiza syntetyczna pozwala na wypunktowanie kilku rekomendacji przydatnych dla prowadzenia polityki regionalnej oraz wybranych polityk sektorowych na terenie województwa kujawsko-pomorskiego.

- Celowe wydaje się pełniejsze integrowanie systemu usług publicznych na obszarze metropolii bydgosko-toruńskiej (w tym w jej szeroko rozumianej strefie zewnętrznej), dotyczy to zwłaszcza usług edukacyjnych i zdrowotnych. Integracja powinna dotyczyć także poszczególnych segmentów strefy podmiejskiej. Integracja może być realizowana poprzez: a) powstawanie nowych placówek w wybranych mniejszych miastach (o ile jest to uzasadnione lokalnym popytem), względnie filii obiektów znajdujących się w mieście powiatowym; b)

integrację instytucjonalną, zapewniającą odpowiedni podział zadań pomiędzy podobnymi placówkami w powiecie; c) ułatwienie dostępu transportowego do placówek w miastach powiatowych (organizacja lub wsparcie dla transportu publicznego; organizacja alternatywnych form transportu na terenach rzadko zaludnionych – *car sharing*, autobus na zamówienie itp.; w niektórych przypadkach rozwój infrastruktury, np. budowa brakujących odcinków dróg lokalnych).

- Miasta subregionalne o lepszej sytuacji demograficznej i wyższym poziomie zamożności mieszkańców powinny być doposażone w usługi publiczne, tak aby zachować ich relatywnie wyższą atrakcyjność osiedleńczą. Dotyczy to w pierwszej kolejności Inowrocławia.
- Należy dążyć do doposażenia w niektóre usługi miast powiatowych w południowej, wschodniej i zachodniej części regionu (Lipno, Rypin, Wąbrzeźno, Żnin, Sępólno Krajeńskie, Tuchola). Dotyczy to w przypadku ochrony zdrowia przede wszystkim Grudziądz, Inowrocławia, Chełmna, Żnina i Rypina; w przypadku edukacji Wąbrzeźna, Żnina i Sępólno Krajeńskiego).
- W północno-zachodniej i południowo-wschodniej części regionu brak jest szpitalnych oddziałów ratunkowych, co powoduje, że czas dojazdu do takich placówek jest wyraźnie zbyt długi.
- Polityka w zakresie wyposażenia w usługi miast małych położonych na peryferiach regionu powinna być elastyczna i zróżnicowana terytorialnie. Musi brać ona pod uwagę zachodzące procesy demograficzne oraz dostępność transportową do sąsiednich miast większych (w tym dostępność transportem publicznym). Oznacza to, że niektóre małe miasta (nie będące ośrodkami powiatowymi) oddalone geograficznie, powinny w większym stopniu pełnić rolę koncentratora usług (zwłaszcza w zakresie ochrony zdrowia i edukacji, ale do pewnego stopnia także kultury). Przykładami może być Izbica Kujawska i Koronowo.
- We wszystkich strefach peryferyjnych regionu występują braki w zakresie niektórych usług, które mogą być rozwiązane poprzez lokalizację nowych placówek lub alternatywnie poprzez poprawę dostępności transportowej (w tym transportem publicznym) do miast powiatowych. Rozwiązania transportowe na poziomie całych powiatów wydają się wskazane w Żninie, Sępólnie Krajeńskim i Radziejowie. Ponadto celowe jest wsparcie transportu publicznego w niektórych konkretnych relacjach wewnątrz powiatów. Dotyczy to m.in. powiązania Górzna z Brodnicą, Kcyni z Nakłem oraz Izbicy Kujawskiej, Chodcza i Lubienia Kujawskiego z Włocławkiem.
- Należy dążyć do lepszego wykorzystania nowej regionalnej i krajowej infrastruktury transportowej (jaka powstała w województwie w ostatnich dwóch dekadach) do rozwoju powiązań lokalnych poprawiających warunki życia mieszkańców (w tym do dostępu do usług publicznych). Może to np. oznaczać utworzenie dodatkowych węzłów na autostradzie A1 (powiat włocławski, a ponadto dostęp do autostrady z Chełmży) oraz jej lepszej integracji z Toruniem (wykorzystanie w dojazdach; brak wjazdu do miasta od strony południowej z A1). Istotne jest także przyspieszenie inwestycji drogowych pomiędzy Bydgoszczą a Toruniem.
- Niektóre powiaty mogą dążyć do lepszej integracji usług publicznych w układach bipolarnych. Pozytywnym przykładem (dzięki dobrej dostępności wzajemnej), poza bipolarną metropolią regionalną, są układy Chełmno-Świecie, a także potencjalnie Inowrocław-Mogilno. Jest ważne aby w tego typu sytuacji lokalizacyjnej nie stwarzać mieszkańcom barier instytucjonalnych w korzystaniu z usług publicznych, a także aby odpowiednie podmioty w obu jednostkach współpracowały ze sobą i dążyły, w miarę możliwości, do komplementarnego świadczenia usług (np. lekarze specjaliści, szkoły branżowe).
- Istnienie tzw. peryferii wewnętrznych wskazuje na potrzebę współpracy z niektórymi sąsiednimi województwami w zakresie poprawy dostępności do usług miast położonych na wzajemnych pograniczach (np. poprzez wykorzystanie placówek usługowych w regionach

sąsiednich lub poprzez wspólną organizację transportu publicznego). Dotyczy to potencjalnej współpracy z województwem wielkopolskim (wykorzystanie potencjału usługowego Gniezna), łódzkim (wykorzystanie potencjału usługowego Kutna), mazowieckim (wykorzystanie potencjału usługowego Płocka) i warmińsko-mazurskim (świadczenie usług przez Brodnicę na rzecz sąsiedniego regionu).

- Zachowanie układu hierarchicznego sieci osadniczej województwa, wymaga: a) wzmocnienia podaży i dostępności do usług w Inowrocławiu i Sępólnie Krajeńskim; b) wsparcia dla niektórych ośrodków najmniejszych, tak aby mogły zachować swoje funkcje oraz atrakcyjność osiedleńczą (budowa infrastruktury komunalnej, infrastruktury sieciowej dla internetu oraz poprawa jakości substancji mieszkaniowej).

Ważnym elementem wniosków i rekomendacji jest tabela rekomendacyjna dla wszystkich miast regionu bazująca na:

- 51 usługach w podziale na typy usług w zależności od szczebla hierarchicznego opisanego w klasyfikacji ośrodków według podaży typów usług wraz z kluczem przejścia między klasyfikacją ośrodków według podaży typów usług a klasyfikacją funkcjonalno-administracyjną (szczegóły pod tabelą); kolorami oznaczono poszczególne poziomy hierarchiczne, zgodnie z klasyfikacją ośrodków według podaży typów usług, tj.

2- Ośrodek ponadregionalny koncentrujący usługi o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym (liczba usług od 40 w górę);	3 - Ośrodki regionalne, koncentrujące usługi zarówno dla potrzeb bezpośredniego zaplecza, jak i usługi oddziałujące na cały region lub jego część (liczba usług od 30 w górę);	4 - Ośrodki subregionalne , koncentrujące usługi zarówno dla potrzeb bezpośredniego zaplecza, jak również subregionu (liczba usług od 25 w górę);	4' - Ośrodki ponadlokalne o oddziaływaniu ponadgminnym, koncentrujące usługi dla bezpośredniego zaplecza (liczba usług od 20 w górę);	5 - Ośrodki lokalne, koncentrujące w miejscach zamieszkania usługi podstawowe (liczba usług poniżej 20)
---	--	---	---	---

Czcionką kolorem czerwonym zaznaczono te miasta, dla których liczba usług jest poniżej poziomu wynikającego z układu hierarchicznego

Czcionką kolorem niebieskim zaznaczono te miasta, dla których liczba usług jest powyżej poziomu wynikającego z układu hierarchicznego

- Dwie ostatnie kolumny tabeli - 32 wskaźniki z syntezy (problemy w miastach – wskaźniki/usługi w dziesiątym i dziewiątym decylnie – przedostatnia kolumna tabeli wraz z uszczegółowieniem dla wybranych usług dla dziewiątego i dziesiątego decylnie – ostatnia kolumna tabeli)

Tab. I. Tabela rekomendacyjna dla wszystkich miast regionu bazująca na 51 usługach oraz 32 wskaźnikach z syntezy (problemy w miastach – wskaźniki/usługi w dziesiątym i dziewiątym decylnie)

Klasyfikacja według typów usług*	Klasyfikacja funkcjonalno-administracyjna**	Liczba ludności i 2017	Nazwa miasta	51 usług						Wnioski wynikające z porównania 51 usług z typologią miast w projekcie	32 wskaźniki z syntezy	
				suma ogólna	suma (5)	suma (4')	suma (4)	suma (3)	suma (2)		Potencjalne problemy wynikające z 32 wskaźników ujętych w syntezie (wartość wskaźnika w dziesiątym decylnie wszystkich miast w Polsce)	Dodatkowe uwagi wynikające m.in. z 32 wskaźników (w tym wartość wskaźnika w dziewiątym i dziesiątym decylnie wszystkich miast w Polsce dla wybranych usług: przychodnie, przedszkola, szkoły podstawowe oraz od piątego decyla – dla miast powiatowych i większych - żłobki i kluby dziecięce)
2	2c	352313	Bydgoszcz	44	14	8	9	4	9	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu. Bardzo wysoka liczba usług dla ośrodka ponadregionalnego	- Biblioteki	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Szkoły podstawowe. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej. Celowa lepsza integracja systemu usług w ramach metropolii bydgosko-toruńskiej
2	2c	202562	Toruń	40	14	7	8	4	7	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu. Bardzo wysoka liczba usług dla ośrodka ponadregionalnego	- Biblioteki	Szkoły podstawowe. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej. Celowa lepsza integracja systemu usług w ramach metropolii bydgosko-toruńskiej
3	3	111752	Włocławek	37	14	7	8	4	4	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu. Wysoka liczba usług dla ośrodka ponadregionalnego	- Bezrobocie rejestrowane - Poziom przestępczości	Działania na rzecz aktywizacji zawodowej
3	3	73577	Inowrocław	33	14	7	8	2	2	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu. Wysoka liczba usług dla ośrodka ponadregionalnego	- Obszary prawnie chronione w mieście i gminach sąsiadujących	Celowe doposażenie w usługi publiczne Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Celowa lepsza integracja systemu usług w układzie bipolarnym Inowrocław-Mogilno
3	3	95629	Grudziądz	32	14	7	7	2	2	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu. Wysoka liczba usług dla ośrodka ponadregionalnego	- Przedszkola	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę).
4	4b	25924	Świecie	28	14	7	5	1	1	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Muzea	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Celowa lepsza integracja systemu usług w układzie bipolarnym Chełmno-Świecie
4	4b	28717	Brodnica	27	13	8	5	0	1	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Kina	Szkoły podstawowe. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej.
4	4b	19911	Chełmno	26	13	8	4	0	1	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) - Przychodnie - Kina	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Celowa lepsza integracja systemu usług w układzie bipolarnym Chełmno-Świecie

												Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej.
4	4b	18531	Nakło nad Notecią	26	15	7	4	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) - Szkoły podstawowe - Kina	Szkoły podstawowe. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej. Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej.
4	4b	13793	Tuchola	25	12	7	4	0	2	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Przychodnie - Przedszkola - Kina	Celowe wyposażenie w usługi publiczne Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę).
4'	4b	12828	Golub-Dobrzyń	24	13	7	3	0	1	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) - Kina - Biblioteki - Ośrodki kultury	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej.
4'	4b	16482	Rypin	24	10	7	5	1	1	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Obszary prawnie chronione w mieście i gminach sąsiadujących - Ścieżki rowerowe - Przychodnie - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Przedszkola - Szkoły podstawowe	Celowe wyposażenie w usługi publiczne Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę). Szkoły podstawowe. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej.
4'	4b	14592	Lipno	23	10	7	4	1	1	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Muzea	Celowe wyposażenie w usługi publiczne
4'	5c	5969	Więcbork	23	12	7	2	1	1	Liczba usług powyżej poziomu wynikającego z układu hierarchicznego	- Ludność nie korzystająca z sieci kanalizacyjnej - Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Przedszkola - Muzea - Grupy artystyczne	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę). Rozwój infrastruktury komunalnej

4'	4b	12270	Aleksandrów Kujawski	22	12	7	2	0	1	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Poziom przestępczości - Kina - Muzea - Grupy artystyczne	
4'	4b	13749	Wąbrzeźno	22	11	7	4	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Przedszkola - Szkoły podstawowe - Muzea - Kina	Celowe doposażenie w usługi publiczne Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę). Szkoły podstawowe. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej.
4'	4b	14041	Żnin	22	13	7	2	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Przychodnie - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Kina	Celowe doposażenie w usługi publiczne Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę).
4'	5a	15661	Solec Kujawski	21	12	4	4	1	0	Liczba usług powyżej poziomu wynikającego z układu hierarchicznego	- Przychodnie - Przedszkola - Szkoły podstawowe - Biblioteki	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę). Szkoły podstawowe. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej.
4'	4b	11995	Mogilno	21	10	5	5	1	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Muzea	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Celowa lepsza integracja systemu usług w układzie bipolarnym Inowrocław-Mogilno
4'	4b	5638	Radziejów	21	11	6	4	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Obszary prawnie chronione w mieście i gminach sąsiadujących - Bezrobocie rejestrowane - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Przedszkola - Kina - Muzea	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę). Działania na rzecz aktywizacji zawodowej
5	5b	14645	Chełmża	19	11	5	3	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Obszary prawnie chronione w mieście i gminach sąsiadujących	Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę). Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej.

											- Procent mieszkań bez centralnego ogrzewania - Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) - Bezrobocie rejestrowane - Poziom przestępczości - Przedszkola - Kina - Muzea	Działania na rzecz aktywizacji zawodowej Rozwój infrastruktury komunalnej
5	5c	3320	Łasin	17	10	6	1	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Otrzymujący zasiłek rodzinny - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Kina - Muzea - Ćwiczące kobiety	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę). Działania na rzecz aktywizacji zawodowej
5	5a	9602	Szubin	17	10	5	1	0	1	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Kina	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę).
5	4b	9243	Sępólno Krajeńskie	17	11	6	0	0	0	Liczba usług poniżej poziomu wynikającego z układu hierarchicznego.	- Kina - Muzea	Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę).
5	5b	10586	Ciechocinek	15	10	2	2	1	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Technika - Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe - Muzea	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę).
5	5a	11230	Koronowo	15	11	4	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem - Kina - Muzea	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę). Wskazane wzmocnienie funkcji usługowych z uwagi na oddalenie geograficzne
5	5c	7202	Gniewkowo	15	11	2	1	0	1	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) - Bezrobocie rejestrowane - Poziom przestępczości - Przychodnie - Szkoły podstawowe - Licea - Technika	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Szkoły podstawowe. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej. Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej. Działania na rzecz aktywizacji zawodowej

											- Kina - Muzea	
5	5a	4192	Kowalewo Pomorskie	14	9	3	2	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Licea - Kina - Muzea	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę).
5	5c	5701	Strzelno	14	10	4	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Ścieżki rowerowe - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Kina - Muzea	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę).
5	5c	4678	Kcynia	14	10	4	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Dochody z pracy - Długość sieci kanalizacyjnej na 1 mieszkańca podłączonego do sieci - Penetracja lokalowa zasięgami internetu stacjonarnego (30 Mb/s) - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Przedszkola - Kina - Muzea	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę). Wskazane wsparcie dla transportu publicznego do Nakła Rozwój infrastruktury komunalnej
5	5c	4016	Janowiec Wielkopolski	14	9	5	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Kina - Muzea	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę).
5	5c	8844	Janikowo	13	12	0	1	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) - Szkoły podstawowe - Licea - Technika - Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe - Kina - Muzea - Ćwiczące kobiety	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Szkoły podstawowe. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej. Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej.

5	5c	4490	Piotrków Kujawski	13	11	2	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Udział ludności niekorzystającej z oczyszczalni ścieków - Liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie - Bezrobocie rejestrowane - Otrzymujący zasiłek rodzinny - Ścieżki rowerowe - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Przedszkola - Licea - Technika - Kina - Muzea - Ćwiczące kobiety	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę). Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej. Działania na rzecz aktywizacji zawodowej
5	5c	5913	Nowe	13	9	4	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Bezrobocie rejestrowane - Ścieżki rowerowe - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Kina - Muzea - Ćwiczące kobiety	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Działania na rzecz aktywizacji zawodowej
5	5c	3544	Kowal	13	9	4	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Bezrobocie rejestrowane - Poziom przestępczości - Ścieżki rowerowe - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Kina - Muzea - Ośrodki kultury - Grupy artystyczne	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Działania na rzecz aktywizacji zawodowej
5	5c	7516	Barcin	13	11	1	1	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) - Technika - Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe - Kina - Muzea - Ćwiczący mężczyźni	Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej.

5	5c	8926	Kruszwica	12	9	3	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Kina - Muzea - Grupy artystyczne	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej.
5	5c	4395	Mrocza	12	10	2	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie - Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Licea - Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe - Kina - Muzea - Grupy artystyczne	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Szkoły podstawowe. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej. Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej.
5	5c	3782	Jabłonowo Pomorskie	11	8	3	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Kina - Muzea	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę).
5	5c	3607	Skępe	11	8	3	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Bezrobocie rejestrowane - Otrzymujący zasiłek rodzinny - Bezpieczeństwo drogowe - Ścieżki rowerowe - Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem - Penetracja lokalowa zasięgami internetu stacjonarnego (30 Mb/s) - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe - Kina - Muzea - Ośrodki kultury - Grupy artystyczne	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Działania na rzecz aktywizacji zawodowej

5	5c	2677	Izbica Kujawska	11	9	2	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Procent mieszkań bez łazienki - Dochody z pracy - Bezrobocie rejestrowane - Otrzymujący zasiłek rodzinny - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Technika - Kina - Muzea - Ćwiczący mężczyźni	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Wskazane wzmocnienie funkcji usługowych z uwagi na oddalenie geograficzne Wskazane wsparcie dla transportu publicznego do Włocławka Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej. Działania na rzecz aktywizacji zawodowej
5	5c	1403	Górzno	10	8	1	0	0	1	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Procent mieszkań bez centralnego ogrzewania - Ścieżki rowerowe - Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Technika - Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe - Kina - Muzea - Ćwiczące kobiety - Ćwiczący mężczyźni	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Wskazane wsparcie dla transportu publicznego do Brodnicy Rozwój infrastruktury komunalnej Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej.
5	5c	2161	Dobrzyń nad Wisłą	10	8	2	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Procent mieszkań bez łazienki - Procent mieszkań bez centralnego ogrzewania - Dochody z pracy - Bezrobocie rejestrowane - Otrzymujący zasiłek rodzinny - Ścieżki rowerowe - Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Licea - Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe - Kina - Muzea	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej. Działania na rzecz aktywizacji zawodowej Rozwój infrastruktury komunalnej

5	5c	2394	Kamień Krajeński	10	10	0	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) - Ścieżki rowerowe - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Licea - Technika - Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe - Kina - Muzea	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej.
5	5c	1885	Chodecz	10	8	2	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Obszary prawnie chronione w mieście i gminach sąsiadujących - Bezrobocie rejestrowane - Ścieżki rowerowe - Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem - Penetracja lokalowa zasięgami internetu stacjonarnego (30 Mb/s) - Licea - Kina - Muzea - Ośrodki kultury - Grupy artystyczne	Wskazane wsparcie dla transportu publicznego do Włocławka Działania na rzecz aktywizacji zawodowej
5	5c	1391	Lubień Kujawski	10	8	1	0	0	1	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Procent mieszkań bez wodociągu - Dochody z pracy - Bezrobocie rejestrowane - Bezpieczeństwo drogowe - Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem - Penetracja lokalowa zasięgami internetu stacjonarnego (30 Mb/s) - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Licea - Technika	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Wskazane wsparcie dla transportu publicznego do Włocławka Działania na rzecz aktywizacji zawodowej Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej.

											- Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe - Kina - Muzea	
5	5c	3052	Lubraniec	10	8	2	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Udział ludności niekorzystającej z oczyszczalni ścieków - Dochody z pracy - Bezrobocie rejestrowane - Otrzymujący zasiłek rodzinny - Ścieżki rowerowe - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Technika - Kina - Muzea	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Działania na rzecz aktywizacji zawodowej
5	5a	4501	Łabiszyn	10	9	1	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Ścieżki rowerowe - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Przedszkola - Licea - Technika - Kina - Muzea	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Przedszkola. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 3-7 lat na 1 placówkę). Szkoły podstawowe. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej.
5	5c	1914	Nieszawa	9	8	0	1	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu	- Udział ludności niekorzystającej z oczyszczalni ścieków - Procent mieszkań bez łazienki - Ludność nie korzystająca z sieci kanalizacyjnej - Bezrobocie rejestrowane - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Licea - Technika - Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe - Kina - Ośrodki kultury - Grupy artystyczne - Ćwiczące kobiety - Ćwiczący mężczyźni	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej. Działania na rzecz aktywizacji zawodowej Rozwój infrastruktury komunalnej

5	5c	5744	Pakość	9	9	0	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu - Obszary prawnie chronione w mieście i gminach sąsiadujących - Ludność nie korzystająca z sieci kanalizacyjnej - Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) - Bezrobocie rejestrowane - Przychodnie - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Licea - Technika - Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe - Kina - Muzea - Biblioteki - Ćwiczące kobiety	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej. Działania na rzecz aktywizacji zawodowej Rozwój infrastruktury komunalnej
5	5c	1851	Radzyń Chełmiński	8	8	0	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu - Powierzchnia użytkowa mieszkania (PUM) - Dochody z pracy - Bezrobocie rejestrowane - Otrzymujący zasiłek rodzinny - Penetracja budynkowa zasięgami internetu stacjonarnego ogółem - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Licea - Technika - Zasadnicze szkoły zawodowe/szkoły branżowe - Kina - Muzea - Ćwiczące kobiety - Ćwiczący mężczyźni	Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Poprawa jakości substancji mieszkaniowej, w celu utrzymania atrakcyjności osiedleńczej. Działania na rzecz aktywizacji zawodowej
5	5c	4660	Brześć Kujawski	8	8	0	0	0	0	Liczba usług odpowiadająca układowi hierarchicznemu - Bezrobocie rejestrowane - Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce - Licea - Technika	Przychodnie POZ. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby mieszkańców na 1 placówkę). Żłobki i kluby dziecięce. Wskazane uzupełnienie oferty usługowej (bardzo wysoka wartość wskaźnika liczby dzieci 0-3 na 1 placówkę). Działania na rzecz aktywizacji zawodowej

Literatura

- Arak P., Ivanov A., Peleah M., Płoszaj A., Rakocy K., Wyszowski K., 2012, *Krajowy Raport o rozwoju społecznym. Polska 2012. Rozwój regionalny i lokalny*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Biuro Projektowe UNDP w Polsce, Warszawa.
- Atlas Rzeczypospolitej Polskiej*, 1995-1997, Główny Urząd Geodezji i Kartografii, IGiPZ PAN, PPWK S.A., Warszawa.
- Atlas Zasobów, Walerów i Zagrożeń Środowiska Przyrodniczego*, 1994, IGiPZ PAN, Warszawa.
- Baucz A., Łotocka M., Żuber P. (red.), 2008, *Spójność terytorialna wyzwaniem polityki rozwoju Unii Europejskiej. Polski wkład w debatę*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Brodowska M., Kaczor A., 2011, *Źródła zanieczyszczeń gazowych i pyłowych oraz ocena ich redukcji w Polsce w ostatnim dziesięcioleciu*, Autobusy. Technika, Eksploatacja, Systemy Transportowe, 10, s. 84-91.
- Caschili S., De Montis A., Trogu D., 2015, *Accessibility and rurality indicators for regional development*, Computers, Environment and Urban Systems, 49, s. 98-114.
- Degórski M., 2015, *Polityka krajobrazowa Polski: wyzwania i szanse*, Problemy Ekologii Krajobrazu, 40, s. 13-26
- Duże hale sportowo-widowiskowe – inwentaryzacja bazy sportowej*, 2016, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa
- Fogel P., 2012, *Wskaźniki oceny polityki i gospodarki przestrzennej w gminach*, Biuletyn KPZK PAN, 250, Warszawa
- Geurs K.T., Ritsema van Eck J.R., 2001, *Accessibility Measures: Review and Applications. Evaluation of accessibility impacts of land use transport scenarios, and related social and economic impacts*, RIVM Report 408505 006, Bilthoven: National Institute of Public Health and the Environment, <http://rivm.openrepository.com/rivm/bitstream/10029/9487/1/408505006.pdf>.
- Gorzela G., Płoszaj A., Smętkowski M., 2006, *Ocena strategii rozwoju regionu – wykorzystanie modelu czterech kapitałów*, Studia Regionalne i Lokalne, 3(25), s.67-79
- Hanushek E. A., Woessmann L., 2007, *The role of school improvement in economic development*. Program on Education Policy and Governance, Program on Education Policy and Governance, Research paper 07-01.
- Herbst M., 2015, *Regional returns to education in the context of interregional migration*, Studia Regionalne i Lokalne, 1(59). <https://doi.org/10.7366/1509499515901>.
- Kistowski M., 1993, *Metoda oceny wielkości potencjału rekreacyjnego na przykładzie Polski północno-wschodniej* (w:) M. Pietrzak (red.) Ekologia krajobrazu w badaniach Terytorialnych Systemów Rekreacyjnych, AWF, Poznań, s.53-57.
- Kistowski M., 2012, *Atlas sozologiczny gmin Polski 2000-2009*. Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Kistowski M., Śleszyński P., 2010, *Presja turystyczna na tle walerów krajobrazowych Polski*, Krajobraz a turystyka, Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego, 14, Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec, s. 36-51.
- Komornicki T., 2009, *Usługi i sieci transportowe: przestrzenne trendy rozwoju sieci i niezbędna podaż infrastruktury dla spójności przestrzennej* - recenzja raportu 1.2.1 ESPON, [w:] G. Gorzela, A. Olechnicka (red.), Polska z perspektywy badań ESPON - oceny, wnioski, rekomendacje, Wydaw. Nauk. Scholar, Warszawa, s. 50-64.
- Komornicki T., 2012, *Odporność gospodarek lokalnych na globalne czynniki ekonomiczne*, w: Problemy współpracy transgranicznej i kształtowania ponadkrajowych powiązań gospodarczych (red. S. Ciok, S. Dołzbłasz), Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, s. 25-40.

- Komornicki T., Bański J., Śleszyński P., Rosik P., Świątek D., Czapiewski K., Bednarek-Szczepańska M., Stępiak M., Mazur M., Wiśniewski R., Solon B., 2010, *Ocena wpływu inwestycji infrastruktury transportowej realizowanych w ramach polityki spójności na wzrost konkurencyjności regionów* (w ramach ewaluacji ex post NPR 200412006), Narodowa Strategia Spójności, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 131 s.
- Komornicki T., Korcelli P., Siłka P., Śleszyński P., Świątek D., 2013, *Powiązania funkcjonalne pomiędzy polskimi metropoliami*, Wydawnictwo Akademickie Sedno, Warszawa, 215 s.
- Komornicki T., Rosik P., Stępiak M., Śleszyński P., Goliszek P., Pomianowski W., Kowalczyk K., 2018, *Ewaluacja i monitoring zmian dostępności transportowej w Polsce z wykorzystaniem wskaźnika WMDT*, IGiPZ PAN, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Warszawa, 91 s.
- Komornicki T., Rosik P., Śleszyński P., Solon J., Wiśniewski R., Stępiak M., Czapiewski K., Goliszek S., 2013. *Impact of the construction of motorways and expressways on socio-economic and territorial development of Poland*. Poland: Ministry of Regional Development, Warsaw (Wpływ budowy autostrad i dróg ekspresowych na rozwój społeczno-gospodarczy i terytorialny Polski, badanie ewaluacyjne zrealizowane przez IGiPZ PAN na zlecenie MRR, Warszawa 2013).
- Komornicki T., Śleszyński P., Rosik P., Pomianowski W., przy współpracy M. Stępiaka i P. Siłki, 2010, *Dostępność przestrzenna jako przesłanka kształtowania polskiej polityki transportowej*, Biuletyn KPZK, 241, Warszawa.
- Kwietniewski M., 2010, *Sieci wodociągowe i kanalizacyjne w Polsce oraz problem doboru rozwiązań materiałowych do ich budowy*. Materiały IV Konferencji Technicznej Sieci kanalizacyjne i wodociągowe z tworzyw sztucznych. Tanio i na lata, s. 9–17
- Mazur M., Bański J., Czapiewski K., Śleszyński P., 2015. *Wiejskie obszary funkcjonalne – próba metodyczna wyznaczenia ich obszarów i granic*, Studia Obszarów Wiejskich, 37, s. 7-36.
- Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2016/2017*, 2017, Raport GUS, Warszawa
- Pływalnie kryte w Polsce – inwentaryzacja bazy sportowej, 2015, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa
- Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2017 r.*, 2018, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa.
- Rosik P., Pomianowski W., Goliszek S., Stępiak M., Kowalczyk K., Guzik R., Kołoś A., Komornicki T., 2017, *Multimodalna dostępność transportem publicznym w Polsce*, Prace Geograficzne 258, IGiPZ PAN, Warszawa.
- Rosik P., Stępiak M., Komornicki T., 2015, *The decade of the big push to roads in Poland: impact on improvement in accessibility and territorial cohesion from a policy perspective*, Transport Policy, 37, 1, 134114
- Stępiak M., Wiśniewski R., Goliszek S., Marcińczak S., 2017, *Dostępność do usług publicznych*, Prace Geograficzne IGiPZ PAN, Warszawa, RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>
- Śleszyński P., 2005, *Perspektywy rozwoju rynku mieszkaniowego w Polsce w świetle sytuacji demograficznej, ekonomicznej i stanu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych*, Studia Regionalne i Lokalne, 1(19), s. 45-65.
- Śleszyński P., 2013, *Propozycja kompleksowej koncepcji wskaźników zagospodarowania i ładu przestrzennego*, [w:] P. Śleszyński (red.), *Wskaźniki zagospodarowania i ładu przestrzennego w gminach*, Biuletyn KPZK PAN, 252, s. 176-232.
- Śleszyński P., 2014, *Distribution of population density in Polish towns and cities*. Geographia Polonica, 87, 1, s. 61-75.
- Śleszyński P., 2016, *Delimitacja miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze*, ekspertyza wykonana dla Ministerstwa Rozwoju dla potrzeb Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa, maszynopis, https://www.mr.gov.pl/media/36353/Delimitacja_miasta_srednie_Sleszynski_SOR_listopad.pdf.

Śleszyński P., 2017, *Wyznaczenie i typologia miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze*, Przegląd Geograficzny, 89, 4 s. 565-593.

Śleszyński P., Bański J., Degórski M., Komornicki T., 2017, *Delimitacja obszarów strategicznej interwencji państwa: obszarów wzrostu i obszarów problemowych*, Prace Geograficzne, 260, IGiPZ PAN, Warszawa, 295 s.

Strony internetowe GUS (stat.gov.pl) i poszczególnych Ministerstw

Źródła baz danych

Bank Danych Lokalnych, Główny Urząd Statystyczny

Baza danych obiektów topograficznych, BDOT

Biuletyn Informacji Publicznej (Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej)

Dostępność do usług publicznych RepOD.<http://dx.doi.org/10.18150/repod.3374192>

Komenda Główna Policji

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Ministerstwo Sportu i Turystyki

Narodowy Fundusz Zdrowia

POL-on – system informacji o szkolnictwie wyższym

Polski Związek Lekkiej Atletyki (PZLA)

System Informacji Oświatowej, Ministerstwo Edukacji Narodowej

Urząd Komunikacji Elektronicznej